

KÖPEKLEŞMENİN TARİHİ

NİHAT GENÇ

5. Baskı

CADDE

Cadde Yayınları

Günümüz Türk Yazarları / Deneme

Cadde Yayınları: 23
Seri Günümüz Türk Yazarları / Deneme
© Nihat Genç ve LM Basın, Yayın Ltd. Şti.

Birinci Basım: Ekim 2005 - 3000 Adet
İkinci Basım: Şubat 2007 - 1000 Adet
Üçüncü Basım: Şubat 2007 - 1000 Adet
Dördüncü Basım: Şubat 2007 - 1000 Adet
Beşinci Basım: Mart 2010 - 3000 Adet

Kapak Tasarımı: Mithat Çınar

ISBN: 975-7991-83-0

Baskı: LeMan Ofset (212) 858 00 93 (Pbx)
Cadde Yayınları bir LM Basın Yayın Ltd. Şti. kuruluşudur.

Adres: Firuzağa Mah. Defterdar Yokuşu
No: 47 Cihangir / İstanbul
Tel: (0212) 292 94 50/51 - 292 44 89 - 292 44 92
Faks: (0212) 292 44 91

KÖPEKLEŞMENİN TARİHİ

NİHAT GENÇ

Nihat Genç'in eserleri:

Amerikan Köpekleri
Bu Çağın Soylusu
Soğuk Sabun
Kompile Hikâyeler
Modern Çağın Canileri
Dün Korkusu
Arkası Karanlık Ağaçlar
Edebiyat Dersleri
Nöbetçi Yazılar
Memleket Hikâyeleri
Hattı Müdafaa
Karanlığa Okunan Ezanlar
Ofli Hoca
Sordum Kara Çiçeğe

İhtişam ve Sefalet

I

Kâbe kokusu sinmiş büyük çınarların gölgelerinde, kırk masaldan yorgun düşmüş, bir adım daha atsa ah feryad ölecek. Uludağlar gibi tahammülle bastonlarına tutunmuş, heybet ve bahtiyarlık dolu ihtiyarları...

Yaldızlı harflerle başları sarıklı. Şehirden büyük mezarlıkları. Ölmüş ve gömülmüş tarih. Bedenlerimizi bir türlü terketmeyen rüzgârları. Serinlettikçe duayla beslenen ağaçları.

Koşumları elmas, zümrüt, sırmayla süslü beyaz atlar. Beyazlar giymiş çocuklar. Melekler gibi gümüş kandiller ışığında Kur'an okunan duman renkli sabahları.

Senenin en güzel mevsimi çayırları. Boyunlarına zafer çelengi takılmış beyaz kuzular. Çiğnedikçe çimenleri, kokusu kuş cıvıltıları gibi yükselen baharları. Ölçülü bir azamet, debdebe içinde beyaz mermerli yüksek kubbeler. Gibi yükselen servilerin önüne uzanmış al eteklik giymiş akşamları. Bulut sarıklı dervişleri.

Gözleri şenlendiren ziyaret yeri gibi kadınları, uzak dağlar gibi gizemli. Dünyanın en güzel manzarası, fazilet ve saadet yeri odalarında kutsal emanetler gibi saklı.

Bir şarkı gibi asaletle, feryatları göklere yükselen turları. Rengarenk lale, sümbül dolu baharların kokusunu bastıran. Dürüst insanların çok şükür sesleriyle yorgun düştüğü fırınlarından yükselen ekmek kokuları.

Güvercinler, leylekler, asmalar, köşkler! Gölgeli geniş avlular! Kayıklar gibi yanyana üç yüz odalı yüzlerce saray! Ahenkle düzenlenmiş kamelyalar, bulutlarla selamlaşan ağaçlar, havuzlar, yaseminler! Şadırvandan havuzlara fısıldaşarak bin bir nazla dökülen sular. Müzik, kahve ve afyon içmiş şerbetler! Bahçe duvarlarına öpüşerek sarılmış hanımelleri!

Seyreden herkes dünyayı hiçe sayar.

Gümüş buhurdanlıklar, amber, sarı sabır, saygı kokan odalar! Ağır nağmelerinde en derin uykuların nehirleri gibi akan tambur sesleri!

Akışı en tatlı bu nehre açılan bahçelerde, her akşam pırıl pırıl ışıklar yüzmeye gelir, her yaz, tabiat burada gezmeye gelir. Geniş gözleri alınlarında yakışıklı siyah sakallarıyla güneşlenen paşaların rüyaları!

Kıldan ve yünden abalar giymiş yüksek yaradılışlı insanlardı! Kalplerdeki hüzün ve kederle göklerin alnından ateşi alıp... Aşk yuvaları dergâhlarında seyyareler gibi zevk ve vecdle döndüler. Ki, aşkları neşeyle ruhları temizlemekti. Ki onlar, manevi sarhoşluk ve tevazuyla bir imparatorluk kurdular!

Otuz bin kâfir kırıldı, kalanı aman diledi. Ganimetlerle her bir gemiye bin kız, bin beş yüz kâfir oğlan tıkıldı. Uzak ülkelerin fethinden dönen, zincirlerine bağlanmış yüzlerce kürekçi esir dolu kadırgalar! Yeniden bir daha gördüklerinde Marmara'dan en güzel sözlerle okşanmış bu şehri, sevinç çığlıklarıyla naralar atan, mermer alınlı, gür saçlı levendlerin geniş sakalları!..

Tavanları yaldızlı, duvarları çini. Sedef, fildişi, zeytin ağacı kakmalı çekmecelerle Hind sultanlarının hediyeleri saklı. İpek halılar üstünde beline kadar inen yüzlere örgü. Her bir teli inciler, zümrütlerle süslü simsiyah saçlı cariyeler. Ki, küçücük minik dudaklarda ne derin kudretler vardı, gül kokusu yanakların-

da en derin sevinçler vardı. Alınları tavuskuşu, şakakları kıpkırmızı alev renklerle süslü sultanların, bir düş gibi gülümsemesini bekleyip, yaygaralarını teselli eden hanım sultanların, dolu gözlü, iç çekişleri!

Karadeniz'den zeytinyağı. Ege'den tereyağı. Afrika'dan köle taşıdı gemiler! Zehri gösteren Çin toprağından kırk deve yükü, sultan sofrasına özel sırlı kâseler! Yeminle birbirlerine bağlanmış. Ermeniler, Rumlar, Yahudiler, Türkler! Göğün altında bütün kanunların üstünde sultan. Ahlâk, cömertlik ve zerafetle on yedi yaşında yedi dil bilen şehzadeleri. Boğaz'ın eşsiz sularında tebdili kıyafet sultanlar, kadir gecelerinde okunmuş güvercinler kılığında. Nuh'un gemisinde yoktu bu kadar çeşit millet. Güzellik peygamber güvercinleri gibi asaletle süzüldü göğünden. Mevsimlerden mevsimlere kayıklarla gidilir. Bir odasında masallar, gulyabaniler anlatılıp çıtır çıtır eşelenen mangallar. Bir bahçesinde yakasından eteklerine kadar rahleler gibi açılıp kurulmuş gül ağaçları!

Ki onlar, gönül hoşluğuyla inançlarını yaşayıp öldüler. Tarihin bu eşsiz şehrini Allah'a emanet edip, gittiler!..

II

Nasıl oldu da bir gecede on dokuz şehzade boğdurulup Saraybumu'ndan çuvallar içinde karanlık sulara atıldı. Nasıl oldu da Plevne'nin düz ovasında on askere siyah kepekten ancak bir kara ekmek düştü. Bir kurtlu bakla çorbası, birkaç acı ve çürük zeytin. Nasıl oldu da üç kıtayı fetheden cins arap atlarından yaralıları taşıyacak bir topal katır, bir sütçü beygiri kalmadı. Kafaları ceviz gibi kırılıp, keklik gibi avlandılar. Hamile kadınları camilere doldurup, yakarak yağlarını aylarca akıttılar! Ve artık ruhlardan bir parça kopartılır gibi ezanlar!

Nasıl oldu da, üç kıtadan ganimetler yağan şehirde, yağmurdan ıslanan köpekler üstüne atılacak bir yırtık kilim parçası kalmadı. Yok olma, iflas etme dehşetiyle karıncanın taşıdığı buğ-

daydan bile vergi alan Allah'ın halifeleri. Gök gibi ulu padişahların kellesini uçuran sokak serserisi yeniçeriler!

Asırlarca tek bir yabancının giremediği hamamlardan, haremlerden gün ortasında kadın kaldıran, esrar ve oğlan düşkünü yeniçeriler! Bir milyon Anadolu çocuğu Yemen çöllerinde ölürken, nişanlı, ellerindeki kınayla acı feryatlar içinde onyedi yaşında kocakarılaşan genç kızlar! Cehennemi bir cahillik içinde hortlak sakallı hocalar! Büyücü ve falcı fetvalar! Miskinlik ve bit kokan tekkeler! Trajik ve acıklı saray bahçelerinde sergilenen bal kavanozları! İçinde jurnallenmiş masum ve tertemiz insanların kelleleri! Yeşilköy'e kadar inmiş Rus orduları. Harabe camileri yuva yapmış uyuz köpek sürüleri. Çatalca'ya kadar gelen Bulgar orduları. Irzına geçerken Türk kızlarının "padişahım çok yaşa" alayları. Berlin Antlaşması'nda masada, yabancı elçinin Türk diplomatına "karılar gibi ağlayacağına memleketinin haklarını savun" aşağılaması.

Nasıl oldu da eşkiyalar İzmir'de idareyi ele geçirdi, Anadolu'ya onlarca isyancı vali atandı, nasıl oldu da Erzurum'da açlıktan isyan eden halk valileri şehirden kovdu, Sivas'ta kadınlar açlıktan isyanlar üstüne isyanlar çıkardılar. Nasıl oldu da açlıktan kırılan köylerden çocukları köle tüccarları toplayıp sattı. Nasıl oldu da saraylarda, yalılarda en şaşaalı nakaratlarıyla altın çağını yaşayan sanat müziği Boğaz'ın sularını yaladı. Nasıl oldu da, Direklerarası'nda, Beyoğlu'nda levantenler, tiyatrovari komik kılıklarıyla cici beyler şen kahkahalar atarken, savaştan, koleradan kırılan halkın imdadına ancak Avrupalı gazetelerin yardım kampanyaları koştu. Doğuyla Batı arasındaki bütün uçurumlar cesetlerle doldu. Dökülmüş türbeler! Un ufak olmuş en ağır kubbeler. Onlarca yıkılmış harabe mahallelerden geceler boyu yükselen iniltiler! Altın ve afyon düşkünü kadılar! Kof düşünceli, saman kafalı hocalar! Yağlı sedirlerinde bağdaş kurmuş, bir deri bir kemik veremli hastalar gibi zavallı insanların ruhlarını uğursuzluk baltalarıyla parçaladılar! Askerden kaçmanın tek yolu medreselere molla yazılmaktı. Şehit askerlerin kadınlarını nikâhlarına

geçiren leş yiyici mollalar! İtalya'da sürgünde Osmanlı armasının elmaslarını birer birer koparıp kumara yatıran Vahdettin'in alkolik damadı! Cepheye gidemeyecek kadar yaşlılar açlıktan patates kabukları yerken, katarlarla Anadolu'dan buğday getirip, karaborsa tüccarlığı yapan, ünlü yurtsever yazarlar!

Ve neden hâlâ bu bitmeyen ortaçağ tablosu Bosna'da, Güneydoğu'da kaldığı yerden devam ediyor!

Ve neden, Anadolu'nun onlarca şehri, dünyanın en yoksul ülkesi Ekvator kadar milli gelirle yaşarken, Çamlıca Tepesi'ne kurulmuş, hâlâ Pierre Loti kılıklı İslâmcı, muhafazakâr yazarlar!

Milyonlarca işsiz, doğuda onbinlerce insan ölüyor! Hâlâ, karpuz festivalinde mehter dinleyip, karakuşak tekvandoculara tekbirle madalya takıyorlar!..

Ve hâlâ Osmanlı kadavrasından; yüz yıldır sahipsiz sandukalarından farelerin kemirdiği tahta parçalarını aşırıp, müzayede salonlarında satan... Ki onlar taharetlenmiş suratlarıyla Batıyla aralarındaki büyük uçurumu Batıya küfredip kapatmaya çalıştılar.

Çünkü onlar da dedeleri gibi, Özal gibi Doğu rüyasıyla büyüdüler, ihtişamın, zenginliğin adına Hind racaları gibi "medeniyet!" dediler. Bölüşerek sevişmek isteyenleri dinsiz kafir deyip zindanlarda çürüttüler!.. Polis kaşesiyle bayrak, ezan ve yurtsever aydınlar oldular.

Daşaklı Bilim

Ahmet Erhan'a

Bundan yüz yıl önce Japonlar, Meiji Dönemi denilen modern reformlar döneminden önce, çişlerini sokağa yapıyor, hamamlara çıplak gidiyor, kaşlarını traş ediyorlardı. Biz bir hilafeti kaldırdık, Japonlar Budist tapınaklarını kaldırdı, Samuraylığı da..

Osmanlı mimaride, müzikte, güzel sanatlarda birbirinden muhteşem sayısız eserler üretti. Büyük şehirlerde neredeyse her sokakta bir müzik cemiyeti vardı. Amerika'da bugün her köşe başında bir psikiyatrist vardır, herkese birer psikiyatrist düşüyor diye de espri yapılır. Osmanlılar'ın da her sokağında bir dergâh vardı.

Ancak çöküş dönemiyle büyük bir körlüğün içine yuvarlandık. Uçsuz bucaksız bir karanlık. H.Erdoğan Cengiz, 1990'lı yıllarda *Tarih ve Toplum* dergisinde "Geçmiş Zaman Olur ki" üst başlığı altında birbirinden ilginç yazılar yayımladı. Bunlardan en ilginci, günümüzden 150 yıl önce yayımlanan *Hezâr Esrâr* (Bin Sır) adlı bilimsel bir kitap üzerinedir.

Kitabın yazarı 1826 yılında Tıbhane Nazırı olan Mustafa Behçet Efendi'dir. M. Behçet Efendi, bilim tarihi yazarları tarafından Osmanlılar'da modern bilimin öncülerinden kabul edilir. Bilin-

diği üzere Osmanlı, 1800'li yıllardan itibaren ucu günümüze kadar gelen bir dizi siyasi, sosyal reformlara girişir. Bu öncü Batılı kurumların en önemlilerinden biri de Tıbhane Nazırlığıdır. Mustafa Behçet Efendi Tıbhane nazırıdır.

M. Behçet Efendi, *Hezâr Esrâr* (Bin Sır) adlı kitabın 711. sırrı olarak deneysel-laboratuvar çalışmasını şöyle takdim eder:

"Bir tavuk yumurtasını kaynatınız. Eğer gözlerinizi kaynayan yumurtaya dikerken, diğer elinizle hayalarınızı (yumurtalığınızı) tutuyorsanız, katılaşmakta olan yumurta katılaşmaz."

Üstelik M. Behçet Efendi bu deneyi bilimsel olması için şahitler huzurunda gerçekleştirir. *Leman* dergisinin Lombak sayfasını kıskandıran bu deneye benzer deneyleri, bugünkü YÖK ya da TÜBİTAK gibi modern bir kurumun öncü başkanı yapıyor. İşte bir deneyi daha:

"Kulağınıza pire kaçmışsa, hangi kulağınıza kaçmış ise, o taraftaki hayanızı kavice sıkın, pire kulağınızdan kaçar."

Facia burada bitmiyor. Günümüzde bu deneyleri savunan aydınlar bile vardır. Bu yazılar 1990 yılında *Tarih ve Toplum* dergisinde yayımlandığında, bugün kadın dergilerinde filozofluk yapan bir şair, bu deneylere, "o günün bilimsellik düzeyi anlaşılmadan alaya almak cahilcedir" diye arka çıkar, ağzının payını da alır. Değil o günün bilgi düzeyi, bin yıl öncesinin, iki bin yıl öncesinin bilgi düzeyine de gitseniz, bu hilkat garibesi durumu savunamazsınız. Genç bir şair yıllar önce bir şiir dergisinde bu malumatın, ossuruğun ve hüznün şairine yüz elli yılın en büyük şairi demişti.

Yüz elli yıldır işte bu tımarhanede büyüdük. Tabii ki savunacaksınız. Bu akıl hastalarının köreltilmiş beyinleri olmasa size kim şair, kim abi diyecektir.

***

Aslında bilim tarihinde münferit olarak çok ünlü deneyler vardır: "Bir kutunun içine kirli gömleğinizi koyunuz, üstüne üç-dört buğday tanesi atınız, kutuyu kapatınız, birkaç gün sonra kutudan fare çıkacaktır."

***

1960'lı yıllarda dahi, üniversitelerimiz dar bütçe imkânlarına rağmen, bugünkünden daha çok, daha yaygın, daha seri dergiler, bilimsel makaleler üretiyordu. Bugün sayısı yetmiş bine varan öğretim görevlisine rağmen, hilkat garibesi master tezleri ve ucube doktora tezleri gün ışığına çıkmaktan korkuyor. Çünkü her biri insanın tüylerini diken diken eden şarlatanlık ve cehalet kokuyor.

Üniversiteler kokuyor.

Son ikiyüz yıldır bu topraklarda kime sorsak, sorun "eğitim"dir, der. Bunu o kör karanlıkta Osmanlı da akıl etmişti. Bir çıkış aradı eğitimde, çöküş döneminde rüştiyeler ilkokul, idadiler ortaokul, darülfünun üniversiteler açıldı.

Sosyal hayatta dergâhların yanı sıra, ahilik geleneği içinde lonca-meslek kuruluşlarında zanaatkârlık, usta-çırak geleneği içinde gelişiyordu.

Medreselerde eğitim, bire bir, yüz yüze şeklindeydi. Ama, tüm kurumlarda değişmeyen ilke usta-çırak ilişkisidir. Medreselerde, loncalarda, dergâhlarda, hocalar-ustalar, teknik-eğitim kültürü dışında, manevi babalığı, manevi büyüklüğü olan kimselerdi.

Sanayileşen Batı, işbölümünü geliştirirken, loncalarda usta-çırak eğitiminde tuhaf-anlamsız bölünmeler oluyordu. Mesela, önceleri kumaş boyacıları bir lonca iken, sonradan mavi boyayanlar ayrı bir lonca, kırmızı boyayanlar ayrı bir lonca şeklinde bölünmeye başladı. Ünlü mizahcı Behiç Pek'in Muhlis Bey'i gibi, ne yaptığı, ne ürettiği bilinmeyen, angaryaya, ayak işlerine dönüşmüş bir üretim süreci.

Sanayileşen Batı, bilimsel bilgiyi üretirken, biz, eğitim diye diye, büyüklere saygı, onların sözünden çıkmamak, onların yolundan yürümek'i ürettik.

Ne tuhaftır, bir zamanlar Trabzon-Samsun limanına yanaşan bir gemi bizden akla gelebilecek her şeyi satın alırken, biz onlardan yalnız balık alıyorduk, çöküş döneminde bu tümüyle tersine döndü, Batılı malların esiri olduk.

***

İki yüz yıldır eğitim dedik, okul dedik, ancak büyük-küçük, usta-çırak, hoca-mürid ilişkisi ruhlarımızı öyle bir istila etti ki, bilimsel bir metni, bir ürünü aşmak, çoğaltmak, yenilemek için eleştiri yapmayı, o ürünün sahibi insanlara hakaret etmek, küçük düşürmek şeklinde anladık.

Bugün bu topraklarda yaşadığımız her günü bize zehir eden muhafazakâr düşünce, büyüklere saygı-sevgiyi manevi değerlerin en üstüne çıkardı.

Büyüklerine saygı besleyen, bunu manevi bir inanç, dünya görüşü olarak savunan insanlar, bilim hayatı için en hayati öneme sahip kurumların baş köşelerine yerleştirilirken, gerçekten hak edilmiş, eleştiri ürünü doktora tezlerinin sahipleri vatan haini gibi, toplumun açıklarını ortaya çıkarıyor, ülkesini sevmiyor, baksanıza neler yazıyor, gibi düşüncelerle itilip-kakıldılar, sürüldüler.

Her işi büyüklere saygıyla başarabilseydik, hepimiz babamızı başbakan yapardık, olur biterdi.

Büyüklere saygı besledikleri için araştırma görevlisi olan sağcı çocuklar, bozuk, kör ölçüler içinde, hilkat garibesi master-doktora verirken, büyükleri, daşşaklarını tutup vatan-millet masalları okurken, sessizce, usulca, efendi efendi dinlemektedir.

Üç yüz yıldır bu usta-çırak, hoca-mürid, büyük-küçük tımarhanesinde bilim yapmaya çalışıyoruz. Bu toprakların her kasabasında üniversite açsanız da, her eve bir profesör koysanız da, bu daşşağı büyük abiler, doçentler, manevi büyükler yüzünden asırlar boyu körlüğün içinde çırpınıp durursunuz.

Bugün Fransa, topraklarında her doğan çocuğa, yabancı da olsa, 25-30 milyon maaş vermektedir. Biz ise, kırk yıllık memurlarımızı (büyüklerimizi) akşama kadar banka kuyruklarında bekletiyor, altı-sekiz milyonu güç bela veriyoruz? Neden?

Çünkü biz hâlâ Malatya kaysısı, Trabzon fındığı satıyoruz.

Geleneğin asırlar boyu tek bir eğlencesi olmuştur: Büyüklere saygı... Güzel mi güzel, gül kokulu bahçelerde sonsuza dek hep

bu teraneyi okudular. Çok geçmeden toplumda büyük kalmayınca, kendilerine Amerika gibi, Avrupa gibi büyükler aradılar. Kendilerine güveni olmadı. Çocuklarına güveni olmadı. Bilgiye asla inanmadılar. Daşşaklarını tutup seyrediyorlar, daşşaklarını tutup tartışıyorlar, daşşaklarını tutup vaaz veriyorlar, daşşaklarını tutup kürsülerine kuruluyorlar..

Ne daşşaklı adamlarmış, bu kadar çırak, bu kadar mürid, bu kadar aç köpek bulmuşlar, helal olsun...

Köy İnceleme Komitesi

Leman dergisinin Lombak sayfasında bir ara herkese baygınlık geçirten Atatürk'le ilgili bir karikatür yayımlanmıştı. Espride, Atatürk bir sandalyede oturur ve önünde kuyruk olan halk ve halkın temsilcileri vardır. Sırası gelene Atatürk, ünlü veciz sözlerinden birini söyler, vecizesini öğrenen halk sırasını büyük bir sevinçle savar. Dillere destan olan bu espri ince, muzip ve yüksek bir mizah taşıyordu, ancak, bu espri birçok haksız eleştirilere maruz kaldı, Fatih'le, Bahadır'ı bir dövmedikleri kaldı.

Cumhuriyet döneminin seçkin bilim adamlarından Niyazi Berkes'in *Unutulan Yıllar* adlı anılarını okuyunca, bu esprinin "gerçek" olduğunu görüp şaşırıp kaldım, Niyazi Berkes, Halkevi'nde bir "Döviz Komitesi" kurar, çalışmalarına başlarlar. Döviz, Fransızca'dan girmiş bir kelime, "vecize" demek. Aynen alıyorum.

"Döviz Komitesi üyeleri toplantıya başkanlık edip, bir açış konuşması yaptıktan sonra... İşe sarıldılar. Az sonra anlaşıldı ki, yüz yüze oturmakla iş yürümüyor. Odalara dağılmaya, grup grup birleşmelere, hatta bulunduğumuz eski meclis binasının dışındaki bahçeye ilham almak için çıkmaya karar verildi. Aklına çekici bir döviz gelen içeri girip bulduğu sözü yazdıracaktı. Bulu-

nan sözlerin kimileri beğeniliyor, kimileri az değişiklikle kabul ediliyor, kimileri kahkahalarla karşılanıyordu. Beğenilen döviz yaratıcılarının en verimlisi Vedat Nedim Tör'dü. Zannediyorum, "Durmayalım, Düşeriz sözü, ki en beğendiğim söz olmuştur, onun karihasından çıkmıştı!.." (En ünlüsü ise: Daima İleri Asla Geri!)

Niyazi Berkes'in acı bir alayla anlattığı anılar tarihi bir gerçek, ancak hem Fatih, hem Bahadır böyle bir sahneyi ancak, "komik" olarak tasarlamışlardı. İnsan okudukça, öğrendikçe, ancak "komik" olarak düşünebileceği şeyleri, tarihi bir gerçek olarak gördüğünde şaşırıp kalıyor!..

Niyazi Berkes, ilk gençlik yıllarımızda bizi derinden etkilemiş büyük bir bilim adamıdır, ülkesinden, akademisinden kovulmuş, yurtdışında çalışmak zorunda kalmıştır. İlk gençlik yıllarımızda, Niyazi Berkes gibi, İdris Küçükömer, Sabri Ülgener, Cemil Meriç, Kemal Tahir de bize çok şey öğretti, ülkemiz üzerine inanılmaz güzellikte "makaleler" döşediler!..

Niyazi Berkes'in *Unutulan Yıllar* adlı anı kitabı İletişim Yayınları'ndan henüz yeni yayınlandı. Okurken dolu dizgin ağladığım satırlar oldu, borazan ağızlığıyla ağıt söyleyen ninenin anlatıldığı satırlarda, Niyazi Berkes de dayanamayıp ağlıyor. Bu satırları sizinle bölüşmek istedim, aynen aktarıyorum:

Köy İnceleme Komitesi

"Halkevinin çalışma bölümlerinden birinin adı Köycülük şubesiydi. Üyelerinin köylere gitmesi şöyle dursun, tek köylünün oraya gelmesi akla bile gelecek bir şey değildi. O zaman halk kavramının içine köylü kavramı girmiş değildi. Gerçekte asıl halk bir tür parya idi. Halkçılık bölümü toplantılarında bir alay halkçılık yapılır, Bahçet Kemal'in palavraları ve şiirleri dinlenirdi...

(...) Ta baştaki eğilim, Halkevlerinin Türk ulusunun çoğunluğu olan köylü halkın değil, aydınlar ile şehirli

halkın işine yarayan yerler olarak kalmıştır sonuna kadar. Bir yanı ile politikaya girecek ve onda yükselecek kişilerin ilk seki taşı, öte yanda tiyatro görmek, konser dinlemek isteyen aydın kent halkının bilet almaya geldiği bir yerdi Halkevi.

(...) Köy incelemesi seferini açtığım zaman bunun öyle sabah gidip akşama dönmek cinsinden bir gezi olmayacağını açıkladım. En aşağı bir hafta, mümkünse bir ay kalınacaktı (...) Girişilen hazırlıklar büyük boyutlar almaya bile başladı. Konserve kutuları, şeker, pirinç, makarna, gaz lambaları, petrol tenekeleri, filit kutuları. Gidilecek yeri harita üzerinde ben tespit ettim. Bu Kutludüğün adlı köydü.

(...) Bu girişimi Köycüler, Halkevinin Köycü şubesi de çok sevmişlerdi. Bu iş yalnız bir gün için onlara iyi bir eğlence olacaktı. Onların bir katkıları bile oldu. Köye bir Türk bayrağı dikilmeliydi. Bir gün içinde kocaman bir direk ve büyük bir bayrak hazırdı, bir gün öncesinden direği köye dikmek üzere kumu ve çimentosu ile birlikte, bir adam bile gönderildi.

Bizi taşıyan otobüs Kayaş'a kadar rahatça geldi. Ondan sonra yol yok! Bir süre eşeklerin, kağnıların düzleştirdiği yollardan tozu dumana katarak ilerledik. Otobüsün de geçemeyeceği bir yere gelince birer ikişer dışarı çıktık. Otobüs çukur yerlerden ağır ağır selamete çıktıktan sonra yerlerimize geçtik. Kutludüğün'e dönen yolda oraya yakın dediğim Bayındır Köyü uzakta bir toprak yığını gibi gözüküyordu. Az ilerledikten sonra iki köyün arasında tek bir ağaç gördük. Onun dışında hiç ağaç yok. Bu ağacın üstü çaput doluydu. Daha sonra merak edip sorduğum zaman öğrendim ki bu ağaç tekin imiş. Yakacak oduna ihtiyacı olan köylü onu da kesmeye kalkınca bu tekin ağacın bir yerinden bir ışık çıkarak onu yere vururmuş. Kaç kez bu cesareti gösteren kim çıkmışsa orada ölüsü bulunmuş. Bu

inanç sayesinde o tek zavallı ağaç üstündeki çaput süsleri ile sağ kalmıştı...

Kutsal ağacı geçtikten sonra köy gözüktü. Bir Orta Anadolu köyünü ilk kez görmüş olmanın duyguları içindeydim. Halkevindeyken herkes, bayrak, direk, golf pantolon gibi şeyleri hazırlarken, *Ülkü* dergisini yöneten, kolej mezunu ve çok iyimser bir genç olan Nusret Köymen şık bir golf pantolon ve çoraplarla geliyordu. O zamanın en medeni köycüsü oydu. Adından da belli, ben de aklımca orada incelemenin nasıl yapılacağını düşünüp duruyordum.

Köye girmeden önce duruldu. Bayrak direği konmuş. Bir küme köylü toplanmış, ayrı bir yerde, korku içinde bize bakıyorlardı. Program gereği marş söylenerek, bayrak çekildi. Behçet Kemal mahut şiirlerinden birini okudu ve ondan sonra da heyecanlı nutuklar söylendi. Köylü, bu işten bakalım başımıza ne gelecek gibi bakıyor, ya da içlerinde dünya görmüş olanları ortaoyunu seyreder gibi bakıyorlardı. Bu aşamada benim programın hiçbir yeri yoktu. Köylünün efendileri, köyü gezmek istedilerse de, gördükleri pislik, hayvan leşleri kokusu karşısında bu köy gezisinin bir tadı olmadığını anlayarak otobüse doldular, bize de eyvallah diyerek gittiler. Ünlü şair ne demiştir, biliyorsunuzdur herhalde: "Orada bir köy var uzakta. O köy bizim köyümüzdür. Gitmesek de, görmesek de. O köy bizim köyümüzdür." Şair utanmadan böyle dizeler yazmış. İnanılır gibi değil, bu zırva sözlere şiir diye hayran olanlar var hâlâ.

Efendiler gidince ilk önce biraz dolaştık. Orta Anadolu köylerinin köy odası denen bir yeri bulunur. (...) Köyü dolaşmaya çıktık. Bizi gören köylü ayağa kalkarak hallerinden özür diliyorlardı. Kusura bakmayın efendi, bizim halimiz böyle diyerek özür diliyorlar. Oraya niçin geldiğimizi anlamamış olduklarından çok çekingendiler. Başımıza belki bir iş çıkar korkusuyla konuşmamaya çalışıyorlardı. Ömürlerinde ilk kez bu kadar şehirlinin köylerine kadar

gelerek kalmaya bile kalktıklarını görerek, bakalım bu işten ne çıkacak, diye endişe ediyorlardı. Elimizden geldiği kadar cesaret vermeye çalıştık. Köyünüzün şöhretini duyduk, biraz dinlenelim diyerek geldik, diyorsak da bu lafları yuttuklarını sanmıyorum.

Kadınlar erkeklerden daha dertli, cesaretli ve kuşkusuzdurlar. Bir kapı eşiğinde çok yaşlı bir kadın oturuyordu. Üstü başı yama içinde. Bu yaşlı ninenin elinde bir BORAZAN AĞIZLIĞI. Ona baka baka ağıtlar okuyordu. Çanakkale Savaşı'nda şehit düşen borazancı oğlunun ağızlığını sağ kalan askerler ona getirmişler. O günden beri o nine, tarlaya çalışmaya gidemeyecek yaşta olduğundan, oğlundan kalan ağızlığa baka baka ağıt söylüyordu. Yetiştirdiği evladından elinde bir o boru ağızlığı kalmıştı. Titrek, hafif sesiyle, on yedi, on sekiz yıldır yaktığı ağıtları okuyordu. Gözlerimden boşanacak yaşları saklamak için gençlerin arkasına saklandım. O seste Türk halkının iniltisi yansıyordu!"

Evet Niyazi Berkes, o seste gerçekten Türk halkının iniltisi saklı. Bugün hâlâ golf pantolonlarıyla her yere Türk bayrağı çekenler, diğer yanda, oğullarını kaybetmiş binlerce annenin iniltisi... Yetmiş yıldır değişen hiçbir şey yok! Yetmiş yıldır bu bayrağı her yere dikenler bu yoksulluğu görmediler! Görenler ise ya akademiden atıldı, ya ülkelerinden kovuldu...

Bu yoksulluğu görenlerin biri de Nazım Hikmet'ti, şöyle anlatmıştı: "Yeller eserken yerinde sizin New York'un / Kurşun kubbeler kurdu o / Gökkubbe kadar yüksek, haşmetli, derin / Elinde Bursa bahçeleri gibi nakışlandı ipek / Halı dokur gibi yonttu mermeri / O Tornacı Hasan, köylü Mehmet, öğretmen Ali'dir / Kaya gibi yumruğunun son ustalığı / 1922 yılı, 9 Eylülü'dür.

Bu muhteşem yoksulluğu unutarak akıllarına gelen her yere bayrak diken bu insanlar kendilerine yetmiş yıldır, milliyetçi,

vatansever diyorlar!.. Ya biz kimiz? Elimizde bir borazan ağızlığı! Yetmiş yıldır ağıt yakıyoruz! Bir tarafta Beethoven konserlerinde dahi "Türkiye laiktir laik kalacak" diye tempo tutturan dünün golf pantolonlu "milliyetçileri", diğer tarafta, her cumartesi ağıt yakan CUMARTESİ ANNELERİ.

Mutsuz ölümün yasaklanması

Eskiden hikâye anlatıcıları vardı, köy, kasaba dolaşarak yüzyıllardır akıp gelen büyük hikâyeleri profesyonel oyuncular gibi anlatırlardı. Gelin görün ki, Leyla ile Mecnun gibi büyük tarihi hikâyelerin sonu hep mutsuz bitiyordu. Folklor tarihçisi büyük kültür adamı Pertev Naili Boratav anlatıyor, bakın başlarına ne işler gelmiş:

"Bundan 140 sene kadar evvel, 1800'de sağ bulunan Tüccari zamanında, hikâyelerimizin birçoğu sevdalıların muratlarına kavuşmadan ölmeleri ile sona erermiş. Bunlar Kerem ile Aslı ve Divan Edebiyatı'ndan Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin tipi hikâyelermiş. Birçok köylerde ve kasabalarda, yeniçeri ağalarından, köy kabadayılarından buna kızıp, hikâyesinde aşıkları birbirine kavuşturmayan hikâyecileri vuranlar ve öldürenler olmuş. Bunun üzerine Kars ve havalisi âşıkları toplamışlar ve bütün hikâyelerin sonunu hasretleri birbirine kavuşturup muratlarına erdirecek şekilde değiştirmeye karar vermişler. Bu tarihten itibaren sevdalıları birbirine kavuşturmayan veyahut ölümle nihayetlenen hikâyelere rastlamıyoruz..."

***

Altmışlı yıllarda da Türk filmleri bugünkü TV dizileri gibi efften püften meselelerle mutlu biterdi. Öğürüp yarım bırakılmış bir kabak yemeği gibi, yalan, sahte, yapmacık senaryolar o gün de çok tutuluyordu, bugün de. Köle ruhlu oyuncular o gün de yüzlerce "insansız" film çeviriyordu, bugün de. Düşük ahlâklı yönetmenler, o gün de hokkabaz ruhu taşıyordu, bugün de "ayı oynatıcısı..."

Medyaya kurban edilmiş sanat

Komedya, gündelik hayatın eleştirisi, güldürüsü; tragedya, insan ruhunu derinden sarsan; coşturan büyük olayların soylu anlatımıdır. Tragedya ve komedya insanoğlunun yeryüzünde inşa ettiği bütün büyük sanat olaylarını şekillendiren en temel yapılardır. Sanatı sanat, ruhumuzu sanat yapan, davranışlarımızı, korkularımızı, sevinçlerimizi şekilleyen, eğiten-öğreten, estetize eden yapılardır.

Tragedya bize ne anlatır? Mesela bir ölüm, bir cinayet, bir ihanet! Gündelik hayatımızdaki sıradan bir ölümü alıp, onu göksel renkleriyle süsleyerek yüceleştirir, ince ve yüksek bir ruh bağışlar bize. Vahşi ve şiddet dolu güdülerimizi açığa çıkartıp, duygulaştırır, insanlaştırır. Hayatımızı törenleştirir. İşte aşk! İşte dostluk, ihanet, yalan! Hepsi evrensel öğretilerdir. Her biri bir dindir. Ve bütün sanat eserlerinin ruhuna sinmiştir. Soylu sanatlar, ruhsal çatışmaların arenasıdır, sanatçılar gerçekte ruh gladyatörleridir, öğretmenlerin, öğretmenidir.

Tragedyalar, Yunan'la birlikte tarihe gömüldü, Roma'ya enkazı kaldı, Bizans'a ise soytarıları. Öyle bir çürümüşlük ki, Bizans sahnelerinde, yani At Meydanı'ndaki hipodromda, Tragedya adına, bugünkü "Sıcağı Sıcağına" programlarına benzer ölümler, cinayetler, bayağılık içinde anlatılmaya başlandı.

TV'de sergilenen cinayetler, çocuğuyla yatan babalar, tarihin her döneminde geniş halk kitlelerinin ilgisini çekmiştir; önce Tragedyaların, sonra, hikâyenin, romanların, sinemanın konularıdır bunlar.

Sanatçılar, ossuruk dizilerde ucuz orospulukları sanatla karıştırırlarsa, ölümü, yalanı, cinayeti, hak ettiği edebi, felsefi, mizahi, yani soylu çığlıklarla estetize edemezlerse, birileri işte, en temel, en vahşi, şiddet dolu güdülerimizle ruhlarımızı boksal, artıksal duygu çöplüklerine döndürür. TV'de izlediğimiz bu iğrençleştirilmiş ölümlerden, bozuklaştırılmış hayat sahnelerinden eğitici-öğretici sonuçlar çıkmaz, yok böyle soytarılık!

Geniş halk kitlelerinin eğitici-öğretici estetik sonuçlar çıkaracağı büyük anlatılar, ölümler, yalnızlıklar, ihanetler, romanlar, tiyatrolar, hikâyeler, ülkeden, müfredatlardan ve sanatçıların gündeminden çıkarılmıştır.

Ve söyler misiniz? Bugün geniş halk kitleleri kaç tür ölüm tanır? Biri kahraman şehit tabutları! Diğeri sıcağı sıcağına programlarında birbirlerini bıçaklayan zavallı insanlar! Ve bu ölümler de çok tutuluyor. Devlet, medya, burjuva, her yeni nesle salkım salkım bu ölümlerden devşirip armağan ediyor. Kahvede oturduğunuz, liseyi beraber bitirdiğiniz arkadaşınız doğuda ölüyor, onun mutsuz öldüğünü yazacak, söyleyecek, haykıracak tek bir sanatçı, TV dizisi, roman, yok!

Sanatkârların, şairlerin ölümleri nerededir? Kitlelerin bilinçaltında kahramanca mutlu ölmüş ölümler yatmaktadır. Ölümler peşkeş çekiliyor, ölüm çürütülüyor, üstüne kireç dökülüyor, sonra hepimiz bu ölümlere razı, bu ölümlerin etkisinde bozuk ruhlu insanlar olup çıkıyoruz! Vitrinimiz kahraman ve şehit ölümleriyle dolu! Doğuda ölen askerlerin ölümleri, gecekonduda perişanlık içinde ölen insanların hayat hikâyeleri neredeler!

Onlar sadece öldü mü? Nasıl öldüler! Siz, en son hangi ölümü okudunuz? Kimin ölümünü beğenirsiniz! Büyük sanatkârların elinden çıkmış, ruhumuzu arındıran, soylu bir saygı, soylu bir sorumluluk duygusuyla bizi incelten, yücelten kaç tür ölüm bilirsiniz!

Hiçbir sanatçının, yazarın sahiplenmediği kahraman şehit ölümleri; hikâyelerden, romanlardan kovulmuş, gecekonduda bıçaklanarak öldürülmüş insanların ölümü!

Ve medya yazarları gün geliyor şöyle bağırıyor: Cumartesi annelerine ağlıyorsunuz da, neden cuma annelerine ağlamıyorsunuz. Size düşen artık, ölümlerden ölüm beğenmektir. Sanatkârlığınız, aydınlığınız buraya kadar! Gözyaşlarınızı eşit dağıtarak,barışçıl, insancıl olduğunuzu söyleyerek kurtarıyorsunuz vicdanınızı, yok böyle soytarılık!

Ve medya gün geliyor, şöyle bağırıyor: Anneleri oğullarının tabutlarına sevinç gözyaşları döküyorlar, onlar şehit oldular.

İşte böyle, firmaların, partilerin, TV'lerin biçtiği sevinç gözyaşlı, kefenlere giriyoruz, anayasalarında, dinlerinde, gönüllerinde başka bir ölüm yok, sanatçılar da köle oyuncular gibi, bu insanların daşşaklarını okşuyorlar!

Okşayın, okşayın! Unutmayın, dünyanın gelmiş geçmiş en aşağılık sınıfı alkışçılardır. Şu kongredeki delegeler, şu parti başkanını alkışlayan utanmaz gençler, şu dizilerdeki hokkabaz sanatçılar! Tabutları alkışlıyorlar!.

Devlet, medya "mutsuz ölümü" yasaklıyor ise, bir dergide, hikâyesini de mi yazamazsınız! Yüz yıldır hiçbirinin kitabında bu ölümlerin mutsuz ölüm olduğu yazılmamıştır. Bunların dergisinde, kongresinde, bu ölümlerin mutsuz ölüm olduğunu söyleyecek, tek bir tiyatro yazarı, sanatçı, delege çıkmamıştır! Çıkanlar kovulmuştur, linç edilmiştir, ya da Emir Kusturica gibi halkı tarafından aforoz edilmiştir.

Mesela, *Çingeneler Zamanı*'nda Emir Kusturica neden dilenci çingene bir çocuğun ölümünü abartır, neden aşkını, ütopik estetik ölçüler içinde yüceleştirir. Ve neden Emir Kusturica, halkı, dünyanın en kahpe savaşında katledilirken, bu ölümlere sahip çıkmaz! Çünkü Kusturica'nın kahraman şehit ölümleri değil, "insan" ölümleri vardır, halkı dünyanın en haklı savaşında ölürken dahi, kahraman şehit ölümlere taraftar olamaz.

Sanatçılarımız açlıktan, parasızlıktan, ünsüzlükten korkmuş, otoriteye coşkuyla teslim, köle olmuşlardır!.

Kardeşlerim! Denizciler! Değirmenciler! İtfaiyeciler!

İçinizde bu insanların mutsuz öldüğünü söyleyecek tek bir sa-

natçı, TV, parti dergisi, roman, tiyatro var mıdır?

Bu büyük, soylu halk çocuklarının trajedisi neredeydir? Kimlere peşkeş çekiliyor!.

Kardeşlerim! Fenerbahçeliler! Hollandalılar!

Ve bu sanatkârlar, delegeler, yazarlar, bürokratlar, dünyanın gelmiş geçmiş en aşağılık sınıfı alkışçılardır! Tabutları alkışlıyorlar!..

Not: *Kebikec* Tarih Dergisi... İsteme Adresi: Birlik Pasajı, Sanat Kitabevi, Kızılay/Ankara.

Kapıkulu gençliği

Attila milyonluk ordusuyla Orta Asya'dan kalkıp Paris'in kapılarına nasıl dayandı, bunca insan ne yedi, ne içti, tuvaletlerini nereye yaptı, cinsel ihtiyaçları? Bildiğimiz, Türk ordularının hafif atlılarla başlayan dünya fethi Kanuni'ye kadar sürer! Zafer hafif atlılarındır. Haçlılar ağır demir şövalye zırhlarıyla Anadolu'ya geldiklerinde hantallıklarından kıpırdayamıyorlardı, keklik gibi avlandılar. Kılıç Arslan bir defasında altı yüz bin haçlıyı bir vadiye sıkıştırıp kılıçtan geçirdi. Batılılar zırhlı şövalyeliğe tövbe dedi. Hafif atlılar Avrupa'yı perişan etti!

Bir Batılı seyyah, Türk ordularının amansız gücünü öğrenmek için Timur'un ordusuyla akınlara katılır? Aylarca attan inmeden savaşıyorlar, bu insanlar ne yiyor, ne içiyor? Bir akşam vakti, bir Moğol atlısının bölüğünden ayrılıp uzaklaştığını görür, gizlice takip eder. Moğol atın böğrüne bir çizik atıp kanatır, akan kanı bir bağırsağın içine toplar, ateşin üstünde kanı ısıtıp, içer! Seyyah, atın böğründen aldığı bir avuç kanla bir hafta savaşan bu atlılarla kimsenin baş edemeyeceğini söyler.

(Şimdi, Güneydoğu dağlarında uşkun adlı bir tür dağ muzu benzeri bir meyve, başka hiçbir şey yemeden sadece bu meyveyle aylarca yaşanabiliyor.)

Türk ordularının önünü Batının teknolojisi değil, kardeş kavgaları keser! Attila'dan bugüne siyasi-sosyal yapımız Akbudun-Karabudun olarak şekilleniyordu, Akbudun, kağanın, beyin soyundan gelenler, bugünkü deyimiyle, Türkeş'in mirası, Türkeş'indir. Bir de Karabudun, halkın, ovanın, obanın, bunlar sadece savaşır, vergi verir, beylik davasına karıştıklarında yok edilirler!

Beylik davasında soy-sop o kadar önemlidir ki, Yıldırım Beyazıt, Timur'a yaptığı ağır hakaretlerle hep bunu söyler. Timur da, çaresizce, aslında kendisinin Cengiz'in soyundan geldiğine dair bir sürü hikâye anlatır!

Anadolu'ya geldiğimiz günden beri tarihimizi belirleyen kavga Akbudun-Karabudun kavgasıdır. Asabiye, yani kandaşlıkla lider seçen toplumlar ham milletlerdir. Selçuklular, sonra Osmanlılar, devşirmeyle ordu kurarak, kandaşlığı bir miktar aşmaya çalıştılar.

Padişah değilse de, devlet ileri gelenleri saraydakiler, yani kapıkulluğu artık devşirmelerindi. Divan, ordu, ulema, yani kapıkulluğu mutlak bir boyun eğmeye dayanır. Kapıkulu hukuku, toplumun tüm bireylerini kul olarak görür!

Anadolu'daki tüm halk isyanlarının tek nedeni olarak bunu gösteren tarihçilerin sayısı oldukça fazladır. Önce Selçuklu, sonra Osmanlı, Karabudundan değil, devşirmelerden siyasi, sosyal teşkilatını kurduğu için, Anadolu halkları Pir Sultan'dan başlayıp, Celali'yle devam eden, Mustafa Kemal'e kadar süren asırların kavgasını başlatmıştır.

Çünkü toplumun tüm ekonomik çıkarlarını kapıkulları ellerinde tutuyordu... Ve bu servet, ekonomik uğraşla değil, siyasal oyunlarla ele geçiriliyordu. Osmanlı'nın genç Türkiye Cumhuriyeti'nin mahvolmasının sebebi işte bu! Tarihçiler bu noktada birleşiyor: Servet, ekonomik uğraşla değil, siyasal oyunlarla ele geçiriliyor! Vergi ve asker vermekten gına getiren Anadolu halkı ise yeryüzü tarihinin en büyük isyanlarından Celali isyanlarını başlatıyor!

Kapıkulluğu! Kılıcı elinde tutanlar ya da kılıcı elinde tutanlarla iyi geçinenler! Bugünkü medyamız, holdinglerimiz gibi. Doğan Avcıoğlu'nun *Türkiye'nin Düzeni* adlı kitabı, cumhuriyet tarihinin en önemli kitaplarındandır, bu kitapta, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni kapıkulluklarını, yeni servet bölüşümlerinin çıkar kavgalarını anlatır!..

Osmanlı çok zengindi! Ancak zenginliği "ekonomik" değildi, sürekli borç almak zorundaydı, bugünkü Türkiyemiz gibi. Borç arttıkça vergiler artıyor ve kapıkulları artık jandarmalığın, polisliğin dozunu artırıyorlar. Çünkü kapıkulları sistemi ayakta tutmak zorundadırlar! Kapıkulları bu aşamada, vatanı satmaya başlarlar, siyasal bölgesel çıkarlar borcun geldiği yerlere peşkeş çekilir! Ancak kapıkulları devleti sevmeye, ayakta tutmaya devam ederler, çünkü devlet, kapıkullarının geçim kaynağıdır! Bugünkü holdinglerimiz, medyamız gibi.

Tüm tarihçiler, kapıkullarının "topluma yabancılaştırılmış kul taifesi" görüşünde birleşir! Bugünkü medya aydınlarımız, akademisyenlerimiz gibi.

Kapıkulunun askeri gücü yeniçeridir! Ancak yeniçeri dahi, zamanla başkaldırıp ihtilâller yapar, "kulun kılıcı altından geçmeyen hükümdar olamaz" diyerek tarih yazar! İşte tam da bu görüşünden dolayı ortadan kaldırılır!

Yeni kapıkullukları icad edilir, yeni polisler, yeni askerler, yeni ideolojiler!

Yeryüzü topraklarında ilk göründüğümüz günden bugüne hiç değiştirmeden getirmeyi başardığımız siyasal sistem işte budur!

Bunu Zaire, Güney Afrika dahil dünyanın hiçbir ülkesi başaramamıştır. Bu büyük zafer Türk ordularının, büyük Türk kahramanlarının, büyük holdinglerimizin, aslan medyamızın ve onun necip ırkının zaferidir!

Kapıkulluğu değişmez! Serveti siyasal oyunlarla ele geçiren bu taife değişmez! Akbudun-Karabudun değişmez! Ham milletler değişmez! Babadan oğula miras değişmez! Vatan satıldıkça, vatanı çok seven kapıkulu siyasetçiler, akademisyenler, aydınlar bitmez!..

Yere göğe koyulamayan büyük Türk devlet geleneğinin asırlardır değişmeyen şeması şudur: Bir kağan, padişah ya da başbuğ vardır, onun etrafında, kurmay, divan ya da şura heyeti vardır! Yani, tepede on-on beş kişi!

Feodal desen değil, derebeyliği desen değil, siyaset bilimciler bu siyasi vaziyetimize bir ad koymak için çırpınıp duruyorlar, kendi şahsına özel bu büyük geleneğin adına en yakışanı: DOĞU DESPOTİZMİ!

Bu vahşi, cahil, eli kanlı despotlar her gün televizyonlarda, gazetelerde "laik, çağdaş, demokratik" lafları etmekten de yorulmuyor, dermanları kalmıyor, çağdaşlık diye diye!

Serveti siyasal oyunlarla ele geçiren bu despotların ideolojileri, açın okuyun, 19. asırdan bugüne Osmanlı'nın borç aldığı Galata bankerlerine küfür etmekten bıkmadılar, son otuz yıldır da IMF'ye küfür ediyorlar! Hem elalemin paralarını yalvarıp, dilenip alıyorlar, hem de işte IMF'ler batırıyor diye ayağa kalkıyorlar! Bu paraları kim yiyor, soran yok!

Ve kendileri gibi despotik bir gençlik büyütüyorlar! Devlete köpeklik denilince gençlerin gözyaşları boşalıyor! Kapıkulluğu denilince, delicesine bir coşkuyla, büyülenmiş marazi bir hayranlıkla, devlet, Türklük gibi kavramlar için paralanıyorlar!

Kapıkulu aydınları, okulları, karmaşık isterik coşkularla emziriyor bu gençleri! Beş para etmez kavramlar için cepheye sürülüyorlar! Kul, köle, feda, şehit olmaktan çıldırıyorlar! Kuru sıkı sloganlarla zafer sarhoşluğu yaşıyorlar! İnsanlık için en büyük şansın, zaferin kendileri olduğuna iman ediyorlar!

Oysa, içlerinde tek bir tanesi, bin yıldır halkının doğrandığı, kesildiği Anadolu ovalarında, dağlarında, kırlarında dans etmedi. Katıksız, dangıl dungul bir zorbalıktan mehteran bir zevk çıkarıyorlar. Kitleleri maymunlaştıran, aptallaştıran tarihe rezil eden gelenekleri ni hararetle alkışlıyorlar! Topluca ve durmaksızın bir iç savaş enflasyonu yaşıyorlar! İçlerinden tek bir tanesi ıhlamur ağacını tanımıyor! Bir tek tanesi, Anadolu'nun dağlarında bir daha bebekler ölmesin diye dallarına bez parçaları asılmış ağaçları görmemiş!

Dernekleri, partileri, beyinleri kışlada hayata başlıyor! Kışlalarda deli dilenciler, yoksul, ihtiyar, akşam satıcıları, semt pazarının sonunu bekleyen anneler yoktur! Kışlalarda kendi halinde yaşayan, hileden, hurdadan uzak, sakin, dürüst insanlar yoktur! Keder, hüzün duygusunu dahi, ".mınızı, .ikerim ulan" duygusuyla karıştırırlar!

Hayat, halkın, halkların dansı mıdır? Mayın tarlaları mıdır? Ve hayata dair bir başka planları asla olmamıştır!

İçlerinden tek bir tanesi harika bir doğa tablosu olduğunu kendisine mırıldanmadı. Hiçbiri hayattayken sevilmedi! Ölü, şehit, kahraman olduklarında, annelerinin ağıtlarını bastıran, bandonun sesine iniltiler, karmakarışık haykırışlar boşaldığında dahi dipdiri hayatlarına sahip çıkacak yiğitliği bir kez olsun gösteremedi!

İşte tam da bu huzursuzlukla en yakın kardeşlerinin gırtlaklarına yapışıp parçalıyorlar! Hadi, onlar dışında herkes, sakat, eksik, vatan haini diyelim, hayatlarında bir kez olsun insanların hiç değilse ruhca eşit olduğuna inanmadılar!

Dünyayı fetheden manyak ideolojilerinin, yoksulluk, çaresizlik, zavallılık fantazyaları olduğunu bir kere akıllarından geçirmediler!

İnsan aklına en uzak düşüncenin kul, köle, polislik, jandarmalık olduğunu bir kez tahmin edemediler!

Ve bunları kapıkulu medya, holdingler, partiler büyütüyor!

Kahpelere, patrona, medyaya, ideolojilerine, devlete meydan okumanın insan ruhunun ve yoksulların ve sahipsizlerin en büyük karnavalı olduğunu bilemeyecekler!

Tarihin en soylu insanlarının ruhunu etkileyen, asırlarla çarpışan, nükleer bombalarla savaşan şen şakrak içsel düşüncelerin neşesini, coşkusunu hiçbir zaman yaşayamayacaklar!

Gürültüyle büyüyecek, anırtıyla konuşacak, özgürlükten korkacak, yediği ekmeği, sevdikleri kadını en derinden etkileyen huzursuzluğun, kâbusun, kanın adına hayat diyecekler, Allah diyecekler, vatan diyecekler!

VE TÜRKİYE ONLARLA GURUR DUYACAK!

Postmodern kölelik

Osmanlı Köle Ticareti (Ehud R.Toledano) 1880'li yılların sonlarına kadar devam etti. Beyaz köleler Kafkasya'dan Gürcü ve Çerkes, zenci köleler Afrika'dan getiriliyordu. Köle ticareti öyle popüler bir meslekti ki, İstanbul'a seyahat etmek isteyen bir insan, seyahat masraflarını bedavaya getirmek için yanında satılmak üzere bir köle getirebiliyordu. Kölelerin Orta Afrika'dan ve Habeşistan'dan, yani, uçsuz bucaksız çöllerden yürüyerek getirilmesi ticaretin en sıkıntılı yanıydı ve fiyatları yükseltiyordu. Kızgın kumlarda ayakları şişen zenciler, çölün ortasında ölüme terkediliyordu. Köle kervanlarını çoğu zaman kurumuş kuyular gibi büyük sürprizler bekliyordu. Bir defasında tüccarlarıyla birlikte iki bin kişi çölün ortasında ölüp gitti. Çoğu zaman, Akdeniz'deki uzun gemi yolculuklarında bulaşıcı hastalıklara yakalanıyorlardı. Gemilerdeki büyük sıçanlar zenci kölelerin cesetlerini yiyordu.

Tanzimat Fermanıyla göstermelik olarak yasaklanan köleliğin bütünüyle kalkması 1900'lere kadar sürer. Gizlice evlerde yapılan satışlar yüzünden Meşrutiyet yıllarına kadar sarkar. Hizmetçi ya da besleme dediğimiz bir şekilde ruh ve kabuk değiştirerek cumhuriyete kadar uzanır.

Köleliğin kaldırılmasında en büyük zorluk, kölelerin, gönüllü köleliği ve üst sınıfların derin insan ve Allah sevgisi yüzünden ses çıkartmayışlarıdır. Devlet yasaklarına rağmen tüccarlar, satmak için getirdikleri kölelerin ellerine gümrüklerde, kontrollerde gösterilmek için özgürlük belgelerini tutuşturuyorlardı. Görevliler gidince, kontrol sonrasında belgeleri ellerinden alıyorlardı.

Ya da bir gemi dolusu kölenin her biri, o gemide yolculuk yapan hür insanların uşakları hizmetçileri ya da adamları gibi gösterilebiliyordu.

Köleler ya savaşlarda ele geçiriliyor ya köylere ani baskınlar yapılarak. Ya da ailesini geçindiremeyen ebeveynler, çocuklarından birkaçını satarak, diğer çocukları geçindiriyorlardı. Maalesef soğuk iklime alışık olmayan Orta Afrika'nın zencileri Akdeniz'in sıcak rüzgârlarında bile zatürreden ölüyorlardı.

En değerli köleler Kafkasya'dan geliyordu. 1880'li yıllarda bile, Trabzon'a sırtını vermiş dağlardan Kafkasya'ya kadar insanlar, dağ-tepe bellerinde iplerle geziyorlardı. Bir Gürcü, bir Çerkes bulup, bağlayıp, şehre götürüp satıyorlardı. Köylerden çocuk ve kız kaçırmak çok kârlı bir işti. Ruslar, Kafkasya'ya inince, üç yüz bin Çerkes köle Anadolu topraklarına göç etti. On binlercesi göçlerde hastalanarak öldü.

Osmanlı sarayı için tarih boyunca altın değerinde olan Çerkes kızları, Kafkasya'dan gelmez oldu. Osmanlı, Çerkes kızlarını artık yerleştikleri Anadolu vilayetlerinden sipariş etmeye başladı. Ancak, Kafkasya ikliminden çok uzaklarda, düz ovalarda büyüyen Çerkes kızları eskisi kadar güzel olmuyordu. Osmanlı paşaları, onlara bıldırcın yedirip, haftada iki kez hamama götürüp eskisi kadar güzelleştiririz diyorlardı.

Anadolu topraklarında sonuç alan ilk köle ayaklanmaları, tarihleri boyunca kahramanlıklarıyla ünlü Çerkesler'e aittir. Çerkes köleler askere alındıklarında bile, komutanlarını öldürüyorlardı.

Kölenin çocuğu da köle midir? Şeriat yasaları buna izin veriyordu ve bu soru tarih boyu büyük bir sorun olmuştur. Çerkesler

Anadolu topraklarına yerleştikten sonra, bu yasaya son vermek için birçok ayaklanma gerçekleştirdiler.

Zenci köleler İstanbul Kâğıthane'de yılda bir gün toplanıp, şarkılar söyleyip, dans ederlerdi. O gün yanlarına asla hiçbir yazı almazlardı. Kalabalığa sızmak isteyenlere ise o güne mahsus olmak üzere sert davranırlardı.

Kıtalar, çöller, denizler aşıp topraklarımıza gelmiş yüz binlerce köleden bugün elimizde tek bir türkü kaldı mı? Bu insanların ahh'ı, acısı şimdi hangi rüzgârların önündedir. Düşünüyor insan, yeryüzünün bu en garip insanlarının geldiği ülkelerde, ardlarından hangi türküler söylenirdi...

8-14 yaşlarındaki çocukların çalışma şartlarını, ücretlerini, pislik dolu mekânlarını, anne-babalarının tutumlarını gördükçe insan, acaba değişen nedir diye soruyor...

Köleliği kaldırışımız, maalesef Osmanlı siyasetinin ya da aydınların şeriat hukukunu gözden geçirmeleri sonucu olmadı. Ne olduysa, tepeden inme, Tanzimat-Meşrutiyet-Cumhuriyet sürecinde oldu. Köleliği kaldırışımız dünyadaki siyasi değişmeler ve özellikle İngilizler'in baskısıyla oldu. Ne tuhaftır ki, Çanakkale Savaşlarında Osmanlı ordularında tek bir köle yok iken, insancıl İngilizler, savaşmak için karşımıza, kendi askerlerini değil, yeryüzünün birçok kıtasından zencileri getirdiler.

Tanzimat'tan günümüze, neden Osmanlı, İslâmcı aydınlar köleliğin kaldırılması ya da kölelik üzerine ciddi bir tartışma üretemediler, neden, son on beş yılda moda olan İslâmcı aydınlar kölelik üzerine tek bir satır yazı yazmamışlardır?

Bu tarih kimin? İnsan, milyonlarca kölenin, yoksulun, şehidin kanını düşündükçe küçülür. Tarih, insanı küçültür. Kendi tarihi ve kültürüyle hesaplaşmayan yazarları ise tarih büyütür, şanlarına şan katar.

Bu yüzden, ruhlarımızdaki kölelik enkazı kaldırılmamış, kölelik ruhlarımızda sürgün hayatı yaşıyor, bu yüzden Avrupa'ya ses çıkarmıyoruz. Bu yüzden, yüz binlerce çırak, komi çocuğa ses çıkarmıyoruz. Bu yüzden eli-kolu bağlı memurlara,

üniversiteli gençlerin feryatlarına ses çıkarmıyoruz.

Ses çıkarmadığımız için, köleliğin kaldırılışının üzerinden yüz elli yıl geçmeden, kölelerin efendileri bile, bugün, yeniden köleleştiklerinin farkında değiller. Aydınları, siyaseti imtiyazlılar elinde şekillenen bir ülkenin bireyleri, yüz elli yıl önce kölelerin sahip olduğu haklara sahip olup olmadıklarını bile bilemiyor. Çevirin tarihin sayfalarını, efendileri kötü muamele yapıyor diye birçok davayla karşılaşırsınız. Bugün yüzbinlerce 8-14 yaş arasındaki çocukların kötü muameleler karşısında kaç tane davasını bulabilirsiniz.

Şimdi Avrupa kapılarındayız, sayılarını bile kimsenin bilmediği yüz binlerce 8-14 yaşlarında çocuklar, konfeksiyon, sanayi, kereste, deri atölyelerinde, lokantalarda, kahvehanelerde çalıştırılıyorlar. 1 Ocak'tan itibaren Gümrük Birliği'ne uyum sağlamaya başlayacağız.

Hiç kimsenin kuşkusu olmasın, Avrupalılar da bize "iyi muamele" çekeceklerdir. İslâmcı aydınların tarih boyu kölelik üzerinde söyledikleri tek şey de buydu: İslâm'da efendiler kölelerine iyi muamele çeker.

Bugün göstermelik birkaç yasa dışında, bu çocukların durumunu, sayısını, ne yaptıklarını bilen yoktur. Köle taşıyan gemileri basan memurlar gibi, bugün konfeksiyon, mobilya, deri atölyelerinin kapılarını açsak, çıraklar, köle tüccarlarının ellerindeki kölelerin zorunlu olarak yaptıkları gibi, acılarını, yaşlarını, ücretlerini, yedikleri yalakları, işedikleri duvar diplerini, dayakları, işsiz kalma korkusuyla, gizleyeceklerdir. Patronları lehinde beyan verecekler, patronlarının "iyi muamele" çektiğini anlatacaklardır.

Avrupalılar 10-12 yaşlarındaki çocuklarını çalıştırıyorlar mı? Peki bizim milyonlarca çocuğu çalıştırdığımızı bilmiyorlar mı? Basın, medya, "Haydi Avrupa'ya" diye manşet çeken orospu çocukları, bu sefaleti kimden ve niçin sakladı?. Bu sefaleti sakladık ve şimdi, bu minik çocukların turizm hizmetini, konfeksiyon, mobilya, deri ürünlerini Avrupa'ya satıp, güya onlarla bir pazarda yarışacağız...

Avrupa'da iflas eden şirketler de umudunu bu pazara bağladı, bu yüzden bize "iyi muamele" çekecektir. Yeryüzünün en büyük uygarlığına 8-10 yaşındaki çocuk işçilerle katkıda bulunacağız. Hem on yaşındaki çocukların hizmet ettiği, komilik yaptığı lokantalarda yemek yiyeceğiz hem de Avrupalı olacağız.

Bu bir kölelik midir, bir pazar mı, bunu bu ülkede söyleyecek tek bir ekonomist, tek bir siyasetçi, tek bir aydın yoktur.

Kör çöl şarkıcıları

Ahmet Haşim, seksen yıl önce meşrutiyetle birlikte mantar gibi türeyen cami karikatürü çirkin taş binaları korkuyla karşılayıp, bir soru sorar: "Sinan'ın eserlerinden eksik olmayan güvercinler, neden bu taş binalara uğramazlar!"

Kocatepe Camii avlusu sanki Mars'tan, Ay'dan bir bölge. Ruhsuz, bomboş. Cami avlusunda en uzak gecekondu semtinden namaz kılmaya, orada hazırlanmış dinî kitap fuarını gezmeye gelmiş bir partinin müridleri. Genç bir İslâmcı aydın kitaplarını imzalıyor, önünde kuyruk.

Ben de oradayım, cami çıkışında sıralanmış dilenciler arasında sıraya girmiş, Malatya kaysısı satıyorum, bağıra çağıra. Arada bir kitaplarım yüzünden beni tanıyan çıkıyor, geçiştirip işime bakıyorum.

Tanpınar "eski değerleri gerçekten seviyorsak onları değiştirebiliriz" der. Muhafazakâr İslâmcı aydınlar kör kazmalar gibi, gerçekten sevmiyorlar. Eleştiremeyen insanlar nasıl değiştirebilir?

Aynı evden bir milyon, aynı okuldan bir milyon, buradan nasıl bir gelenek oluşacak? Yahya Kemal'in anıları basılmadı bile. İmam Gazali'den iki yüz bin cilt satıldı. Tanpınar kırk yılda iki baskıyı zor yaptı. Bin bir Gece'yi basmadılar bile.

1950'lerde gelişen Demokrat Parti'nin kitlesi de köylüydü. Başı açıklardan hiç hoşlanmıyorlardı ve en şairleri mani düzen köy imamlarıydı. Aradan kırk yıl geçti geçmedi Tanpınar'ı, Yahya Kemal'i, yani şehrin yazarlarını okudular. Artık onlar, merkez sağda ve merkez solda toplandılar.

Bugün daha büyük bir karmaşanın çocuklarıyız. Şunları bir toplayın. Bir milyon biçimsiz ev. Yedi trilyon korucu maaşı. Yetmiş bin üniversite hocası. Bir toplayın geleceğimize istinaden bulanık kâbusları görürsünüz.

Bu kâbusu ilk defa 75 yılında beni Ankara'ya getiren otobüsün penceresinden gördüm. Mamak Lalahan'da, Porto Riko'nun teneke gecekondu kulübelerinden beter, dağlar-dağlar üstünde derme çatma binlerce ev susuz, tuvaletsiz, çamur, pislik, çöp ve eksi yirmi beş derece soğuk içinde. Döşemesi olmayan toprak bir baraka içinde üç küçük çocuk gördüm. Üçü de okumuyor. Üçü de bir matbaada çalışıyor. Üçü de Kur'an kursuna gidiyor. Üçünün aylığını topluyorsunuz, ancak bir televizyon taksidi ediyor. Annesi mutlulukla eşarbını bağlayıp, "Askere gidene kadar, üçünün de bir buzdolabı, bir televizyonu olacak" diyor.

Seksenli yılların hemen başı. Çıkarttığım dergiye elinde şiirle bir çocuk geldi. Nedim'e özenmiş, mısralar "Yürü servi revanım, yürü Sadabad'a" özentisiyle akıyor. Nerede oturuyorsun dedim. Lalahan dedi. Yedi aile tek bir tuvaleti kullanıyormuş. Sabahın ilk ışıklarında, anneler, babalar, kızlar, komşular kuyruk oluyor tuvaletin önünde. Çocuğun elinde Yürü Sadabad'a şiiri. Yukarıdaki satırlarda kitabını imzalayan aydın işte bu çocuktu. Yoksul gecekondularda büyüdüler. Arkalarına sefaleti direnişi aldılar. Çoktan adları İslâmcı aydın oldu.

***

Tarihin en azgın krallığı Hıristiyanlık, ortaçağ boyunca, yoksul, dilenci, evsiz, şehir şehir gezen aç, çıplak dervişler üzerinden mesajını iletti. Hıristiyanlık bir yoksulluk diniydi ve tarihin en azgın krallığını kurdu.

Son iki yüz yılın bütün aydınlarının kafasını değiştiren sosyalizm de 18.-19. asrın sefaleti üzerinde yükseldi. İlk ütopist sosyalistlerin aklına ilk gelen, ortak bölüşecekleri bir sığınma eviydi. 1850 yıllarında Avrupa şehirlerinde yüz binlerce insan, akşam yatacakları yeri bilmiyordu. Aynı yıllarda, ağır çalışma şartlarına dayanamayan 10-14 yaşlarında binlerce çocuk intihar ediyordu. Bu sefalet bir dizi kanlı ihtilalle yeryüzünün bütün sistemlerini değiştirdi.

Doğal olarak, kent hayatının kanalizasyonu, suyu, elektriği, sıcak suyu vardır. Bir aile böyle bir konfor içinde kurulur. Ancak, gecekonduların suyu, elektriği yoktur. Suyu, elektriği ortak kullanan insanlar, önce Müslüman, önce Alevi oldukları için değil, bu zorunlu ortak yaşamdan ötürü bir dayanışma içine girerler...

Gecekondu insanı, aile hayatını bir türlü oluşturamadığı için, daha geniş bir aileye tutunmak ister. Aileyi bir arada tutmak tehlikede olduğu için, aileyi savunur. Hem ailesini bir arada tutacak hem de şehrin yokluklarına karşı direnecek insanlar, kurumlar arar.

Yoksul mahallelerde büyüyen gençler, çok geçmeden kendilerini özel yurtlarda, özel okullarda buldular. Herbiri bir yardımsever, bir İslâmî vakıf, bir şeyhin sıcak kucağında okudu, iş, mektep sahibi oldu...

Bu genç aydınlar, yedikleri ekmeğe tüküremezlerdi, büyüdükleri cemaatlerin siyasi, sosyal tavırlarını eleştiremezlerdi. Vefa vardı, sadakat vardı.

80'li yılların başında hızla çok şey değişti. Türkiye'nin önü, hayali ihracat, usulsüz krediler Özalcılıkla haksızca, hukuk dışı açıldı ve büyüdü. 80'li yılların başında tek bir topluiğne israfı, tek bir sarı kâğıt israfı yüzünden işçi çıkartan büyük İslâmcı gazete, şimdi, neredeyse, Türkiye'nin en büyük holdingi olma yolunda. Zenginliğin, para piyasasının, kapitalizmin, acentalığın kapıları ardına kadar açıldı...

Muhafazakârların tarihsel aptallığı, 19. asrın yalı-konak hayatında şekillenen müziği, mimariyi, estetiği geleneğin özü şeklin-

de kavramış olmalarıdır. Bu tuzağa, çok geçmeden yoksul gecekondu mahallelerinden gelen İslâmcı aydınlar da düştü, Yahya Kemal'i, Tanpınar'ı okumaya başladılar.

Yoksulluğu, sefaleti, 19. asrın yalı estetiğiyle örtmeye çalıştılar, yoksulluğu, sefaleti kaldırıp, yerine anti-laik bir siyasi misyon edindiler...

Oysa, Batılı toplumlara, demokrasiyi, hukuğu öğreten sefaletin, yoksulluğun şiddetidir. İslâmcı aydınlar, yoksulluğun adını çoktan siyasi bir inada ve ardından mafyatik, liberal düzenle huzur içinde büyüyen gazete, dergi, holding, şeyh, ağbi, patronlara dönüştürdüler...

Ve artık İslâmcı aydınların hepsinin sıcak yuvaları var. İçlerinde yüz milyon maaşa maaş demeyenler var. Şirketleri var. Hepsinin, dergilerine dönüp, son on beş yıllık maceralarını izleyin, bütün cümlelerde şunlar saklıdır: Vefa, dürüstlük, dostluk, cemaat, dayanışma ve bunun geleneksel, manevi derinlikleri...

Dürüstlük, "Hukuküstü" bir kavramdır, hukukla ilişkisi yoktur. Şüphesiz İslâmcı aydınların, yetiştikleri cemaatlere, ağbilere, vefa, sadakât duyguları vardır... Şairinden yayıncısına kadar, hiçbiri eleştirel davranamazdı. Sustular. Nasiplendiler. Ev, bark sahibi oldular.

Ve şimdi, adil, dürüst yönetim büyüyor. Bu kavramlar bir ortaçağ kavramıdır ve çok işe yararlar. Bu iyi niyetle Fatih gibi Kanuni gibi insanüstü yöneticiler de bulabilirsiniz, aynı kapıdan Deli İbrahimlerin felaketine de uğrayabilirsiniz.

Dünyanın en azgın krallığını kuran Hıristiyanlık da dürüstlükle yönetiliyordu.

Dürüstlük bir soyut kurallar bütünüdür, bu soyut kurallar kim iktidardaysa onun ağzına, görüşlerine göre şekillenir. Gücü olanlar, imtiyazı olanlar, gaibten manevi düstur alanlar, daima içimizde en dürüst olanlarımız olur. Çünkü, bu dürüst kurallara getirebilecek her eleştiri hâşâ Allah'a karşı gelmektir...

Bugüne kadar bulundukları gazete, dergi, televizyon, kurum vs. hiçbir eleştiri getirmeyen İslâmcı aydınlar, artık, bir iktidar

halinde kimi, neyi, nasıl eleştirebileceklerdir? Eleştiremeyeceklerse, nasıl değiştirebileceklerdir?

Dürüstlük, adamını tutmak, cemaatini korumak, yani köpeklik değildir...

İslâmcı aydınlar Çölün Kör Şarkıcılarıydı. Önlerinde ne duvar vardı, ne de bet seslerini bir eleştiren. Siz iyi mani düzüyorsunuz, siz iyi "çığırıyorsunuz" deyip, gazetelere, televizyonlara getirtilip oturtturuldular...

Kendisi eşit olmayan insanlar, şimdi nasıl bir eşitlikten söz edebilecekler ya da içlerinden hangisi vefa, sadakat, cemaat duygularını bir kenara atıp, bu ülkenin tüm insanlarına birer eşit insan gibi kucak açabilecektir...

O dergilerin ve o televizyonların hiçbiri en küçük bir eleştiri yazısına tahammül edememiştir. Hepsine yazıklar olsun...

Kör şarkıcılar söyledi, kör kazmalar dinledi.

80'li yılların başı, bir dergi çıkartıyorum, konu, "Müslüman aydının problemleri..." Matbaada renk kalıpları çeken usta, yazıyı şöyle, bir okudu ve "Hoca burada bir yanlışlık var" dedi. "Nasıl?" dedim... "Hem Müslüman, hem aydın daha ne olsun dedi!.."

Yüzünü ezbere bildiğiniz o İslâmcı aydınlar çoktan Bağdat Caddesi'nde ev almaya başladı... Artık gecekondulara yeni bir yoksulluk meridyeni daha eklendi...

Sömürge kültürü

Küçük bir çocukken, dalgaları seyreder, "bu dalgaları kim durdurabilir?" diye sorardım. Ne oldu da coşkumuz derin bir nefrete dönüştü. Büyüdüm ve gördüm ki, bu dalgaları, acenta kafalı, sirk maymunu işadamları, gazeteciler durdurdu. Ürün, emek, eser, siyasi ve sosyal bir değer olarak asla yoktur, konuşulmaz, tartışılmaz... Oysa bunlar olmadan modern toplum olamaz. Üniversitelerin üstünde bir kurum, televizyonun üstünde bir kurum, parlamentonun üstünde bir kurum, işçilerin üstünde bir kurum. Hiçbiri seçimle gelmez.

1980'li yıllardan bugüne, siyasete yön veren politikacılar, köşe yazarları, yani, terbiyesiz herifler, medya fareleri, 12 Eylül öncesi günlere olan derin bahanelerinden dolayı, hoşgörü ve sevgiyi dillerinden düşürmediler. Memurları, hemşireleri, avukatları, sivil kurumları, işçileri, işsizleri, bu kelimelerle cezalandırıp, egemenliği önce "milli" kisveler altında toparlayıp, sonra, yüksek ve bilinmez, sır dolu kurumlarla ülke dışına kaçırdılar.

Zaten, oldum olası, bağışlayıcı bir toplumuz. Hoşgörü, sevgi ve affedici olmak, yolumuzu taa, kültürümüzün derinliklerinde yatan manevi yol göstericilere kadar uzatıyor. Kim hayır diyebilir?

Bu satırların yazarı hariç. Nefretimizi, kinimizi, bir terörist, militan suçlamasıyla ve bıyıkaltı gülümsemelerle geçiştirmeye çalıştılar.

Bu geniş gönüllü, geniş mezhepli, şempaze beyinli işadamı ve köşe yazarlarından da nefret ediyorum.

Bu ossuruk suratlı kadın köşe yazarlarıyla dolu cicili basın ve politikacıların sevgiden, hoşgörüden, birlikten bahsettikleri 80'li yıllarda, nasıl olduysa toplumumuz, Nakşilerin, Nurcuların, Adnan Hocaların, Alevilerin, Aczimendilerin, velhasıl, ehl-i sünnet, ehl-i beytin bütün şubelerinin istilasına uğradı. Bölünerek, ayrışarak, çözülerek, siyaset sahnesine fırlattılar.

80'li yıllar, ülkemizin üniversiteleşme yıllarıdır. En ücra kasabalarına dahi üniversiteler açıldı. Tarihimizde ilk defa, bu kadar çok mühendisimiz, mimarımız, işletmecimiz, doktorumuz oldu. Modern mesleklerin gelişip çoğaldığı bu dönemde, nasıl oldu da, tekrar mezhepleşip, ortaçağlaştık. Köylüleştik. Toplum yeniden kabileleşmeye başladı.

Ekrandan demokrasi dersi veren, bu ossuruk suratlı kadın köşe yazarları, bu manyakça gelişmenin ne olduğunu, nasıl açıklıyorlar? Yabancı marka cicili dergilerde, erkeklerin neresini öpmeli gibi yazılar yazıp, "aydın" oluverdiler...

Şimdi, yeniden kabileleşmenin bir dehşet dengesinde asılı kalacağı muhakkaktır. Ve bu dehşet dengesi, yaşadığımız hergün bizi, biraz daha köşeye sıkıştırıyor. Her yeni gün biraz daha korkarak, daha derinden, sevgi, hoşgörü, birlik çığlıkları atıyoruz.

Sevgi, hoşgörü konuşmaları, paranoya bir çığlığa, derin bir korkuya çoktan dönüşmüş, sevgi çığlıklarının paranoyası, bizi çoktan, birbirinin kanını emen insanlar yapmaya başlamıştır...

Düşüncesi olmayan insanların, ellerinde yalnız, babadan, dededen kalma gelenekler, kılıçlar, silahlar vardır.

Düşüncesi olmayan insanların, acenta bir kafası ve taklit ettikleri markalar vardır.

Bu topraklarda yaşadığım müddetçe, her defasında yüzlerine tükürerek bağıracağım: Demokrasi bir uzlaşma rejimi değil, bir

yenişememe durumudur. Batıda demokratik kültürü, hoşgörü, sevgi değil, haklarına tutkuyla bağlı, sınıfının ve insan olmanın haklarını asla unutmayan, asla affetmeyen ve bunları dergilerinde, meydanlarda, inatla yılmadan savunan insanlar inşa etmiştir. Mahatma Gandhi, Nelson Mandela, Martin Luther King, bu tutkunun insanlarıdır.

Kukladan farkı olmayan bizim domuzlar, güya 12 Eylül öncesine duydukları panikten dolayı, çok haksız, kahpece bir oyunu ilkel beyinleri yüzünden demokrasinin kendisine oynamışlardır.

Nasıl? Üniversitelerdeki, meydanlardaki, derneklerdeki, sivil kurumlardaki ve insanların birey olarak kendilerini ifade edebilecekleri dergilerdeki tüm özgürlükler kısıtlanırken, sevgi, hoşgörü deyip gargaraya getirmişler, bunun yanında, cicili dergilerini, Nurculara, Aczimendilere, Adnan Hocalara, Nakşîlere, Şeyhlere yönelterek, işte demokrasi konuşun, işte yeni Türkiye kimlikleriniz fırlatın diye gazetelerini şenlendirmişler, sansasyonel haberlerle geçimlerini sağlamışlardır. Ne o tarikatların tarikatla ilgisi vardı, ne bu şebeklerin gazetecilikle... Şaşılacak tek şey, her iki taraf da çok iyi İngilizce konuşuyordu.

Bu curcunada çoğalan şeyler şunlar oldu: Hemşehri dernekleri, İslâmî vakıflar, Atatürkçü panelistler. Gecekondular.

Ve sayelerinde, her kasabadaki şeyhin, sakalındaki tüm kılları teker teker öğrendik de, öğrencilerin, varoşların, memurların, işsizlerin, komilerin, hemşirelerin, ne istediklerini, nasıl yaşadıklarını, ne talep ettiklerini bilmiyoruz.

Çünkü bu sorunları Avrupa çözecek! Avrupalılar bize, 'ekonomik olarak tabii ki bir şey alamazsınız, ama işte bastırıyoruz, insan haklarınızın gelişmesine faydalı oluyoruz' diyorlar, bu şebek aydınlar da safça inanıyor...

İnsan hakları, üç-beş kişinin tahliyesi midir? İnsan haklarının ne olduğunu bu ülkede kim bilebilir? Siyasi ve sosyal çalışma alanlarında bireylerin, kurumların, hukuki, iktisadi talepleri tartışılmadan, kim neyi bilebilir? İnsan hakları tırlarla, nakliye uçaklarıyla gelecek, biz de bunları kurum-kurum, hastane-hasta-

ne, üniversite-üniversite dağıtacak mıyız?

Nedir insan hakları, buzdolabı gibi bir şey midir? Mesela, mizah yazarlarının eserleri çalınıp TV dizilerinde kullanılıyor. Bu sorunun altından kalkabilmek için bugünden başlamak kaydıyla, yirmi-otuz yıl bunun hukuk savaşının verilmesi lazımdır! Herkesin herkesle derdi var, herkes işsiz, herkesin eseri çalınıyor, herkes haksız yere işten kovuluyor, zır cahiller üniversite yönetiyor ve kimse ne istediğini bilmiyor... İnsan hakları sihirli bir kutu. Açtığınızda istediğinizi buluyorsunuz?...

Büyük göç, 1980'li yıllarda milyonları büyük şehirlerin varoşlarına püskürttü. Bu kitlelerin, sosyal, iktisadi isteklerini asla seslendirmediniz... Ama, varoşların, biçimsiz, ilkel dürtülerini kazanç bilip, laik-şeriat tartışmaları ambalajıyla baştacı ettiniz, ekmeğinizi buralardan kazandınız!..

Oysa, içimizde yalnız Bektaşi, içimizde, hepimizden önce Bektaşi, çok çeşitli dinle, kültürle bir arada oturmayı en iyi bilen insandır. Bektaşi şehrin ruhudur. Bektaşi'nin nefesi, bu toprakların kendisidir. Oysa sizin kameralarınızın yakaladığı köy imamlarını baş tacı edip, bu İslâm'a uyar, bu uymaz diye binlerce Molla Kasım piyasaya sürdünüz. Molla Kasım'ları 'özgürlük' adına konuşturdunuz, ardından Yunus Emre'li nutuklar çektiniz...

Ve tertemiz, birbirinden güzel Müslümanlar, müzikten sanata, hâlâ akıl sır erdiremediğimiz kubbesiyle, siyasetiyle muhteşem bir uygarlık yaşatmıştır. Siz, bunları görmediniz, ağzından kan akan yobazları konuşturarak, çok satmak istediniz. Büyük gazetecilik yapmak istediniz.

Ve sonunda, hepimiz, ortaçağlardaki köylerimize geri döndük. Bir mezhep özgürlüğü, buyrun afiyetle yiyin...

Mezhepler, polis amirleri, atamayla gelmiş üst kurumlar İngilizce aşkınız, acenta kafanız, yabancı marka dergileriniz, marka sevdanız... Hangi siyaset, hangi sosyoloji kitabının kapağını açarsanız, açın, işte bunlardır: SÖMÜRGE KÜLTÜRÜ... Doya doya beslenin!..

Nasıl Köpekleştik

Dünyanın en güzel nehri Nil, bir zamanlar Osmanlı'nındı. Nil'in suları tatlı, sert ve içimi güzeldi. Çünkü Nil, bir altın madeni üstünden geçiyordu. 1660 yılında İstanbul'da 280.000 dükkân yandı, kırk bin kişi öldü, geriye kalan kısma bugün İstanbul deniliyor. Eskiden de şehrin dışında çöp dağları olurdu. Yeraltı yangınları bu yüzden gece-gündüz devam ederdi. Çöp dağları öyle yüksek olurdu ki, şehri ele geçirmek isteyenler bu çöplük yığınlarını sur gibi kullanırlardı. Her Osmanlı sokağında geceleri fenerle gezmek zorunluydu. Yalnız gayrimüslimlerin fener taşıması yasaktı. Onlar ya mum, ya da kandil taşırdı. Eskiden sokaklar kandillerle ışıklandırılırdı. Hamalların, fırıncıların, çöpçüler, bekçiler, kayıkçılar vs. olduğu gibi kandilcilerin de loncası vardı.

Lonca, meslek örgütü demek. Bugün bile eşine rastlanmayacak mükemmellikte sivil kurumlardı. Çok şey gibi, bu olağanüstü meslek örgütleri de rüşvetin, torpilin elinde çürüyüp kayboldular.

Eskiden öyle çok açlık isyanları olurdu ki, bazı şehirlerin valileri korunmak için şehrin dışında otururdu. Osmanlı sarayında bir yılda doksan bin koyun kesilirdi. Koyunlar Anadolu'dan getirilirdi. Hangi eyalette bir isyan çıksa, yeniçeriler gönderilirdi. Yeniçeriler de Anadolu'dan toplanırdı.

Zabıta hikâyeleri eskiden de ünlüydü, en ünlüsü; eğer kasap eksik tartmışsa, eksik tarttığı kadar et, kalçasından kesilip alınırdı.

O günden bugüne değişmeyen, tıpkısının aynısı ne kaldı derseniz, biri kahvehaneler, diğeri kerhaneler...

Osmanlı şehirlerinin sokaklarını ölçün. Yüzde ellisinden fazlası çıkmaz sokaklardır. Çıkmaz sokakların çokluğu; mutaassıp ailelerin mahremiyete olan düşkünlüğü mü, bir başıboşluk mu, yoksa, iktidarın gücünü kullanan aileler, gelip tam da sokağın ortasına ev mi yapıyorlardı. İçimizden biri bu sorunu çözmek zorunda. Çünkü, hem şehre gelip hem de komşularıyla sınırlar koyan bir aile kent demokrasisini hiçe sayıyor demektir. Bu yüzden, 17.-18. asrın sonlarına doğru, iç içe yaşayan Ermeniler, Rumlar, Aleviler, Müslümanlar, bu asırlarda mahallelere bölünmeye, mahalleler arasına sınırlar koymaya başladılar.

***

Yalakalık bile incelmiş bir gelenek halini almıştı. Yalılarda, konaklarda, beylere, vezirlere mevlit-Kur'an okuyan hafızlar, eğer bey cimriyse, cimrilikle ilgili, eğer bey zalimse, zulümle ilgili ayetleri bir kibarlık gereği okumadan atlayıp geçiyorlardı.

***

Öşür ondalık sistem demek, tarımdan alınan onda bir vergi. Cizye, mandalardan, gayrimüslimlerden alınan vergi. Ulufe ise yeniçerilere verilen maaşın adı. Culüs bahşişi, padişahın tahta çıktığında dağıttığı maaş demek.

Gelin görün ki, üç kıtada at oynatan toplumu köpekleştiren, iktidarın kölesi yapan iki büyük kurum daha vardır, bunlardan ilki, "ihsan" ve "bahşiş"tir.

Yüksek devlet adamları, göze giren dalkavuklara, mesela şairlere ya da sevdikleri insanlara "ihsanlarda" bulunurdu.

Bahşiş ise etkileri günümüze kadar süren en köklü gelenekle-

rimizin başında gelir. Osmanlı konakları, yalıları öyle sıradan evler değildi. Her biri bir fabrika gibi çalışırdı. Tek bir aile içine yüzlerce insan istihdam edilirdi; iç ağalar, cariyeler, seyisler, arabacısı, kayıkçısı... vs. vs.

Peki buralarda ne üretilirdi? Beyler enfiyesini çeker, tütününü içer, şerbetleri gelir, mangal etrafında ısınırdı. Geri kalan yetmiş kişi de onun keyfine hizmet ederdi.

Vezir, paşa, bey, ya da her neyse, bayramlarda, törenlerde ya da canı çektiğinde bahşiş dağıtırdı. Sokağa çıktığında, halkın içine karıştığında, bir haber getirene, atının ardından yürüyene, yolda selam verene bahşiş dağıtırdı.

Bahşiş inanılmaz büyüklükte bir gelenek ve inanılmaz rakamlardaydı. Kayıkçı, kahveci, davulcu, bekçisi, tütüncü, velhasıl tümüyle esnaf bahşişe alıştırılmıştı.

Büyüklük, yücelik, kudret ve iktidar bahşiş vermekle ölçülürdü.

Halk da elini açar, bahşişini, ihsanını alırdı. Yaptığınız iş veya çalışmanız sonucu bir hak değildi bahşiş. Bahşiş büyüğün, iktidarın keyfine göre düzenlediği, verdiği bir ihsandı, hayırdı...

Ne tuhaftır, çok eskiden dilenciler para istemezdi. "Bir parça ekmek-bir lokma ekmek" diye dilenirlerdi ve para isteyenler ayıplanırdı. Ve dilencilerin yiyecekleri kadar, taşıyacakları kadar dilenmesi uygundu. Sonra dilenciler de değişti. Şimdi de geleneğe uyup "bir parça ekmek" diye dileniyorlar ama bir parça ekmeği kimse beğenmiyor.

***

Osmanlı toplum yapısında üzerinde en çok konuşulan birinci yapı Loncalar ise ikincisi Vakıflardı. Vakıflar bir sosyal tuzaktı ve ihsan bahşiş gibi toplumu zehirleyen-köpekleştiren ve bu yönüyle hiç tartışılmamış kurumlardır. Çünkü, topluma hizmet ediliyor diye vakıflar, en çok övünülen kurumlardır.

Zengin bir bey, paşa, öldüğünde malları hazineye kalmasın diye ve servetini bir şekilde yine çocukları yönetsin diye, serveti etrafında bir vakıf kurardı.

Bugün Osmanlı diye gördüğümüz bütün eserler bu vakıfların hizmetleridir. Toplumsal alanda neredeyse tüm yatırımları vakıflar yapardı.

Yani, vakıfların hayırseverliği sayesinde, hanlar, hamamlar, camiler, çarşılar, köprüler, kütüphaneler oldu. Asırlar boyu, toplumun tüm yatırımlarını vakıflar yönetti.

Asırlar boyu insanların kaderleri zengin insanların hayırseverliğine kaldı.

İşte tarihimiz, asırlar boyu böyle yönetildik. Bunun acı sonuçlarını şimdi alıyoruz. Bu kurumların hukukî bir temeli yoktu, bu kurumların inşası, beylerin keyfine, iyi niyetine, hayırseverliğine kalmıştı. Bugün, zengin insanlar nasıl yurt, okul açıyorsa, işte öyle...

Hayırseverlere, büyük insanlara karşı, toplumsal sevgi, ihsanla, bahşişle ve vakıflarla büyüdü. Bu sosyal tuzak bugüne kadar toplumu zehirledi ve insanlar hakları olan, temel insanî isteklerini dahi, hayırla, bahşişle alıyor.

Bütün kurumlarıyla iki yüz yıldır değişen bir ülkede yaşıyoruz. Her şey alt-üst oldu ve tarihe karıştı. Ama, bahşiş, ihsan veren ve hayır sahibi insanların hayırlı işleri değişmedi. Bu sosyal tuzaklar bugün de toplumu zehirlemeye devam ediyor. Hayırseverler, insanların doğuştan sahip olduğu temel insanî haklara kulak asmıyorlar, uluslararası çalışma şartlarına uymuyorlar, vergilerini düzenli vermiyorlar, kredilerini dalavereli yollarla alıyorlar. Ama sonunda, bir hayır-hasenet işleyerek, güya toplumа hizmet ettiklerini söylüyorlar. Ve bu toplumsal kervan böyle gelip, böyle gidiyor...

Halkımız da diyor ki, işte bu insanlar, hayırda bulunuyorlar. O halde bu insanlar iyi insanlar. Allah onları başımızdan eksik etmesin. Etmiyor... İşte sağcı-muhafazakâr-İslâmcı kitlelerin başımızdan eksik etmediği yüzde doksanlara varan oy kitlesi.

Bilmem hangi holdingin yurdunda, bilmem hangi şeyhin yurdunda, başları okşanmış gençler, kaymakam olunca, hakim olunca, büyüklerine saygıda kusur etmiyorlar. Elpençe divan duru-

yorlar. İşte bunlar, muhterem, saygıdeğer, yüksek, yüce geleneklerimizdir.

Abilerim, amcalarım, kardeşlerim, buraya gelin! Batsın bu gelenek! Biz bu dünyaya bahşiş almaya, ihsan almaya gelmedik. Bizler bu ülkenin çocuklarıyız! Bu ülkeyi kökünden değiştirmek istiyorsak, hepimizi köleleştiren bu el öpmeler, onun bunun yurdunda zorunlu kalmalar, onun-bunun ihsanına, aferinine muhtaç kalmalar, bitsin.

Hak istiyoruz, "hayır" ve "ihsan" değil. İşte aydınlarımız, onun-bunun danışmanı, reklamcısı, raporcusu oluverdiler. İhsan böyle renk değiştirdi ama eskiden olduğu gibi, hepsini köpekleştirdi...

Bu sosyal tuzakları, bu toplumsal zehirleri anlamaya, çalışalım, aldanmayalım. Yaralarını deşerek değil, öperek geçirmek isteyen narin bir toplumuz, bu yüzden işimiz çok zor.

Bir zamanlar Nil, dünyanın en güzel nehriydi. Çünkü Nil, kölelerin cesetleri üstünden akıyordu.

Eski Ramazan Eğlenceleri

1660 büyük İstanbul yangınında Süleymaniye Camii minarelerinin külahları meşale gibi yandı. Yalnız Mısır Çarşısı'nda, Mısır ülkesi zenginliği kadar malın yandığı söylendi. Su sarnıcına saklanan nüfuzlu bir Ermeni de haşlanarak öldü. Yangında su bitince sirkecinin sirkeleri satın alınıp alevlerin üstüne döküldü.

Yangın seyretmek Osmanlılar'dan kalma geleneksel eğlencelerimizdendir.

1818 yılında sekiz ay içinde 73 yangının çıktığını Ahmet Rasim yazıyor. Bunca yangına rağmen, İslâm hukukunda sigorta sistemi tartışmalı olduğundan, halkımız inançları gereği sigortaya inanmıyordu. 1870'e yine büyük bir yangında evleri yanan Müslümanlar, bu sefer bir fetva vermesi için şeyhülislâmın kapısına dayandı, evlerini sigortalamak için.

İslâm hukuku açısından bugünkü araştırmacılar için altın değerinde olan bu fetva, bütün aramalara rağmen bulunamamıştır. Çünkü bu fetva da bir yangında kül olmuştur. Sonra birçok ev "buna bina (...) şu sigorta şirketince sigortalanmıştır" yazılı levhalar asmaya başladı. Yine de "maşallah", "Ya hafız" (koruyucu-saklayıcı) levhaları revaçtaydı. Şirket levhası asanlar, Ya Hafız levhalı binaların önünden geçerken "sizin koruyucunuz daha

büyükmüş" gibi latife yapıyorlardı.

Padişah yangında su dökenlere gümüş hediyeler dağıtıyordu. Büyük yangının önü alınamaz bir felakete dönüşmesinin sebeplerinden biride işte bu. Birkaç görevli, büyük gayretlerle yangının önünü kesmişler. Fakat bakmışlar ki, hediye dağıtan yok, bırakıp gitmişler.

Zihniyet değişmeden, toplum değişmez. Üç kıtada at oynatan Osmanlı, İstanbul'un kül olmasını seyretti de, bugün değişen nedir? İstanbul'un dar sokakları için, bugün bile, kimse, Japon arabaları gibi, özel yaptırılmış dar itfaiye araçları düşünmüyor.

***

İsyan çıkarmak da eski Osmanlı eğlencelerindendir. Önce isyancılar, yüzlerce kafayı kesip çarşı meydanında sırıklar ucunda gezdirir. Sonra isyanı bastıranlar, isyancıların kellelerini çarşı-sokak gezdirirler.

Yeniçeriler pestili ve yoğurdu çok severdi, üstelik taa Cezayirler'de. Pestil ve yoğurt bir Orta Anadolu geleneği olsa gerek. Yoksul Anadolu çocuklarının yeniçeri ya da İstanbul'da hamal olmaktan başka şansları yoktu.

İstanbul'un hamalları Türkler'den ve Kürtler'den olurdu. Yeniçeriler ayaklandığında, kendilerine işte bu hamallar destek verirdi. Tabii ki, bir de Bektaşiler. Osmanlı hepsini bastırdı, İstanbul'dan sürdü, yeniçeriliği ve Bektaşiliği ise kaldırdı. Hamallık da Ermeniler'in eline geçti. Sanırım bugün hamallığı Pötürgeliler'le Niğdeliler sürüklüyor.

18. yüzyılın başlarında onlarca başkaldırının sosyal temelleri yok edilince, sefil halkımız ile yalılar, konaklar mutlu bir son yaşadılar. Sanat müziği yalılarda çoğaldı, bir besteye bin altın verenler oldu. Bütün siyasi dönüşümler ve kararların artık tepeden yapıldığı bir çöküş, 19. yüzyıl.

17.-18. yüzyıl, Türk vezir-paşalarıyla, Kürt beylerinin el ele, dayanışma içinde isyanlarıyla dolu. Türkler, Kürtler'e, Kürtler Türkler'e isyanlarıyla destek vermişler. Türklerin bile Osmanlı'ya başkaldırdığını bugün nasıl anlatabiliriz? Türkler, önce Jön Türk diye

göründü, sonra İttihatçı, sonra Kuvvacı, sonra da genç Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkçü, milliyetçi düşüncelerde oldular.

Açlık ve kıtlık eski Osmanlı eğlencelerindendir.

Ankara'nın yakın bir kasabasında İsmet İnönü'yü karşılayan yalınayak, çaputlara sarılmış halkın fotoğrafı; Rusya'dan bulunup getirilen 10. Yıl Belgeseli; Şevket Süreyya'nın, *Suyu Arayan Adam*'ı; Mehmet Akif'in Konya Ovası'ndan geçerken yazdıkları; Yakup Kadri'nin *Yaban*'ı; Elçilerin, gezginlerin hatıraları, bize inanılmaz boyutlarda bir yoksulluk anlatır.

Babam anlatırdı da, ben masal sanırdım. Elmadağı'ndan kamyonuyla inerken, karın altından küreklerle tünel açıp, tünelin içinden ilerlediklerini.

Öyle ki, 1875 yılında Orta Anadolu'da karın kalınlığı telgraf direklerini geçer. Açlık ve kıtlıktan tam yüz elli bin kişi ölür. Yozgat'ta günde 25-30 kişi, Ankara'da günde 8-10 kişi ki, Ankara'nın nüfusu 15-20 bindir, Sungurlu'da toplam beş bin kişi, kayıtlar arasında.

Köle tüccarları bölgeye hücum edip, Çankırılı, Ankaralı çocukları toplayıp kaçırmaya çalışıyor. İşte bu çocuklar, bir büyük dünya savaşı, bir de kurtuluş savaşı verip genç cumhuriyeti kurdular. İşte bu çocuklardan Yemen'de birmilyon, Çanakkale'de iki yüz elli bin kişi öldü. İşte bu çocuklar, Kafkas, Süveyş, Trablusgarp ve Balkan cephelerinde savaştılar.

Bâbıali basını, yüz binlerce insanın açlıktan ölümünü görmezlikten geliyor. Yabancı basın ayağa kalkıp, yabancı tüccarlar bölgede aşhaneler kurunca, Bâbıali de yardım kampanyasına başlıyor. Bosna'dan bir kadın bileziklerini gönderiyor.

İnsanlar, karın altından üfleyerek göğe doğru tünel açıyor, bu tünelin altında her kış üç-dört ay yaşıyorlar. İşte bu yüzden Osmanlı, tarihinde ilk defa Çankırı'ya bir hükümet tabibi gönderiyor. Çukurova buğdayının ihracı durdurulup bölgeye gönderiliyor. Bugün değişen nedir? Çankırı'da bugün bile tarım, İncil'de, Tevrat'ta, anlatıldığı gibi yapılıyor, oysa bu ülkenin en büyük işsiz kesimi ziraat mühendisleri.

Köçekler, Orta Anadolu düğünlerinde renkli elbiseleri ve kıvrak danslarıyla ünlü 7-15 yaş arasındaki erkek çocuklardan olur. Osmanlı'nın vergi memurları köyden alınacak bir şey bulamayınca, yanında bu köçekleri götürüyor. Kullanmak için, yani cariye gibi...

Oğlancılık da eski eğlencelerimizdendir.

Tabiatın coşkusu ve bereketi neredeyse denizinden ağaç fışkırtan Karadeniz'de bile, cehalet-yoksulluk asırlar boyu hüküm sürer. Yılın iki yüz günü yağmur alan, yeşilin delirdiği Trabzon'da 18. yüzyılda binlerce üstü açık ev, çullar-çaputlar giyen yoksul binlerce insan. Son elli yılda akıl edilen çayı-fındığı geri alın, geriye ne kalır?

Zihniyet değişmeden, toplum değişmez. Bugün Karadeniz'in balıkçıları, hamsiyi, sabahın ayazında sekiz ay denizle boğuşup, balık pazarında 5-10.000 liraya satıyorlar, Ankaralılar aynı hamsiyi 100.000-150.000 liraya yiyor...

İşte bu halk hâlâ, üç çeşit peynir bilmez, bin çeşit şeyhe inanır ve bu bölgenin muhafazakâr oyları hâlâ yüzde seksenlerdedir.

Dinar Depremi'nden sonra Dinarlılar'ın çoğunlukla DYP'ye oy vermesini nasıl açıklıyorsunuz? Daha çok vurmasınlar, daha çok ezmesinler, şurada yardım için gönderdikleri iki tane kamyonu da geri almasınlar... Başka ne olabilir?

Susmak, görmemek, anlatmamak, eski Osmanlı eğlencelerimizdendir. Bugün, henüz yüz yıl önceki tarihimizi bile başkalarından dinliyoruz.

Osmanlı sarayındaki iftar yemeklerinin mönüsü, Fransız-İngiliz kraliyet ailelerinden hiç de geri değildir. İşte başlıyor Hiltonlar'da iftar yemekleri...

Ey bu ülkenin yoksul, sahipsiz, melek yüzlü çocukları! Bu ülke bizim. Bu ülke bizim. Bu ülke bizim. Bu ülke bizim...

Not 1: Aklımda kalan kaynaklar: Robert Mantran. Tarih Vakfı Yayınları. *Tarih ve Toplum.* Orhan Koloğlu, Sinan Kuneralp, Pamukciyan.

Oysa biz yoksul insanlarız, bir sarılmayla da doyarız

Yaşama saygı göstermeyenler, ölüme de göstermezler. İçeride kafaları demir çubuklarla kırılır. Öldürülen çocukların anneleri, çocuklarının mezarlarına bir avuç toprak atma hakkına sahip olamaz, insanlar ölülerine sarılamazlar. Polis gömer onları.

Oysa biz yoksul insanlarız, bir sarılmayla da doyarız.

12 Eylül de böyle öldürdü, böyle gömdü. Ve mezarın başına, çam değil, servi değil, jandarma koydu. Mezarın başında nöbet tutan jandarmayı biz icad ettik.

İnsanları dehşete düşürmek polisin görevi olmuş. Ne diyelim, yolsuzluk yapan politikacılara, adam öldüren polisler ne güzel yakışır!

Çılgınlığa varan bir coşkuyla, keyif içinde öldüresiye dövüyorlar, silik insan yığınları her şeyi görmezden geliyor.

Bir insan dövülerek nasıl öldürülür? O an'a gidelim. O civcivli an'a.

Aşka geldikleri, bir daha, bir daha... Alınlarından dumanlar, ağızlarından dinsel ateşlilikle küfürler savurdukları an'a...

Oysa biz yoksul insanlarız, bir sarılmayla da doyarız...

***

Ve iş bittikten sonra, mesai arkadaşları nasıl bakıyordur birbirlerine: "Her biri ülkesi uğruna yiğitçe adam öldüren, Ulubatlı Hasan mertebesinde kahramanlar!"

Peki nerede öldürülür bu çocuklar, korsanlar mağarasında mı?..

İtiş-kakışın adı siyaset olursa, polisin adı korkunç adam olur. Delice-canice işlenmiş bu cinayet hangi adaleti zehirlemez. Bu eğitimi, bu demokrasi terbiyesini, hangi kör, karanlık inanç sahibinden aldılar. Kendine hayran, gücüne hayran insanlar ancak, körü körüne böyle bir cinayet işleyebilir.

Cinayetin sorgu-yargı safhasını da herkes biliyor, hani bir tekerleme vardır: Gökten bir kurbağa düştü. Kuyruğunu titretti. Bunu gören jandarma karakola iletti. Oydular-soydular, bir mezara koydular. Mezar taşının üstüne aynen şunları yazdılar: Gökten bir kurbağa düştü. Kuyruğunu titretti. Bunu gören jandarma karakola iletti. Oydular-soydular, bir mezara koydular. Mezar taşının üstüne aynen şunları yazdılar: Gökten bir kurbağa düştü...

***

Siyasal düşünceden neden korkuyorsunuz? İnsanla hayvan arasında tek bir fark kalmıştır, o da siyasal tavır.

Yüzyılımızın en büyük duruşmaları Nürnberg mahkemelerinde geçmiştir. Milyonlarca insanı katleden Nazi generalleri burada yargılandı. Ve hepsi ağız birliği etmişçesine dedi ki: "Biz emir aldık, emir kuluyduk, görevimizi yaptık!"

İşte Avrupa bu sözlerle sarsıldı ve çaresiz kaldı. II. Dünya Savaşı sonrası tüm anayasalar, iç tüzükler bu sözlerle değiştirildi: "Emir de alsanız, temel insan haklarına ters gelen bir emri yerine getirmeyeceksiniz."

Bu yüzden bugün Paris'te bir yürüyüşte, bilirsiniz ki, polisin copları kafatasınızı parçalayamaz. Oysa ülkemizde coplar, heyecanla, şehvetli bir arzuyla kafa parçalamak için bir yürüyüş bekler. İnsanların meydanlarda toplanmasını arzular. Sokak sokak peşlerine düşüp, kilometrelerce kovalayıp huşuyla dövmek için.

Biz polisimizi biliriz, yanlış bir ihbarla Beyazıt Meydanı'na gelip kimseyi bulamayınca, jopla güvercinlerin peşine düşüp "toplanmayın lan, dağılın" diyenleri bile gördük.

Güvercinlerimiz de iyi bilir ki, polislerimiz iyi döverler. Melek gibi çocukların kafataslarını iyi parçalar. Halkımız da iyi bilir, bu yüzden siyasal talepleri için çıktıkları meydanlardan sıçanlar gibi kaçan tek Avrupalı halk biziz.

***

İngiltere'de polislikle ilgili seksen-doksan bin kitap bulabilirsiniz. Bu sayı ülkemizde yirmiyi geçmez. Ne bir araştırma, ne bir anı kitabı, boşuna aramayın. Yazmaktan-anlatmaktan korkan bir halk. Bu halk da Beyazıt Meydanı'ndaki güvercinlerdir, yemlersiniz, şöyle bir "höött" deyip uçurursunuz. Bunun adı: Korku devletidir...

***

Tüm siyasal şiddet yazarları şu görüşte birleşir: "Polislerin sorunlarını öldürerek çözmesi, çoluk-çocuğa, halka, topluma hangi mesajı verir: "Siz de öldürün."

***

Ülkeleri siyasal ve sosyal örgütler yönetir. Yalnız ülkemizde, siyasal-sosyal örgütler joplarla bertaraf edilir, yalnız ülkemizi, çıkar grupları böyle yönetir.

Hepimize, kalkınmamıza bu cinayetler hayırlı olsun, bir zamanların en yoksul Müslüman ülkesi Malezya'nın bile 35 milyar dolarlık ihracatı var, öldürdükleriniz, ticaretinize yarasa bari.

Bizi öldürüyorsunuz. Çıkar-egemen sınıfların çocukları Amerikalar'da okuyor, ömürleri uyuşturucu kliniklerinde tedavi ile geçiyor. Bizi öldürüyorsunuz, bari çocuklarınıza yarasa.

***

Dergilerini, meydanlarını, ekranlarını, derneklerini kullanamayan tek Avrupalı halk biziz.

Şu manzaraya bir bakın, siyasal partiler, siyasal taleplerle gerçekliğini tümüyle yitirmiş, hepsi bir oyun sürecine girmişler. Şu manzaraya bir bakın, Cezayir'de son üç yılda iç savaş sürecinde elli gazeteci öldürülüyor, bizde, iç savaş değil, hoşgörü var, huzur var, otuz gazeteci öldürülüyor, aynı süreçte...

***

Polis devleti, tüm siyasal ilişkilere sinmiş vurdumduymazlık, tüm eğitim sistemine sızmış başıbozuk buyrukçuluk demektir, polis devleti demek, polisi çok, işkencesi çok devlet demek değildir. Hastaların gücü yetse, hemşirelerin gücü yetse, kreşteki çocukların gücü yetse, cezaevlerindeki gibi ayaklanmazlar mı?

Siyasal şiddetin iki kaynağı vardır: Ya insanlar kendilerini çok haklı hisseder ya da insanlar, kendilerini tüm haklardan yoksun hissederler.

Peki polis, kendini neden bu kadar haklı hisseder?

***

Polis devleti için şu küçük notu ekleyelim:

Biz bir imparatorluğun çocuklarıyız, Acem kızını, Çeçen kızını, Rumen kızını türkülerden biliriz. Türkülerimiz, bayramlardan-dinî törenlerden bile yüce kutsal emanetlerimizdir. Çünkü bu topraklarda birçok din, aynı türküyü söyledi.

Dinleyin şu türküyü: "Kürt Alimin Saçları Pırıl Pırıl Parlıyor/Kürt Alimi Görenler İçin İçin Ağlıyor/Aman Kürt Ali..."

İşte bu Kürt Ali, devlet ekranlarında değil, özel mekânlarda bile sanatçılar tarafından ne zamandır Gül Ali şeklinde söyleniyor.

Kendi ossuruk bestelerinde bir mısra değiştirilse, kırk tane avukatla mahkemelere koşarlar, sansürdü, yasaktı, ekranlara çıkarlar. Ve bin yıllık tarihimizin içinden akıp, süzülüp gelmiş türkülerimize ossurukları kadar kıymet vermeyip değiştirirler. Hangi güçle?

Bunlar, polis devletinin süs köpekleridir. Dostluğumuz, kardeşliğimiz, arkadaşlığımız için türkülerimizden daha mukaddes bir değerimiz yoktur. Bu türküleri değiştirmeye kimsenin gücü yetmeyecektir. Bu türküler, koruculara verilen yedi trilyon maaştan daha değerlidir, daha "iyi iş" görür. Toplumuna, tarihine saygısı olmayan ahlâksız, beyinsiz, zavallı sanatçı bozuntuları!

Evler çöpler

Bir haberde yaşlı bir amca, bir programda yine yaşlı bir teyze, oturduğu daireyi çöp yığınlarıyla doldurmuş. Komşular kokudan şikâyetçi olup, pencereden aşağı çöpleri küreklerle atıyorlar, amca da ağladı, teyze de...

Bir insan, neden evini, pis, hiçbir işe yaramayan çöplerle doldurur. Biz, dışarıdan rahatsız oluyoruz, o ise onlarla birlikte yaşıyor. "Alıştı" diyor, geçiyoruz: Bir insan pis, çürümüş, kokulara, örümceklere, farelere nasıl alışır?

Ve adına TV denilen hokkabazlar neden güler bu işe?

Bir insan işe yaramaz eşyaları neden biriktirir?

Kimbilir? Belki de çöpleri nasıl seve seve, koklaya koklaya biriktirdi? Şefkatle taşıdı onları. Belki de geceleri sevdi, okşadı onları. Bereketle, hızla çoğaldı, çöpler. Belki de birgün kullanılmamış iyi cins bir kumaş parçası bulmuştur. Belki de sevincinden uyuyamadı o gece. Gecenin bir vakti sevincinden uyuyamadı, çıkardı kumaş parçasını bir daha sevdi. Tanrı'ya o gün, o kumaş parçasını bulduğu için dua etti, talihine şükretti. Belki de kumaş parçasına takılmış, üzümleri yenmiş, çöpü kalmış üzüm salkımlarını da getirdi evine. Üzümü tane tane yiyen insanların sevincini. Belki de açlığını gizleyip, melekler gibi üzüm tanelerini te-

rennüm etti. Belki de uykusunda kırık bir zeytinyağı şişesi sayıkladı. Belki de şişeye bir çınar yaprağı yapışmıştır. Yanında, kimbilir, çok kullanılmış bir terlik teki de...

Evlerimiz de böyle değil midir? Ne çok çöp taşırız dört duvar arasına. Onların çöpleştiğine kim karar verir? Ne zaman karar veririz?

Ne çok rüyasını görürüz eve bir şeyler almanın. Paramız çıkışmaz. Nasıl yapayalnız, sessiz döneriz eve. Belki de yaşlı teyze, toprak, sokak, çamur kokusunu taşıyan bu eşyaları eve yapayalnız dönmemek için taşımıştır. Belki de o çürümüş, sümük gibi atılmış eşyalarda, kendi terkedilmişliğini taşımıştır. Belki de komşulara tafra olsun diye. Güya eli dolu dolu geliyor, işte. Belki de koltuk ve halılardan ibaret bomboş salonları görüyordur kapı aralıklarından komşularının, acıyordur onlara. Nasıl seviniyordur, kendi evi ağzına kadar dolu. Belki de zaten süründüğü hayat içinde, eve sürüne sürüne gelmek istemiyordur, kendi gibi sürünmüş, yıpranmış, leşi çıkmış, böcekli, boklu çöpleri taşımıştır.

Ah insanlar! Söyleyin lütfen! Yalnız ve güvensiz bir insanın yarasını neyle örteriz! Telefon rehberimizdeki numaralar çöp yığınları değil midir? Akşama kadar tenimize, suratlarımıza bulaşan bakışlar, çöp yığınları değil midir? Ah insanlar! Siz, diri diri, cici eşyalar topluyorsunuz, yaşlı teyze, ölmüş, cesedi paramparça eşyalar! Güzel, parlak, cilalı eşyalar sizin çirkinliğinizi örtüyor, çaput eşyalar zavallı insanları daha da çirkin ve neden deli yapıyor...

Kimi dolar biriktirir, kimi gayrimenkul, kimi tablo biriktirir? Biriktirmekse, mutlu olmak, işte biriktiriyor yaşlı teyze. Yeryüzü size meyvesini veriyor, yaşlı teyzeye çöpünü! Ey hokkabazlar ne var şimdi buna gülecek! Hangi eşya sizi mutlu yapıverdi, hangi gayrimenkul size cenneti bağışladı? Nereden biliyorsunuz, kokusundan mı tanırsınız eşyaları, çürümüşlüğünden mi?

Kimbilir bağlar, bahçeler içinde ne serseri ruhu vardı, şimdi, çöp kutularının içinde.

***

Biz, bu topraklara bin yıl önce dilenci serserilerle ayak bastık, yurt yaptık. Garip insanlardı, adları derviş oldu, abdal oldu. Bin yıl köyden köye bir duayı taşıdılar: Dünya malı, dünyada kalmaz, anlattılar.

Sırtlarında hayvan postu, yalınayak, kazınmış kelleli bu dervişler, Allah'ın rızasına çağırdılar insanoğlunu. Allah "herkesin rızkını" verir dediler, ilahilerle. Bu bereketli, yemyeşil topraklara inandılar. Hiçbiri "yarın" için bir şey biriktirmedi. İşte bu yüzden kimseden yarın için dilenmediler, o gün oturup, ne bulduysalar yediler. Alıp götürmek, saklamak, "günahtı."

Kardeşlerim! İşte bu yüzden bu güzel insanlar, değirmende hak geçmesin diye bin yıl değirmenlerinde tavuk yetiştirmedi. Gelin görün ki kardeşlerim, bin yıl devlet, karıncanın taşıdığı buğdaydan bile vergi aldı.

Yaşadıkları topraklara bin kere pişman oldular, göç ettiler, iki yüz yıl var ki, dilencilerimiz yarınlar için de dileniyorlar. Oysa, onlar rızk için dileniyorlar. Rızka inanan insanlar, artık yarın bir rızk çıkar mı, inanmıyorlar.

Açlıktan, yarınlardan öyle korkuyorlar ki, Allah'ın rızasını her gün bizden soran insanlar, Allah'ın rızasına inanmıyorlar, inanmadıkları için, kapıyorlar kaçıyorlar, tıkıyorlar, kilitliyorlar, ne bulurlarsa, nerede bulurlarsa, nasıl bulurlarsa, yağmalıyorlar.

İşte okuyun borsa dergilerini. Mum kadar zekâsı yok işadamlarının güneşi istiyorlar, dağları veriyorsun, çoban kadar zekâları yok, yaylaları istiyorlar, sahilleri veriyorsun, balık kadar zekâları yok, ufukları istiyorlar. Ev dolar, araba dolar, tatil dolar, arkadaş dolar, çocuğu dolar, hayalleri dolar. Koskoca nehirleri, körfezleri kirleten, koskoca denizleri kirleten onların bu hayalleri değil mi? Gölleri çürüyor ülkenin binlerce kayıp insan, annelerin yüreği çürüyor? Bu kokuyu kimse duymuyor?

***

Benim de yaşlı teyze gibi çöplerim oldu. Dünyanın en pis şaraplarını içtim. Şaraplara hayalimdeki sevgilileri katık ettim. So-

kak satıcılarından kitaplar topladım. Topladım. Kokladım onları. Hayatın en gizli sırlarını istedim onlardan.

Kitaplarım ne siyasetçilerin, ne komşuların, ne ailemin, kimsenin işine yaramadı. Dondurmadan bir tepsiye bayrak, sade kaymaklısından ay ve hilal yapan Maraşlı dondurmacı kadar sevmedi bizi bu halk, bu yazarlar, bu ülke...

En düşük memur maaşını bile alamayan, bir dilenci kadar karnını doyuramayan bu çocuğun yüzüne bu kitaplıkta acıyarak baktı komşuları, dostları...

Kitaplar nedir ki, binlerce ölü yazar, ne elektrik faturasından anlıyorlar, ne dolmuş parasından...

Günlerden bir gün, zengin bir yakınım birkaç hafta evime misafir oldu. Dayanamadı, nihayet çıkarttı ağzındaki baklayı: "Bu kitaplar çok kötü kokuyor!" dedi. O güne kadar benim lale diye kokladığım kitaplardan hiç almamıştım böyle pis bir koku. Küçümseyici bir tavırla: "Nasıl tahammül edebiliyorsun?" dedi.

Yine ağlasam mı, ne yapsam? Kitapların içinden Hayyam'la, Halil Cibran, çıkıp gelse, şu cesedinden toprağın utanacağı adama bir şeyler söylese...

Henüz tek bir kitap yazmamıştım. O gün şu düşüncelerin içine sürüklendim. Hayat dediğin nedir ki, yanlış bir hürriyettir, ölüm dediğin nedir ki, yükseklik arayan sarhoşluktur...

Şimdi ben, şuracıkta ölüversem. Kazma kalpli bu insanlar küreklerle kitaplarımı pencereden atacaklar. Mahalleli burunlarını naylon torbalarla kapatmış, kitap yığınlarına uzaktan bakacaklar!.. Çöp arabası bile söylenerek, küfrederek dolduracak kitapları. Gecenin sessizliği her şeyi örtecek. Cesedimi hastaneler "biz almayız" diye kapısından döndürecek. Gecenin sessizliği her şeyi örtecek...

Daha alçak bir bataklık olabilir mi, işte buraya gömülüyor ülkemin yazarları. Bu metinler dışında, elde avuçta beş kuruş yok, yarın yok, sigorta yok, yazmayı burada bıraksan, akşama yiyecek yemek yok. Yine de insanların yüreklerinin kapısını çalmaktan, insanların beyinlerini tıklatmadan yılmıyorlar!

İşte yalnız bu, NEŞE veriyor!

Nasıl ıtır kokuyor sabah rüzgârlarının yüzündeki neşe! Nasıl "ter" kokuyor akşam rüzgârlarının sırtındaki neşe!

Ah insanlar! Lütfen söyleyin! Böyle çürümüş suratlar içinde, böylesine berrak bir neşeyi bize başka kim verebilir? Hangi sayfayı açıversen, sonsuzluğun yemyeşil vadisine uzanmış tarlalar gibi.

Millî Kaynak

(Hükümetin aradığı kaynak, Özalvari yöntemlerle, bir şeyler satılarak bulunur. Ancak, Refah Partisi'nin milli kaynak sorunu arkasında unutulmuş bin yıllık bir tartışma var.)

...

Anadolu toprakları yalnız strateji olarak değil, bin yıldır, dünyanın en leziz zeytini, en güzel tereyağı, koyununu, buğdayını yetiştirdi. Büyük uygarlıkların bu topraklara koşmasının sebebi buydu.

Zaman mı zalimdi, biz mi? Bugün Norveç uskumrusu yiyoruz, eti, buğdayı ithal ediyoruz, çölleşiyoruz.

Dedelerimiz bu topraklarda aziz ömürlerini boşa mı geçirdiler? Dağlar, pınarları kurutan kimdi?

On yıllar boyunca Nurcu camia ve sonra tüm İslâmcı dergiler, Batı dergilerinden aşırdıkları tabiat resimlerini yayınlamayı gelenek haline getirdiler. Sonsuz güzellikte şelaleler, güneşin doğuşu, bulutların içinde dağlar, galaksiler. Bu fotoğrafların altında şöyle yazılar döşüyorlardı:

BU MUHTEŞEM MUCİZENİN SIRRI NEDİR.

Fotoğraflardaki resimler 'yağmur ormanları' 'Kanada'ya' aitti, objektifler, kuşe kâğıtlar ise Batı biliminin sonuçları.

Bu eşsiz güzellikteki tabiat manzarasının altındaki yazılar ise hem bin yıllık açlığın, hem de bin yıllık hastalığın yazılarıdır: "Bu muhteşem Güzelliğin İçinde Yatanın Mucizevi Sırrı Gizli!"

Gööya bizi, düşünmeye sevkediyorlar!

Doğaya bakıp düşünmek. Başka ülkelerin topraklarına, başka ülkelerin teknolojisiyle bakıyoruz. Hikmetin büyük sırrının doğanın içinde saklı olduğunu söyleyen sözümona vecizeler. Bizler de bu resimlere bakıyoruz-bakıyoruz.

...

Tabiatın İçindeki Bu Sır Nedir? Bin yıllık bir yol ayrımıdır, bu.

Gazali bin yıl önce tabiatın bu mehteşem sırrının, daha büyük bir irade tarafından yönetildiğini söylerken, İbn-i Rüşd, bu sırrın hikmetinin, tabiatın kendi ilahi düzeninin içinde saklı olduğunu söyledi. Yani, İbn-i Rüşd, depremlerin meydana gelmesinin sebebinin yer altındaki sarsıntılar olduğunu, o kasabadaki cenabetler yüzünden meydana gelmediğini söyledi.

Biz, İbn-i Rüşd'ü sevmedik, kovduk. İbn-i Rüşd'ü Batı okudu. Bu topraklar ve o dergileri yayınlayan cemaatlerin tümünde Gazali'nin düşünceleri hakim oldu.

Ve biz bin yıl sonra hâlâ tabiata bakıyoruz. Batı, tabiatın içindeki sırrın ne olduğunu sordu. Denizi, göğü, buğdayı, taşı, balığı; coğrafyanın, toplumların, eşyaların hareketlerini, düzenlerini. Gazali geleneğinden gelenler bilimi mucidlik sayarken, Batı, birbirini doğuran, birbirini aşıp onlarca bilimsel disiplin, metod geliştirdi.

Bin yıl, eşyaya ait bilgi "bilimden" sayılmadı. İş, cihaddan sayılmadı. Dergâhlar "ruh atelyeleri", tarikatlar "ruh fabrikaları" oldu. Üretmek değil, boyun eğmek, sormak değil susmak, çalışmak değil, karın tokluğu, tarih değil, mitoloji, insan değil, kul, piyasa değil köleler oldu. Ne oldu? Toprağın üstünde canlı, bedenlerin içinde ruh kalmadı.

Bin yıl "bilgi"yi inançtan soyutlayamadık, yeryüzü Allah'ın bilgisi olduğuna göre, ondan kuşku duyamayız, seller, felaketler, açlık her şey Allah'tan gelir. Rıza gösterdik. Zekâ hastalığı kitle-

leri beyinsiz, ovaları bataklık yaptı. Din adamları ile bilim adamları birbirlerinin omuzunda yükseleceğine, bilim adamlarına düşman kesildik çünkü Türk Devleti tarih boyunca mürid-asker dışında kimsenin gözünün yaşına bakmamıştır, ne halk, ne aydın. Peki şimdi?

Batı biliminin sonuçlarını, bin yıl baktığımız nehirlere son yirmi yılda koşarak getirdik. Buzdolaplarını, otomobillerini keyifle kullanıyoruz. Ama neden, hâlâ İmam Hatip müfredatlarında kulköle yetiştiriyoruz? Neden sonuçlarını kullanacak nesiller büyüyor, neden, nedenlerini soracak müfredatlar sevilmiyor. Sonuç ne? Batı'nın bilimsel çöplüğünü eşeleyen yüz binlerce kara küçük köpek! Hem Batı bilimini hayranlıkla yalıyorlar, hem de şeyh efendilerinin dizleri dibinde "milli kaynak" arıyorlar.

Kaynak yok artık, çöplük ve çöl var.

...

Bu ne sarsıcı trajedidir, biz bugün Gazali geleneğinden gelen tarikat şeyhlerinin çıkardığı dergilerde "tabiat mucizeleri" resimlerine bakıyoruz. Gööya düşünüyoruz!

Bir Azerbaycan fıkrasıdır. Ağa, kâhyasına atını teslim edip uyumuş. Bu kâhya uyuyup da atı çaldırmasın diye iki de bir inip kâhyayı kontrol ediyormuş. İnmiş aşağıya. Bakmış kâhya düşünüyor... Ne düşünürsen kâhya? demiş. "Düşünürem ki ağam, bu kazıkları toprağa çakarlar, ordan torpak çıkar, bu torpak nere gider?"

Ağa, kâhyanın bomboş şeyler düşünmesine aldırmamış, onu "uyanık" gördüğü için sevinip yatmış. Sabah kalktığında kâhya atı çaldırmış. Kâhyanın elinde atın semeri. Ne düşünürsen kâhya demiş? Düşünürem ki ağam, bu semeri sen mi vuracaksın, ben mi vuracağım şehre gitmek için!..

...

Bin yıl bomboş baktık, topraklar çölleşti, bin yıllık insanlarımız açlıktan öldü, insanlarımız gurbet ellere döküldü. Şimdi, gurbetçiler, yaz tatillerinde memleket hasretiyle çoluk-çocuklarını getirip "bakıyorlar" ve "dönüyorlar."

...

80'li yılların başında yetmiş bin köyümüz vardı, ama marketlerde tek bir köy olan Polonezköy peynirleri satılırdı. Yetmiş bin köy, üç çeşit peynir bilir, yetmiş bin şeyhe inanır. Bugün bir Fransız, ya da İngiliz genci, hergün ülkesinde üretilen bir şarap veya bir peynir çeşidini tanımak istese, ihtiyarlayıncaya kadar denemesi gerekir. Neden? De Gaulle: "Ben on bin çeşit peynir üreten bir halkı yönetemem! der. Biz, bin çeşit şeyhi, olan, bir testi suyu, bir çömlek yoğurdu olmayan köyleri kuzu kuzu yönettik asırlardır.

Bu yemyeşil vadilerde yüz bin yıl yetecek nimetleri öylesine tükettik ki, ısıracak bir elmamız kalmazsa şaşırmayın, bir salkım üzüm için cinayet işleniyorsa, şaşırmayalım.

Seçim gecesi Refah Partisi önündeki danseden robot da kimseyi şaşırtmasın. Cezayir seçimlerinde İslâmî Selamet Partisi de lazer ışınlarıyla gökyüzüne Allahuekber yazısı yazdı.

Son yirmi yılda ne oldu? Tabiat resimlerine bakan nesiller, birden kimya, fizik bölümlerine hücum etti, partiler, tarikatlar, Batının en gelişmiş bilgisayarlarını, objektiflerini, en lüksünden, en pahalısından kullanmaya başladılar.

Daha kırk yıl önce o köylerde Halkevleri Salonunda bu insanlara "bir lokma bir hırka değil, iki lokma iki hırkanız olsun" denildiğinde "kâfir" denilip saldırılıyordu? Ne oldu?

Akıl almaz bir hayranlıkla, Batı biliminin sonuçlarını kullanıyoruz. Hâlâ nedenlerini sormuyoruz. Bozuk ruhlu nesiller doğuyor. İmam Hatipler Batıya düşman, ancak Batı teknolojisine hayran. Amerika'nın en büyük üniversitelerinde siyaset doktorası yapan gençler, şeyhlerinin dizi dibinden ayrılmıyor.

Hâlâ eleştirel kültürden, sorgulamaktan, kuşkudan ürküyorlar, ama Batı biliminin "balını" yalıyorlar, "zehrini" görmezden gelip, tüm müfredat programlarından kaldırıyorlar.

Oysa, ne Batıya hayran olalım ne de düşman. Sadece soralım. Mesela son elli yıldır Karadeniz'in palamutlarını, kalkanlarını neden Sovyetler yedi, bize neden istavrit, hamsi düştü?

Bu bin yıllık kör göze sürme çekecek kadar satılmış, dalkavuk aydını var bu ülkenin. Bin yıl ne yaptık sanıyorsunuz?

Bakıyoruz ve sonuçlarını kullanıyoruz. Bu fabrikaları, barajları alabilmek için ruhlarımızı sattık, siyasetimizi sattık, kitleleri sattık, partilerimizi sattık, hâlâ konfeksiyon atelyelerinde, turizm sektöründe dünyanın en ucuz kölelerini satıyoruz. Ve siz de "bir şeyler satarak kaynak bulacaksınız!.." Ve onları kullanabilecek, kurumsallaştıracak, yönetebilecek, kendince sorular soracak, arayacak insanlar gelebilecek mi?

Gelmez, çünkü bin yılın doymak bilmeyen beleşçe yaşanmış o şevki, haksızca yaşanmış o saadet herkesin işine geliyor, bitmek bilmiyor!..

Süleymaniye

Tanzimat Fermanı'nı okuyan Mustafa Reşit Paşa ölünce, yerine Ali Paşa geçer. Memlekete meşrutiyet yönetimini getirmek için Yeni Osmanlılar Cemiyeti'ni kuran Ziya Paşalar-Namık Kemaller büyük bir muhalefet hareketi başlatır. Ziya Paşa'nın *Zafername* adındaki eseri, tarihimizin en büyük hiciv eserlerindendir, Ali Paşa'yı güya överek, inceden dalgasını geçer, göklere çıkarırken, yerin dibine, batırır.

Muhalefet ipin ucunu tuhaf bir zihniyete doğru kaçırır; "Ali Paşa'nın babası, bahçe kapısını açıp kapatıp, üç beş kuruş kazanan kapıcıydı" diye küçümserler.

Ben de İttihatçılar ve Kuvay-i Milliyeciler gibi bir Namık Kemal hayranı olarak büyüdüm. Ancak bu zihniyeti bugüne değin takip ettim, asla unutmadım.

Yeni Osmanlılar'a Jön Türkler denildi, sonra İttihat Terakki doğdu bu anlayıştan. 1908 Meşrutiyet ilan edildi. Bu sefer İttihatçılar iktidarda, Hürriyet-İtilafcılar muhalefetteydi. Hürriyet ve İtilafın ünlü yazarı ki, bu ülkenin en büyük yazarlarındandır, Talat Paşa'yı bir posta memuru diye küçümsemeye başladı.

Bir kapıcı çocuğunun Osmanlı İmparatorluğu'na sadrazam olmasından daha büyük asalet olur mu? Bir posta memurunun bu

koca imparatorluğu dize getirmesinden daha büyük bir asalet olur mu?

Tarihimizin derinliklerinde kalmış Akbudun-Karabudun kavgası zihniyet olarak hâlâ içimizi kemiriyor. Timur'da Yıldırım'a böyle böbürlenirdi, Oğuz soyundan, Cengiz soyundan gelen benim diye ulu hakanlık taslıyordu.

İnsanları, hırsızlık, kurnazlık, dangalaklık, cahillikleriyle eleştirebilirsiniz, ancak yakın tarih okumalarımda hep bir şey gözüme takılırdı: "Benim babam parlak potin giyerdi, onun babası otuz paralık mest!" veya "Benim babam körüklü çizme giyerdi, onun babası kara çarık!.."

Bu küçümsemeler çok partili döneme girdiğimizde doruğa ulaştı. Demokrat Parti'nin ayaklandırdığı kitleleri kara lastikliler diye küçümsediler. Kara lastikliler siyaseti topyekün değiştirdi, CHP'ye bir daha iktidar şansı vermedi.

Bundan 35 yıl önce Turan Güneş'in *Yön Dergisi*'nde yazdığı "CHP halktan niçin uzaklaştı" yazısı meşhurdur, kitlelerin isyanını dile getirir.

İsmet Paşa milletvekillerine telefon edip, onların da DP'liler gibi halka gidip oy istemelerini söyleyince, milletvekilleri, "Yapma paşam, Haso'ya, Memo'ya gidip oy mu isteyeceğiz?" demişlerdir.

Bu zihniyet üstünde çok eğlenilen şu gazete haberiyle meşhur olmuştur. Haber şöyle: Halk plaja koştu, vatandaş zor durumda...

Menderes döneminde Artvin köylerine lamba ilk defa giriyordu, bu yüzden halk, ampule, "Menderes" adı takmıştı.

Murat Belge bir yazısında güzel anlatır, Yakup Kadri şehir kulübünde arkadaşlarıyla konuşuyormuş, DP'liler seçim kazanıp yollara düşmüşler, Yakup Kadri ve arkadaşları seçimi kutlayan insanlar içinde tek bir tanıdık göremeyince, şöyle der: "Ah Monşer bu sefer galiba memlekete gerçekten demokrasi geldi!.."

Turgut Özal'ın taşıdığı hikâye edilen vizyonun, misyonun da içine sıçıyım, asla inanmadım, ancak Özal döneminde yakıştırılan maganda, zonta küçümsemeleri aynı anlayışın ürünüdür.

Kara donlular, kara çarıklılar, kara lastikliler, kara kafalılar, ayağı çıplaklar, kimi küçümsemeye kalktıysa aydınlar, işte bir yer sarsıntısı gibi ayaklanarak geldiler, işte Kara Çarşaflılar!

'80'li yılların *Gırgır* dergisinin üçyüzbin sattığı rivayet edilir, Refahlı, takkeci, takunyacı, kara çarşaflı diye karikatürize ediyordu, '80'li yılların ortasında *Hıbır* dergisi, tuhaf bir beyaz Türklük edasıyla magandalığı pazarlıyordu, ne oldu, bugün Refah'ın oy oranı yüzde 33, diğeri, yüzde 13'ü çıkamıyor.

Neden? Anlatayım. Notre Dame'sız bir Fransa düşünülebilir mi? Ama Süleymaniyesiz bir Türkiye düşünüldü! *Hürriyet* ve *Milliyet* gazeteleri elli yıl boyunca Cağaloğlu'nda basıldı. Bu gazeteleri çıkaranlar da hergün Süleymaniye'nin yanından, önünden geçtiler, ama hergün.

Son elli yılın *Hürriyet* ve *Milliyet* gibi gazetelerin başyazılarını tarayın, içlerinde bir tanecik olsun, Süleymaniye'ye uğramış, avlusuna girmiş, ya da ne bileyim turist gibi olsun bir yazı yazılmamıştır.

Aynı köşelerde Paris, Amerika seyahatleri hayranlıkla anlatılmıştır.

Biz bu ülkeyi sevmiyorsak, bu ülkede işimiz ne? Amerika'dan başka bir halk mı getireceğiz! Ya da Süleymaniye minarelerinden insanlar, köprüden atladığı gibi atlamıyorlar diye, haber ve ruh değeri taşımıyor mu?

Çok saygı duyduğumuz, gerçek bir şair ve yazardır Ahmet Oktay. Onun da bir işçi çocuğu olduğu söylenir. Bir yazısını unutmam. Şehir Tiyatroları Genel Yönetmeni Gencay Gürün görevden alındığında, Gencay Gürün'ün misyonunu öven, göreve iadesini arzu eden bir yazı.

Bu nedir? Tiyatromuz elli yıldır Stella, Marie! diye bağıran çeviri oyunlarla yaşıyor. Bu ülkenin kara donlularını, kara çarıklılarını tartışan, çözümleyen, estetize, dramatize eden kaç tane eser vermiş. Ve bu anlayışla eser vermiş Cumhuriyetin birbirinden güzel onlarca yazarından hangisinin eserini sahnelemiş?

Bir ossuruk asalettir gidiyor!

Ne yazık ki, Refah iktidarının sonu da Menderes ve Özal iktidarlarının sonu gibi hayal kırıklıklarıyla dolu olacak. Tarihimizin önümüze sarkıttığı, siyasi, sosyal, dini, geleneksel hastalıkları, hiç kimsenin romanlarında, tiyatrolarında, şiirlerinde tartışacak, çözümleyecek, kitlelere karşı bunların öğretmenliğini yapacak iştah, heyecan, cesaret, güven ve birikim yok. Varsa, yoksa, vizyon, misyon.

İşte Uzak Doğu'dan geldi, ballandırarak kalkınmalarını, turizm patlamalarını anlattı, binlerce basın mensubu da ağzını açıp dinledi. Turizm sektörü fuhuş turizminden dolayı dünya çapında büyüdü, ben buradan *Time, Newsweek* gibi dergilerden yıllar önce okumuştum, yine yıllar önce, bu ülkelerin kalkınmasındaki en temel, en belirleyici dinamiğin Japonya'nın açtığı krediler olduğunu biliyorum.

Ancak, Erbakan bunları söylemez. O da, Menderes ve Özal gibi Hiltonlar'ı seviyor ve bazı insanlar, neredeyse otomobil fiyatına eşarp satın alıyor!

Bu siyasi, sosyal hastalıkları bu iktidar döneminde de anlatmaya devam edeceğiz. Ancak, hâlâ birileri, bir genç ressam, yazısında halkı Refah'a karşı mücadele etmek için CHP saflarına davet edip, Erbakan'ın hafif ateşte pişirilen bir kurbağa gibi, tüm özgürlükleri elimizden alacağını söylüyor!.

Özgürlüklerimiz var mıydı ki birileri bizden bunu alıyor. Devletin bahsettiği birtakım lütufları siz sanatçılar, özgürlük mü sanıyordunuz!

İnsanın içinden, "Biz senin cemaziyülevvelini biliriz" demek geliyor. Bu deyimin aslını da Orhan Şaik Gökyay'ın *Destursuz Bağa Girenler* kitabından öğrendim. Eskiden evraklar, her ayın torbasına konup arşive kaldırılırmış. Fakir bir memur, işte bu üstünde cemaziyü'l evvel yazan ayın torbasından kendine bir don dikmiş. Sonra bu memur, çok yüksek makamlara gelmiş. Eski arkadaşları da onu gördükçe, biz senin cemaziyülevvelini biliriz, derlermiş.

Eserlerinde Türkiye olmayanlar, Türkiye üzerine konuşamazlar.

Refah'ın iktidar olduğu gün, magazin sayfalarında enteresan haberler: DP geleneğinden gelen Gökberk Ergenekon'un Nilüfer'le boşandı haberi. CHP geleneğinden gelen Ercan Karakaş'ın Müjde Ar'la aşk haberi.

Ve özgürlükleri birileri elimizden alacakmış! Bu özgürlüklerden bir tanesini de ben anlatayım.İşte medya cüce bir fahişe olmuş, renk renk sayfa sayfa eğleniyor. Kahpe bir sosyal trajediden, erotik fantaziler bulmak için, ağızlarının suyu akarak cücenin ağzının içine bakıyorlar.

Alın bu özgürlüğü dötünüze sokun. Ve Menderes, Özal, Refah, bize tarihin aynı noktasında, dönüp duran değirmen eşekleri gibi döndürüp, kaldığımız aynı yere götürüp koyacak! Yani, bin bir bela, hastalık taşıyan bu geleneklerimizi, zihniyet dünyamızı kökünden sarsacak, yenileyecek, yepyeni kurumların önüne, belki adları değişecek ama Halkevleri gibi, Köy Enstitüleri gibi, büyük sosyal kurumların eşiğine, koyacak, ne ruh var, ne cesaret!.

Kalaşnikof ve kadın

Küçükken annem, yaz tatillerinde, kolumdan tuttuğu gibi beni uzak akrabalarımızın yanına, birkaç günlüğüne köye götürürdü. Hiç de ünite dergilerindeki köylere benzemiyordu. Yirmi dört saatleri tıka basa doluydu, kadınlar aralıksız çalışıyordu. Henüz on sekizinde kızların sırtlarında değil, bellerinde kambur çıkıyordu. Kolları kazma sırıkları, ayakları sınır kazıkları gibiydi. Sabahın karanlığında kalkan ev ahalisi, tarlaların, ormanların içinde kayboluyordu. Ben de akşama kadar kümesin tavuklarıyla başbaşa kalıyordum. Yonca tarlası, mısır tarlası, orman, çayırlık, dereden su, köpeklerin, ineklerin yalı, ahırın temizliği, şaşırıp kalırdım. Bir insan bu kadar nasıl çalışabilir?

Annem kolumdan tuttuğu gibi, "oğlum bunların derdi bizden büyük" deyip şehre kaçardık. Üstelik insanı ruh hastası yapacak kadar ince ve yürekten misafirperverliklerine rağmen.

Attila İlhan ne güzel söyler, cumhuriyet ideolojisi, çalışan kadın diye, hakim, avukat, sekreter olmuş, şehirli kadını gösterir. Oysa, Osmanlı toplumu tarım toplumuydu. Üstelik gayrimüslimlerin toprak sahibi olması son yüzyıla kadar yasaktı, ticaretle uğraşırlardı, biz de toprakla!

Yüzyıllar boyu, kadınlarımız bellerini dik tutacak bir iş sahibi olamadılar ve şimdi şehre geldiler. Yaz kış başlarını kalın bezlerle sardılar. Yüzlerce yıl erkekler, en basit şahsî işlerini bile kadınlara yaptırtan dinî, millî gelenekler içinden geliyordu.

Kendini bile traş etmekten aciz, beceriksiz erkekler, köy kahvelerinde yağlı sakallarına gülsuyu sürüp oturdular! Menderes geldi, Özal gitti, bu ağır miskinlik, tembellik değişmedi. Dünyanın en çok berberi bizim şehir ve kasabalarımızda vardı...

İşte bu anneler yüz binlerce aydın, okumuş, evlat yetiştirdi! Toprağı kazarak, ahırı temizleyerek, aralıksız yirmi dört saat çalışarak, doktorsuz doğurdular, terzisiz giyindiler, yolsuz, telefonsuz, okulsuz kasabalarda bu evlatları yetiştirdiler de ne oldu? Elimizde bu kadınları bizlere anlatan kaç tane roman, araştırma, film var?..

İşte şimdi bu kadınları kalaşnikofla öldürüyoruz!. Bir evde, bir gecede! Asırlardır işte, böyle öldürüyoruz! İyilik olsun diye, kız çocuğunu alıp, yan odaya geçiriyor babası. Onun kalaşnikofla öldürülmesi için büyüyüp genç bir kadın olmasını bekleyeceğiz!.

Gecekonduların topraktan tek göz odalarında biçimsiz eşarp ve biçimsiz entarileriyle çaresizce bekleşen bu kadınları ya öldürüyoruz, ya da oğullarını alıp cephelere sürüyoruz. "Şehit annesi" oluyorlar! Ama insan olamıyorlar, kadın olamıyorlar. Elektrik, asfalt, televizyon, tiyatro icad olmuş da onlara ne olmuş!.

Pazar yeri dağıldıktan sonra yerlerden çürük domatesler toplayıp, iki yüz elli gram kıymayla bir aylık yemek çıkaran bu kadınlar, bir gün gelenekselleşmiş yoksulluklarına isyan edip, kocalarından ayrıldıklarında, kırk yılın kırk bin yılın başında kadın olduklarını hatırladıklarında onları kalaşnikof tüfeklerle tarıyoruz!..

Onlar, pazar yerlerinden çürük domatesleri toplayıp, çürümüş suratlı kocalarına bir ömür kölelik yapacaklar! Birgün eskimiş pardesülerinden utanıp yeni bir giysi aldıklarından birden "orospu" oluverecekler, bir gün evlerine bir misafir aldıklarında ise canice öldürülmeyi hak edeceklerdir...

Medya bu acımasız vahşeti verirken, kadınların öldürülmeden önce evlerinde dansettiklerini söylüyor, (yani, sanki haketmişler gibi...) Medya doğru diyor, dans etmek, eğlenmek sizin neyinize. Siz oturun oturduğunuz yerde, sizin yerinize Ayşe Arman'lar, Duygu Asena'lar, Nükhet Duru'lar danseder!

Eğri büğrü leşleri kanepelerin altına serilmiş bu kadınlar, şimdi aramızda yoklar, sizler gecekondu sorununu yıkım, konut sorunu olarak görmeye, Semra Özal'ı, Tansu Çiller'i yılın annesi seçmeye, Gülay Göktürk gibi kadınlara yazar demeye, gecenin üçünde sıcacık odanızın ışıklarını söndürüp hey özgürlük şarkıları söylemeye, bu kavgayı hayatları pahasına sürdüren aydınların da DGM kapılarında kelepçelenmesini seyretmeye devam edin!..

Devam edin, heyecanlı oluyor! Aynı kalaşnikof, on beş yıl önce öğrencileri, sonra doğuluları, aynı kalaşnikof şimdi de kadınlarımızı öldürüyor! Sonra hepiniz köreltilmiş beyinlerinizle Talibanları, Afgan dağlarında arayın! Televizyon görüntülerindeki ve manşetlerinizdeki vahşetin Afgan dağlarında bile örneği yok!..

Asırların yoksulluk kamburundan çıkıp gecekondularımıza gelmiş bu kadınların romanları, araştırmaları yok, peki şehirlilerin, yani şemsiyeyi tanımış kadınlarımızın var mı?

Öyle derin mahremiyetle kuşatılmışlarki, işte çıkmaz sokaklar, dünyanın en bol çıkmaz sokakları bu topraklardadır. Osmanlı erkeği çıkmaz sokakları çok seviyordu, çünkü yarıaçık cezaevleri gibi çıkmaz sokaklar, kadınları şehirden saklıyordu.

Yabancılar dahi, bizim asırlarca en çok güldüğümüz fıkrayı bulmuşlar: Nasreddin Hoca'nın "kime görüneyim" fıkrası. Hanımı, hocaya, yüzümü kimlere göstereyim, kimlere göstermeyeyim diye sorar. Hoca da, bana görünme de, kime görünürsen görün der!..

İnanılmaz incelik ve güzellikte bu fıkra bile ne büyük bir trajediyi gizliyor. Yüzlerini görmek istemiyoruz, ancak kimseye görünsünler de istemiyoruz.

Kime görünürsen görün dediğimiz kadınlarımız kimlere görünürdü? Giydikleri elbiseler birbirine benzer, gözleri peçeli, dudakları kapalı olurdu, Osmanlı erkeği kendi kadınını bile tanıyamazdı.

Kime görünürsen görün dediğimiz kadınlarımızın kaçamak yerleri, dükkân içleriydi. 1800'lü yıllarda kaçamak yapılan dükkân içlerine girip alışveriş yapılması yasaklandı...

Kime görünürsen görün dediğimiz kadınlar, genç, yakışıklı, arabacılarına görünürdü. 1800'lü yıllarda bir fermanla, kadınların genç yakışıklı arabacı kullanmaları yasaklandı.

Kime görünürsen görün dediğimiz kadınlarımız gayrimüslim doktorlara görünürlerdi. Doktorlar için de kurallar getirildi: "Bak, ama dokunma." Büyük mücadeleler sonunda bu kural da eskitildi: "Diline ve kol bileklerine dokunabilir" şeklinde değiştirildi. Aman doktor, canım gülüm doktor derdime bir çare şarkısı nereden geliyor?

Kafesler ve çıkmaz sokaklar arkasındaki kadınlarımızın o kadar boş vakti vardı ki, kimseye görünmeyecek donları, şalvarları bile dünyanın en ince tığlarıyla örülmüş milyonlarca ilmikle, nakışlarla süslüydü!

O ince nakışlı donlar, peşkirler, yastıklar İngiltere'de müzayede salonlarında milyonlarca dolara satılıyor! Ama o nakışlı donların torunları, hâlâ kalaşnikofla burada, İstanbul'da öldürülüyor!

Aydınlarımız, evlatlarımız, o miyonlarca ilmik atılmış nakışlı peşkirlerin, şalvarların düğümlerinde gizlenmiş bu acı feryadları asırlardır anlamadı, çözemedi. Ve şimdi, tutkalından çalınmış kadifesi dökülmüş beş para etmez suntadan yapılmış, çek-yatlar üstüne leşlerini seriyoruz!...

Yüzyıllar boyu ne çok şey değişti! Değişmeyen iki şey: Genelevler ve kahvehaneler. Bir de kadınların kapı önlerine tünemiş, örgü, tığ örerek bekledikleri tarihin sokakları!..

Bir de berberde traş olurken, kendini halk içinde sanıp yazılarını, makalelerini döşeyen ERKEKLER!

Ansiklopedik sözlük.

GECEKONDULU KADINLAR: Yüzleri ne insana benziyor, ne hayvana. Silindirik bedenleri olur, miğfer gibi katılaşmış eşarpları. Çamaşır yummaktan öküz gibi tırnaklı olurlar. Denize, rüzgâra ve gökyüzüne dair hiçbir fikirleri yoktur. Fil derisi gibi kalın ayak tabanları ve avuç içleri olur. Evcilleşecek bir evleri, güzel söz söyleyecek bir yakınları yoktur. Şiddetli sancılarla yemek yerler, korkulu rüyalarla televizyon izlerler. Biçimsiz bir kaya parçası gibi suratları, itişe kakışa çocukları, koca ağızlı kocaları olur! Kömür galerileri gibi evlerde yaşarlar, namusun, geleneğin sürek avında yaban domuzları gibi öldürülürler.

Geride bıraktıkları çocuklar, cepheye sürülmek için kullanılabilirler!

Ve bu kadınlar, Türk sofrası gibi turistik lokantaların camekânları içinde hamur işi, bazlama ve lavaş açmak için kullanılabilirler!.

Şemsiye kullanmazlar!

Birçoğu eteklerinin altından soğuk girmesin diye gece giydikleri fırfırlı pijamaları gündüz işe, düğüne giderken kullanabilirler.

Kelle koltukta

80'li yılların hemen başı. Mamak'ta yatan arkadaşların annelerini ziyaret ediyorum. Lalahan, Hüseyin Gazi, Keçiören'in Aktepe semtlerinde birçok gecekonduya girip çıkıyorum. Şimdi oralar nasıldır bilmem? Lalahan diye bir yer, teneke kulübelerle dolu, sokak helası kadar pis, kara, hela kadar küçücük, üst üste biçimsiz binlerce ev. Çocukları benim arkadaşımdı, ama ilk defa evlerine gidiyordum. Tek oda, toprak yer, kapkaçak ortalıkta, kenarda bir somya. Duvarda bir Türkeş resmi. Henüz kırk beşinde kocakarılaşmış yatalak anne, yer yatağında. Yattığı yerden doğrulup küçük tüpte çay koyuyor bize, çaydanlığı çalkalayıp evin içine döküyor, yattığı yerden "kurban" diyor bize, "vakit geçiyor" ne olduğunu anlayamıyorum, göz ucuyla namaz kılıyor!

Hüseyin Gazi, 80'li yılların başı yeni yeni gecekondulaşıyordu, şimdi şenlenmiştir. Çocukları içerde idam bekliyor, annelerin hiçbir şeyden haberleri yok, inanılmaz bir soğuk, son durakta indikten sonra on beş-yirmi dakika da yürümeniz gerekiyor.

Hüseyin Gazi, Ankara'nın doğusunda hemen her yerden görünen, yüksek, yalçın bir tepe. Şehirden sıkılırsanız, gezmeye de gidebilirsiniz, başıboş köpeklere ve ansızın bastıracak yağmura aldırmazsanız, iki saat yürüyerek tepeye varabilirsiniz. Tepeden

aşağı bakınca, on-on beş tane yoksul köylü kadın gördüm. Başları yerde, peşisıra dağın içine doğru ilerliyorlar! Nereye gidiyorlar çamurda düşe kalka. Hüseyin Gazi'ye. Bir taşın üstünde Hüseyin Gazi'nin nal izleri bile varmış. Tepeden inip kadınlara yaklaştım, kan-ter içindeler. Allah'ım, nasıl zavallı, nasıl zayıf, nasıl yoksullar! Canhıraş dualar okuyorlar, ilerliyorlar!..

Ahmet Yaşar Ocak'ın *Türk Folklorunda Kesik Baş* kitabını okuduğumda öğrendim. Ankara'nın ilk İslâm fetihleri döneminde Battal Gazi'nin babası Hüseyin Gazi düşmanla savaşırken, başını keserler. Ama o, başını koltuğuna alarak, şehre yaya bir buçuk saat mesafedeki bu tepeye gelir ve ruhunu teslim eder!

Anadolu toprakları "kesik baş" türbeleriyle dolu. Otuz kadar Orta Anadolu'da, otuz kadar Yunanistan ve Yugoslavya topraklarında "kesik baş", yani "gazi, güllü baba, telli baba" türbeleriyle dolu. Efsanelerin hepsi birbirine benzer. Savaşta kellesini kaybeden kahraman, yere düşen kellesini koltuğunun altına alarak, savaşa devam eder. Ya da kellesini koltuğunun altına alarak, "uçar" ve türbesinin bulunduğu şimdiki yerde ruhunu teslim eder.

Bir gün bir "kesik baş", vücudu kesilmiş olarak Hz. Ali'ye gelir, bir devin karısını, çocuğunu kaçırıp bir kuyuya götürdüğünü, Hz. Ali'den bunun intikamını almasını söyler. Hz. Ali, atı Düldül'ü ve kılıcı Zülfikar'ı hazırlayıp yola çıkarlar, kesik baş, dere tepe demeden yuvarlanarak kuş gibi gider. Yolda namaz vakti geldikçe, Hz. Ali durup namaz kılmakta, kesik baş da göz ucuyla ibadet etmektedir. Hikâye uzar, gider, Hz. Ali devi imana davet eder, devi iki parçaya keser, devin kuyusuna iner, devin hazinesini alır...

Yalnız kesik baş türbeleri değil, bu hikâyede geçen kuyular da çok şöhretlidir, Anadolu'da birçok kuyu, efsanedeki kuyu sanılmakta, ziyaret edilmekte, adaklar adanmaktadır. Bu efsaneler, Anadolu'nun fetih yıllarında, Anadolu insanının uydurduğu hikâyeler değil, kesik başlı kahramanlar, Hıristiyanlarda da bol miktarda mevcuttur, daha geriye gittiğimizde mitolojilerde, ilkel dinlere kadar uzanır!

***

Soğuk, çok soğuk, karlı bir nisan günü Türkeş'in cezanesinde bunları düşündüm. Yüz binlerce insan cenazede uzadıkça uzuyor. Ankara'da yaşayan herkesin dikkatini Anadolu'dan cenazeye gelmiş insanların yoksullukları çekiyor, izleyenleri şok ediyor. İncecik eski bir gömlek. Zayıf, toprak yüzlü gençler. Eskimiş, daracık ceketler, üşümemek için artık Türk bayrağını vücuduna saranlar, terlik giyenler.

Bu yoksul insanların Türkeş'in cenazesinde işleri ne?

İtalya'da Mafya kitabını okuduğumuzda da aynı şeyi görüyorsunuz, kasabasında, kahramanlık efsaneleriyle büyümüş, genç delikanlılar, ya kahraman olmak istiyorlar ya da gerçekten kahramanlara sığınmak istiyorlar!.

Bu hikâyeyi merak ediyorsanız, sokağınızdaki, mahallenizdeki kesik baş türbelerinde yatan efsaneleri, ya da Genç Osman'ın "kelle koltukta üç gün savaştı" türkülerini bir daha dinleyin. Bir vuruşta yedi kulaç açılan Hazreti Ali'nin Zülfikar kılıcı. Bir vuruşta yedi can alan kahramanlar! Kellesini yere düştükten sonra koltuğunun altına alıp savaşa devam edenler! Savaş meydanında kellesini koltuğuna alıp, uçarak köyüne kadar gelip ruhunu teslim eden kahramanlar!..

Türkeş, kelle koltukta, 1979'da komünizme karşı savaştı, on binlerce çocuğun kellesi uçtu! 1989'da Güneydoğu'da savaştı, yine on binlerce insanın kellesi uçtu!..

Ya kelle uçuracaksın, ya da kelleyi koltuğunun altına alacaksın! Yoksulluktan öte bir inanç! İşte bu topraklarda bin yılı bitiriyoruz. Bin yılımız bu efsanelerde geçti. Ve Türkeş, çok bereketli bir liderdi. Bu efsanelerle büyümüş yoksul halk çocuklarını arkasına alarak, hem devletini korudu, hem vatanını, hem dinini, hem de burjuvanın düzenini korudu!

Bu kadar bereketli bir "ideoloji", bu kadar bereketli bir "siyasi, dinî inanç" bir daha gelir mi? Bu yüzden, burjuva basın Türkeş'i yere göğe koyamıyor! Nasıl koysun, dünyanın en zor işini yaptı, aç, çıplak, yoksul gençleri arkasına alıp, onların düzenini

kelle koltukta savundu!.. Sabancı'nın anneannesinin ballı lokmaları gibi yoksul halk çocuklarının kellelerini löpür löpür götürdüler...

Burjuva basın, bu gençleri televizyonlarda, tetikçi, itirafçı, mafyacı diye kullanıp, teşhir etmesi kadar da ağırıma giden bir şey yok! Bu çocuklar sizin velinimetiniz! Sizin gazetelerinizi, devletinizi, yalılarınızı, borsalarınızı, mutluluğunuzu korudu! Bu çocuklar sizin "varoluş" teminatınız!..

Büyük acımız bu değil, otuz yıldır, aydınlar, siyasiler, televizyonlarda, gazetelerde o kadar yer kapladılar, hiçbiri çıkıp da, "ülkesini herkes sever, kuşlar sever, kediler sever, tarlasını, bahçesini, milletini, atasını, herkes sever, sevmeyen bir kişi bulunmaz dünyada, yaradılışımız öyledir, toprağını herkes sever! Sevgiden kimsenin kuşkusu yok! Ancak "nasıl seveceğiz bu ülkeyi," zenginlerin, askerlerin kapısında "köpek olarak mı?" yoksa, sevişerek, üreterek, bölüşerek mi? Bu kadar minik bir gerçeği Türk aydını bu halka anlatamadı. (Koyunların, koçların bayram sabahı kelleleri kesilirken, kahraman olamamış, sahipsiz bu ülkenin yoksul çocuklarının, "faili kellelerini" düşünün...)

Kan davası bitmez, uyur!

1930'lu yılların büyük Kemalist gazetecisi Naşit Hakkı yazıyor, dinleyelim: "Artık bey, biliyor, cumhuriyet nazarında bir bey ile bir köylü arasında fark yoktur. Köylü beyin eşyasından sayılmaz... Bey, istediğini astırıp kestiremez, bey istediğinin ırzına sahip değildir. Bey köyün sahibi, köyün bütün mahsulatının, içinde yaşayanların, hatta doğacakların sahibi değildir. Bey, vergi verecektir. Beyzade, askere gidecektir. Bey, kanunu tanıyacaktır. Bey, memurları elinde maymun gibi oynatmayacaktır. Bey, hükümet dairesinde masanın başında çöküp istediği şeyi yaptırmak için jandarmayı kullanamayacaktır. Bey, devlet merkezinde tesis ettiği vaziyete güvenerek önüne geleni tethiş edemeyecektir!

"Artık şeyh biliyor! İstiklâl Mahkemesi ve Büyük Millet Meclisi kendisinin resmî ticarethanesi olan tekkesini kapatmıştır. Artık bir üfürüğe mukabil bir koyun alamayacaktır. Artık, tekkesi feyz almaya gelen cahil karılarla dolup boşalmayacaktır. Artık, bütün millet kendisine haraç hediyesi taşımayacaktır. Artık, müritleri ayağını görmek için bir altın, dizini görmek için üç altın, kınalı sakalını görmek için beş altın, peçeli yüzünü görmek için on altın vermeyecektir. Artık, yedi günlük yol teperek kapısının önüne kimse gelip havlamayacaktır. Artık, kendi sokağa çıktığı

vakit kimse yere kapanmayacak, hatta selam bile vermeyecektir.

"Beyefendi hazretleri, şeyhefendi hazretleri", cumhuriyetin şüpheli birer vatandaşlarıdır. Her hareket ve amellerinin cumhuriyetin basiret gözü tarafından takip edildiğini biliyorlar!

"Cumhuriyet onlara ve onlar cumhuriyete düşmandırlar!"

Sanki bugünkü gazetelerden birinde yazılmış gibi taptaze!

Bu satırlar cumhuriyet neslinin büyük ülküsüdür! Ömrümüz oldukça bizim de ülkümüz olacaktır. Bundan kimsenin kuşkusu olmasın!

Ancak, cumhuriyetin yılmaz bekçisi Naşit Hakkı'nın bu cümleleri Dersim'de yazılmıştır ve hedef Dersim'dir. Bu satırların hemen ardından Dersim tarihinin en kara gününü yaşar... Ve Naşit Hakkı Dersim'de canlı bir ot dahi kalmadıktan sonra, "Dersim'e medeniyet geldi" yazısını yazacaktır!..

Dersim'in kan davası Güneydoğu'ya taşındı ve on yıldır orada sıcak savaş var! Çünkü kan davaları bitmez, uyur!

Binlerce okul, üniversite açan koca cumhuriyet nesli, bu satırlardaki ülküyü yaşatacak bir küçük kulübe dahi bulamadı mı, bugün yine sorunları askere havale ediyoruz! Sonuna kadar haklı bu şaşmaz doğruları, şimdi hangi silahlarla öğreteceğiz.

Silahla bastırılan kan davaları, bir gün kaldığı yerden hortlar! Anneler, aydınlar, garsonlar, askerler, öptüğünüzde acısı geçmeyecek tokatlar atmayın!.

Darbeden beter bir darbe hali yaşıyor ülkemiz, darbe hali, darbeden daha masrafsız, daha ucuz! Oldubitti maşallah bu darbenin adı tarihe medya darbesi olarak geçecek. Medyanın derdi, ne derebeyleri, ne şeyhler! Hükümeti düşürüp, kredilerin musluklarını yeniden açmak! Sırf bu yüzden gaza basıyor, körüklüyorlar! Buz gölünde savaşa benziyor, buzlar kırıldığında, yalnız düşman belledikleri değil, bütün plazalarıyla soğuk sulara gömüleceklerini hesap edemiyorlar!..

Askerler savaşarak şeref kazanır, gazeteler, aydınlar, savaşı önleyerek! Gazetelerin varoluş nedeni sorunları askersiz çözebilmektir. Yoksa, Attila'dan bugüne askerlerin çözemediği tek bir

sorun olmamıştır. Ve Attila'dan bugüne bütün meydan muharebelerindeki madalyaları bir müzede toplayın, Türk Ordusu'nun madalyalarını hiçbir ordu geçemez!..

Dünyada askerin çözemeyeceği sorun yoktur, süngüden nükleer bombaya kadar karşınıza koyup çözümlerler. Attila, Cengiz, Timur, Yavuz, Kanuni, Kuyucu Murat önlerine çıkan her sorunu sonuna kadar çözümlemişlerdir.

Hak! Vicdan! Ve fikir! Üçü de bittiğinde "askere" koşarsınız! Medya üçünü de kaybetti! Artık kendi tahlil ettiği cahil mikropları temizlemenin yolu, onları yakmak, elli yılda bir bu oyunu tekrarlamak! Kredisi kesilen medyamız böyle istiyor!

Aklı selim, hoşgörülü, uzlaşmacı büyük yazarlar, aydınlar neredesiniz? Yedi katrilyon hepinizin vicdanını susturdu mu? Bu parayla şöhret oldunuz, bu parayla gazete çıkardınız?

Bir tarafta yedi katrilyon! Bir tarafta kahvede çay parasını dahi ödeyemeyen bizler! Onlar akıllı, bizler deli. Onlar büyük adam, biz, üç-beş cırtlak ses!..

Hak, vicdan, fikir, bunlar da medyanın köle cariyeleri!..

Anneniz sizi ne diye büyüttü? Ne söyledi size bu kadar cani, bu kadar deli, bu kadar eli kanlı vahşi oldunuz?

Benim annem, küçüklüğümde bütün gömleklerime subay düğmeleri dikti. Benim kara subay oğlum, diye sevdi beni. Çünkü annem Hasankaleli'ydi. Horasan'da kara trenler asker dolup asker boşaltıyordu. Beş yaşımda, o askerlere su satıyordum. Bu subaylardan biri, annem henüz on beş yaşındayken anneme aşık olmuştu. Annem, ömrümün tek ve son aşkını bir ömür bize anlatır, bütün oğullarına, subay düğmeleriyle gömlekler dikerdi.

Sizler, yedi katrilyonun gazetecileri, sizleri kimler büyüttü? Biz böyle büyüdük diye, asker düşmanı ilan edileceğiz, sizler, yeniden Kardak mevzularına gireceksiniz, yeniden Dersim'ler yazacaksınız ve şeref ve demokratlık, ve küreselleşme, hepsi sizin olacak!..

Hepimizi annemiz yaz tatillerinde Kur'an kurslarına gönderdi, ne oldu, cani mi olduk? Okuduk, büyüdük, bu ülkenin soylu, gü-

zel yazarlarını da tanıdık, ruhumuz deli ırmaklar gibi coştu, işte bambaşka sahillere de koştu? Ne oldu?

İşte bunları da okuduk:

Pir Sultan'dan Dersim'e kadar Osmanlı tüm sorunlarını asarak, keserek çözdüğü için, halk kaçtı, bıktı, uzaklaştı, uçsuz-bucaksız tepelere, yaylalara sığındı! Hani televizyondan görüp Kenan Evren, buralara da ev yapılır mı, diyordu ya, işte bu yüzden! Bu tepelerden biri Dersim'dir. Dersim'deki aşiretlerin soyunu-sopunu inceleyin, bir aşiret Yavuz'dan kaçmış, bir aşiret Kuyucu Murat'ın kılıcından kaçmış, bir aşiret Kanuni'nin asıp-kesmelerinden kaçmış. Kerbela'dan kaçıp gelen aşiretler bile var. O tepede, asırlardır dar, kapalı, kendi içinde bir hayata maruz kaldılar!..

Ve bu yoksul köylüler, beylerin, şeyhlerin oyuncağı, malı, eşyaları oldular! O daracık cemaat içinde kalpleri, beyinleri, kültürleri, sıkıştıkça sıkıştı.

Sıkıştırmayın beyler! Kan davaları bitmez, uyur!.. Gazete, dergi, matbaa, tartışma, konuşma, şehir, sosyalite, modernizm, bin bir türlü yolu var, medya insanlığın ve aydınlığın bu yollarını kullanamıyor diye, bu yollar bitmiş değil!.

Biten medyadır! Ve o kadar güçlü ki bu halk bunca yıldır sıkıştırmalara rağmen, metanetini koruyor, ortaya atlayanlar yalnız meczuplar! Medyanın gazına yalnız meczuplar geliyor! Sadece meczupları ayaklandıran bir paranoid düşünceniz var! Bu halkın sağduyusu iyi ki aydınlarından, gazetelerinden yüksek, yoksa, yoksa ne olurdu halimiz?..

İslâmcı-Osmanlıcı tezlerle bütünleşmiş kitlelerin aydınları, deliliğin öbür yüzü! İslâmcı aydınları kendilerini kanlı bir denizin kenarına getirip koydular! Bahriye Üçok, Uğur Mumcu, Muammer Aksoy ve onlarcası öldürüldü, katilleri bulunamadı, bu aydınlara kim ne dedi, sadece Abdurrahman Dilipak, Mustafa Kemal Atatürk'ten daha çok ekranlarda göründü!

Hayatlarında bir kere ekmek istememiş, bir kere patronlarına karşı çıkmamış bu aydınlar, şeriat istiyor! Anadolu insanının psikolojisiyle, tarihiyle hiçbir ilişkisi olmayan paranoid bir ide-

oloji edinmişler! Canları istediğinde büyük devletçi oluyorlar, yani "yoksulluk" konuşulunca "devletçi" olup, millî bütünlükten söz ediyorlar, ama "laiklik" sözkonusu olunca, "devlete düşman" oluyorlar! Anadolu halkının tarihinde devlete hayran, Osmanlı'ya hayran bu ideoloji son yirmi yılda moda oldu, Refah ve MHP büyüttü. Anadolu halkının bir tek gün Osmanlı'yı sevdiğini bilsem, onlar gibi düşüneceğim. Bir gün sevmedi Osmanlı'yı Anadolu! Anadolu tarihi, Türkler'in Osmanlılar'la savaşı tarihidir! Onların sevdiği İstanbul Süleymaniye, Sultanahmet'tir, Yahya Kemal'dir!..

Ve bu paranoid ideoloji, Anadolu halkının bin yıl Osmanlı'dan çektiği acıları unutturup ve cumhuriyetten bir garip intikam almak istiyorlar! Anadolu halkı, altı asırlık Osmanlı idaresinde, cumhuriyet döneminin herhangi on yıllık döneminde yetiştirdiği kadar siyasetçi, yönetici, müteşebbis yetiştirememiştir! Ya azgın vergiler verecek, asker verecek, vermezse eşkiya ilan edilip kelleleri dağlar gibi üst üste dizilecektir.

İslâmcı-Osmanlıcı tezler, Anadolu topraklarından çıkan ilk Osmanlı hayranı, Osmanlı sarayı hayranı ideolojilerdir!.

İşte Türk-İslâm ülküsü, hem devlet hayranı, hem de ona savaş açmanın karmaşık bilinçaltı psikolojisini yaşıyor! Açız dediğinizde, "devletçi" olurlar, laiklik dediğinizde, devlete düşman olurlar!Bu paranoid ideoloji yüzünden, okumamış, ahmak bir sürü aydın, kitleleri kanlı bir denizin kenarına getirip koymuştur!

Maziden bize kalan, açlık, yoksulluk ve kardeş kanıdır! İkisinin de sebebi Osmanlı'nın askeri yöntemleridir. İslâmcılar şimdi, cumhuriyeti askerî yöntemleriyle suçluyorsa, bin yıldır bu halk da Osmanlı'yı işte bu sebepler yüzünden sevmedi, dağlara kaçtı, yakıldı... Dürüst, vicdan sahibiyseniz, gelin, yalnız cumhuriyetin değil, bu toprakların derinliklerinde en çok da Osmanlı ruhunda yaşayan askerî yöntemlere karşı çıkalım. Askeri yöntemleri cumhuriyet icad etmedi. Osmanlı "sindirirken" güzel, yüce, büyük! Cumhuriyet sindirirken, vahşi, diktatör, otoriter! Olmaz böyle şey.

Dünyanın en çok çocuk işçi çalıştıran ve nüfusun otuz milyonunun yıllık geliri altmış milyonu geçmeyen bir ülkenin çocukları, aptallar aptalı aydınların ekran kahramanlıklarının kurbanı oluyor!..

Gelin tarihin tüm askeri yöntemlerine karşı duralım!

Gelin, bin yıllık acılarımıza ve yoksulluklarımıza sarılalım!..

Ekmek istemeyen insanların şeriatına inanmıyorum!

Hakkını arayanları vatan haini ilan edenlerin cumhuriyetine inanmıyorum!..

Dersim'e, Dersim'lere medeniyet getiren medyaya hiç inanmıyorum.

Roma nereye gidiyor

Bacakları arasından gemiler geçen dünya harikası büyük Rodos Heykeli bugün yok. Roma'nın mimarideki devlerle pazarlığı, Roma'da yüz seksen bin kişilik Maksimus arenasına dönüştü! İnsanların hayvanlara parçalatıldığı, İskender'in kıtaları beşik gibi sallayarak girişiği inanılmaz fetihler, Roma'nın muhteşem askerî teşkilat ve haritasının öncüsü oldu.

Tarih, göğsü kabararak yazıyor kabına sığmayan bu askerî gücü! Roma hiç yaşlanmadı, unutuldu! Unutturan: İsa! Açlık ve sefalet içindeki halklar, tarihin adından en çok sözünü ettiği insan İsa'nın peşine düştü! İsa, yerlere göklere sığmadı! Yeryüzünde hiç kimse, İsa gibi dramatik bombalarla insan ruhunda devasa izler bırakmadı! Dramatik bombası: Merhamet! İsa'yı yeni keşfeden Avrupalı'nın gözünde Roma, bir günde, kaba, zalim, mizahî, cüce, hoppa, hovarda ve sınırsız zevklerin, şeytanların ülkesi oluverdi. İsa'yla tanışan Batı, Roma'yı öyle unuttu ki, inanılır gibi değil, tam on iki asır! İsa, Yunan'ın eleştirel, filozofik zekâsına, Roma'nın devasa gücüne nihai yumruğu indirdi, on üç-on dört asır susturdu, hem Yunan'ı, hem Roma'yı!

İznik Konsülü'nde Arius, o bir insandı dedi. Konsülün diğer üyeleri ise hayır, "O bir Tanrı'ydı" dediler, öyle oldu!

İsa, Roma'nın devasa askerî gücüne merhameti şiirsel bir ruh özgürlüğüyle anlattı. "Hayır, o insandı," yoksulların, zulme uğrayanların yardımcısı, bizim gibi acı çekmiş bir insandı diyen Arius'u, bugün kim tanıyor?

İsa'yla birlikte asılan iki basit hırsızı da kimse tanımıyor. Oysa, bu iki hırsız, İsa'yla birlikte asılmıştı, bütün ruhların kurtarıcısı, bağışlayıcısı, Tanrı'nın yanında ufak, tefek, eften püften iki hırsızın lafı mı olur?

Yoksulluğun ve merhametin yalın, çekici, ezgili elçisi İsa'yı çarmıha geren Roma İmparatorluğu'ydu. Bu 'sıradan, hor görülen' insanın Tanrı olduğuna karar veren de yine Roma İmparatorluğu oldu.İznik Konsülü'nü, Doğu Roma İmparatoru Konstantin düzenledi. İstanbul başkent yapıldıktan sonra bu büyük karar alınmış, Roma'da görüldüklerinde yakılan, öldürülen Hıristiyanlar ve onların Tanrı'sı İsa baştacı edilmişti.

Roma'dan Bizans'a giden yolda en büyük değişiklik budur: Roma, çok Tanrılı mabetlerin şehriydi. Bizans kendini kiliseye teslim ediyordu. Roma güç, zaferdi, Bizans yalan! Roma, coşkuyla hayatı istedi, Bizans ölümü, ahreti! Roma, senatonun, Çiçero'nun şehriydi, Bizans papaz-polislerin ülkesi! Roma'da mitolojik Tanrılar, efsanevi kahramanlar konuşulurdu, Bizans'ta azizler, evliyalar! Roma'da ünlü demokratlar, hatipler, çılgın müsrif zenginler vardı, Bizans'ta manastırlar, rahibeler, ilahiler! Roma, ihtişam, eğlence, savaştı; Bizans ise, dinî ürperişle hayatın dünyadan kovulduğu çürüyüş!

Roma'nın mermerden askerî dehasına Bizans'ta ruh verilmişti! Karanlık ve lanet yüzlü rahiplerin elinde gevşeyen askerî güce, Avrupa yeni bir meydan okumayla tempo kazandırdı, bu Venedikli, Cenevizli tüccarların sınır tanımaz ticaretleriydi!...

Artık büyük kahramanlar fetih ordularının askerlerinden çıkmıyor, Kudüs'ü ya da kilisenin geleneklerini koruyan rahipler azizleşiyor, kutsallık makamına çıkıyor ya da büyük siyasi kararlar Venedikli, Cenevizli tacirlerin etkisiyle alınıyordu!..

İşte o gün, bugün, rahiplerin ve tüccarların hammadesi olmuş

Anadolu topraklarında azizi, rahibi, hocayı, kutsalı karşısına alarak iktidar kurmuş tek bir komutan, padişah, vali, bey yoktur! Ta ki, Mustafa Kemal'e kadar!..

Roma, Bizans gibi Osmanlı'da halkına tepeden, "saraydan" baktı!

Mustafa Kemal, Anadolu'nun kaderini kilitleyen tarihin en büyük kördüğümünü kılıçla kesti!

Bizans'ı fetheden Fatih değil, Mustafa Kemal'dir, başkenti Ankara'ya taşıdı, Anadolu'yu karanlık tarihinden kopartmak istedi, çocuk şarkıları ve ütopik bir düşsellikle!

Kral ile papa, padişah ile şeyhülislam, Bizans ve Kudüs, Osmanlı ve Kâbe... Fatih, fethettiği Bizans'ın siyasi, sosyal teşkilatını miras almıştı! Roma'nın, Bizans'ın lejyonerleri, Osmanlı'nın devşirmeleri!

Ve hikâyemizin baş kahramanı Mustafa Kemal'in hâlâ çözülemeyen trajedisi burada başlar, cumhuriyet tarihin karanlık çağlarına ve bu çağlar içinde inim inim inleyen siyasi, sosyal doğa kaynaklı tüm seslere, "iyi geceler" dedi.

Oysa, o karanlıklar içinde, askerler Allah için cenk eder şehit düşerdi, türbelerini, Kuran ve ilahi dersleri almış türbedar (bekçiler) korurdu. O kadar asker şehit düşerdi ki, o kadar türbe bekçisine ihtiyacımız vardı!

Her şey Batılılaşıyor da, "şehitlik" asla, Mustafa Kemal din şehitliğinden Ziya Gökalp'in yardımıyla "vatan şehitliği"ne büyük bir girizgâh yaptı, sesler ham ve cazırtılı olmasına rağmen, çok geçmeden sağcı ideolojiler vatanı da din gibi, dinden saydılar. Köylülükle özdeşleşmiş Anadolu'da bu hikâyeyi yazmak o kadar zordu ki, ne aydınlar kalkabildi altından ne genç cumhuriyet!

Ve sözün özü, asker artık, kahramanlık-şehitlik türbesine bekçi istemiyor! Bu yüzden, sekiz yıllık eğitim kararını darbe pahasına gerçekleştirmek istiyor!

Asker, tarihi, imparatorluğu, devletleri, onlarca meydan savaşını birlikte verdiği, etle tırnak, beden ve ruh gibi aynı mermer sütunda bütünleştiği Süleymaniye, Selimiye, Mohaç'taki Çanak-

kale'deki Allah dostunu, ebedi yol arkadaşını, asırları birlikte çiğneyerek geldiği özbeöz, kanından canından kardeşlerini terkediyor!

Bizans'tan kurtulmak için yeryüzünün bu en güzel şehri İstanbul terkedilip çorak, bozkır, üstünde tek bir ağacın, mimari yapının dahi olmadığı Ankara başkent yapılmıştı, şimdi, daha da başka bir şeyler oluyor!

Şehitlerinin türbesine iki cihanda türbedarlık yapan, dualar, okuyan, bayram sabahları huzurunda diz çöktüğü, annesinin gözyaşı, Yunus'u, Mevlana'yı, Mehmet Akif'i aynı derin ruh coşkusuyla okuduğu öz kardeşleriyle asker artık, aynı kışlada, aynı saflarda, aynı yatakta, aynı cephede, Allah hepimizi korusun, artık aynı evde kalmak istemiyor!

Özbeöz kardeşlerinden iğreniyor, ürküyor, nefret ediyor!

Böyle olmasını hiç kimse istemezdi, bu sosyal demokratların dahi işine geliyor: Çünkü, Anadolu halkının dinamiğini kilitleyen ruh: Türk devlet ideolojisi çözülmüştür! İki kanlı cephe! Bir tarafta öküz kafalı sosyal demokratlar, diğer tarafta maşraba kafalı İslâmcılar! Aydınlarından, kültürden, eleştiriden uzak her iki cephe de Anadolu halkının kalbini deştiler! Sağcı, liberal, devletçi, sosyal demokrat, muhafazakâr aydınlar, Türkiye laiktir diye tempo tutan Beethovenciler ..tlerine kına yaksınlar! Başardılar!

İnanılmaz şeyler oluyor, ömürleri zindanlarda geçmiş solcular dahi, cumhuriyetin kazanımlarıdır deyip, Şevki Yılmaz'ın konuşmalarına bakıp, yorganı, hepimizin üstüne birlikte örttüğümüz tarihin o büyük yorganını yakıyor!..

Neymiş efendim cumhuriyetin kazanımları! Mustafa Kemal sanat müziğini kovdu, operayı getirdi diye anlayan bu zavallı Beethovenciler mi?

Mustafa Kemal bu topraklara operayı değil, bu topraklardaki insanlara beste yapar gibi tarla sürmeyi öğretti! Mustafa Kemal bu topraklardaki insanlara, kuru incir, üzüm, tütün, pamuk üretmeyi, satmayı, "ürünlerin" diliyle konuşmayı öğretti. Mustafa

Kemal, buğday başaklarıyla yoksul bir halkın kaderini değiştirmeyi öğretti!

Cumhuriyet, ilk kırk yılı, üfürükçülerle, hocalarla değil, pancarla, pamukla, tütünle, fındıkla, buğdayla, çoğaltmakla, öğrenmek, bunlarla kendine bu koskoca ve amansız, devasa sanayi dünyasında kendine bir küçük dünya kurmaya başladığı yıllardır!

Mustafa Kemal, Çankaya'dan baktığında, on beş yılın her bir günü, aç, susuz, yolsuz, ağaçsız, kupkuru bu bozkırları gördü! Siz şimdi ne görüyorsunuz? Beethovencileri mi? Mustafa Kemal'in kazanımları, kendi kendine yetmektir, kendi tarlanla, kendi ekininle kimseye muhtaç olmadan, okullar açmak, demiryolları inşa etmek, mezralara doktorlar göndermektir! (1965 yılında Türkiye İşçi Partisi'nin meclis konuşmalarına ya da cilt cilt büyük programlarına bakın, hepsi Mustafa Kemal'in bu tarım düşüne sahip çıkar, Anadolu topraklarının üretmek zorunda olduğu buğdayı, fındığı, neredeyse tane tane yazar!)

Kendi karnını doyuramayan insanlar, nasıl yurttaş olacaklar! Mustafa Kemal'in öğretmenleri ziraatçilerdi! Mustafa Kemal'in ziraatçileri hem halk okullarında öğretmenlik yapıyor, hem de tarla sürüyordu!

Çünkü, kredi almadan, Amerika'nın uydusu olmadan, borçlu kalmadan, bağımsız yaşamanın tek yolu buydu! Bugün Türkiye'nin neyi varsa, o üç kuru fındık, bir avuç kuru üzüm üzerine yükselmiştir!

Sonunda getire getire Mustafa Kemal'i Beethoven'e dayadınız.

Atatürkçüyüm diye diye, bu zavallı halkın bütçesini, dünyada eşi benzeri görülmedik şekilde savunma sanayiine çektiniz! Toplar, silahlar, bombalar, hepsi son model, milyarlarca dolar ödenip alınıyor!

Mustafa Kemal, bu silahlara hevesli olsaydı, Romalı bir asker ya da Saddam gibi bir adam olsaydı, savaştan sonra ilk işi, ne var, ne yok askerî gücünü büyütür, halkını gözü görmezdi! Çarıkla, kara lastikle istiklal savaşını verdiği halkıyla oturup okuma yazmaya

başladı! Onlara önce alfabe, sonra buğday, sonra ağacı, sonra tarlayı, sonra fabrikayı sonra da yurttaş olmayı anlattı.

Mustafa Kemal, Çankaya'dan Anadolu bozkırlarını böyle görüyordu.

Şimdi Çankaya'dan nasıl görünüyor? Dünyanın en lüks arabaları, eğlence, ihtişam, sefahat! Roma yeniden kuruluyor, devasa bir silah gücü! Ve hepsi tarihin bir cilvesi, Roma'nın Yunan'ın şaha kalktığı aynı arenalarda, Türkiye laiktir temposuna sığınıyor, Beethovencilikle karın doyuruyorlar!

Çankaya'dan böyle mi görünüyor, Ankara'nın bozkır, gecekondu dolu tepeleri! Hangi yöne araba sürseniz, her bir saatlik yolculukta boşalmış otuz köy bulursunuz!

Kara parayla, eroin parasıyla şişirilmiş bütçelerin bu halka da o köylere de bir faydası yok ve bu bütçeler de birgün biter, o zaman, Mustafa Kemal gibi bakmayı öğrenirsiniz! Bu insanlar ne üretiyor, bu köyler neden boş, şu yüzlerce üniversitede okuma yazma bilenler var mı diye sorsanız?

Mustafa Kemal, o tepede, bir Afgan Kralı, bir Hint Racası, bir Arap Şeyhi ya da Saddam gibi de oturmasını bilirdi, o halkıyla tarlada çift sürdü!

Yeryüzü tarihi tarlada çift süren bir büyük lider daha tanıdı: Gorbaçov! O yoksulluğu görünce, Rusya'nın tüm kapılarını boşalttı! Oysa Mustafa Kemal, daha acımasız, içler acısı bir yoksulluk gördü, ne ülkesini Gorbaçov gibi Batının kredilerine ne de Batının kucağına attı, oturdu, düşündü, elde ne varsa, topladı, çıkardı!

Devasa bir askerî güç, yoksul bir halk, ROMA NEREYE GİDİYOR? Bu nasıl gidiş ki, işçi liderleri dahi, Roma Ordusu komutanlığına soyunmuş...

Tarih Roma'yı şöyle yazdı:

"Askerler idarî işlere sert müdahalelerde bulundukça, adalet ve maliye cihazları zedelendi. Geliri artırmak gayesiyle halk türlü vergiler ve mecburi çalışma sistemleriyle ezildi. Roma, gerçek gücünü aldığı unsurlardan mahrum kaldı. Ordunun emrindeki

zabıta kuvvetleri, halkın en meşru ve haklı isteklerde bulunmasını önleyecek her türlü tedbiri alıyordu. Roma ordusu, Roma için bir dehşet unsuru ve vasıtası haline geldi. Az zamanda zenginleşmek ve efendileri olan orduya para yetiştirmek için, rüşvet ve zulüm yoluyla Roma cemiyetinin altını üstüne getirdiler! Her türlü vatanseverlik duygusu körleşti! İhtilaller karşı ihtilalleri doğurdu ve siyasi düzen tamamen çığırından çıktığı için... Roma, uçurumun kenarına getirildi!"

Roma'yı ne sınırsız ihtişam yıktı, ne de kuzeyden gelen barbar Cermenlerin yağması! Roma'yı tarihe gömen, merhametsizliğiydi, inim inim inleyen halkın, merhamet ve şefkât arayışı idi!

Bu "merhameti" bu halka verecek olan aydınlar ve medya ve gençlik ve sivil örgütlerdir, ancak talihin cilvesine bakın ki, aydınlarımız gündüzleri Roma komutanlığına soyunuyor, geceleri hipodromlarda Beethovencilik oynuyor!..

Çıplak ayaklılar ihtilali

"Kurt bunalınca şehre iner,
kul bunalınca dağa çıkar!"
(Atasözü)

Osmanlı tarihi, paranın ayarının düşürülmesi tarihidir, sırf bu yüzden çöktü derseniz, fazla da yanlış olmaz. Fatih döneminde sefere giden ordunun üzüm bağlarında üzüm yedikten sonra parasını dalına asması, mucizevi bir Osmanlı ahlâkı diye anlatılır. Gerçek ise başkadır! Asırlardır sefere giden askerin geçtiği köyler şehirlere hicret eder. Ayrıca, normal vergilerin dışında bir de seferi vergi öderlerdi. Fazladan bir de ordu akçesi vardı, birçok esnaf sefere çıkmaya mecburdu, kalaycı, meyveci, saraç, askeri birlikler içinde çadırdan dükkânlar açardı, işte bu masrafları da bağlı bulundukları esnaf örgütleri karşılardı. Zorla alınan bu paralar, yalılarda, vezirlerin keyfince harcanırdı. Memurların zorla, fazladan vergi aldıkları, şikâyetçi olduklarında, durumu adaletle düzenleyecek olan kadı ve naiblerin de memurdan yana taraf oldukları belgelerde yazılıdır.

Esnaf loncaları, yeni işyeri açılmasına, çırak alınmasına müsaade vermiyordu, böylelikle taşradan gelen köylülerin iş bulması,

işyeri açması imkânsızdı, bir nevi kadrolar dondurulmuştu. Turşuculuğun, çorbacılığın dahi birer meslek telakki edildiği, dışarıdan gelenlerin bu mesleklere dahi girememesi büyük huzursuzluklara yol açıyordu. Hatta, cebeci ve yeniçerilerin bazı ticaret işlerine zorla müdahale etmeleri, mesela hakları yok iken, bir bölgede, bamyacılık işine girmişler, bahçıvanlar da durumu şikâyet etmiş.

İşsizlerin sayısı çoğalırken, yangınlar da yersiz, yurtsuz kalanların sayısını çoğaltıyordu. Fransa'da elçilik yapan Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin garbın ilim ve yaşayışı üzerine hazırladığı rapora Osmanlı'nın büyük ihtiyacı vardı, ancak bu rapordan sadrazamlar, Fransa'nın bahçe, eğlence, saray hayatını örnek aldılar!...

Birbirinden güzel köşkler, yalılar yapıldı, isimler konuldu: Salacak Kasrı'na Şerefabad, Kanlıca Kasrı'na Mirarabad, Çubuklu Kasrı'na Feyzabad, Bebek Kasrı'na Hümayunabad, Ortaköy ile Kuruçeşme arasında bir kasra Neşatabad, Alibeyköyü'ndeki bir çemensofa kameriyeye Husrevabad, Beşiktaş'ta İbrahim Paşa'nın sarayına da Asafabad denildi. Fakat bugün Lale Devri denilince ilk hatıra gelen isim, Halice dökülen Kâğıthane Deresi boyunda kurulmuş olan Sadabad mamuresidir. (R.E.Koçu).

Hatta mevsimleri mağlup etme çabası vardır, perdelerle kapatılan büyük bahçeler (ilk seralarımız), lale, karanfiller, öd ağacı, amber kabuğu, yanan sobalarla ısıtılmış, sayısız fenerle ışıklandırılmış, saray duvarları boyunca binlerce yaldızlı kafes içinde bülbül ve sair kuş üzerine felsefeler yapılmaya başlanmıştı.

Yoksulluğu unutturmanın tek yolu aşırı eğlence ve aşırı lüksle avuntuydu, acı gerçeği bilen sadrazamlar, bu avuntuyu, bugün olduğu gibi, devlet politikası haline getirmişti.

Toplumda meydana gelen büyük uçurum, bugün olduğu gibi zindanları doldurmuştu: Ağakapısı Zindanı, Tersane Zindanı, Yedikule Zindanı, Rumelihisar Zindanı, Babacafer Zindanı.

Avutulmaya çalışılan halkı da tanıyalım, tabanı yarık, baldırı çıplak, tellak, manav, kahveci, hamal, kayıkçı, seyis, kalafatçı ır-

gat, çiyan, akrep, çakal, it, hergele, kurt, pırpırı serseri, külhanbeyi, haneberduş, ayyaş, avare, edepsiz, defterli orospu, haytalar, zamparalar, yani bizim takım: Melekler!

Patrona Halil'in arkadaşlarını da tanıyalım: Muslu Beşe, Turşucu İsmail, Kürt Çelo, Karagöz İbrahim, Çomar, Pirsiz Osman, Karayılan Bey, Çınar Ahmet, Oduncu Ahmet, Cambaz Musa. Tarihçilerin gözünde: Zehir katiller, kaldırım çakalları, yağmacılar, biri korsan, biri dinkuru kara domuz, biri kırkayak deli, biri kaşıkçı Veli. Yani bizim takım, kartal gagalı melekler!

İsyancıların bayrağı: Bir süpürge sırığına çekilmiş çuldan bayrak! İngiliz seyyah Sandwich, isyan günlerinde İstanbul'un en huzurlu günlerini yaşadığını, bazı tarihçiler ise her şeyi yağmalayıp gün ortasında ırza geçtiğini söylüyor!

Doğrusu, Patrona Halil, üç şey istedi! 1) Konakların yakılması, 2) Ağır vergilerin kaldırılması, 3) Vezirlerin kelleleri. Üçünü de gerçekleştirdi, 49 gün Osmanlı sarayına hükümdar oldu.

İsyan başladığında bahçıvanlar, yamaklar, tezgâhtarlar, uşaklar, yarım pabuçlarını, takunyalarını çıkartıp isyancılara katıldılar. Yeniçerilerden bir bölüm önce karşı koymak ister, sonra isyancıların meydanına çadırlarını kurarak isyana destek verirler!..

Devrin zihniyeti, Nedim'in mısralarındadır: Derunu laleden ateş füruzan olduğun gördük/Bugün mecliste zevkin böyle tufan olduğunu gördük." (Patrona, Nedim'in de kellesini defterine yazmıştır.) Ve bu devirde yaşayanlar, hayata doyamayacaklar, son demlerinde kelime-i şehadet yerine, ah güzellerin kaşları, kirpikleri, gözleri, bakışları, yanakları, dudakları, benleri, gamzeleri, kakülleri, perçemleri, cilveleri, nazları diye diye öleceklerdi, diyor R.E.Koçu.

Aynı devirde, Nedim gibi şairlerin dışında, "Kömür bulsak, sürme diye gözümüze çekeceğiz, gözden çıkan arpadan" başka tahıl olmadığını yakınarak dile getiren şairler de, vardır. Aslında tarihçilerin halk kavramı da tuhaftır, halk, yalılarda, konaklarda yaşayanlar, dışarda kalanlar, çıplak ayaklı serseri!

Osmanlı örgütlü bir toplumdur, her mesleğin loncası, külhan-

beylerin bile tarikatı vardır. Layhari! Gazneli döneminde, 10. asırda yaşamış, şarap fıçılarının dibinde kalmış tortuları yemekle meşhur Layhari, çamur yiyici demek!.

Her isyanda olduğu gibi, isyancılar Et Meydam'na bayraklarını diker, çadırlarını kurar, Köroğlu türküleri söyler! Ve isyana katılanların Kalenderi dervişleri gibi çıplak ayakla, isyana kalkışmaları, ayrı bir yazı konusu!

Patrona Halil isyanının tarihte eşi benzeri yoktur, ne din, ne mezhep, ne de dış mihraklar sözkonusu, ne aydınlar, ne de gazetesi vardır, ancak asırlardır akıp gelen bir "isyan geleneği" vardır!

Aslında halkın büyük bir bölümünün yaşadığı helva sohbetleri, çırağan eğlenceleri, hamam sefaları, sazlı-sözlü fasılların yanında, yobazlık da diz boyudur. Peygamber efendimiz zamanında camilerde tek bir minare vardır, bu yüzden birden fazla minareler yıkılmalıdır diye vaaz veren İspirazade gibi hocalar. Ya da çöküş zihniyetini hazırlayan şu düşünce: Yangın, sel, deprem, veba, kolera, yüce Allah'ın insanlara gazabıdır. Allah'ın gazabına karşı gelinmez. Yangın ateştir. Allah'ın narıdır, yangını söndürmek, Allah'ın ateşine karşı gelmektir, zaten tulumba gâvur işidir, tulumbacılık kâfirliktir, diyenler, 18. yüzyılın sonunda doruk noktasına çıkar bu yobazlık, halk, koleradan kaçtığı zaman, Allah'ın gazabından kaçanlar kafirdir diye suçlanıyordu ilk Türk romanlarından birini yazan Misailidis Efendi 1870'li yıllarda bu tartışmaları anlatır.

Çöküş dönemindeki her isyanda gericilik aramak tarihçilerin işini kolaylaştırıyordu, durum başkadır, isyan başladığında günlerce camilerde ezan bile okunmamış, hatta, cuma namazından çıkan saraylıların kelleleri oracıkta götürülmüş, hatta Patrona Halil'in öldürülmesinden sonra peşinden yeni ve daha büyük bir isyan başlatan arkadaşlarından Zeynel diye biri, Sancak-ı Şerif'in üstüne ateş açmıştır.

Daha da şaşırtıcı olanı, Patrona bir sırığa bağladığı bayrağını açtığı zaman, Osmanlı buna karşılık Sancak-ı Şerif'i çıkartıyor ve tüm Müslümanları Sancak-ı Şerif'in altında toplamaya çağırıyor,

hatta toplananlara para vaadinde de bulunuyor. Ancak, Sancakı Şerif umduğu kutsal ilgiyi görmüyor, bayrağın altına gelmekte olan birtakım insanlar da, burada bir numara yok deyip, geri dönüyor!

Bütün bunlar en ihtişamlı çağını yaşayan 1730'ların Osmanlısında olmaktadır.

İsyancılar zindanları boşalttı, taş gemilerindeki kürek mahkumlarını affetti. Yalıları, padişah, yıkalım diye hafifletmeye çalıştıysa da yaktılar. Ve saray, Patrona'nın defterinde yazan tüm ileri gelenlerin cesetlerini, iç donlarıyla bir öküz arabasına koyup, saray kapısından isyancılara teslim etti.

İlerleyen günlerde padişah, Patrona Halil'e yüz bin altın ve büyük unvanlar verdiyse de Patrona kabul etmedi. Divan toplantılarını 49 gün boyunca komuta etti, üstelik çıplak ayakla. Hatta, Osmanlı'nın tafrasından geçilmeyen şaşalı törenlerine padişahın gözleri önünde çıplak ayakla katıldı.

Çıplak ayaklar nereden geliyordu? Anadolu'nun ilk öncü dervişleri Kalenderilerden kalan bir gelenek miydi? Ancak, tarihin içine girersek, ünlü tarihçi Cahen'in düşüncelerine katılırız, "halkın, isyanlarla sık sık hükümdara karşı ayaklanıp, bir tür otonomi idare sağladığını" anlatır. Yani halk, isyanla, yönetimi değiştirebiliyor, idareye çeki düzen verebiliyordu.

***

Patrona Halil, genç yaşta gemilerde leventlik yapmış, okumayazma bilmeyen bir Arnavut, İstanbul hayatı, Sultan Beyazıd zamanında tellak olarak başlar. Bütün tellaklar gibi kül üstünde yatar, başının altına da bir çuvalbezi koyardı. Çalıştığı gemi Patrona gemisi olduğu için, arkadaşları ona Patrona Halil dedi. Beyazıd Hamamı'nda çalıştığı kurnanın üstüne, yağlı kömür ile yelkenlerini açmış bir kalyon resmi kazımıştır. Altına da şunları yazmıştır: Şifa bulur piru alil/Bedesti Dellak Halil! (1930-31 yılında depo halinde kullanılan Beyazıd Hamamı'nda, R.E.Koçu, yazıları kazınmış olsa da bu kalyon resmini gördüğünü söylüyor.)

Zamanla kendi kendine okuma-yazma öğrendi, etkileyici bir hitabet kazandığı da söyleniyor. Tellaklıktan sonra, boynuna astığı bir işportacı tezgahıyla, sokaklarda, iğne, iplik, düğme sattı. İki kere adam öldürmekten zindana düştüyse de, torpille kurtuldu. Arnavut olduğunu hiçbir zaman unutmadı, kızdığında, İstanbul'da yaşayan on iki bin Arnavutu buraya dikerim diye bağırıyordu.

Kimdi bu adam, Fransız İhtilali'nden elli yıl önce, yeryüzünün en büyük imparatorluklarından birini alaşağı ediyordu! Boş zamanlarında İstanbul sokaklarında, kahvelerinde serseri, ayaktakımıyla neler konuştu, kaç yılda planladı? Bu kadar büyük bir ayaktakımını peşine nasıl taktı? Çıplak ayaklarından neden vazgeçmedi ve neden hiçbir unvan kabul etmedi?

Ve neden, yalnız üç şey istedi: *Konakların yakılması, ağır vergilerin kaldırılması, vezirlerin kelleleri.*

Bildiğimiz tek şey, kurnasının üstündeki yelkenleri açılmış büyük kalyon resmi. Bu çok tehlikeli bir resim! Uzak ülkelere gözünü dikmiş! Kartal, melek ruhlu bir adam!

Padişah gizlice Mısır'dan Kabakulak İbrahim Ağa'yı, Kırım'dan Kaplan Giray'ı saraya davet ediyor, soruyor, Patrona'nın komutasından nasıl kurtulurum? Patrona, kendinden emin, her zamanki gibi, üç yüz atlısıyla sarayın kapısına geliyor, divan toplantısına her zamanki gibi yalnız giriyor, aniden tepesine inen pala darbeleri önce kollarını uçuruyor, sonra kellesini! Dışarıdaki adamlarından otuz-kırk kişiyi bir bahaneyle içeri alıp, oracıkta öldürüyorlar. Dışarıdakiler durumu farkedip, ilkinden daha büyük bir isyanla İstanbul sokaklarını kana buluyorlar! Çıplak ayaklıların ikinci ismi: *Kanlı ayaklılar oluyor!*

Tarihçiler kâh gerici, kâh serseri, dedi, hiç sevmediler onu!

Ondan geriye çok şey kalmadı!.. Çıplak ayakları ve kurnasının üstüne çizdiği yelkenlerini açmış, büyük kalyon resmi!.

Siz, siz olun, sakın defterlerinize çizmeyin... Çünkü kardeşlerim, arkasına halk isyanlarını almayan hiçbir ülke "demokrasiyi" inşa edemedi ve hiçbir ülke konuşarak, tartışarak demokrasiyi getiremedi.

Çıplak ayaklıların isyanı olmadan tanıdığınız bir demokrasi varsa, o, müstemleke ülkelerine ısmarlanan ithal demokrasilerdir, bu demokrasiler, komprador, burjuvanın, oligarşinin, egemenlerin halkı ve kendilerini oyalamak, gönüllerince eğlenmek için uydurdukları demokrasidir.

Bu demokrasiler aşırı lüks ve eğlence hayatının "avuntusu"dur.

Çıplak ayaklılar ve gözünü uzak ülkelerin denizlerine dikmiş isyancı ruhluların kitapları, örgütleri olmadan, hiçbir demokrasi, gelmedi, gelmiyor, gelmeyecek!..

Kaynaklar: Faik Reşit Onat, *1730 Patrona İhtilali Hakkında Bir Eser: Abdi Tarihi;* Münir Aktepe, *Patrona Halil İsyanı*; Reşat Ekrem Koçu, *Patrona Halil.*

Eğilmez başın gibi gökler bulutlu efem

"Kıpırdanmayın ülen, yakarım."
Çakırcalı

Eric Hobsbawm, *Sosyal İsyancılar* kitabının ikinci makalesine, "Eşkıyalık Özgürlüktür" diye başlar. Dünyanın en ünlü tarihçilerinden Braudel de, dağ insanının özgürlük hastası olduğunu, düzene, rutin hayata asla dayanamadıklarını uzun uzun açıkladıktan sonra, Portekiz'den Hindistan'a düz bir çizgi çekerek, tüm bu dağ silsilelerinden tarih boyu eşkıyanın eksik olmadığını anlatır.

Eşkıya, "köylünün" kahramanıdır. Robin Hood, Köroğlu, Çakırcalı Mehmet Efe de bir köylüydü. Eşkıyalık, köylünün devlete, ağaya karşı "intikamı"dır, Çakırcalı Mehmet Efe bunların en başında gelir. Sadece sevgili ülkemizin değil, yeryüzü tarihinin en şöhretli asi-eşkıyasıdır.

Büyük ve Küçük Menderes nehir vadilerini çevreleyen dağlarda tam on beş yıl hükümdarlık kurdu. Ödemiş, efeliğin bir nevi başkentiydi. Beşparmak, Karıncalı, Bozdağlar, Beydağı, Aydın Dağları mekanıydı.

Çakırcalı sade giyinirdi, ancak, kızanları (adamları) oyalı zeybek fesi, işlemeli mor cepkeni, kısa parçalı zeybek şalvarı ve gü-

müş kakmalı martinisiyle hastalık derecesinde gümüş ve süs düşkünüydüler ve tamı tamına 1024 hükümet görevlisi, efe argosuyla lülük öldürdüler. Zeybeklerin aşırı gümüşlü, süslü elbiseleri yabancı ressamların tuvallerini, kartpostallarını süsledi. Osman Hamdi'nin Tavla Oynayan Zeybekler tablosu meşhurdur, bunlar bir yana, köylü delikanlılar aşırı süslü, fiyakalı zeybek elbiselerine öyle düşkündüler ki, eşkıyalığı yok etmek isteyen devlet ve aydınlar en çok da, "zeybek elbiselerinin yasaklanması" üzerine yarım asır tartışıp, "kısa paçalı donların yasaklanmasına" dair kanun bile çıkardılar.

19. asır Ege, incir, üzüm, zeytin ve dünyaca meşhur tütününden dolayı çok hareketlidir, aslında, Şerafettin Turan'ın *Türk-İtalyan İlişkileri* kitabını okuduğumuzda, bölge 13.-14.-15. asırdan beri ticari olarak çok hareketlidir, kitap bu ticaret üzerine kurulu antlaşmaları inceler.

Osmanlı 1870'lerde aldığı toplam verginin yüzde 74'ünü köylüden toplamaktadır. Ayan, eşraf ve devlet görevlilerinin köylüye yaptığı zulüm, soygun, adaletsizlikler halen türkülerde yaşamaktadır. Gelir dağılımındaki uçurum vebadan, koleradan da büyük bir sosyal felakettir. Egenin tarım zenginliği ağaların (varyemezlerin) ve yabancıların elindedir. Gayrimüslimler cepheye gitmediği için, Türkmen, Çerkes, Arnavut, Kürt çocukları Kafkasya'dan Cezayir'e kadar geniş bir sahada zeybeklerin Kırım Savaşı'nda, 1878 Osmanlı-Rus savaşında ve İstiklal Savaşı'ndaki kahramanlıkları dillere destandır ve Yörük Ali Efe ile Demirci Efe efsanevi kahramanlardır. Askerlikten dönenler, aç, yoksul bir düzen kuramamakta, dağa çıkmaktadır. Başta, Ödemiş, Tire, Nazilli, Milas, Ege'nin tüm dağları eşkıya kaynamaktadır. Efelik töresince, efenin biri afla düze indiğinde, dağlar boş kalmasın diye diğer efeler dağa çıkmaktadır.

Bir dağ iki efeye dar gelir, ancak, dağlar devlete ve zalim ağalara başkaldırmış, sözünün eri, boyun eğmeyen ve biraz da maceraperest zeybeklerle doludur!..

En ünlü eşkıyamız Atçalı Kel Mehmet'tir, 1829'da Aydın'da ih-

tilal yapıp şehri ele geçirdi, mühür kazdırarak devlet kurmuş gibi hareket etti. Gerçek bir efsaneydi ve halk onun öldüğüne asla inanmadı. Katırcıyan çetesi de en ünlü Rum çetesi'dir. Kervan, posta baskınları yapıyor, yabancı tüccarlar ve konsolosluklardan destek alıyordu. Aslında İngilizler, siyasetleri gereği her isyancıyla iyi geçinmiştir. Yabancı devletleri arkasında bulan Rum çetesi, Batının dikkatini daha çok çekmek için turist kaçırıyor, fidye istiyordu. Abdülhamit sorunu, Batıya rezil olmadan çözmek için, fidyeyi ödüyordu, bu sefer de yabancının üstünlüğü halkın moralini bir daha bozuyordu.

Kurtuluş Savaşı'nın büyük kahramanları Yörük Ali Efe ve Demirci Mehmet Efe, kuvvacılarla Yunan'a karşı savaşmışlarsa da, asla resmi hükümete boyun eğmemişlerdir. Mesela Demirci Mehmet Efe, Miralay Tevfik Bey'in, efenin kızanlarından Sökeli Ali Efe'yi öldürmesine bozulur, önce Miralayı öldürür, taş üstünde taş, omuz üstünde baş koymayacağım, diye şehrin tüm gaz bidonlarını toplayıp Denizli'yi yakmaya koyulur, yalvar-yakar vazgeçirtilirse de, katliama devam edip 80 kişiyi öldürür!..

Demirci Mehmet Efe, Hacı Gavril adında bir Rum'u öldürüp, babası tarafından Çakırcalı'nın yanına yetişmesi için gönderildiğinde genç bir delikanlıydı. Çakırcalı, gaddar kızanlarının yanında bu genç çocuğun çok acı çekeceğini düşünüp bir hocanın yanında müezzin olması için Demirci Efe'yi gönderir...

Çakırcalı'nın babası Ege dağlarında ün salmış Çakırcalı Ahmet Efe idi. Oğlu Mehmet'i okuttu, muhtemelen eşkıya olmasın diye, efeler içinde okuma-yazma bilenler nadirdir. Eşkıya takipçiliğinde ün salmış Hasan Çavuş, Ahmet Efe'yi öldürdüğünde, Çakırcalı on bir yaşındaydı. Çakırcalı'yı manevi babası Hacı Eşkıya büyüttü, okuttu. İlk cinayeti de bu yüzdendir. Hacı Eşkıya'nın ikinci karısı, genç ve oynak bir kadındı, yanında çalışan bir rençbere kaçmıştı. Çakırcalı rençberi öldürüp, içeri düştü. Sakin yaradılışlı ve düşünceli bir insandı, kuzu kuzu üç yılını yatıp çıktı. Hapisten çıktığında onu, ömür boyu yanından ayrılmayacak, çirkin, zalim, gaddar, cellat karakterli Hacı Mustafa karşıladı. Efelik yasa-

sına göre, efenin hiçbir sözüne karışmadı, emirlerini tartışmadı.

Çakırcalı, babasını öldüren Hasan Çavuş'u öldürerek ilk büyük ününü sağladı. İkinci işi, kendi adına, yani biz Çakırcalı'yız deyip, yörük çadırlarını soyan, Türkmen kızlarını kaldıran Arnavut ve Çerkez çetelerine karşı oldu. Çakırcalı'nın Çerkez ve Arnavut düşmanlığı burada başlar. Birgi'ye giden yolun sağ tarafına Çerkez, sol tarafına öldürdüğü Arnavutlar'dan mezarlık yaptırdı. Ömrü boyunca imparatorluğun her yanından gelen Çerkez ve Arnavutlar dağlarda yıllarca Çakırcalı'yı öldürmek için yanıp tutuşacaktır.

Osmanlı'nın iti köpeğe kırdırmak politikası neredeyse bir etnik kıyıma dönüşüyordu. Çakırcalı'yı hem köylü, hem de yörük çadırları çok seviyor, ölümleri pahasına ona yataklık yapıyor, sır vermiyorlardı. Çakırcalı gerçekten efsanelerdeki gibi, varyemez ağalardan alıp köylülere dağıtıyordu. Ömrü boyunca sözünü tuttu, yalan söylemedi, karşı gelen, sözünde durmayan, herkesten, ama herkesten intikamını çok acımasızca aldı.

Arnavutlar saraya baskı yaparak, gönüllü olarak Ödemiş'e gelirler. Sırmalı giysileri, pür silah ve kibirli tavırlarıyla kahve kahve dolaşıp Çakırcalı'yı nasıl öldüreceklerini ballandırarak anlatıyorlar, tam o sırada Çakırcalı kahveyi basar, ceza olsun diye Arnavutlar'ın feslerinin püsküllerini bir çocuğa kestirip, püsküller Vali Paşa'ya gönderir. İşte bu hikâyeleri halk anlatıp, eğleniyordu.

Çakırcalı'nın kalenderliği, mertliği dillere destandır, yıllarca dağlarda izini süren Sait Paşa, güzel yiğit bir adamdır. Ne kadar da genç bir paşadır der, fidan gibi, bir türlü elim varmadı. Çakırcalı Sait Paşa'ya mektup yazar: "Genç, yiğit bir paşasın, iki kere geçtin namlumun önünden, kıyamadım sana, dağlar can pazarıdır, vazgeç bu sevdadan" der, Sait Paşa istifa eder!..

Çakırcalı ele geçirdiği paralarla, köylerdeki fakir gelinlik kızların çeyizlerini düzer. Ömür boyu kızanlarından olsun, bu kızlara yan bakan olursa, asla affetmez. Oysa, dağlarda kaymak gibi gerdanlı Türkmen kızları dayanılır gibi değildir. Ağanın evini

soyduğunda dahi, gelinlik kızları varsa, gelinlik kızların kolundaki bilezikleri, yüzükleri almaz, "kalsın" deyip geri çevirir!..

Çakırcalı'ya Avrupa basını büyük ilgi gösterir, Avam Kamarası dahi Çakırcalı'yı tartışır. Aydın Konsolosu Hatkinson, Çakırcalı ile sohbet eder, şakalaşır. Yüzyılımızın başında bizim basınımız da Çakırcalı'nın yakalandı-yakalanacak hikâyeleriyle doludur, o günlerin büyük mizah dergisi *Karagöz* dahi kapaktan Çakırcalı'nın karikatürlerini çizer.

Efe'nin ünü göklere yükseldi, önüne gelen biz Çakırcalı'yız diye yol kesmeye başladı, işte Çakırcalı'nın da dayanamadığı buydu, bu çeteleri yakaladığı zaman, ateşe atıp yakıyordu, Murad Sertoğlu bu sahneleri tasvir ederken, cesetlerin gözlerinin poff diye patladığını ayrıntısıyla ballandırır.

Çakırcalı, devletin vergi memurlarını öldürüyordu, ancak, devletin köprüsüne malına, parasına dokunmuyordu, işte burası çok ilginç, çünkü Çakırcalı'nın ve efelerin siyasi dertleri yoktu. Osmanlı Çakırcalı'nın annesinin evini yaktığı zaman, Çakırcalı zararı tazmin için Muğla Postası'nı soydu. Parayı Hacı Mustafa'ya saydırdı, içinden sadece zararını karşılayacak altı bin lirayı aldı. Halk, memurun maaşlarını çalan Çakırcalı'ya düşman kesildi.

Muğla Postası soygununda, arabanın içinden bir de çalgıcılar çıkar. Çakırcalı, çalgıcıları indirip büyük bir sofra kurar. Kızanları üzüm rakılarını çıkarır, ancak Çakırcalı içki de içmez, kızanları gözden uzakta gizlice içerler! Türküler, şarkılar! Sıra, kendine yakılan "Bize de derler Çakıcı" türküsüne geldiğinde, işte orada yer yerinden oynar, Çakırcalı tek başına ortaya fırlayıp, yere güm güm diye vurarak, kendine yakılan türküye kendisi oynar! İşte bu hikâyeler de efsanesini büyütür!...

Çakırcalı içki içmez, beş vakit namazını da kılar. Namazları bir alemdir. Bir gün Osman Ağa'ya köprü yaptırması için ricada bulunur, ancak Osman Ağa çok cimridir. Kasabaya iner, kahvenin birinde Osman Ağa'yı kıstırır. Ağa'ya çok yumuşak davranır, Ağa şaşırır. Sonra Çakırcalı, "Ağa, müsaadenle ben namazımı kı-

lacağım" deyip oracıkta namaza durur. Hacı Mustafa, Osman Ağa'yı ortaya alır, Çakırcalı yanda namaz kılarken, tekme-tokat ağaya olmadık işkenceler yapar. Ancak Çakırcalı'nın namazı bir türlü bitmez, Osman Ağa ne zaman bitecek Çakırcalı'nın namazı diye dua eder.

Yine bir gün kasabaya iner, pazar yerinde vergi memurlarını öldürür, sonra halkla birlikte cuma namazını kılar!..

Çakırcalı'ya karşı Osmanlı'nın aldığı tedbirler ve çaresizlikler bugünkü Güneydoğu sorununun aynısıdır. Birçok kez "sıkıyönetim" ilan edilir. Birçok kez divanı harpler kurulur. Koruculuk dahi düşünülür. Verilen paraların azlığından şikâyet eden jandarmalar, müfrezeler. Takip müfrezelerinin acemiliği ve maaş durumları günlük gazetelerin alay konusu olur. Takip müfrezelerinin köylüyü konuşturmak için işkence yapması, hem Türk, hem Avrupa basınını ayağa kaldırır. Osmanlı'nın gazetelere bir mektup gönderip, Çakırcalı'nın bulunması için birkaç köylünün eziyet görmesini abartmayın diye kulak çekmesi de, bugünkünün aynısı.

On beş yıl düşünülmedik tedbir kalmaz, laf üretmekten öteye geçmeyen politikalar halkı canından bezdirir. Hatta, daha neler yapalım diye, gazetelerde "makale yarışmaları" bile düzenlenir. Ve kellesine, o güne kadar konulan en büyük para ödülü konur! Çakırcalı'nın 80 yakın akrabası Fizan'a sürülür, birçok köy boşaltılır.

İşe yarayan tek Osmanlı politikası "af"tır. Çakırcalı üç defa aftan yararlandı, yani, yüze çıktı. Üçünde de tüm şartlarını kabul ettirdi. Şartları, bir, kızanlarımın ve benim silahlarım alınmayacak, iki, bana ve kızanlarıma maaş bağlanacak. Üç, bulunduğum köy ve kasabaya asla tek bir devlet memuru girmeyecek.

Üçünü de Osmanlı üç defa yerine getirdi. Kardeşini Çakırcalı'nın öldürdüğü bir paşanın beklenmedik ziyareti, Çakırcalı'yı yeniden dağlara çıkartır. Bir efe, düze indiğinde, diğer efeler tekrar dağa çıkıyordu ve düze inen efeler, devletle el ele dağdaki efenin peşine düşüyordu ve Çakırcalı da birçok defa devletle be-

raber dağdaki efeleri kovaladı ve tekrar Çakırcalı dağa çıktığında dün onun kovaladıkları, onu kovalıyordu ve bu düzen böyle işliyordu!...

Osmanlı'nın Çakırcalı'yı bulabilmesi için ilginç tedbirleri de vardı, bir defasında ünlü bir paşa üfürükçüye gider, üfürükçü, dağdayken abdest al, der paşaya avcundan dirseğine dökülen su, kolunun sağ tarafına dökülüyorsa, bil ki Çakırcalı sağdadır, soldan dökülüyorsa, bil ki Çakırcalı sol taraftadır...

Hepsi bir yana, Osmanlı Kuran'da, şeriatta yeri olmadığı halde, efelerin kellelerini kesip teşhir ediyordu. Yabancı basın dahi, bu kelleler şehrin ortasında halkın moralini bozuyor diye şikâyet ediyordu.

Çakırcalı'nın en yakın adamları Kara Ali, Recep, Mehmet yakalanıp mahkeme edilirler. Mahkemeyle dalga geçerler, çünkü Çakırcalı'nın ne pahasına olursa olsun mahkemeyi basıp onları kurtaracağına inanıyorlardı. Mehmet Efe'ye yargıç bir sürü soru sorar, Mehmet Efe cevaplar, "Ülen, işte elinde kitap, sonunda idam deyip kestirip atacaksın, ne diyeceksen deyiver, sana cevap mı yetiştireyim" diye bağırır.

Çakırcalı ömrü boyunca fotoğraf çektirmedi. Halk Çakırcalı'ya kurşun işlemez düşüncesine değil inanmak, iman ediyordu. Çakırcalı da bunu biliyordu. Vurulduğu zaman, tanınmamak için önce kellesini kestirdi, sonra ellerini. Sonra, göğsündeki kıllardan tanınmamak için göğüs derisini yüzdürttü. Ancak, kalçasındaki bir benden ve valinin anlattığına göre, hanımı mahrem yerindeki bir lekeden tanıdı.

Ve halk, mezarında biriken yağmur suyunu, sıtmaya karşı iyi geliyor diye elli yıl boyunca bardak, bardak içti!..

Eşkıyalar meydan okuyarak ölür, Çakırcalı da öyle öldü, "İnsanları köleleştiren düzen içinde, eşkıya eğilmeden, dimdik ölür." Çakırcalı da öyle öldü!..

"İnsan ruhunun derinliklerinde kopan en büyük fırtınalar, adaletsizliklere karşı doymak bilmeyen isyan özlemidir" böyle yazıyor, eşkıyalık-devrimcilik ilişkilerini konu edinen *Sosyal İs-*

yancılar'ın yazarı!.. Eşkıyadan da beter politikacılar, yazarlar olduğu müddetçe, eşkıyalık bitmeyecektir.

Kaynaklar: Eric Hobsbawm, *Sosyal İsyancılar;* Ersal Yavi, *Efeler;* Sabri Yetkin, *Ege'de Eşkiyalar;* Murat Sertoğlu, *Çakırcalı Mehmet Efe;* Murat Sertoğlu, *Çakırcalı Mehmet Efe Nasıl Öldürüldü?*

Cavlaklar

Ünlü tarihçi A. Yaşar Ocak, *Kalenderiler* adlı kitabında 13. yüzyılda Anadolu tarihinin ilk serseri dervişleri Cavlakları anlatır. Anadolu toprakları Moğol istilası altındadır ve huzursuzluk, başıboşluk kol gezmektedir. Rum abdalları, Kalender, Haydarî, Divane, Cavlaki adı verilen dervişler bol bol seyahat ederler ve yeni yeni Anadolu'yu yurt ederler.

Üstlerine sadece hayvan postu giyerler.

Şeriat ve toplum kurallarına, ahlâk ilkelerine aldırmazlar.

Ailesiyle, çevresiyle uyuşamamış gençler, efendisinden yılmış köleler, kaçak mahkûmlar, hatta siyasi sebeplerden, yüksek devlet adamları, şehzadeler birer birer Cavlaki olmaktadır.

Saçını, sakalını, bıyığını, kaşını kazıtarak kendilerine yeni bir hayat kuruyorlardı. Belden yukarısı çıplak, saçı, sakalı, kaşı, kirpiği kazınmış bu üryan dervişler şeyhlerine "baba" diyordu ve bu dervişlerin en ünlüsü Kaygusuz Abdal'dır.

Akıl almaz bir coşkuyla giderek hızlanan dansları ilahi eşliğinde yükseliyordu ve yorgunluktan yere düşünceye kadar devam ediyorlardı.

Cavlaklar en alt tabakalardan insanlardan oluşuyordu. Sünni tarikatlar Cavlakları hiç sevmiyordu.

Kuzey Hindistan'dan Anadolu'ya kadar, çok geniş, yaygın bir etki sahası buldular ve asırlar boyu bu topraklardaki birçok tasavvuf hareketini kökten, derinden etkileyip, şekillendirdiler.

Ateş etrafında dans etmelerinde, Şamanizm etkisi, kafalarını kazıtmada Budizm etkisi vardı. Ve hepsi esrar içiyordu.

Ayinlerinde orta yere çok büyük cesamette bir ateş yakıyorlar ve genç dervişler kendilerine afyondan yapılmış esrar ikram ediyordu. İçtikleri esrarın etkisiyle kendilerinden geçerek tam bir vecd içine giriyorlar, yavaş yavaş coşarak, tefler, kudümler eşliğinde ilahiler söylüyor, ateşin etrafında dansa koyuluyordu.

Cavlaklar kendilerini bıçakla kesiyorlardı.

Dansederek coşan dervişler, falanın aşkına, filanın aşkına deyip, bıçaklarıyla vücutlarının belli yerlerine yaralar açıyorlardı. Pek çok dervişin vücudu bu yaralarla doluydu.

Bu dervişler, hem uçlarda savaşan gaziler, hem türlü anarşik olayın faili, hem de sosyal ayaklanmaların, başkaldırıların asileriydiler.

Tarihler, bir ayine, sekiz bin dervişin katıldığını yazıyor.

"...Çan ve zillerin, madeni halkaların ürpertici sesleri, şeyhin naralarına karışıyor, seyredenleri dehşete sevkediyor... Davul, dümbelek ve borular çalarak, sema raks ede ede kendilerinden geçip yerlere seriliyorlardı..."

Toplumun siyasi istikrar bulması asırlar sürdü. Cavlaklar ruh ve kabuk değiştirerek, elinizi nereye atsanız, o kadar güçlü bir şekilde toplumun birçok kurumunu etkiledi.

Diğer tarikatlara girmek için birçok nitelik aranırken, Cavlaki olabilmek için, genç ve bekâr olmak yeterliydi.

***

Toplumlar açlık, yoksulluk, adaletsizlik, haksız bir düzen içinde çırpınırken, eğitici-öğretici bilgileri bir makineye kaydedip toplumu sosyalleştiremezsiniz. Bunalımın kökleştiği dönemlerde insanlar, yırtıcı kuşlar gibi toplumun her kesimini gagalamaya başlar.

Toplumsal düzenin çöktüğü, bunalımın, açlığın, yoksulluğun en alt tabakaları yakıp kavurduğu dönemlerde, polisin jopu borsada değer kazanır ve nezarethanelerin hasılatı çoğalır; işçiyi, memuru, öğrenciyi kolaylıkla susturabilirsiniz. Polis, tarihin en büyük komedyenidir, kitleleri kırbaçlayarak sindirdiğini sanır. Oysa, sindirilmiş kitlelerin, talihsiz hayat karşısında, bin yıl geçse de mücadele araçları değişmez. Kendini kesme. Afyon. Kendinden geçme.

Hem iş, hem yuva, hem yiyecek vermeyecek, hem de insan bedenlerini sert kurallarla denetleyecek, yöneteceksiniz. Bazı kuşlar düz uçmaz. Sekiz yaşından beri çalışmak zorunda kalmış, hayattan tüm umudu kesilmiş insanların hepimizin boyundan büyük acıları var ve biz görmüyoruz.

Bu insanların, disipline edilmiş, incelmiş eğitimleri, bilgileri, düşünceleri yoktur. Ancak, hepimizden çok ülkenin siyasi, sosyal haritasıyla ilgilenirler. Kendilerini keserek eğlenen insanlar akşam yemeğinde ekranda görülebilirler. Kurbanlarımızdırlar. Bozuk bakışlı bu insanları hiç sevmeyiz. Boşvermiş görünümlüdürler. Bizim çok pahalıya aldığımız bu hayatı, onlar jiletle parçalar. Aksanlarıyla dalga geçeriz. Oysa, su kayağı yapan insanlar ekranlara daha çok yakışır.

Susturulmuş ve tonlarca ağırlıkta bir hayatın altında yaşayan bu insanların kuralları değişmez. Kötü bir şarap, kötü bir şarkı. Ve hapla, jiletle kendilerinden geçerek, dindirmek isterler? Neyi? Aslında onlar toplumun en son odasında otururlar. İçimizde hayatta tek iz bırakan onlardır, bedenlerinde. Boşvermişliğin altında, hiçbir şey yapamayışın intikamını görmeyiz. Bu intikamın acısı bedenlerinden çıkarken, keyifle izleriz.

Ancak, leş yiyici sırtlanlar çekmedikleri acılarla karınlarını doyururlar. İşte televizyonlar, kendilerine jilet atan bu insanların görüntülerini, büyük bir görsel malzeme ele geçirmenin keyfiyle ekrana getiriyorlar. Bir kaza değil, bir yanlışlık da değil,peki bunu nasıl açıklıyorsunuz, kendinize!.

Bu fotoğraftan, şirin evlerinize, nasıl bir eğitici-öğretici sonuç,

nasıl bir insanlık dersi çıkarıyorsunuz: "Kendine acımayana biz niye acıyalım?"

Bir bokböceği rahatlığı, sıcaklığı, yumuşaklığı, umarsamazlığıyla bu kanlı görüntülerden nasıl bir duygusal eğlence, maddi kâr çıkartıyoruz!...

Onların hayat biçimi bu mu? Kimsenin güçlü bir nedeni yok. Ve televizyoncular bu insanları asla, yalnız ve rahat bırakmıyor, izleyicinin keyfi için. Bir kare fotoğraf çekemezlerse, çıldıracak gibi olurlar. Onları rahatça avlayabilmek için konserlerini iple çekerler. Konser bulunmazsa, en dip, en karanlık sokaklarda, kamerasıyla pusuya yatıp, yollarını beklerler.

Toplumsal bir rol, bir statü edinebilme imkânları hiç olmamış, kendi haklarını savunabilmenin yollarını hiç bilmeyen bu insanlara medyanın, psikiyatrinin söyleyeceği son söz budur. Kendine acımayana biz niye acıyalım? Psikiyatri bir şehir dinidir. Psikiyatri ömrü boyunca ezilmiş, aç, yoksul bir insana ne söyleyebilir?

Kan da onların, çığlık da, kesilen bedenler de... Tarih göstermiştir ki, aydınları olmayan bir toplumun aydınlarıdır bu kanlı çizikler, çığlıklar. Yunus Emre'ler dahi, Cavlakların açtıkları yollarda piştiler.

Hepimiz modern insanlarız, önce bize, duygularımızı denetlemeyi öğrettiler. Sonra, meydanlar kapalı, dergiler kapalı, medya kapalı, acılarımıza hayat kapalı. Bunca korkuyla bir başına ne yapar insan? Siz nesiniz, ne iş yaparsınız?

Öyle, ya da böyle, bu insanlar, hayatla dövüşmenin, hayatla kanlı bir hesaplaşmanın yolunu bulmuşlardır. Yeniden çaresizlik ve pislik dolu atölyelerde bir sabah daha yeniden çalışmanın enerjisini başka nasıl bulabiliriz? Acıya karşı jilet panzehirdir. Her çizik, tüm umutları tükenmiş bir insanın kendine armağan ettiği hayat öpücüğüdür.

Kimseyle iletişim kuramayan, herkesin küçümsediği, aşağıladığı bu kanlı çığlıklar, bilinmeyen sokaklarda donarak ölür. Duygularını denetleyebilen bizleri, hayat yeterince korkutmuş de-

mektir. Oysa bu insanlar, hayatın, iktidarın bin bir korkusu altında, hayat çürütmeden, kendileri cezalandırmak ister.

Hapla, jiletle sürüklenen bu insanlardan istediğimiz tek şey, karanlık bir gecede karşımıza çıkmasınlar.

Hayatımızı, karanlık gecelerde yüzerek karşıdan karşıya geçmek istiyorsak, bu insanların acılarını, kanlı çığlıklarını, meydanlarda, dergilerde, içimizde yükseltmek, duymak, bölüşmek zorundayız.

Yoksa, uzun bir süre daha, haksız bir dünya karşısında insanlara, hap ve jilet dağıtmaya devam edeceğiz.

Yıllar sonra yeniden baktım izler kaybolmamış.

Yürü servi revanım

Eski İran'da ateşe tapan Mazdaizm dininin ateş tapınaklarının önüne servi ağaçları dikilirdi. Hindistan'da, güneşin yanında oturan, bin kulağı, bin gözü olduğuna inanılan Mithra (mezhebi) tapınaklarının kabartmalarında servi ağaçları kutsanmıştır. Eski Mısır'dan Doğu kültürlerine yayılan ve İslâmî tüm süsleme sanatlarında ifadesini bulan ünlü "hayat ağacı" aslında bir servi ağacının idolü, tasviri olduğu konusunda sanat tarihçileri birleşir.

Servi, Hint, İran, Mısır, Afganistan'dan tüm Akdeniz havzasına yayılmıştır. 12 cinsi bulunduğu söylenen servinin en meşhurları, Ehrami doğu servisi, adi servi, dağınık doğu servisi, yalancı servi, mavi servi ve kokulu Amerikan servisidir.

Servi, ışık seven bir ağaçtır, tepe sürgünleri hemen yarışa girişerek diğer ağaçların boyunu aşıp ışığa kavuşur! Kabına sığmayan aşkı ifade eder. Servinin tüm gövdesi ışıktan bolca faydalanır. Bu özelliği de, onun, göğe yükselen, ışığa uzanan, hayat, canlılık ifade ettiği tasavvufi anlamını ifade eder. Yeşilliğini hiç kaybetmez. Ağacı sert ve kokulu olduğundan haşerelere karşı dayanıklıdır. Saint Pierre Kilisesi'nin serviden yapılan kapıları, tam 1100 yıl dayanmıştır. Ağır ve güzel bir kokusu vardır. Soğuk ve sıcağa karşı dayanıklıdır. Kaliforniya'da Manterey servisinin

boyu 45 metredir. Dalları sık ve kesifdir. 1928 yılında İstanbul'da bir fırtına Karacaahmet'teki servilerin çoğunu devirmiştir. Uzun ömürlüdür servi, ebediliği temsil eder. Rüzgârlara karşı duvar (perde) vazifesi görür. Serviler, çam, zeytin, mersin, sarmaşık, defne gibi kolay tutuşan bazı ağaç ve bitkilerde diriliğini kışın da devam ettiren bir iç ısı saklarlar. Topraktan aldığı suyu, dallarına ileten kimyasal işlemin (terlemenin) sağladığı bu iç ısının da tasavvufi anlamları vardır: Ruhi ve manevi bir değer taşıyan iç enerji ve duyguları anlatır.

Serviler, kurak yerlerde, kireçli yerlerde, çok az suyla da geçinebilir, bunun da tasavvufi anlamı vardır, serviler çok kanaatkâr ağaçlardır. Velhasıl serviler, yere bağlılıktan sıyrılıp göklere doğru yönelen coşkun bir mana ifade ederler. Yani servi, hem toprağa bağlı, hem de bu fani dünyadan elini eteğini çekmeye çalışan, ince, deruni bir ağaçtır!...

Serviler, köklenip, yerleşen, göçebelik bilmeyen ağaçlardır. Vatan anlam ve *idealini sembolleştirir. Ağaçları köklenmeyen* topluluklar belirli bir yurda sahip olamazlar. İşte burası çok çarpıcı. *Göçebe atalarımız göçebe iseler, neden serviye, servi* bahçelerine önem vermişlerdir? Çünkü Anadolu'ya gelen göçebe atalarımız *sosyolojik* anlamıyla tam bir göçebe değildiler, Çin'de, İran'da birbirinden zengin bahçeleri olan yemyeşil şehirler ve kültürler kurmuşlardı!...

Servi, uzun ömürlü ağaçtır, bir yere uzun süre bağlanmanın ifadesidir. Zerdüşt dini, servi kültü ile birlikte yayılmıştır. Yerden göğe doğru alev şeklinde yükselişi ilahi bir sembol sayılır. Şiraz'da uzun yüzyıllar boyunca mevcut iki serviye, Âşık ve Maşuk denilirdi. Halk tarafından burası dinsel bir ziyaretgâh haline getirilmişti.

Büyük İskender donanmasını onarmak için gerekli servileri Babil'den getirtti. Mısırlılar da gemi inşası için Suriye'den servi getirirdi. Servi, abanoz ağacı gibi sert ağaçlardandır, eski bir adet olarak ilahlara yapılan tapınaklar, heykeller bu ağaçlardan yapılırdı...

Yunanistan ve İtalya'da, tarih öncesi Etrüskler denilen bir kavim yaşardı, Etrüskler'in Türk olduğuna dair tartışmalar bugün de sürer, işte bu Etrüskler'de dahi servinin kutsallığına dair kayıtlar vardır. Eski Yunan'da çok güzel servilere, bakire, genç kız denirdi. Eski bir Roma parasında çift servi motifleri vardır.

Servilerin lokman hekimliği de meşhurdur, dövülüp az bir miktarda acı bir şeyle karıştırılarak ezilir, içilirse, mesanede biriken şeylere karşı fayda sağlar. İdrar zorluğuna faydalıdır. Kuru ceviz döğülür, şarapla karıştırılır ve servi ile karılıp içilirse kanamaya, bağırsak yaralarına, karın şişkinliğine, nefes darlığına, öksürüğe fayda verir. Çinliler bu işler için asla mezarlık servilerini kullanmazlar. Yılan sokmalarına, akrep sokmasına, zehirli böcek sokmalarına karşı birebirdir. Ayrıca servi kozalak ve yapraklarının dumanı sinek ve sivrisinek gibi haşereleri kaçırır.

Eski Türkler'in servi muhabbeti o kadar büyüktür ki, tenlerine dövme ağaç ve çiçek resimleri yaptırırlardı.

Onlarca masal ve efsanede, serviler başrol oynarlar. Hatta, Osmanlı yeniçerileri, yani kapıkulu ocaklarında flama-bayraklarında servi resimleri bolca kullanılmıştır. Mesela, 55. orta: Çifte kırmızı zürafe, aralarında kırmızı servi, mesela: 11. bölük bayrağı: Kırmızı tek servi, başında bayrak. 12. bölük: Çifte yeşil servi, tepesinde tuğ üzerinde yaldız top... gibi, onlarca bölük, orta, Servi Motifi'ni bayrak seçmiştir.

Serviler, sokaklara, camilere adları verilmiş, ünlenmiştir. Servi Camii, Servi Kazası, Servi Mahallesi, Servili Mescit Sokağı, Kırk Serviler Mesiresi, Servili Medrese, Sıraserviler Caddesi, yalnız servi!...

Ayrıca, karnından başka ağaçlar da çıkan meşhur serviler vardır: Topkapı'da Kürkçü Camii önündeki servinin karnından sakız ağacı, çitlembik, incir yetişmiştir, böyleleri çoktur.

Ve serviler, kolay kolay hareketler göstermezler, kesif dalları ile ağırbaşlılığı ifade ederler. Gönüllere sabır ilham ederler! Ve bu sabrın altında engin bir gölge armağan ederler!

Serviler işte bu derin anlamlarıyla Osmanlı kültürünün hemen

her objesinde yerlerini bulmuşlardır: Namaz seccadelerine, buhurdanlara, kitap kapaklarına, gülabdanlarla, tesbihlere, kapı, tavan süslemelerine resmedilmişlerdir. Üzerine sayfalarca şiirler yazılan serviler dahi vardır. Divan Edebiyatı'nda padişahlardan daha çok sözü geçer servilerin. Halk edebiyatında dahi servileri bulmak mümkün: Karacaoğlan'dan: "İnceciktir belin hilaldir kaşın / Serviye benzettim dallar içinde. Ya da, "Elma elma yanakları al gibi / Boyu uzar gider servi dal gibi."

Ve ünlü şairimiz Baki bir şiirinde, Macar ovalarındaki mızraklarımızı, servi fidanlarına benzetir!...

Cevdet Çulpan'ın 1961 baskılı *Serviler* kitabında daha nice ayrıntılar gizli. Bu bilgiler benim için çok önemli!...

Osmanlılar servileri çok sevdi. Ancak, Osmanlı şehirlerindeki servi kültüründen bana ne? Anlatayım:

Çocukluğum bir küçük mezarlığın arkasında geçti. Geceler boyu, mezarlıktaki servilerin rüzgarla boğuşması çok korkunçtu. Küçük kardeşim korkusundan gecenin bir vakti uyanır, arka tarafımızdaki komşumuzun kapısını çalardık, sabahın dördü, beşi, "bizim çocuk servilerin gürültüsünden korkuyor, sizde yatabilir mi?" Yatardı.

Çok sonra öğrendim ki, serviden korkan bir ben değilmişim. Son yüz elli yıldır hangi şiiri, hangi edebi eseri açsam, yazar, benden daha çok korkuyor servilerden. Serviler son yüzelli yıldır, çiyan, akrep, karanlık, yani ürkütücü imgelerle anlatılıyor.

Onlarca örnek verebilirim: Mesela, Ömer Bedrettin'in şu mısraları: "Her ne zaman geçersem bu harap olmuş yoldan / Serviler başlarıyla bana temenna eder / Hayaletler fışkırır sanırım sağdan, soldan / Dalgalanır ruhumda ölüm gibi bir keder."

Ya da işte Salahaddin Batu: "Ağır ağır / Ay ışığında sallanır / Kara yelpazeleri servilerin / Karanlık kımıldar, dalgalanır / Yüzleri güler ölülerin / Ağır ağır..."

Ya da, "Ruhum her an ürperir servilerin sesinden / Ben şimdilik başımı döndürmem o yana / Ben sizi sevmiyorum ne istersenız deyin / Gönlüm daha çok zaman burada yaşamak diler / He-

nüz gencim, siz beni beyhude beklemeyin / Ey her geçen yolcuya selam veren serviler..."

Ve öğrendim ki, son yüz elli yılımızda: Tarihin ilk çağlarından beri hayat ağacı olan servi, ışığın canlılığın, göklere uzanan coşkulu ruhların resmi olan servi, bir medeniyetin çöküşe düştüğü günlerden bugüne, "hayat kaynağını, neşesini" tamamıyla yitirip, "ölüm"ün, korkunun resmi haline dönüyor!..

Nasıl oldu da tarihin ilk çağlarından beri hayatın neşesi, coşkusu olan servi ağacı, mezarların, korkunun, ölümün ağacı oluverdi? Bu toprakları yurt edinen insanlar, şüphesiz coşkulu, hayat dolu insanlardı! Ama şimdi, hayat ağacı servi ölüm ağacı oluverdi.

Ancak şimdi, muhafazakâr kültür, bu insanların şehirlerine ve hayatlarına coşkuyla, neşeyle değil, "ölüm isteğiyle" bakıyor! Muhafazakâr kültür, son yüz elli yıldan bugüne, şiirinde, sinemasında, belgeselinde servileri, ölüm, korku, hayattan bütünüyle çekilme gibi imgelerle anlatıyor?

Servi, bu topraklardaki eşsiz kültürün milyonlarca imgesinden sadece biri! Ama bizlere, tek bir imgenin nasıl kökünden değiştiğini, ruh ve anlam kaybına yol açıldığını gösteriyor! Bugünlerde serviler yalnız mezarlıklarda! Ve bugünlerde İsa'nın üstüne ineceği söylenen çam ağacı genç nesle daha şirin görünüyor! Bugünlerde insanlar gölgelenmek için plaj şemsiyelerini tercih ediyor ve hayatın neşesini de kutu koladan alıyorlar!...

Hepsi bir yana, geçmişe özlem duyguları ağır bir ölüm isteğiyle dile geliyor ve neden geçmişe özlem, bu toprakların muzaffer insanları gibi "coşku ve neşeyle" dile getirilemiyor!..

Aziz ve muhterem okuyucularım! Sizlere tek bir servi imgesinin tarihsel yolculuğundan yaşadığımız köklü ruhsal ve sosyal değişimi anlatmaya çalıştım!..

Şimdi Koç'un kestiği iki yüz elli bin ağacı yeniden nasıl yerlerine dikebiliriz! Serviler gibi göklere uzanan ağaçları ölümün, karanlığın, çiyanlarının, dünyadan el etek çekmenin simgeleri olarak görürsek, dikemeyiz.

Ancak, tarihin ilk gününden beri, yeryüzü kültürlerinin gördüğü gibi, ağaçları, coşkunun, neşenin, hayatın en büyük başkaldırısı olarak görürsek, yani, muhafazakâr kültürün sinsi ölüm isteğinin yerine, coşkulu, yaşam dolu başkaldırısını öğrenirsek!...

Halk yığınlarını ahmaklaştırıp lanetleyen, halk yığınlarının geçmişe özlem duygularını ölüm ve hortlak efektleriyle çürüten bu muhafazakâr kültür, tarihin hiçbir döneminde bu toprakların kültürü olmadı!

Kesilen yüz elli bin ağaç yerine birgün dikilir, ama çürüyen ruhları bir daha hayatın neşesine ortak kılmak çok zor!.. Hayat ağacı, coşkunun, göklerin ağacı olan serviyi bu muhafazakâr kültür nasıl ölüm ağacı yapıvermişse, şimdi de bizim ruhsal coşkumuzu aynen böyle çürütüyor.

Başımda kavak yelleri

Küçükken ülkemiz için nelere üzülmedik ki, ilkokulda Çin malı kurşun kalemleri kullanır, uçları sürekli kırılan Türk malı kalemlerden utanırdık. Almancıların getirdiği süslü kibritleri hayranlıkla kurcalar, bir kibrit neymiş, onu bile yapamıyoruz, kutusu kutuya, çöpleri eğri-büğrü, bir şeye benzemiyor diye hüzünlenir, sahilde, deniz taşlarının güzelliğiyle avunurduk!

Sonunda tüm bu gerçekleri öğrenmek üzere büyük şehre geldim. Ankara'ya girer girmez, bomboş bozkır şaşırttı beni. Atalarımız hiçbir işe yaramayan bu topraklar için şehit olmuşlar? Timur, Ankara Savaşı'nda fillerini ormanda gizlemiş, nerede o ormanlar, yok! Bu ormanı taşıyan kim? Bir zamanlar kürk hayvanları avlanırdı! Şimdi, rüzgârın sesinde ne bir böcek ne de yaprakların hışırtısı! Büyücü süpürgesi gibi kökleri dışarıda kurumuş ağaçlar! Çıldırmış gibi kızgın kaya parçaları! Akıl hastanesi gibi bozuk biçimli sıradağlar! Kumlaşmış ovada bar bar cırlıyor zavallı, kupkuru nehir yatakları! Alay edercesine tuhaf taş parçaları! Hayattan el çekmiş gıcırdayan ağaç dalları! Tozdan bembeyaz olmuş bir avuç ot! Yollar kör ve uğursuz. Koskoca ovada, in, cin ve naylon poşet, sürüne sürüne takılacak ufak, çelimsiz, zavallı bir ot parçası dahi bulamıyor!

Hayatımda hiç merak etmediğim Orta Anadolu'nun göbeğine düştüm. İlkokul kitaplarında çizildiği gibiydi: Çankırı, Çorum, Ankara, yani, kıraç dağlar, kuru bir nehir, iki kavak ağacı! Bu mu lan vatan toprağı!

Oysa benim memleketimde otomobiller dalları kırmadan, dallar kaportada derin çizikler bırakmadan yol alınmaz! Ama burada, ağaç dediğin, yontulmamış tabut tahtası, rüzgâr aralıklarından bin çirkin kahkaha kusuyor! Rüzgâr uğuldamıyor, düştü düşecek topal tepeciklerde takırdıyor! Tepeciklerde istiflenmiş taş parçaları diş gıcırdatıyor, lanetliyor beni. Gözlerimi korkuyla irileştirdim, uzun uzadıya baktım, burada... Burada, başka bir ruh, başka tür insanlar yaşıyor!...

Ankara'nın gecekondu semtlerini Orta Anadolu'nun işte bu sakinleri oluşturur. Yüksek bir tepeden baktığımızda tüm gecekonduların önünde on binlerce kavak ağacı! Kışta, ayazda, toprağın zehirli yılan dilleri gibi göğe uzanıyorlar. Gel de bu şehre sığın, bu mu lan vatan toprağı!...

Uzun yıllarımın hayal kırıklığı, mutluluğu bu kavak ağaçlarının seyrinde geçti. Tek bir işe yarardı bu ağaç, hayalinizdeki açık denizlerde "kütük" olarak sarılır, liman ararsınız. Öyle yaptım. Ama öyle olmadı, öğrendikçe kavağın tarihini, açık denizde kütük, zehirli vatoz balığı gibi yaktı beni. Ağırlığı korkunç geldi. Ülkemi bu düz ovada, uçurumlarla tanıdım. Çatlayan, çatırdayan kavak dalları gibi kaya parçaları en çirkin hayvanların kuyrukları olup önümü kesti.

Oysa, gecekondu semtlerini hiç bilmeyen Ankaralılar, sadece mayıs ayında ilgilenir kavak ağaçlarıyla! Çünkü pamuklarını şehrin her sokağına atan kavaklar insanı canından bezdirir. Uçuşan pamuklardan göz gözü görmez. Bazıları bu pamuk yüzünden sokağa çıkmaz. Hatta, pamukları tümüyle kaldırmak için kavak ağaçları kesilsin diye meclise kanun teklifinde dahi bulunulduğu söylenir!

İşte Ankara'ya geldiğim ilk günden beri lanetleyerek yazmak istediğim ilk yazı şimdi nasip oluyor! Bu, pamuğunu bolca dö-

ken kavak türü, kara kavaktır. Ehrami kavak, zervi kavağı türü meşhurdur. Bu türe İtalyan kavağı da denir. Kara kavağın Ankara'daki bu türü, meşhur Cotton Wood, "pamuk ağacı" adı verilen çokça pamuk üreten bir türdür. Mayıs ayında tohum salkımları, yani sümbüllerin toplanması gerekir. Ancak, tohumculuk yapılmayacağı için neden toplansın? Garip, kimsesiz çiçek tozları da kendilerini şehrin beton sokaklarına atar! İnsanın olur olmaz yerlerine kaçıveren bu pamuk parçacıkları sıcak güneşin teriyle de birleşince... Ankaralılar allerji yapıyor diye sevmedi bu uçuşan pamukları! Oysa, pamuklar ayıklanıp tohumcuklar çıkartılmalı, rutubetli ve narin bir yerde ekilip fideler yetiştirilmeli! Şehrin insanı "seyirden" başka dil bilmez!

Ancak, Orta Anadolu'da tohumculuk değil, dik ve düz sürgünlerin, sırık çelik usulü deniyor, bir kalem boyunda kesilip dikilmesiyle oluşturulan fidelerin yetiştirilmesiyle kavak dikilir.

İşte bu kolay ekim, filmlerde izlediğimiz, güneşin altında günboyu uyuyan Meksikalılar gibi, Orta Anadolu insanının milli ve gevşek ruhunu büyüttü. Kavak, fındık, zeytin, buğday, çay gibi, kavak ağacı da Anadolu köylüsünün "hazır tarım" ruhuna cuk diye oturmuş.

Kavak ağacı dikey büyüme yaptığından düzgünlüğü ve beyaz odunu meşhurdur. Yol ağacı olarak idealdir. İtalya'da 1. Dünya Savaşı'ndan sonra kâğıt fabrikaları için Po Ovası'nda kavak araştırma merkezleri de kurularak, büyük kavak ormanları yaygınlaştırılmıştır. Bir yaprak hastalığı yüzünden on yıllar boyu çalışmalar yarım kalmışsa da bir milyon üzerinde kavak üzerinde çalışmalar yapılmış, iki binin üstünde yeni melez tür bulunmuş, yeni türleri "isim" değil, 500, 501 gibi numaralar verilmiştir.

Kavak, okaliptüs ağacı dışında en hızlı büyüyen ağaçlardandır. Yaprak şekilleri aynı ağaçta dahi değişiklik gösterebilir. Bazı kavaklar, bir yaşındaki yaşlı dallarını kendiliğinden atarlar. Yani doğal budama, yani, yine insanoğluna bir kolaylık.

Ak kavak türü kumluk arazide bile yetişir, Suriye ve Cezayir'de vaha kenarlarında yetiştirilir. Orta Anadolu'nun sıcak ik-

limine bu yüzden uygundur. İtalyanlar ise kuraklığa karşı hem Adriyatik sahillerini örtmüşler hem de Avrupa'nın en üretken mobilya sanayiine kapı açmışlar. Kavaklar, sulak kavaklar-kurak kavaklar diye de isimlendirilebilir. Yapraklı ağaçlar arasında en hafif kavaktır. Bunun sebebi, odun içindeki hava boşluklarıdır. Rendeleme esnasında lifler kopar, çukurluklar bırakır. Yani, mobilya için düz satıhlar için elverişli değildir, ama iç malzeme için birebirdir. Hafifliği ve dayanıklığı kullanım alanını sonsuzlaştırır: Kereste, kontrplak, kaplama, sunta, dekorasyon, kibrit sanayii, kürdan, sandık, kutu, her türlü ambalaj, vagon imalatı, her türlü oyuncak vs. Eğilme ve bükülme kabiliyeti ve çivileme karşısında çatlama, kıymık yapmama gibi özelliklerinden dolayı, akla gelmeyecek alanlarda kullanılır.

En önemlisi selüloz sanayiidir, pişirme esnasında lifleri kolayca açıldığı için. Kavak odunu ladin kadar değilse de kâğıt ve selüloz sanayiinin en kıymetli ağaçlarındandır. İşte bu yüzden Sümerbank kâğıt ve selüloz ihtiyacı için Fransa'dan menşei bilinmeyen yüz binlerce kavak fidanı getirip ekmiş. Ve bu türe Sümer-I adını takmış.

Peki, Orta Anadolu'nun çürümüş, güneş yaprağı, kabuklu yüzüyle bütünleşmiş kavak ağacı bu kadar yaygınlığa rağmen biliniyor mu? Hayır! Uzaktan gördüğünüz kavak ağaçlarının çoğu işe yaramaz, çünkü bakımsızdır, çoğu, kök, kabuk, mantar hastalıklarına tutulmuş, içten çürümüştür. Orta Anadolu insanının kavak bakımı şu kadardır: Karşıdan kavağa bakar, "çatal" yapmış deyip, düzgünlüğünü bozacak endişesiyle çatalı budar.

Bunca yaygınlığına rağmen, Orta Anadolu'da kavağa dayalı dişe tırnağa dokunur bir sanayii yoktur. Şimdi, Bursa İnegöl'de gelişen mobilyacılık yüzünden çok verimli araziler kavak tarlalarına dönüştürülmüş, bu verimli arazileri kavak ağacıyla örtmenin acısını onlar da bilmiş olmalı ki, aynı tarladan ikinci bir "ara mahsül" almanın yoluna gitmişler.

Peki, Orta Anadolu insanı, kavağın yüzüne bakmadığı halde, bu hastalıklı kavak düşkünlüğünün sebepleri nelerdir?

Bunun, huzursuz bir hikâyesi vardır. Rahatlığı, kolaylığı, yüzüne bakmadan kendince yetişmesi... Çalışma, eğitim, sosyal zihniyetimizi anlatıyor gibi. Kolay, ucuz, rahat, ne var ben de yaparım gibi, hayatı bu kadar küçümseyen bir zihniyet. Hastanelerine, trafik kazalarına kadar kovalayın, aynı zihniyeti bulacaksınız. Kuru bir nehir yatağına, üç kavak diktik mi, her şeyi hallettik... Öksürüğü, tıksırığı bile rüzgâr sanan bu uyuşuk zihniyetin artık bir yurdu yok!...

Geri dönseler bile artık orada bir "memleket" yok...

Huzursuz hikâyesi, insanın yüreğini delip geçen bir aptallık şahikası. Tarihimize, zamana saplanmış zalim bir diken gibi. Hepsi, mutlu bir masal anlatır gibi hâlâ... İlk çocuğu yaptığımda, köyde yirmi beş kavak ektim... İkinci çocuğu yaptığımda on beş kavak ektim... diye başlar. Ektiği kavaklardan zamana ve hayata karşı bir "repo", bir istikbal sigortası garantisi, hayali çıkarır. Orta Anadolu insanı hâlâ, ağzının suları akarak, "oğlan askerden döndüğünde elli kavağı var" gibi konuşup, çocuklarını da, kavak, su kabağı yetiştirir gibi, milli karakterimize rengini veren, eğitim, siyaset, edebiyatımızın zihniyetini, ruhunu anlatır gibi, derenin kenarına bırakılmış elli kavak fidesinden umut bekler!...

Kavak ağacı, Orta Anadolu insanının umut reposu, masalı. Kavağa içten bağlanmış ancak onu sanayiye taşıyamamış. Tüm kötülükleri zamana yaptığı kavak yatırımıyla aşabileceğini düşünmüş. Ne kendisinin ne ulusunun ihtiyaçlarını anlayabilmiş. Boşa çıkan, umutlarla büyük şehirlerin dev kargaşasına sürüklenmiş bu insanlar bugün, umutları gibi kendileri de komik bir kavak hayaleti olmuş, kapıcılık, odacılık, bulaşıkçılık, hizmetçilik gibi işlerde, götlerinden ter çıkıp, ölüm yaşı ortalamasının 35-40'a düştüğünü gördüklerinde, çocuklarına hâlâ aynı mutsuz masalı anlatmaya devam etmektedirler.

Ve çaresiz çocuklarıyla gecekondusunun önündeki kavağın altında bir akşam vakti, bir keyif çayı içecek zamanı ve huzuru hiçbir zaman bulamayacak!..

Oysa, titrek kavaklar, en küçük rüzgârda bile yapraklarını avi-

ze gibi sallandırdığı için, titrek kavak adını almışlardır. Gece boyu ayışığında titreyen bu yapraklar, tarihin büyülü mıknatısları gibi, şehre, yeni kavak masalı düşkünü yoksulları çekmeye devam ediyor!

Ve şimdi, büyük çoğunluk, atalarının, kendilerinin uyuşukluklarını, aptallıklarını anlayacak kadar uzun bir ömüre sahip olamıyorlar! Eli yüzü düzgün, götüne kot yakışmış on binlerce genç kız, gecenin ilerleyen karanlığında, işte bu kara kavakların önünden taksiye binip, zengin muhitin çocuklarına seks oyuncağı olmak üzere yola çıkıyor, her gece... Götüne kot yakışmayan yüz binlercesi ise sabahın karanlığında, bir daha akşamın karanlığında dışarı çıkacakları konfeksiyon, ayakkabı, mobilya atölyelerine doğru yola çıkıyorlar!... İş bulamayan yüz binlercesi ise bu kavakları gün boyu seyredip aklını yiyor!..

Bu insanlara Müslüman mısın diye sorduğunuzda, sizi odun ateşiyle yakacak kadar kin ve hırsla, tekbirle, mehterle üzerinize yürürler! Alevi misin dediğinizde, yeri göğü sarhoş eden bin bir türküyle dağları inletirler. Ama, işte orada, gerçek, şu ki...

Bir kavağı dikemedik... Çünkü, her şeyin eğitimin, sanayiinin, siyasetin ama her şeyin kendiliğinden büyüyüp, kendiliğinden budanıp, ülkemizin ve çocuklarımızın önünü açacağını düşündük. Bir kavak gibi, yüzüne bakmadan!.. Orada, kurumuş dere kenarındaki üç kavak ağacından istikbal bekledik...

Eğitim beş yıl olsa ne olur, on beş yıl olsa ne olur? İslâmcı olsa ne olur, laik olsa ne olur? Kavak gibi, su kabağı yetiştireceğiz, çünkü onların öğretmenleri de bu okullarda kavak gibi, su kabağı gibi yetiştirildi, çünkü o öğretmenlerin hocaları da kavak gibi, su kabağı gibi yetiştirildi!..

Pontus cevizi

Yunanlılar, Pontus cevizi, Karadeniz cevizi diyordu fındığa, İranlılar, funduk, punduk, benduk, beddük. Konfüçyus'u dinlersek, "Tanrının kullarına ihsan ettiği beş mukaddes meyve arasında." Eski Yunan'da Ticaret Tanrısı Hermes'in asası da fındık ağacından. Cermen mitolojisinde yıldırım ilahına mahsus bir meyvedir, üzerinde fındık bulunan kimsenin zürriyeti artar, Karadenizlilerin çok çocuk yapması belki de bundandır. Fındık ağacına zehirli hayvan, akrep, yılan çıkmaz... Çok eskiden fındığı boncuk gibi boyuna asarlarmış, akrep ısırmasına karşı korunmak için.

Rüyada fındık görmek iyidir, fındık yemek, almak, ele para geçecek demektir, birinin kendine fındık verdiğini gören hayır görecek demektir. Çin hanedanları da ziyaretlerinde fındık yerlermiş adabımuaşeretdenmiş, "mahcubiyeti artırırmış", Karadeniz delikanlıların mahçupluğu bundan mıdır?

Fındık adı geçmeyen yer yok gibidir, en büyük Latin klasiklerinden sayılan pastoral şair Virgilius'ün bir adı da ziraat şairidir, birçok yerde fındıktan övgüyle sözeder: "Genç Çoban Daphnıs, orman perileri onun zahmetsizce öldürüldüğüne ağlıyorlar. Ey fındık ağaçları ve siz ırmaklar! Bir anne oğlunun acınacak halde

bulunan cesedini kollarıyla sararak gaddar yıldızlara, insafsız ilahlara çıkışırken perilerin duyduğu ıstıraba şahitsiniz!"

Şekspir de fındıktan şöyle bahseder: "Yok yalancı olduğu muhakkak, yankesici, at hırsızıdır, diyemem fakat, sadakatına gelince muhakkak ki, içini kurt yemiş bir fındık kadar boştur."

Bir İspanyol şairi Robert Lynd de şöyle bahseder: "İspanya padişahının kızı / Ziyarete geldi beni / Küçük fındık ağacımdı / Bunun biricik sebebi."

Balzac'ta şöyle geçer: "Allahın yardımı şüphesiz kimseye zarar vermez. Saçlar için icad ettiğim fındık yağı da herhalde büyük bir kuvvettir."

Andre Gide şöyle bahseder: "Tercihen sabahleyin erken çimenlerde çiğ varken hareket ediyorduk. Ormanın yanına kadar gidiyorduk, geçerken sallanan fındık dalları bizi ıslatıyordu."

Çin meyve bahçelerinin anlatıldığı bir metinde: "Evlerin taraçaları kokulu çiçeklerle, bahçeleri güllerle bezenmiştir. Çölün korkunç ıssızlıklarından sıyrılan yolcu, buraların gölgeliklerine güler yüzlü fındık bahçelerine girince kendini cennete kavuşmuş sanır."

Kemal Peker'in *Fındık* kitabı (Giresun Matb. 1947-48), muhteşem bir kitap, fındık adı geçen tüm kaynakları incelemiş, ancak ayrıntılar, bilgiler bazen öyle çığırından çıkıyork i, bir Temel fıkrasına dönüşüyor, şöyle: "Sadabadın ünlü şairi Nedim de yeniçerilerin elinden kurtulmak için kaçarken, Fındıklı semtinde şehit olmuştur..."

***

Nasıl bugün polisler plastik mermi, bayıltıcı mermi kullanıyor, eskiden de fındık "mermi" olarak kullanılmıştır: "Harun Reşid hilafet makamına gelince, alaylarda karınca namı verilen birtakım küçük hademeler ittihaz etmiştir. Bunların ellerinde fındık yayları bulunduğu halde halkın önünden yürürler, güzergâha tecavüz eden halka fındık denilen mermileri atıp yola çıkarlardı..."

Ve hatta: "İranlılar'dan intikal etmiş bulunan fındık oyunu, ok atar gibi yaylar vasıtasıyla atılırdı. Yani, okçuluk gibi bir spordu, bu sporu yapana, fındıkendaz denirdi."

İnanmayacaksınız ama hokus, pokus, fındık dalı, dünyanın en meşhur sihirbaz değneğidir. Sihirli çubuk, peri çubuğu olarak kullanılır. Gizli definelerin gömülü olduğu yeri gösterir, toprak altındaki maden damarları, gizli su kaynaklarını bulduğu için de, manyetik gücü vardır.

Ayrıca fındık dalı, hakiki bir sihirbaz değneği olduğu için, hafifçe bükülmesi, bu çubukla deneme yapanların maharetini artırır.

Ve edebiyatımızda, güzel kadınların parmak uçları da, taze fındık içine benzetilirdi.

Eski tıp tarihlerinde önemli yeri vardır, bir atasözü: "Her gün bir avuç fındık yiyende, lokman hekim dert aramış, bulamamış." Eskiler, "Kırk ocak fındık dikenin ahiretteki yeri cennettir" demiş.

Ve eskiden fındık ağacının yakılmasından elde edilen hafif kömür dünyanın her zaman en çok kullandığı top mermisi barutudur.

Yağı da içkisi de meşhur: "Fındık yağı kalitesinin, evsafından ve fındıktan yapılan şeker ve sütle karıştırılmasından elde edilen içimi güzel, ferahlık verici ve öksürüğe karşı faydalı bir içkiden bahsolunmaktadır."

Mantar ve kozalak, bir tür fındık hastalığıdır, en ünlüsü: Fındık kurdudur. Fındığın eski düşmanları ise sincap ve kır fareleridir. Çünkü bunlar yiyecekleri kadar almazlar, gelecekteki ihtiyaçlarını karşılamak için de depolarlar.

Ankara ve İstanbul'da halk, sokakta satılan sivri fındığı fındık diye yer, Karadenizliler sivri fındığı fındıktan saymaz, işte fındık çeşitleri: Tombul fındık (en meşhuru, makbulü budur), sivri fındık, badem fındık, kara fındık, incekara, palas fındık, kan fındığı, foşa fındık, kuş fındığı, ikiz fındık, ham fındık, kargalak, Mehmet Arif, kalafat yabanisi, mincane.

Bir de fındığı yalnız Karadeniz ürünü bilenler vardır, Akçako-

ca, Bolu, Kocaeli, Zonguldak ve İnebolu'da da önemli miktarda yetişir.

Ancak, denir ki: "Fındığın payitahtı Giresun, sarayı Trabzon, tahtı da Ordu da kurulmuştur."

Fındık, dondurmada, tatlılarda, lokumda, bisküvide, çikolatalarda, pandisbanyada, kekte, şekerlemecilik ve pastacılığın birçok alanında kullanılır!..

Dünyanın en büyük fındık üreticisi Türkiye'dir, işlenmiş mamulleriyle birlikte bir milyara yakın geliri vardır. Türkiye'yi İtalya ve İspanya izliyor, bu iki ülkenin toplamı Türkiye'nin yarısı kadar değildir. Ancak, bizim kadar para kazanırlar! Çünkü, pastacılıkta badem de kullanılır, yani badem, fındığın yerine geçer. Türkiye ne zaman elinde bol fındıkla piyasaya çıksa, badem fiyatları aşağı çekilerek, fındık fiyatı kırılır! Badem üreten ülkelerin başında Amerika gelir, onların hayatı da fındığın fiyatını kırmakla geçer!

Cumhuriyetin ilk yıllarında Rum firmalardan: Vaziloğlu, Kakolidi Yanko, Yazıcıoğulları, Ermeniler'den: Aznovoryan Kardeşler, Çuhacıyan, İsviçre firması: Hochstrasser ve Şurekası, İngiliz firması: Vital Kumpanyası, Almanlar'dan: P.D.Danielsen, yine Ordu'da, Rumlar'dan Kakolidi Dırandafil, Tonbuloğlu Biraderler, Ermeniler'den: Anmahyan ve Bulucyan ile Türk firmalar dünya ticaretini bir zamanlar ellerinde tutuyorlardı. Rumlar ve Ermeniler gittiler!

Fındık üç türlü ihraç olur: Kabuklu, iç fındık, işlenmiş fındık. İşlenmiş fındık çeşitleri: Fındık ezme, kavrulmuş, kıyılmış, dilinmiş, fındık unu, fındık yağı...

Benim çocukluğumda Karadeniz bölgesinde fındık kabuğu yakılırdı. Bunun da bir hikâyesi vardır: Giresun'un dillere destan meşhur belediye başkanı Kaptan Yorgi, fındık kırma işine önem vermiş, Giresun'da yoksul Ahıskalı Yemenici Bekir Usta adında biri deniz kenarına fırtınanın attığı ağaç, kereste parçalarını yakarmış, bir günde Kaptan Yorgi'nin içhanesindeki kabukları alıp yakmış. Ancak sobalar fındık kabuğuna uygun değilmiş, Yenicu-

malı bir sobacı ustasının icad ettiği ızgaralı sobada kolaylıkla yakıldığı görülünce, fındık kabuğu Karadeniz'in neredeyse tek yakacağı oldu.

Çocukluğumun kış geceleri, işte bu sobadan çekilen fındık kabuğu ateşinin mangal közü kenarında geçti. Sabahleyin kalkıldığı zaman sahil şeridinin üstünü kesif bir sis tabakası gibi kabuk dumanının kapladığı görülür!

Trabzon deyince aklıma, işte bu duman gelir! Ve dumana gömülen tozdan ince çisi yağmur!

Ve eski bir söylentiye göre, çok uzun yıllar fındık kabuğu yakmak günah addedildiği için yakılmamış, yakılırsa o yıl mahsül az verirmiş...

Kemal Perker'in *Fındık* kitabı dışında bir de *Kemal Atatürk ve Fındık* adlı bir kitabı var, kırk sayfa. Bu kitap bende yok, Hollanda'dan Jak den Exter'den bir faksla Atatürk'ün fındık hakkındaki görüşlerini bana acilen bildirmesini istedim, üşenmemiş göndermiş, teşekkür ederim:

Atatürk: "...Fındık mahsulünde ise bu sene fevkalade bir eksiklik oldu. İdrakten evvel ticari muamelatta bulunmuş olanlar büyük müşkülata maruz kaldılar. Buna karşı çareleri alakadarların müstakimine ve iktisadi tedbirlerle ve kanuni yollarla aramaları zaruridir. Büyük Meclise mühim iktisadi kanunlar takdim edeceğiz."

Ve yine Atatürk 1 Kasım1937'de fındık için şunları söylüyor: "Önümüzdeki bir yıl içinde başta fındık olmak üzere diğer belli başlı mahsüllerimizi de alakalandıran Birlikler vücuda getirilmelidir."

***

Dörtbaşı mamur toprağa bağlı köylü ailesi olmadan hiçbir kültür yaşayamaz. Amerikan çiftçisi olmadan Amerika, Rus köylüsü olmadan Rusya, Anadolu köylüsü olmadan da Türkiye olamaz. Ancak, köylü köyünde güzeldir. Sanayileşmeyle birlikte bütün kültürler büyük sosyal dönüşümler yaşamış, köylüler şehre akmıştır.

Şehre gelip, şehirleşmemek için direnen köylü kadar büyük

bir sosyal bunalım yoktur. Ülkemiz ideolojik ve sosyal buhranlarının temelinde, şehirde yaşatılmaya çalışılan bu köylülük yatar!

Köylünün yürüyüşü yavaş, düşünüşü ağırdır. Geç karar verir. Başka türlü düşüncelere zor intibak eder. Yabancıyı yadırgar. Durgunluk ve dik kafalılıktan kurtulamaz. Dar görüşlü sofulara çok rağbet eder. Alet kullanma becerisi olağanüstüdür, ancak, zihni beceriksizliği had safhadadır. Boş kalıplara, şekilciliğe düşkündür, "gelenek"le boş düşünceyi karıştırır. Tasavvur ve hayal dünyası zayıftır.

Köylünün din anlayışı da çocuksu, ilkeldir. Yırtıcı hayvan kadar serttir, dini. Şehirdeki din kadar halim selim değildir. Zihni durgunluk, uyuşukluk içinde karakurultuyu, inadı, bir bok sanır. Çünkü dinsel beslenmenin en abur cubur olduğu yerdir, köy!

Önce Rize'de, kara, kızıl ağaçlar kesilip, yerine portakal mandalina ağaçları dikildi. Sonra portakal ağaçları da kesilip yerine çay bahçeleri. Fındık bahçeleri ise o kadar büyüdü ki, dünyanın en zengin bitki örtüsü yerinden söküldü.

Elli yıl öncesine kadar fındık bahçelerinin büyükçe kısmı şehirli ailelerin ellerindeydi. Ve Karadeniz şehrinin çok güçlü bir sosyal dokusu vardı. Rum ve Ermeni ailelerinin göçmesiyle de bahçeler köylülerin eline geçti.

Orta Anadolu'nun göç veren, boşalan köyleri gibi Karadeniz de göç verir, ancak Karadeniz köylüsünün bir ayağı sürekli köydedir, bir ayağı İstanbul, bir ayağı Almanya'dadır. Çünkü fındık ve çay özellikle fındık, yılda bir hafta dahi işçilik istemeyen zahmetsiz bir üründür. Karadeniz sahilinde fındık ve çay geliri köylünün eline geçmiştir.

Karadeniz sahilinde son yirmi yıldır sesini tüm Türkiye'ye duyuran bir İslâmcılık moda olmuştur: Köylü İslâmcılık. Bu taassup dün köylerde sıkışıp kalmışken, bugün Şevki Yılmaz türü politikacılarla galebe çalmıştır.

Şevki Yılmaz türü köylü İslâmcılığın arkasına mevzilenmiş kitleleri görüp umutsuzluğa kapılmayalım, çünkü aynı köylüler, Anadolu'nun en çok üniversite mezununu vermektedir. Karade-

niz köylüsünün şimdilik şehirde yaşatmaya çalıştığı "din", karakurultusundan kurtulamıyor, ama çok yakında, halim selim, halis, tertemiz bir Müslümanlığı şehrin dokusuna katacaktır. Çünkü bu köylü: "Bir fındığın içini / Yar senden ayrı yemem" diyen Anadolu insanıdır.

Ve yine aynı köylü, "Gemi geliyor gemi / Bulutun arasından / Gördüm fındık memeni / Düğmenin arasından..." diyor türküsünde.

O halde bizler de, bu türküyü söyleyen köylüyü, medyanın karakurultularına inanıp, ağzı kan kokan yobazlar gibi görmeyelim...

Çünkü bu fındığın içini, hepimiz beraber, kardeşçe yiyeceğiz!..

İpek yolu

Son yüzyıldır ülke aydınlarının tümü "milli kimlik" sorununu çözemiyor! Türk devlet ideolojisini, Türk tarih ideolojisini ve milli eğitime ruhunu vermiş tüm anlatıları gözden geçirdiğimizde, aşağılık bir yalan yüzünden milli kimlik sorununun çözülemediğini görürüz.

Milli kimliğimizi oluşturan tarihsel anlatıların artık efsaneleşmiş kaynakları kısaca şunlardır: Dede Korkut, *Kutadgu Bilig, Divan-ı Lügatu Türk,* Ahmet Yesevi, Yunus Emre, Mevlana, Hacı Bektaşi Veli ve tükenmek bilmeyen cenkler, gaziler ve hepsinin gelip dayandığı köşe başı: Doğu-Batı çatışması.

Hangi okulda olursanız olun, Türklerin kurduğu devletleri, Orta Asya'dan Ahmet Yesevi'nin işaretiyle Anadolu topraklarına akın eden dervişleri, bu toprakları Müslümanlaştırıp yurt yapan, derviş-gazilerini ezberleyecek, bu devleti kuran derviş-gazi edebiyatı üzerine bir yığın yalan-yanlış efsane okuyacaksınız!

Yani, biz, bu toprakları kâfirlerden temizlemeye, onları Nizam-ı Alem davası için Müslümanlaştırmaya, yani, ila-yi kelimetullah için gelmişiz.

Yalan! Fuad Köprülü'nün *Türk Edebiyatı'nda İlk Mutasavvıflar,* Ömer Lütfi Barkan'ın *Kolonizatör Türk Dervişleri* kitapları,

son yüz yıllık tarih anlatılarımızı özetliyor. Bizim bu topraklara "manevi yücelik" peşine koşup geldiğimizi anlatıyorlar!

Biz bu topraklara manevi kazançlar için gelmişiz! Tarihini bu kadar büyük bir yalana oturtanların millisi, kimliği, şerefi, insanlığı olur mu?

Yeryüzü tarihinin en büyük ticaret yolu İpek Yolu'nun maddi çekiciliği ve bu çekiciliğin tüm Asya kavimlerinin hayatını, kaderini değiştirmesinin üstünden atlıyoruz. Yüz binlerce han ve kervansaray ve bu kervansaraylar etrafında gelişen şehirler, uygarlıklar, savaşlar, milli "anlatılarımızda" ciddiye alınmıyor, bilindiği halde, milli eğitim müfredatlarında, ideolojik anlatımlarda üstünden atlanıyor!

Oysa, necip milletimizin ilk büyük tarihi kayıtları sayılan Orhun Abideleri'nden dahi, Türk boylarının bu kervanların peşinden gitmesinin onun yok olmasına yol açacağı, bu yüzden Türk milletinin Ötüken'de oturup, ancak, kervan, kafile göndermesi buyruluyor, kervanların peşinde gidenlerin "yurtsuz" kalacağı anlatılıyor. Yine Orhun Abideleri'nde, Türklerin ipekli kumaş ve hediyelere düşkünlüğü anlatılıp, Çinlilerin altınlı ipeklilerinin yüzüne bakılmaması, bu ipekliler yüzünden Türk milletinin çözülüp, dağılacağı anlatılıyor.

Yani, bana sorarsanız Orhun Abideleri'nin ana fikri nedir, ben derim ki, ipek kervanlarının peşine takılan Türkler'i uyarmak, vatanlarını terketmemeleri için yazılmış, derim...

Batı ipeğin sırrını M.S. 550'de çözüyor, Göktürk Kitabeleri, 7. asırda yazıldığına göre, İpek Yolu'nun canlılığı tarih öncesine uzanıyor! Gerçekten İpek Yolu üzerinden Asya kavimleri, başta kürk, ipekli dokumaları ve Doğunun zenginliklerini bu topraklara getiriyor ya da getiren kervanlara eşlik ediyor, bu kervanları koruyor, kolluyor, ticaretini yapıyor!..

İpek Yolu ticareti öyle canlı ve coşkuluydu ki, ipek ticaretinin merkezlerinden sayılan Bursa'da, 17. asra kadar kimsenin aklına kozacılık yapıp, ipek üretmek gelmiyor, çünkü ipek, fazlasıyla Doğudan getiriliyor ve Selçuklu'nun, Osmanlı'nın bir kervansa-

raylar uygarlığı kurmasının sebebi de İpek Yolu'nun canlılığıdır.

Fahri Dalsar'ın 510 sayfalık *Bursa'da İpekçilik* kitabı, Osmanlı İmparatorluğu henüz kurulmadan, Bursa'ya gelip yerleşmiş Türklerin, Bizans topraklarında, Cenevizlilerle, Acemlerle mutlu bir hayat sürdüklerini de anlatır. Bursa'nın sosyal dokusunda, vergisini veren Venedikli, Acem, herkes ticaretini yapıyor, sonuna kadar yaşama hakkına sahip oluyordu.

Türklerin İpek Yolu'nun tatlı kârları, zenginlikleri ya da kervan koruyuculukları yaptığını tüm tarihler anlatıyor, ancak, milli eğitim müfredatlarında ya da ideolojik anlatılarda üstünden atlanıyor, peki ne anlatıyor, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli, zikr, dua, insanları sürekli barış, dostluk sevgiye çağıran binlerce evliya!

Biri çıkıp dese ki, ne dervişi, ne gazisi, işte şu İpek Yolu'nun peşine takılıp geldik!

Ve neden bu evliyanın öğretilerine kuşkuyla bakamadık? "Gelin canlar bir olalım", neden bir olalım, bir olmazsak, bu topraklarda bize ekmek yok mu? İşte bin yıldır bir olamıyoruz, demek ki bu topraklarda "asi" insanlar var ve şu "birlik" edebiyatını geçelim, çünkü bu insanlar, buraya kervan koruyuculuğuyla gelmiş ve hayatlarını gelip geçenden haraç almayla bitirmiş! Ya da ne bileyim, Yunus'un "Sordum sarı çiçeğe / Sen beni bilir misin / Dedi dur ey derviş baba, sen Yunus değil misin?"

Çiçeğe bile kendimizi soruyoruz, bu kadar güçlü bir bene sormak lazım, aradan bin yıl geçti, hâlâ sarı çiçeğe soruyorsun, "ben kimim?", sen hiç sordun mu, ey sarı çiçek, sen kimsin?

Sarı çiçeğe kendimizi sorarak milli kimlik edinemedik, ancak, sarı çiçeğin kendisine ne olduğunu sorarsak, bir "kimliğimiz" olabilir. İşte elimde müthiş bir kitap var: Tübitak yayınlarından çıkmış, *Alıç Ağacı ile Sohbetler*. Yazarı, botanikçi bir dede Hikmet Birand! 72'de vefat ediyor, kitabın ilk baskısı, 1968'de yapılıyor ve Türk aydını "çevrecilik" moda olana kadar bu kitaptan haberdar olamıyor! Birand, Anadolu'nun dağını, taşını gezip, tüm ağaç ve çiçeklerle konuşuyor, iklimini, toprağını, oluşumla-

rını anlatıyor bize! Yani Yunus'un çocukları, ancak bin yıl sonra sarı çiçeği anlamaya çalışıyor, mikroskobun altına yatırmayı akıl edebiliyor!

Sait Halim Paşa'nın ünlü lafıdır, biz, eşyaya baktığımızda, ona kendi kafamızdaki fikri veriyoruz, oysa, eşya bizden bağımsız kendi ölçüleri ve bilgisiyle var, yani biz o eşyanın bilgisiyle düşünmüyoruz. İşte açın sağcı, solcu, İslâmcı dergileri, herkesin kafalarındaki soyut bilgilerle konuştuğunu ve bunlardan asla bıkmadığını görürüz!..

İşte şaşırdığım nokta tam da burası, her yıl üniversite imtihanlarına hazırlık için bir milyon fizik-kimya kitabı satılıyor! Ama açın bakın tüm dergilerimizi ya da seyreyleyin köşe yazarlarımızı, fizikle-kimyayla ya da eşyanın bilgisiyle değil, kafalarındaki laga lugayla ömür tüketiyorlar! Tornacılarımız, tesviyecilerimiz, kimyacılarımız, sanayicilerimiz, kerestecilerimiz, konfeksiyoncularımız, hepsi hazır kopya, taklit işler, fason mallar, yani Batının ürettiği malları çoğaltıyorlar, kopya ediyorlar, bozulan ünlü Batılı markalara yedek parça üretip tamir ediyoruz, onların biraz bozuk ve çürük taklitlerini üretiyoruz!

Artık mal Batıya çoktan kaydı, hepimiz, Batının ünlü markalarıyla oturup kalkıyoruz. Ancak, bir zamanların ünlü markaları bu topraklardaydı, sadece Bursa'da üretilen dokuma malların listesi bir kitap oluşturur ve Bursa ipekli ve kadifeleri dünya çapında ünvanlara sahipti!..

Osmanlı devleti sarayın haremine ipekli yetiştiremediği için, Bursa'ya acemi oğlanlar gönderip, tez elden "Devlet Dokuma Atölyeleri" kuruyor!

Altınlı, ipekli bu ünlü dokumaları bir günde üretmedik, bu üretimin arkasında büyük bir sosyal düzen vardı. Selçuklu'nun, yani Anadolu'ya geldiğimiz ilk günden beri Ahi Birlikleri / Esnaf Loncaları, bu toprakların görüp göreceği en büyük sosyal kurumlardı. Asırlara dayanan büyük bir bilgi, beceri olmasaydı, Anadolu'ya geldiğimiz ilk günlerde bu kurumları kuramazdık, Ahi Birlikleri, ölçüyü tartıyı hakça yapmayı öğütleyen, helal ka-

zanç terbiyesi veren, tasavvufi özellikler taşıyan ve tarikat düzenlemesi içinde kurumlardı. Ancak, bundan öte anlamlar taşıyan ve tarikat düzenlemesi için sosyal düzenin huzuru için çalışıyorlar, kendi mensupları üzerinde sıkı denetim uyguluyorlar, usta-çırak öğretisiyle mesleki bilgiyi kutsallaştırıp, esnaflığı bilgi ustalığı şeklinde yorumluyorlardı.

Çıraklık, kalfalık törenle kabul olunurdu ve aileler çocuklarını mukavele karşılığı bir esnafın yanına verirdi. Usta, çırağın, şeyhi, babası, hem de öğretici ustasıydı. Yeniçeriler de savaşmanın dışında esnaflık yapıyordu. Saksoncubaşı, Turnacıbaşı Balkan illerinde acemi oğlan toplamaya giderdi, dönüşte, sürüler halinde oğlanlara eşkıyalar, gücü yetenler saldırır, sürüden oğlanları kaçırırlardı. Çürüyen kurumlar içinde esnaflık da payını aldı, çıraklık yüzyıllar boyu oğlancılık kurumu oldu. Bir esnaf destanındaki şu mısralar size ne anlatıyor: "Demirci dilberi demir kaynatır / Kalaycı dilberi kıçın oynatır / Sarraf dilberinin incedir işi / Haffaf dilberinin karadır kaşı / Kuyumcu dilberi işler gümüşü, / Kazancı dilberi kaşları keman / Kalpakçı dilberi leblebi mercan / Basmacı dilberinin bulunmaz dengi / Berber dilberinin çekilir nazı / Örücü dilberinin hoştur elfazı."

Eti senin, kemiği benim diye ustalara teslim edilen yetim, öksüz, yoksul çırakların artık bir işi de ustaların zevklerine hizmet oldu. Düzülmüş çırakların tarihinden bir kütüphane kitap çıkar!

İşte ülkemizde yenilikçi hareketlerin en haklı tarafı da, bu artık kimsenin midesinin kaldırmayacağı sosyal kurumlara bir son vermekti. Verdiler de ne oldu? Bugün diyelim kültür bakanısınız, müzelerde, depolardaki tarihi eserlerden haberdar mısınız? Hayır, envanterleri parmak hesabıyladır! Bu yüzden sık sık saraylarımızda yangın çıkartılıp, değerli eserler kayıtlardan düşülür! Diyelim orman bakanısınız, ormanlarımızın yüzölçümleri, ne kadarı bozuk, ne kadarı iyi orman bilemezsiniz, çünkü kadastro ölçümleri yoktur! Peki ne olur, sık sık orman yangınlarıyla kayıtlardan düşülür! Diyelim milli eğitim bakanısınız, sosyal işler bakanısınız, ülkede çalışan çırakların sayısını, kaç saat çalıştıklarını,

ne ücret aldıklarını bilir misiniz? Hayır! Bir-iki pilot bölge dışında, kayıtlardan silinmiştir! Peki tüm bu milli varlığın, hakların hesaplarını soranlar, araştırmacı, gazeteci olabilir mi? Hayır, zaten bu devasa milli varlık, ucuz işçi, zaten holdinglerin yağmasına tabi tutulmuştur! Milli varlıklarımız ve çoluk-çocuk çırakларımız, düzülmeye devam etmektedir, eğer hesabını sorarsanız, sizler de işten atılır, yakılır, kayıtlardan düşürülürsünüz! Bir gün içinde, çay paranızı dahi ödeyemeyen zavallı bir adam olur, bu ülkede yaşama hakkınız, onurunuz, iptal edilir!

Peki bu büyük holdingler dünyada eşi benzeri olmayan televizyonlar açıp, siyasal baskılar yapıp, şov yapacağına neden her yıl bir milyon fizik-kimya kitaplarını yutarak okuyan gençleri araştırma ünitelerine taşımıyorlar, o da yok! Hayırsever mantığıyla üniversite açıp, yardakçı, torpilli adamlarla bilim yapmayı düşünüyorlar!..

İşte bu yüzden bu alçak adamlarla aramızda bitmeyen bir kan davası var! Ve bugünlerde Ankara'da mega şov modası aldı başını gidiyor, Moldavyalı kızların revüsü için gidilen gazinoda ortalama hesap üç yüz milyon, iki kişi, en az yüz milyon bırakmadan masadan kalkamıyor! Birazcık palazlanmış, marangoz, kebapçı dükkânı sahibi, bir gecede Moldavyalı kızların masasına iki yüz milyon bırakabiliyor. Çırağına ise asgari ücretin dörtte birini ödüyor!..

Biz bu topraklara bir de bu karıların peşine gelmiştik!.. İşte bin yıldan geri kalan, haraç alıyoruz, bol bahşiş veriyoruz, karı oynatıyoruz ve ucuz işgücü, milyonlarca küçük çocuğun üstünden ülkemize döviz kazandırıyoruz...

Şimdi söyle sarı çiçek! Biz kimiz? Bu topraklarda, bu büyük siyasal hesap, bu büyük kan davası görülmeden, hiç kimsenin, çakallık, leş severlik, oğlancılık, koruculuk, koruyuculuk, mafyacılık, dışında milli kimliği olamaz!..

Camel

Amerika, diğer adı: Yeni Dünya. İngilizler'e karşı verdikleri bağımsızlık mücadelesinde Yeni Dünya'yı ilk tanıyan Osmanlılar oldu. Yalnız, İzmir Limanı'ndan kuru üzüm satmadık, gemi mühendisleri geldi, birçok gemi siparişimiz oldu. Güney-Kuzey savaşında, köleliğe karşı olan Kuzeylileri tuttuk. Abraham Lincoln iç savaşta kullanılmak üzere bizden deve istedi. Hacı Ali isminde bir deveci, iki damızlık devesiyle savaşa katıldı, Meksika ve Teksas çöllerinde savaştı. Sonunda iki kadın aldı. Arizona'ya yerleşip kaldı, mezarına bir de küçük abide yaptılar.

Beyaz Saray'ın merasim salonuna Uşak'ta dünyaca ünlü uzunlukta ve büyüklükte bir de halı dokuyup gönderdik, bu halı hâlâ oradadır. Tütünü dünyalılar yerlilerden öğrendi, ama 19. yüzyılda en meşhur tütünler Türkiye'den gidiyordu, ünlü Yunanlı zengin Onassis'in babası, Amerikalılar'ı Türk sigarasına tiryaki yapıverdi.

Muhabbetimiz iyiyken Abdülaziz, Lincoln'dan altı yüz bin Henr Martini tüfeği istedi, yüz bin tanesi geldi. "Martinin atılmıyor, pahalı satılmıyor" diye üstüne türküler yakıldı. Bir ilginç not da, dünyanın en büyük istihbarat teşkilatına sahip Amerikalılar o günlerde "gizliliğe" karşıydılar. Avrupalılar duymasın di-

ye antlaşmaya silah maddesini gizlice yazılmasını istedik, razı olmadılar, her şey açıkca olacaktı.

Her neyse, orada iki tane devemiz ve Hacı Ali dedemiz nur içinde yatıyor. Bir dünyanın ucu da Sumatra, Uzak-Doğu'da bir ada. Orada da 19 tane devemiz yatıyor. Bir köy halkı kendine Türk diyor, ancak, Türkler'le ilgili hiçbir şey bilmiyorlar. 16. asırda göndermiştik, birçok sanatçıyla birlikte. Amerika'ya gönderdiklerimiz ise bir ansiklopedi doldurur. En ilginci (playboy) tavşan kızların Osmanlı'dan gitmiş olması. İstanbul meyhanelerinde 1850 yılına kadar tavşan kıyafetinde sakilik yapan kızlar, belediye başkanı İsfendiyar Beyin yasaklamasıyla ortadan kayboluyor. Bir köçekçe türü olan tavşanca dansıyla ünlenmişler.

Biz deveye dönelim. Türkler hafif atlarla dünyayı fethetti, Attila Paris kapılarına dayandı. Ancak, Osmanlılar attan inip deveye binince, kimbilir belki de sadece bu olay onların sonu oldu.

Tarihimizin en büyük yatırımı GAP Projesi ve doğudaki savaşa ayrılan para. Peki Osmanlılar'ın en büyük yatırımı neydi? Şüphesiz savaşlardı. Avrupa'daki bir savaş için bütçeden ortalama 600.000 altın gidiyordu. Ancak, daha da büyük masraflarımız vardı. Osmanlılar, Yavuz'un Mısır'dan halifeliği aldığı günden, son güne kadar Mekke'ye "surre alayı" denilen kutsal armağanları taşıyan kervanlar gönderdi. Bu kervanların Osmanlı bütçesine her yılki maliyeti 300.000 altın...

Mekkeliler tüm günlerini sırf ibadetle geçirsinler diye, asır boyu armağanlar taşıdık. Sonunda Yemen çöllerinde bir milyon Anadolu çocuğunu şehit vererek, geri döndük...

Kutsal armağanlar çok önemliydi, hatta... Şam yakınlarında kervan fırtınaya yakalanır. Develer hareket edemeyecek kadar çamur deryasına gömülür. Kervan komutanı, tüm hacıları ölüme terkedebileceğini, çünkü kendisinin kutsal armağanlardan sorumlu olduğunu, söyler...

Deve çanının ise dünya güzeli bir adı vardır: Gümbürdak. Hamud: Devenin boynuna takılan koşum takımı, hamuduyla yutmak deyimi buradan geliyor. Ağır yemek yediğimizde "midemi-

ze lök diye oturdu" deriz. İşte bu "lök" ağır yükleri taşıyan iri cins bir devenin adıdır. En ağır yükleri de hadım edilmiş develer yüklenir. Piç develer ise kesilir. Devenin diğer adı, Çöl Gemisi. Hacıların yol güvenliği ise tam bir bela. İstediğiniz kadar çöl kaleleri inşa edin. Kervana binlerce yeniçeri, sipahi alın. Bedevilere haraç ödenmeden geçilmiyordu. Osmanlı haraç demiyor; Bedevilerin getirdiği su ve yiyeceklere ödenen para, diyor. Bedevilerin gönlünü hoş tutmak için, şeyhlerine kutsal unvanlar veriliyor, hatta sancak taşıma şerefi onlara verilerek, güya idare ediliyorlardı. Yani, çölün en büyük macerası: Bedevi yağmalarıdır. Bedeviler su kuyularını zehirler. Çölün en büyük korkusudur: Susuzluk. Sadece su taşımaları için, iki bin deveye su tulumları yüklenir. Bedeviler bin bir hinlik düşünür. Mesela, kervana, içinde uyku verici baharat olan baklavalar ikram edip, kafile uyutulur ya da buğday çuvallarını boşaltıp, gizlice içleri kumla doldurulur. Bir haç kervanı 17.000-40.000 arası değişebiliyor, bir futbol sahası beş yüz deve alır diye düşünsek, bir hac kervanının nasıl bir mahşeri kalabalık olduğu ortaya çıkar.

Uzun çöl gecelerinde hacılar havai fişek gösterilerini pek seviyordu. Ancak kayıtlar o günde, sofu hacıların bu eğlencelerden çok rahatsız olduğunu yazıyor. Güvenlik nedeniyle mola verilmediğinde, o günde sofu hacılar namaz için durulmadı diye şikâyet ediyorlardı, bugün Oflular Otobüs Şirketi'nde olduğu gibi.

Hac yolunda ölen hacıların mirasları da büyük sorundu. Hazine memurları sırf bu iş için görevliydi, mirasları hazineye geçiriyordu. Bu yüzden hacılar, yol arkadaşlarından, yakın köy ve kasabalarından bir vekil seçmek zorundaydılar. Ancak, hazine memurları çok gaddar olmalı ki, çoğu zaman ölen arkadaşlarını hazine memurları duymasın diye, gizlice çadırlarının içine gömüyorlardı.

Peki Arafat gibi kutsal bir mekanda büyük abdestiniz gelirse? Bu iş için çadırınıza çekilip, taşınabilir tencerelere, kaplara... Yoksul hacılar için kervana iki yüz-üç yüz deve ilave olunurdu. Kayıtlar, devlet ileri gelenlerinin hac masraflarının devlet tarafın-

dan sübvanse edildiğini yazıyor, yani bugün gibi yakın tarihe, 60'lı yıllara kadar süren ilginç bir gelenek vardı. Hacılar Soğukoluk'taki fahişe kadınların ellerindeki parayla kendi paralarını değiştiriyorlardı, fahişe parası "helaldir" diye, bu halk inancı 60'lı yıllarda Diyanet fetvasıyla yasaklandı.

Hac insanlık tarihinin en büyük romanıdır, işte tarihin en uzun ve kanlı savaşı Haçlı Seferleri, hâlâ Kudüs'te devam ediyor. Anadolu insanları, asırlar boyu yemyeşil vadilerini terkedip, uçsuz, bucaksız çöllerde ölmeye gittiler!.. Hac, bu toprakların en büyük hakikatıdır. Oryantalistler Mekke ticaretinin peygamber tarafından Kureyş'e verilen bir özel imtiyaz... Ya da, İslâm'ın beş şartından biri olan hacı tümüyle, ticari, turistik olarak değerlendirip, hiçbir şey üretemeyen, üretmemiş çöl Bedevilerinin hayrına verilmiş kutsal, bir hak olarak da yorumlayabiliriz. Ancak...

Ve şüphesiz hac, duygusal bir fantazi değildi. Anadolu insanları, dünyanın en coşkulu nehir yataklarını terkedip, asırlardır kendilerini yolsuz, pusulasız, otsuz çöllere attılar, yolunda ölmek, oraya gömülmek için yemin ederek!.. Hızını hiç kaybetmeden devam ediyor bu sonsuz koşu!.

Ancak çölsüz ve devesiz, oturup bunun romanını yazmalı, nerde?

Burası yerini bilmiyorum, küçük develerin ayağına bağlanan çıngırakların sesi, çöl sessizliğinde kilometrelerce uzuyor, uzuyor...

Çok ünlü bir türkümüz vardır: "Niye doğdun sarı yıldız / Evler yıkan beller büken, kervan kıran" diye gider. Yıldızlar çölün tek pusulasıdır. Bazen sabah yıldızı yerine "sarı yıldız doğar ve kervan yolunu şaşırıp kırılır. Kervanların kâbusudur: Sarı yıldız."

Ne dersiniz kardeşlerim, iki bin yılının arefesinde sarı yıldız mı doğdu?..

Yoksulluk tek millettir

Anneler ölmez, hiçbir anne ölmedi diye düşündüm, Kızılay'ın ortasına, karşıdan karşıya asılmış, rüzgârla dalgalanan büyük Atatürk posterini görünce. Rüzgârda dalgalanan bu büyük portrelerden annemin de var. Vefat edeli on altı yıl oluyor ama ne zaman mutfağa, banyoya, oturma odasına girsem, bu büyük hayali posterleri yüzüme çarpar. Mutfaktaki posterinin üstünde, 'oğlum domates bu bıçakla kesilmez, oğlum, ekmeği açıkta bırakma, oğlum, peyniri kurutacaksın' benzeri binlerce söz dolu. On yıllar geçse de, on tane ev değiştirsem de, mutfaklar aynı mutfaktır, oturma odaları aynı, anneler nasıl kurmuşsa öyle yaşarlar! Sadece banyodaki posterlerin üstüne yazılanlardan bir büyük kitap yazılabilir, 'oğlum, şampuanı avuç avuç kullanma, birazcık yeter, oğlum banyo terliğiyle dışarı çıkma' ve niceleri ömrümüz oldukça büyük bir tiyatro sahnesinde hergün sahneye konur, istemesek de o replikle kurulu bir hayatı yaşarız! Ayakkabımı bağlarken, ekmeği dilimlerken, hep onun tembih ettiği gibi... Ne zaman eve girerken ayakkabılarla halının ucuna bassam, sanki bir ses, annemin sesi oracıkta azarlar durur beni! İnce bir şey satın alsam, 'oğlum, bunu her zaman giyemezsin', pahalı bir şey satın alsam, 'oğlum, sen delirdin mi, bu kadar para?", yataktan geç kalksam, 'oğlum, her-

kes işinde gücünde?", yemeği beğenmesem, 'oğlum, bunu da bulamayanları düşün!', ders çalışmazsam, 'oğlum, ne zorluklarla okutuyorum seni!..'

Her bir söz, kurumuş çiçeklerin çığlığı gibi, damla damla doldurmuş bizi, çiçeğin suyu gözyaşlarımız. Bu yüzden benim posta pullarımda annemin büstü vardır. Veciz sözleri de hep nedense tutumlulukla, tasarrufla ilgilidir... İnsan düşünüyor da, her ayın son on günü para yetişmiyor, makarnaya talim ediyoruz, annemiz o mütevazı bütçeyle bizlere iki gün üst üste aynı yemeği yedirmedi. Evde para olmasa da bilirdik ki annemiz bulup buluştururdu. İncecik bir tığ oyasıyla ruhumuzu, hayatımızı işledi, patikler dokudu, sıskacık çocuğu doktora koşturdu, söylediği her söze, dokunduğu her eşyaya en derin ıstıraplardan süzülmüş saf, parlak, sütten, şekerden, kaymaktan, ay ışıkları yerleştirdi, ne bitiyor, ne sönüyor, ne unutuluyor. Göklerin altında anneden daha büyük ibadet var mıdır? Bütün anneler melekti, tüylerini bizlere bırakıp gittiler! O tüyleri biraz da biz yolduk, çekiştirdik, ele avuca sığmaz bir küçük kertenkele gibi başının etini yedik! Ah, annelerin atkıları! En uzak denizlerin yelken bezleri gibi! Ah, annelerin yorgun omuzlarında atkıları! Ne derin yaralar gizler! Ah, annelerin aynaları! Altmışında bulutlara benzer yoluk başının görüntüsünde, yirmili yaşların akan su gibi dalgalı saçlarını görür, upuzun. Uzanır, upuzun, 'anne, yine daldın?' dersin!.. Hiç üzülmem, nasıl olsa bir iz kalmıştır avuçlarımda, nasıl olsa gök yine mavi ve her yandan çepeçevre yine annemin sesi gelmekte!

Dün gibi hatırlıyorum, on-on bir yaşlarındaydım, bir manto diktirmişti. Ben, on yedi yaşlarına geldiğimde, mantoyu tersyüz etmişti. Bir zaman sonra da, iyice eskiyen mantoyu kesip bir parçasıyla, yastık, kırlent, bir parçasıyla ev içinde giyilecek etek yapıvermişti. Manto eve girdikten tam yirmi beş sene sonra nihayet bir zaman sonra 'tahtabezi' oluvermişti.

Birkaç yıl önce, karlı bir kış günü, kıskıvrak yakalandım, soğuğa ve yalnızlığa. Tam eve gireceğim, kapıda karşıladı beni. Kapı-

ya 'paspas' olmuş bizim manto. Otuz küsur yılın üstüne nihayet manto dışarı çıkabilmişti. Ödüm koptu, aldım paspası içeri.

Bir çaput bezi, bir paspasda da annemin rüzgârda dalgalanan büyük bir posteri vardı, neler yazmıyordu ki üstünde! Sanki çok para kazanıyor, eve getiriyormuş gibi, bir de hesap sorardım. Manavda domateslerin bulunduğu kasanın önünde ezilmişler için de bir kasa vardı, gururuma yediremedim, anneme diklendim, sen karışma oğlum, ben onları yemeğe katarım, salçasını yaparım. Bu kıt kanaatlık biraz da mütevazı bütçenin zorladığı bir tutum, ancak, annemin bu kıt kanaatlıktan oldukça keyif çıkarttığını da söylemeliyim. Şu Ofli Hoca fıkrası...

Ofli Hoca namazı kıldırıp pazar yerinde şöyle bir tur atarmış. Bir defasında kuru, yaşlı, yoksul bir ihtiyar görmüş. Orta yere atılmış ezik, çürük üzüm tanelerini mendiline toplayıp, pazarın dışına çıkıp, bir güzel afiyetle yemiş. Sonra da ellerini kaldırıp, "Allahım çok şükür, çok şükür" diye dua etmeye başlamış.

İhtiyarın şükürlü duasını gören Ofli Hoca, ihtiyarın kafasına vurup, "*senin habu beynine sıçayim, sen ne şükrediysin, o sana* şükretsin, bulmuş, senin gibi kanaatkar kulu, daha ne aray?"

Atatürk posterinden annemin hayallerine biraz da absürd şekilde sıçrayan düşünceler, aslında başka şeyler söylemeye çalıştı bana. Anne sevgisi doğanın en sıcak, en doğal, koruyucu, güven verici sevgisidir. Dünyada ağırlığı olmayan tek sevgidir anne, dünyada eksikliği en çok duyulan duygudur. Hayvanlar alemine bir bakın, yırtıcı, vahşi hayvanların en belirgin özelliği ailesinden uzaklaşmış olmalarıdır. Ailesiyle yaşayan kuşlar, maymunlar vs. ekmek elden, su gölden, sıcacık, hımbıl, mutlu bir hayat yaşar. Ailenin annenin koruyuculuğu öylesine rahatlık verir ki, kendini tehlikeli risklere, tehditlerin içine atmaz.

Annem hayattayken, ne tembel, ne aptal bir çocuktum, nasılsa annem bulup buluştururdu, nasılsa bir çaresini mutlak bulurdu, girdiğim imtihanlarda bile, onun sabaha kadar okuduğu dualara güvenirdim. Annem öldüğünde gördüm ki yapayalnız ve tek başınayım, gerçekte hiçbir şey bilmiyor, elimden hiçbir şey gelmi-

yor, kendini beğenmiş bir mongol gibi büyümüşüm. Şefkatin, koruyuculuğun güveni içinde tiril tiril gömlekler giyip, saçlarımı ortadan ayırıp mışıl mışıl sokaklarda gezmişim.

Ne öğrendiysem, annemden sonra öğrendim, eksiklik, yalnızlık duygusu öğretti, insan annesini dahi öldükten sonra tanıyor, keşfediyor.

Bu eksiklik, yalnızlık duygusu, tek başınalık. İşte, tam da burası düşüncenin, insanlığın aydınlanma noktası. Batıda bütün büyük bilimsel, felsefi ve sosyal devrimlerin başladığı nokta burası. Tek başınasın, ne yapacaksan, tek başına yapacaksın. En büyük kahramanımız anne-baba yok, siyasi, sosyal kahramanlar, onlar da yok.

Birileri "tekbir Allahuekber" diye bağırıyor, doğrudur, birileri Atatürk posterini asıyor, haklılar Atatürk hiç ölmedi. Ah bir ölseydi, yalnız kalsaydılar, gerçekten o zaman modern dünyayı birazcık anlamış olurlardı.

İşte bunları düşündüm, bizi koruyanlar var, kahramanlar, ideolojiler, anneler, babalar, onların şefkatli, merhametli, sıcacık kollarında insan tembelleştikçe tembelleşiyor. Peki, bu küçük insanı, yalnız, zavallı bireyi, babasız, annesiz koruyucusuz insan nereye sığınacak? Demokrasi ve hukuk felsefesinin kökeni işte bu soru!..

Bunca okula rağmen, bunca eğitim-bilim manyaklığına rağmen, bilimsel, edebi, endüstriyel, sanatsal gerçek değerler üretemiyorsak, bu bireyin kendini henüz yalnız hissetmediğini gösteriyor. Çünkü tüm bu insanlara 'Allah sevgisi, Atatürk sevgisi' tüm sorunları çözecek, "araç" diye öğretiliyor! Eğitim denilen şey, oysa, annesiz, babasız, kahramansız, koruyucusuz, insanlara 'öğretebilmektir...' İşte o zaman, hepiniz, ekmeğinizi kazanabilmek için yırtıcı, vahşi, tavizsiz, kavgacı, affetmeyen birer adam olacaksınız, onun bunun koruyuculuğuna güvenmeyecek, kimseye yağ çekerek, el öperek, ideolojilere kaçarak, köpeklik yaparak yaşanamayacağını anlayacaksınız.

O posteri oradan indirin, o zaman, işgal edilmiş Anadolu'ya,

Samsun'a inen, tek başına, yalnız, çaresiz adam Mustafa Kemal'i anlarsınız. O zaman, Pir Sultan Abdal'ı, Şahkulu'nu, Karayazıcı'yı, Bedrettin'i, Patrona Halil'i, Çakırcalı'yı ve çürük domatesleri dahi bulamayan bu halkı birazcık tanırsınız!..

O zaman görürsünüz, yoksulluk tek bir *millettir*! Şeriatla, laiklikle hiçbir ilişkisi yoktur! O zaman anlarsınız, bağımsız, tek başına bir adam, bağımsız bir halk, bağımsız bir insan, bir gazete ne demektir? Ve bunlardan ülkemizde neden birkaç tanecik olsun yoktur?..

Eskiden de böyleydi kardeşlerim. Güya elinden tutmak, sahip çıkmak için öksüz, yetim çocukları her işe koşarlardı. Öksüz yetim çocuklar da, ortada kalmayalım diye, hangi iş olursa koşarlardı. Üç hilal mi, üç hilal, tekbir mi tekbir, laiklik mi laiklik, hangi iş olursa yaparız abi...

Karadonlular ihtilali

Selim'in tahta çıkması Fransız İhtilali'nin başlangıcıdır, 1789. 20.000'den fazla şehit verilen Buza bozgunundan sonra Ruslar Bükreş'e, Avusturyalılar Belgrad'a girdiler. 30.000 şehitle de Tuna ağzında İsmail Kalesi düştü. Enfes tarihçi Reşad Ekrem Koçu'dan aynen, kısaltarak veriyorum! 1794'de Nizam-ı Cedid askeri için biri Üsküdar'da, biri Levend'de iki büyük kışla yapıldı. Üsküdar kışlasına padişahın adına nispetle Selimiye Kışlası adı verildi ve Nizam-ı Cedid askerinin kadrosu 1600 neferden 12.000 nefere çıkarıldı. Bu askere serpuş olarak Bostancı Külahı kabul edilmişti. Üniforma olarak da, zamanımızda köylülerimizin giydiği külot pantolonları andırır çuha çakşır, beli kemerli ceket giydirildi. Silah olarak da devrin en yeni süngülü tüfekleri verildi.

Tarihimizin en büyük kızıl kıyameti işte burada koptu. 1. Nizam-ı Cedid sert asker disipliniyle talim ediyordu, yeniçeriler 'talime' karşı çıktılar. 2. Askere giydirilen yeni giysilere yeniçeriler "gâvur" diyerek karşı çıktı. 3. Nizam-ı Cedidin masraflarını karşılamak üzere İrad-i Cedid adı altında yeni vergiler kondu.

Özeti bu, ancak iki yüz yıl sürecek "kıyafet" kavgası, büyük bir isyanla açılışını 1807'de başlattı. Ordu Tuna boylarında harbe gitmişti, İstanbul'da sadece "muhafızlar" kalmıştı. İngiliz donan-

ması zayıf bulduğu İstanbul önlerine, Adalar açığında on gün süreyle gelip tehditler savuruyordu, şehir korku içindeydi. Rusya dahi Karadeniz'den donanmasıyla İstanbul'a girebilirdi.

İngilizler'in şehri topa tutmasından çok korkuluyordu ve şehirde yalnız kışla muhafızları vardı. Bir de Karadeniz Boğazı kalelerinde yamaklar. Karadeniz ağzındaki kalelerin muhafız askerlerine yamaklar adı verilmişti. Hepsi Karadeniz yalısının kara başlıklı, kara mintanlı ve zıbka denilen kara donlu laz uşakları idi. Kara cahil, gayet mutaassıp, inatçı, kavgacı, hepsi korsan tohumundan yetişmiş, korsan aşkı ve muhabbeti ile tavlanıp, terbiye almıştı. Yeniçeri ocağına "yardımcı yamak" olarak kabul edilmişlerdi.

1807 Mayıs'ının başlarında Sultan Selim Karadeniz yalısının laz uşaklarından Boğaz Kalesi tabyalarına yaşları 17-21 arasında hepsi seçme Şehbaz ve Şahlevent 2000 nefer delikanlı getirtmişti. Bu iki bin genç de aynı çadırlara yerleştirildi. Boğaz kalelerinin talimli muhafızları olacaktı ve kendilerine Nizam-ı Cedid esvabı giydirilecekti. Bu 2000 nefer seçme delikanlı Boğaz'a diğer hemşehrileri gibi kara don mintanla ve hemen hepsi yalınayak, yarım pabuçla gelmişlerdi. Cepleri ilk defa para ile dolacak ve sırtları çamaşır, sırmalı nişanlar, şeritlerle süslü esvap görecekti. Boğazda çadırlara konmuş olan Nizam-ı Cedid askerlerine düşman gözü ile bakan eski yamaklar, hemşehrilerinden ikibin gencin getirilmesini hoş karşılamadılar. Onlara Nizam-ı Cedid esvabı giydirilince kendileri de kara zıbka ile kara puşuyu atmak zorunda kalacaklardı.

Dedikodu kazanı kaynamaya başladı. Sadaret Kaymakamı Köse Musa ki, isyan boyunca, isyancıların akıl hocası olacak, -sizler yeniçeri yamağısınız, yeniçeriden sayılırsınız, Frenk kıyafetine girip dininden çıkmış olan askere karışmak sizlere yakışmaz, gözlerinizi açın, yeni gelen delikanlılarınıza Nizam-ı Cedid dedikleri o gâvur esvaplarını giydirmeyin.

Yamaklar ayaklandı, kendilerine bir lider aradılar, Kabakçı Mustafa Çavuşu seçtiler, Kabakçı ön, ileri demek. Bir çavuştu, iki

tane yaveri vardı, biri ayak işine koşuyor Oflu Mustafa, diğeri tütün çubuğunu, kahvesini hazırlıyor, Pazarlı Mustafa. Birine 'amcaoğlu', diğerine 'dayıoğlu' diyor. İsyan günlerinde dillere destan, İstanbul'un namlı dilberleriyle düşüp kalkan bir kabadayı daha türeyecektir, o da Yomralı Mustafa'dır. Kabakçı, ona da 'eniştemin kardeşi' diyecektir.

III. Selim yumuşak huylu, musikişinas bir padişahtır, iç savaştan korktuğu için, yamakların ayaklanmasına karşı Nizam-ı Cedid askerlerini çıkartmaz, hatta gözden uzak tutar. Kabakçı, mahşeri bir kalabalıkla Et Meydanı'na gelir. Koynundan bir defter çıkartır. Defterde sarayın ileri gelenlerinden 11 büyük isim vardır. Hepsinin kellesini ister. Birçoğu yakalanıp öldürülür. Kabakçı ne söylerse padişahın yerine getireceği söylenir.

Ve Türk tarihinin dillere destan "Kabakçı Divanı", Et Meydanı'ndaki kışlada kurulur. Yalınayak bir laz çavuş, tahtına oturur. Halk elinde dilekçelerle divana gelip isteklerine başlar. İlk dilekçeyi ihtilalin öncüleri yamaklar verir. Zam isterler, Kabakçı, "evet" diyecekti ki, zammı karşılayacak bütçe olmadığı kulağına fısıldanır, "bahşişle" idare olunur. İkinci dilekçeyi bir hammalbaşı Kürt Mustafa verir. Yahudi, Ermeni... Şamanto, Agop, Artin, Ohannes hammalın lafıyla bu kadar adam dinlenmeden öldürülmez, kulağına fısıldandı. Kabakçı, hamalın pusulalarını yırtarak Kürt'ü divanından kovdu. Üçüncü dilekçeyi, Sivaslı Samurkaş Mustafa adında bir tüysüz oğlan verdi. Meydana yalın ayağında takunya ile gelmişti. Hamamcı ağası Nizam-ı Cedidcidir, diye şikâyet etti. Kabakçı, "tez getirin hamamcıbaşını" deyip, hamamcıyı getirirler, hamamcı, çocuk iftira atıyor, hamamdan kovdum, bana kini vardır, demeye kalmadı, Kabakçı kellesini uçurdu. Dördüncü dilekçeyi, Bindallı Mustafa'nın kızı diye meşhur körpe bir sokak yosması verdi. Dilekçesini göz süzerek, gamze ucu ile bakarak, feracesinin eteklerini ve şalvarının paçalarını gayet ustalıkla kaldırıp billur bacak ve pembe topuk göstererek vermişti. Kabakçı'ya Subaşı defterine kayıtlı (yani vesikalı fahişe) olduğunu söyler. Sonra, Kalyoncu sevgilisi Benli Mustafa'yla evlen-

mek istediğini... Yani, Kabakçı'dan çöpçatanlık istiyordu. Laz Çavuş Kabakçı, önce yaverine dönüp, bu taze haspaya bakışından dolayı "önüne bak" diye azarlar, sonra emrini verir: "Tez bu nigar tövbekâr olsun, Kalyoncu oğlan da bunu nikâhına alsın..." Altıncı pusulayı pos bıyıklı kırklık bir adam getirir. Dilekçesi bir alemdir, çünkü saçma sapan şeylerdir: "Daltabanda bir ahbaba giderken Hoşkadem Camii civarında bir çorbacıya tesadüf olundukta ayaklarım geri geri gitmeye başladığı görünce efendim, ayağınıza taş mı değdi, neden böyle ayak sürüyorsunuz, dedi, dükkânıma uğrayın da ayağınıza sıcak su dökelim, zira beni pek ayak altına aldınız, biz ayak türabıyız efendim, hele dükkâna teşrif edin..." diye devam ediyordu.

Bu deli saçması dilekçe okunurken Kabakçı, alıklaşmış, belki cahilliğimden bir şey anlamıyorum diye alık alık bakmış. Kabakçı sormuş, "bu adam benden ne istiyor?" Katip de: "Efendim, bu herifin sizden istediği hemen zincire vurulup tımarhaneye sevkidir" der. Kabakçı hemen durumu kavrar: "Divanımızın namusunu berbat eden şu deliyi tez alın götürün!" der. Oysa, okuma yazma bilmeyen adı Çorbacı Mustafa olan dilekçe sahibi, zalim ve edepsiz bir arzuhalcinin kurbanı olmuştu.

Kara donlu, kara puşulu, kara cahil, yalınayak bir Laz çavuşun isyanı III. Selim'i tahttan indirir. Baş sebebi Frenk kıyafeti giymemek. (Bu kavga, bugüne kadar devam edecektir. 1. Cihan Harbi'nde de Enver Paşa, Makedonya'da "Laz alayları" kurmuş, kara puşuyu çıkartmayız diye diretmişler, Şapka İnkılabı'nda da direniş sürmüştür.)

Kabakçı, ihtilalden bir yıl önce, henüz bir çavuş iken, Rumeli Kavağı'ndan balıkçı reisi Temel Ağa'nın kızı Zeynep Hanımı istemiş, kızımız küçük diye geri çevrilmiştir. Ama şimdi, değil Temel Ağa, padişah olsa, karşı çıkamaz. Zeynep Hanımla gerdeğe girer.

Bu sırada ordu Tuna boylarında büyük hüsrana uğramış, yeniçeri arasında karışıklıklar başgöstermiş, darmadağınık ordu geri dönmektedir. Karışıklığın sebebi de komiktir: Bir yeniçeri, çadır

içinde III.Selim'in İstanbul'u küp küp altınlarla Ruslar'a satarken görmüştür. Yeniçeriyi sefere göndermesinin sebebi de, yeniçerinin Ruslar'a kırdırılması, geri dönmekte olan Alemdar Mustafa Paşa, gizlice önden adamlarını gönderip, zifaf gecesi Kabakçı'yı Zeynep Hanımın koynunda kellesini uçurur.

Şu satırları da okuyalım: Hepsi seçme, boylu boslu, kaşlı gözlü, müsekkel elli ayaklı, sırım gibi, tığ gibi murahik ve mevhat ikibin nefer hali vahşette taze Laz uşağı ihtilal günlerinde İstanbul şehrine öyle velvele salmışlardı ki, bir hafta on gün kadar kahvehaneler, hanlar, hamamlar, yamaklar ile dolmuş, cümle İstanbul halkı onlardan bahsederdi. Bir yamak civan aşçıya, kebapçıya, şerbetçiye, şekerciye, bozahaneye varsa cümle esnaf, "buyur canım, civanım, kahramanım" diye aşırı muhabbet ile karşılar, yedirir, içirir, kahve ve çubuk şekerleme, gülbeşeker, deva-i misk, gülsuyu ve buhur ile ikram ederdi.

Velhasıl konaklarda, yalılarda, kerhanelerde, dilberlerde bir Laz uşak modası başlamıştı. Hatta nice beyzadeler, paşazadeler kara bezden don ve mintan giyinip ve şahin başlarına kara puşular sarınıp yamağız diye yalınayak sokaklara düşmüştür. Ama görenler: "Taban depse de yalın ayak / Nazlı beyden olmaz yamak" türküsünü söylerlerdi. Şu türküler de moda oldu: "Salın gel yalınayak / Nezrim var bir al yanak / Maşukumu sorarsan / Şu tığ gibi Laz yamak."

Lazların önce isyancı, sonra kabadayı, fedai, sonra tetikçi olarak Türk siyaset sahnesinde bugüne kadar aldıkları büyük rollerin başlangıcı işte bu yamak Lazların ayaklanması, Kabakçı Mustafa Vakası'dır.

Aynı günlerde saray ileri gelenlerinin nasıl adamlar olduğunu anlamak için de şu satırları iyice okuyalım. Tarihin şaşırdığı gibi, biz de şaşıralım, belki dünya tarihinin en ilginç antlaşma metni.

Yusuf Paşa, Nizam-ı Cedid'in ileri geleni ve Valide Sultan'ın Kethüdası'ydı. Akıllara durgunluk veren bir servet bırakmıştı. Sadullah Ağa da klasik Türk müziğinin büyük bestekârıdır. Yu-

suf Ağa öldüğünde, aralarında şu andlaşma olmuştu, terekesi içinde bulunmuştur.

"Galatanın Beşiktaş Nahiyesinde Paşa Mahallesinde oturan Valide Sultan Kethüdası Yusuf Ağa hazretlerinin yalısında bir şeriat meclisi toplandı. Sadullah Ağa huzurumuzda lisanı ile ikrar ederek, 'levhi mahfuzda (alın yazımızda), ne miktar yazılı ise ömrümün yedi senesini Yusuf Ağa hazretlerine bağışladım" dedi.

(Yani Sadullah Ağa, ömrünün yedi senesini şeriat meclisi huzurunda bir antlaşmayla Yusuf Ağa'ya bağışlıyor.) Devam ediyor: Yusuf Ağa hazretleri de yedi yıllık ömür bağışını kabul eyledi, biz de onların isteği üzerine bu bağış ve kabul hüccetini yazıp mahkeme siciline kaydettik, 27 Rebi-ül Ahir 1221. İmza: Galata Kadısı Kavafzade Mehmet Emin.

Ömründen yedi yılı (muhtemelen para karşılığı) bağışlayan devrin en büyük bestekârı Sadullah Ağa, ömrü bir şeriat meclisinin tutanağıyla satın alan, sarayın en ileri gelenlerinden Yusuf Ağa. Nasıl iştir bu? Tarihçiler de bu metni okuduğunda, aynen işte böyle şaşırıp kaldılar? Bu nasıl zihniyettir, bu nasıl iştir? Böyle bir şey olur mu?..

Yazarlar ve haydutlar

Yoksa kibarlaşıyor muyuz, eskisi gibi doya doya sokaklarda işemiyoruz, sokaklarımız zambak gibi. Akşamları kadınlar da sokaklarda olduğu için mi, bilmiyorum, ne zamandır sokakta çiş sesleri, çişin makara ipi gibi uzadığı küçük dereler görmüyorum. Doğrusu pek özlüyorum, elektrik direkleri altından, ayışığının yere düşmüş gökkuşakları gibiydiler. Annem sıkı sıkı tembih ederdi, "Oğlum çişin üstünden atlama, çarpılırsın!". Annem, çarpılırsın dediğinde, çiş derelerini fare yutmuş, dünyayı yutacak yılan gibi görürdüm. Üstünden atlamasam, eve başka nereden, nasıl dönerim! En iyisi sen de işeyeceksin, hem korkunu atarsın, hem de düşman saflarını yara yara geçersin! Duvarlara işemenin tadı ise bir başkaydı, (Berlin Duvarı gibi), duvarların süsüydü çiş izleri, sokağın tabelaları, sokak çeşmeleri gibi. Mahallenin hep aynı yeri meslek edinmesi, romanesk tablolar oluştururdu! Çoğu akşamlar tüm çişler Arnavut kaldırımın orta yerinde ortak bir havuz oluştururdu, ne fantastik bir ortak şuurdu, o! Mahallede fare öldürme şenliği de böyle bir şeydi, en heyecanlı tarafı, son sahnedir, daha önce fareden korkan küçücük afacan çocuklar, çiş havuzuna sürüklenmiş fare leşinin üstüne işer, hepimiz rahatlardık film sona ererdi!

Sokağa işemek, geleneksel hasletlerimizdendi, hatta modernleşmenin yolunun güngörmüş helalardan geçtiğine dair yazılar okurduk, hatta, modern bir hela yapmak uğruna kafayı yemiş insanlarımızın hikâyelerini anlatırdı, Aziz Nesin!

Ya da artık, çişimizi tutmayı öğrendik, oysa o sokakta ne cambaz puşt çocuklar tanıdım, çişiyle akrobatik kurdelalar yapıveren! Biz geleneklerimizi çoktan unuttuk, ama sokağa işemeyi seven Doğulu ülkeler var, başta Pakistan! Sahip-efendi gibi, hâlâ sokaklarında önde yedi yaşında okuluna giden çocuk, ardında, uzun beyaz sakallı, onu takip eden yaşlı uşağı görebilirsiniz. Dünyada İngilizceyi en çok konuşan Pakistanlılar'dır, İngilizce onları nedense muasır medeniyet seviyesine çıkartamadı, Osmanlı'nın donduğu yerde, duruyorlar. İşemek üzerine pek neşeli fıkraları var, bir gün Brejnev Pakistan'ı ziyaret eder, akşam vakti yolda işeyen adamlar görür, nedir bunlar, der, Ziya-ül Hak, Pakistan özgür bir ülkedir, isteyen istediği yere işer, der. Bir zaman sonra, gece vakti Moskova sokaklarında Brejnev yola işeyen bir adam görür, öldürün, şunu der. Ertesi gün gazetelerde bir haber: Dün gece Pakistan Büyükelçisi ölü bulundu.

Eskiden dağ lokantaları, konaklama yerleri de pek yoktu, otobüs, ağaçlıklı bir yerde durur, yolcular bir müddet ağaçlar arasında kaybolur, gelirdi. Burada en hoşuma giden sahne, yolcular kaybolmadan önce bir müddet, gözleriyle, arazide 'uygun' yer gözlemeleri ve herkesin ahlâki kişiliğine göre bir 'mıntıka' bulmasıydı. Bir yakınım anlatmıştı, 70'li yıllarda kasabasını, şehrini görmeden Fransa'ya giden bir yurttaşımız havaalanında pisuvara çıkmıştı. Fransızlar önce bunun bir protesto olduğunu düşünür. Sonra bilmediği için yaptığını. Şu soru hâlâ tarihin sır dolu yaprakları arasındadır, bu işi nasıl yaptı, bir insan ayakta yapabilir mi?

Kıç temizliği üzerine küçük, yuvarlak çakıl taşları ve tabiatın tüm yumuşak tüylü oval yapraklı bitkileri üzerine ihtisası olan yurttaşımız ağlayarak, nezarete kapatılırken, nasıl bir kara cehaletle suçlanıyordu? Ve iğreniliyordu kendisinden. Oysa, günde

beş vakit abdest alan bir kültürden geliyoruz, halk arasında abdesti bozan şeyler arasında fare öldürmek bile vardır! Fare öldüren cenabet sayılır.

Fare zehiri satan bir firma yirmi yıldır gazetelere şu reklam spotunu veriyor: Halk düşmanı. Farenin haklarını koruyan olmadığı için, fareyi hayvanseverler bile sevmediği için. İtiraf edelim, fareyi hiçbirimizin sevmediği gibi, o bütün küçük canavarların, küçük şeytanların ta kendisidir. Oysa, hayvanlar içinde saklambacı fare kadar seven bir başka hayvan var mıdır? Kazma gibi dışarı çıkık iki ön dişi, kül rengi, siyah rengi, düz, kürkümsü tüyler!..

Elinizi kalbinizin üstüne koyun, sevmediğimiz her şeyi halk düşmanı, fare gibi görmez miyiz.

Fare bir simgedir, sevmediğimiz her şeyi temsil eder. Bir zamanlar kahve keyif verdiği için kahveyi bile halk düşmanları arasında sayıyorduk!

Tarih ve Toplum dergisi 1992/101. sayısında Halil Erdoğan Cengiz'in Kahvenin Kirli Çamaşırları adlı uzun ve renkli yazısında bir ara başlık: Kahvenin Kahpeliği. Bu başlık altında 1820 yılında Hassa Ordu'yu Hümayunu Muhasebecisi Muhammed Şevket Efendi'nin ilginç bir yazısını aktarıyor, (kısaltıyorum): "Geçmiş zamanlarda Yemen illerinde düşük ahlaklı bir kadın varmış. Öldüğünde Müslüman ahali ölüyü yıkamaz, mezarlığına da gömmez, Hıristiyanların mezarlığına atar. Hıristiyanlar da düşük ahlaklı bu kadının cesedini mezarlıklarına reva görmeyip, çıkarıp atarlar. Bir şeyh, ortada kalmış cesedi, müridleri vasıtasıyla yıkattırıp kendi tekkesinin bahçesine gömdürür. Bir zaman sonra kadının tam cinsel organı üzerinden bir ağaç peydah olur: Kahve ağacı. Bu yüzden kahve çekirdeği kadının cinsel organına benzer. Bu kahve, kadınlarda bulunan çekiciliği, albeniliği, taşıdığı içindir ki, kahve içenler 'tiryaki' olurlar!

Hassa Ordu'yu Hümayun'un muhasebeciliğine kadar yükselmiş bir Osmanlı aydınının deli saçmalığının üstünde bu zır cehalet hayali görüşleri bize ne anlatır? Bir insan kahveyi bu kadar düşman görüp, rahatça üfleyip, sallayabiliyor ve kimse ona ne

diyorsun efendi, diye soramıyorsa, burada toplumun zihniyetine sinmiş büyükçe bir delilik sözkonusudur!..

Kimse bu deliliği irdelemiyor; çünkü kahve de halk düşmanıdır. Bir şey halk düşmanı olunca, akıl altüst oluyor, delilik rasyonalleşebiliyor. Kötüye karşı akla sığmayacak her türlü hayali yalana başvurabiliriz. Bu yalan, sadece, hücrelere tıkılmış gençler için değil, kahve de olsa, değişmiyor!

Kötüyü yok etmek için her türlü yalana sığınabilir miyiz? Devletin, iyi-kötüleri, halkın iyi-kötüleri, kimlerdir? Köroğlu, Robin Hood, Arsen Lupen, hem iyidir, hem kötü. Robin Hood hırsızdır ama zenginden alıp yoksula verir. Teksas hayduttur ama İngilizler'in gözünde! Aslında o vatanseverdir. Ancak, yüzyılımızın son çeyreğine doğru, kahramanlarımızda tuhaf şeyler oldu! Rambo, James Bond türleri doğdu. Devletin, medyanın, polisin, güç ve kontrolünün inanılmaz derecede büyümesi, isyancıları, mafyayı, haydutları, karşı devrimcileri bir yokedici gibi tarihten siliyor!

Devletin halk düşmanı saydığı kötüyü, hırsızı, haydutu, mafyayı, kabadayıyı, başkaldıranı tarihten kaldırması, uzun bir maceranın sonuna geldiğimizi gösteriyor. İtalya'da mafya, ülkemizde Susurluk, Amerika'da Albay Nort bize devletin kötüyü ortadan kaldırmadığı, ele geçirdiği, içine çektiği, sahiplendiğini gösteriyor. Artık soylu haydutların, şerefli çetelerin yaşama alanı devlet! Devletin asırlardır başını ezdiği kötü, meğerse platonik aşkıymış, şimdi onun yeni kimliğini oluşturuyor! Ne diyeyim, inşallah bu yeni kimliğiyle mutlu olur, inşallah biz görmedik, o görür Avrupa kapılarını!..

Tarihin belki de en soğuk dönüşümüdür, bu kötüler yer değiştiriyor, artık "halk düşmanı"nın kim olduğunu kontrol, tayin edecek güce sahipler!..

Ve halk düşmanı saydıkları insanların üzerine binlerce kurşun sıktıktan sonra, leşleri ekrana getirtip, bize, cesetlerin üzerine işememizi istiyorlar! İşemezsek, biz de halk düşmanıyız! Kendilerinin fareyi nasıl aslanlar gibi yakaladıklarını, alkışlamamızı istiyorlar, alkışlamazsak, biz de halk düşmanıyız!..

Bize sadece plastik, çizgi kahramanlar kalıyor! Edebiyatçıların, çizerlerin, bağımsız yazarların karşı kimlikleri ya da kurgu kahramanları, olsa olsa psikolojik doyum sağlayabilir, ya da bok böcekleri gibi, kâğıttan sayfalar üzerinde beyin uyuzluğuna yararlar!

Halk düşmanı farelere karşı son teknikleri hastanede çalıştığım yıllarda kullanmıştım. Dolapların altına kuvvetli yapıştırıcı sürüyorsunuz, fare yapışınca, kımıldayamıyor, içli, hüzünlü şarkılar gibi incecik cıyıltılarla ölümü bekliyorlar, şimdi, hücrelerindeki siyasi mahkûmlar gibi!..

Ve o zaman sorardım kendime, bu hastanenin düşmanları bu fareler mi? Burada binlerce hasta umarsızlık, ilgisizlik yüzünden ölüyor, hesap soran yok! Yargı hatalarıyla on binlerce insan içeri tıkılıyor, hesap soran yok!..

Sivil toplumun olmadığı, doktordan, hakimden bunca ölüme rağmen hiçbir hesabın sorulmadığı, davalar açılmadığı bir ülkede, bizler, bunlara karşı gelemeyiz! Bizler, bize gösterilen halk düşmanı farelerin üstüne işemek üzere yazarız, yazarlığımız başka da bir işe yaramaz!..

Ve artık sokaklara işemiyoruz, sokaklar zambak gibi. Her akşam, çirkin, şişko, kaz dudaklı bir spiker leşleri ekrana getiriyor, biz de "nefretle" iğrenerek, üstüne işiyoruz!...

- *Sayın Nihat Genç, şimdi siz halk düşmanı, devlet düşmanı bu adamları mı savunuyorsunuz!...*

- Sayın orospu çocuğu, doktoru, hakimi, açlığı, o kadar çok şeye karşıyım ki, buna sıra gelene kadar...

- *Sayın Nihat Genç ama siz bir yazarsınız.*

- Sayın orospu çocuğu, ben artık yazar değil, bir haydutum.

Evin küçük kızına gerçeği kim söyleyecek?

Ortaçağ boyunca Batıda hamam korkusu vardı. Sıcak suyun organları hantallaştıracağı, yoracağı inancı yanında, bulaşıcı hastalıkların gözeneklerden sızacağı, bilimsel tıp bilgisiydi. Hatta, salgın hastalık yıllarında hamamlar, yıkılır, kapatılırdı. Korkunun altında, "kadınlar içinde erkeklerin bir süre kaldığı banyoları kullanırsa gebe kalabilir, çünkü ılık sudaki erkek spermleri kadınları hamile bırakabilir" inancı çok yaygındı. Hatta, bir tekne suyu içinde banyo yapan ev ahalisinde, erkek çocuğu olan anne bile tehlike altındaydı.

Yıkanma korkusu ortaçağ boyunca ilginç bir kültür oluşturdu: Kuru kuru ovunma. Ya da derinin güzel kokulu bezle ovulması, mesela şarap ispirtosuyla ya da hava ve su geçirmeyecek kalınlıkta giysiler giyilmesi. Batılıların yıkanmayı öğrenmesi, sevmesi asırlar sürdü. Ancak, suyun temizliğine dair yeni bilgilerle bu güven oluştu sayılmaz. Suyun şırıltılı akışı, su oyunları, su eğlenceleri öyle bir zenginlik gösterisi oluşturdu ki, insanlar evlerine hamam, havuz inşa etmeye başladılar! Önce, temizlenmekten çok, suyla oynamak için.

Su, o kadar güzeldi ki, onunla oynayarak, yıkanma korkusunu, bulaşıcı hastalık taşıyıcısı gibi korkulardan arındılar. Yıkanma

özgürlüğü (olur mu böyle şey, işte batıl inançlara karşı...) oyunla geldi, su eğlenceleri, yıkanma korkusunu bertaraf etti!

Toplumların özgürlüğü öğrenmesi kolay olmuyor! Oyundu, eğlenceydi, onu tanıyabiliyoruz. Mesela, asırlardır ülkemizde kadınların gece dışarı çıkmasının, kadının ahlaksızlığına ya da her türlü tecavüze, saldırıya maruz kalacağı gibi korkular var, bu korku, tecavüz ve saldırganlıkları bertaraf edilerek giderileceğini düşünürsek, kıyameti beklemek zorundayız, oyundu, eğlenceydi, aşılıyor işte...

Demokratik kültürü öğrenebilmek, refah toplumlarının oyun ve eğlencelerini çok iyi öğrenebilmekten geçer. Oyun, eğlence hepimizi özgürlüğe alıştırır. Düğün, dernek, halay dışında geleneksel zorunlu eğlenceler dışında, başka eğlencelerden ya korkuyoruz ya bilmiyoruz. Oyunu sevmiyoruz. Karşıdan film izlemek gibi, bizim içinde olmadığımız oyunlar, "tehlikesiz" olduğu için korkularımıza da pek uygun geliyor. Korktukça, özgürlüğün sık sık lafını ediyor, ne menem bir şey olduğuna dair deneysel bir idman fikri edinemiyoruz. Oysa, oyunun içine, özgürlüğe olan inancımızdan değil, sırf eğlence, sırf vakit geçsin diye bir girebilsek, asırlardır boşuna bu tür korkularla yaşamış olduğumuzu göreceğiz!...

***

Bu oyunların en büyüğü, demokrasidir. Nedir şu demokrasi? Kendi kendini yönetim, çoğunluğun iktidarı. Çoğunluk bize gerçeği söyler mi? Çoğunluk, ülkemizde olduğu gibi, kamu menfaatine, faili meçhulleri onaylıyor olabilir! Çoğunluğun kararları tiranlığa dönüşebilir! Bu bir demokrasi paradoksudur! Sırf bu paradoks yüzünden ülkemizde on yılda bir darbe yapılıyor! Demokrasiler bunu şöyle aşıyor! Çoğunluğun da değiştiremeyeceği temel insan hakları var, bunlar değiştirilmez. Kendi kendini yönetim de bir yere kadar, çünkü çoğunluk azınlığın haklarını yok edebiliyor!..

Peki, azınlığı çoğunluktan, ya da çoğunluğu azınlığın tiranlığından kim koruyacak! Şu, ülke menfaati diye özetlenen, devle-

tin iyiliği, o ülkenin tüm vatandaşlarından daha yüksek bir değer midir? Kamunun iyiliği için, bireyin haklarından vazgeçebilir miyiz?

Ülkemizin menfaatinin koruyucuları var, polis ordu, meclis, devlet. Peki bireyin iyiliğinin koruyucuları kimler! Sivil örgütler, bağımsız gazeteciler, bağımsız aydınlar! Hepsinin üstünde siyasal kültür, bunun da üstünde, sosyal ahlak, bunun da üstünde: ERDEM.

Ancak, ülkemizde ordu, devreye girip, "koruyucu" benim diyor. Hem aydınları, gazetecileri içeri tıkıyor, hem de koruyuculuğu kendi üstleniyor. Bu da bir yüzyıldır ülkemizin aşamadığı "milli paradoks"umuz!

Bu paradoksun altında da "insan"dan "korku" var! Şimdi siyaseti bırakalım, mesela, nükleer santrale çoğunluk mu karar verir, birkaç kişi mi? Çoğunluk nükleer santralin mühendisliğini nasıl bilsin? O halde, çoğunluğa birkaç bilim adamının kararı tercih edilir! Demokrasi bu paradoksu aşabilmek için, bilim adamlarının (siz askerlerin anlayın) temel insan hakları ve siyasal-sosyal ahlakın hiçbir zaman aşılamayacağı ilkesini koyuyor. Peki, ordu korumayacaksa, temel insan haklarını siyasal-sosyal ahlakı kimler koruyacak!

Ali Kırca ile Reha Muhtar mı? Hayır! Bağımsız akademisyen, yazar, gazeteciler koruyacak, bağımsız yazarların yoksa, kimse bağımsız gazetecilerin yüzüne bakmıyorsa, zaten orada "tiranlık" vardır!..

Buraya kadar zihnimiz her şeyi çözümleyebiliyor! Şimdi bir gecekondu yıkımına gidelim. İşsiz, genç baba, küçücük kız çocuğunun boynuna bıçak dayamış. İnsan hakları baba tarafından alınabilen bir hak mıdır? Babanın, çocuğuna verdiği zarardan, hatta cinayete teşebbüsten yargılanması gerekiyor. Çünkü insan hakları, hiç kimsenin vesayetine terkedilemez, o küçücük çocuğun koruyucusu, siyasal, sosyal kültür, bağımsız gazeteler, yazarlar ve sonra bu anlayışla kurulmuş "kurumlardır."

Babaya dava açıp, mahkûm ettik. Baba, şimdi kendini savunu-

yor. Ben üniversiteye giremedim, çünkü çoğunluğun parası vardı, iyi dersanelere girdi, ben giremedim. İşte çalışıyorum, ödediğim vergi, ülkenin en büyük kuaför salonundan daha çok, aldığım maaş işte bu.

Babaya verilecek cevabımız yoktur. Çünkü babayı kimse koruyamadı. Toplum, ülkenin genel menfaatleri için, babayı feda etti, baba da ailesinin istikbali için çocuğunun, aile bireylerinin haklarını yok sayabiliyor!

Ama ortada, boynuna babası tarafından bıçak dayanmış, altı yaşında kız çocuğunun psikolojisi, dünyası var! Bu "çocuğa" tüm bu gerçekleri kim tercüme edecek!..

***

Henrik İbsen, 19. yüzyılın en büyük oyun yazarlarından biridir. Son dönem eserleri burjuva ahlakı eleştirisi üzerine kuruludur. *Yaban Ördeği* adlı oyunu pek meşhurdur, seyredeli on beş yıl oluyor. İlk izleyişimde sıkıcı geldi, bir daha yine sıkıcı geldi, kitabı okudum, yine sıkıcı. Oturdum, oyunu çözmeye başladım! Bu adam ne diyor? Çünkü oyunda beni derinden etkileyen bir şey var!

O şeyleri bulup çıkardım, insan kimliğimin köşe taşı oldular!

Oyun anlatılacak gibi değil, ben, işime gelen tarafı özetleyeyim. Bir burjuva ailesinin karı-koca-çocuk ilişkileri kurcalanır. Çocuklar anne-babasının geçmişine dair acı bilgiler öğrenirler. Anne-baba dahi bu bilgilerden derinden sarsılır, ama çocuklar, bu gerçeği kaldıramaz...

İbsen şu soruyu sormak ister: Mutlu olmak için yalanlarla kurulu bir hayata göz mü yumalım? Yoksa, ne pahasına olursa olsun gerçeği öğrenelim mi? Gerçeği acılarıyla öğrenmek, herkesin kaldıramayacağı bir yüktür, aile düzenimizi bozabilir! Aile saadeti için, bilmeden-görmeden yaşamak mı?

Evin küçük kızı Hedvig on dört yaşındadır. Anne-babasına dair bilgileri tesadüfen öğrenir, çünkü ondan saklanmıştır, hayatına son verir. Gerçeği yetişkinler öyle ya da böyle kaldırabilir, uy-

durabilir, bir yoluna koyabilir, ama genç, masum, pırıl pırıl romantik insanlar gerçeği kaldırabilir mi?

Evin küçük kızı Hedvig'in bir de yaralı bir yabanördeği vardır. Yabanördeği, okyanusta değil, bizler gibi, bir çatı arasında yaşar. Bizler gibi çırpınıp yüzmesi için bir tekne suyun içine konmuştur! O kadarcık suyla insan özgürlüğü öğrenebilir mi?

Ve yabanördekleri, en dipteki yosunlara dalarlar, çoğu zaman da onlara dolanıp, orada kalır, bir daha yukarı çıkamazlar. Yabanördeği çatı arasında bir tekne suyun içinde, en dipteki gerçekleri nasıl öğrensin? Üstelik, çatı katında tombullaşır, evcilleşir! Gökyüzünü, denizi göremez!

Ve bir gün Hedvig, ailesinin diplerine dair gerçekleri öğrenir, babası, gerçek babası değilmiş. Yabanördeğini yaralayan tüfekle kendini öldürür.

Bizim alışıp, üstüne bin bir pislikte "saadetler" kurduğumuz "yalanlar", evin küçük kızının hayatını bitirir. Gerçeği ansızın öğrenip, uyuşturucu müptelası, balici, orospu olan.

Eğer yaşıyorsak ve hayat devam ediyorsa, evin küçük kızına gerçeği birileri söylemeli. Nasıl söyleneceğini bilmiyorum, bilinçaltımda geleneklerin, asırların, devletin yüklediği bin bir batıl korku var! Ama diyorum ki, onunla oynarsam, onunla eğlencelere dalarsam, sırf o küçük kızın şirinliğinden, tatlılığından, korkumu yıllar sonra aşabilirim!

Belki gerçeği hiçbir zaman çözüp söyleyemeyeceğiz, ama o küçük kızın yaz kuşları gibi neşeli oyunundan neden kaçalım, biz söyleyemesek de, "oyun" kendince her şeyi söyler! Oyundan kaçarak, korkularımızı yenemeyiz! Eğer, toplum tüm gerçeği işsiz babaya bırakırsa onun tek bir gerçeği kalmıştır. En küçük kızının boynuna bıçağı dayamak. Evin en küçük kızına gerçeği söylemenin başka bir yolu yok mu?

Devletin Keloğlanları

Hayal perdesi Karagöz, altı asır halkın vazgeçilmez eğlencesi oldu. Hayal perdesinde Hacivat aydını, Karagöz ise halkı temsil eder. Hacivat'ın adam edici, öğretici, akıl verici çıkışları karşısında Karagöz bocalasa da, sonunda bir hinlik düşünüp Hacivat'ın üstesinden gelir.

Hacivat'ın Karagöz'ün kafasına vura vura güya "öğretir" aşağılamalarından Karagöz eziklik duyar. "Hay benim aptal kafam" deyip, aklını, zekâsını kullanmaya çalışır. Ne pahasına olursa olsun karşı bir oyun tertip ederek Hacivat'ı faka bastırır.

Karagöz'ün düzenlediği karşı oyun, Karagöz metinlerinin dramatik yapısını oluşturur. Seyirci, "acaba Karagöz nasıl bir oyun hazırlayacak" diye merak eder. Ve seyircinin Karagöz'ün "galip" geleceğine inancı tamdır.

(Konuyu dağıtmadan: Özal döneminde hatırlayacaksınız. Özal rakiplerine hukuka, yasaya sığmayan oyunlar oynayıp, onları bastırırdı ve bu durum halkın çok hoşuna giderdi. Sonunda galip gelmek, hangi şekilde olursa olsun kazanmak, modern toplumlarda da halkın, sebebine, nasılına bakmadan takdir ettiği değerler arasındadır.)

Karagöz şehirlidir, aşağı tabakadan halkı temsil eder, oyunla-

rında her ırktan, her dinden insanla rahatlıkla ilişkiye girer. Hacivat karşısında asla susmaz, geri adım atmaz, mutlaka karşı bir oyun düzenler. Ve onu altı asır vazgeçilmez bir sosyal kahraman yapan karakteri ise kendine olan sonsuz güvenidir.

Rönesans aydınlanmayla gelen Yeni İnsan'ın en temel vasıflarını "aklını kullanabilmek, bir proje sahibi olmak, kendine güvenmektir" şeklinde özetleyebiliriz.

Karagöz, tam yüz elli yıldır aramızda yok. Halk artık onu sevmiyor. Karagöz yüz elli yıldır Hacivat'ı mat edemiyor.

***

Yetmişli yıllarda Rüştü Asyalı'yla başlayan Keloğlan tiplemesi, sonunda, Arzu Okay'la *Keloğlan İş Başında* gibi seks filmleri furyasının içine gömülüp kaldı.

Ancak, aynı yıllarda salakoğlan-keleşoğlan tiplemeleriyle Keloğlan'ı andıran, köyden şehire yeni gelmiş M.Akpınar-Z.Alasya ve Kemal Sunal filmleri, yüz elli yıldan sonra ilk defa geniş halk kitleleri tarafından büyük beğeniyle karşılandı.

Aptaloğlan-davaroğlan-keleşoğlan-salakoğlan tiplemeleriyle köyden şehre gelen kahramanımız asla Karagöz'e benzemez.

Şehirde karşılaştığı kötü olaylar, kötü kahramanlar karşısında bir plan, karşı bir oyun geliştirmez. Hatta, kendisiyle dalga geçildiğinin, aşağılandığının bile farkında değildir. Bir ördek şaşkınlığı içindedir.

Salakoğlanların çakuru-çukuru yoktur. Yani billur saflıkta tertemiz bir insandır. Ancak, kötülere rakiplere karşı bir tezi, bir oyunu da yoktur. Aklını, zekâsını kullanmaz. Düşündüğü karşı oyunlar, çocuksu ve çok komiktir, akıla sığmayacak kadar gerzekçedir.

Salakoğlan, karşılaştığı olaylar karşısında "hayıflanmaz", sürekli şaşkınlık-aptallık gösterir. Gelişen olaylar, öyle tesadüflerle örülür ki, Allah'ın bir lütfuyla sonunda saf, masum köylü kahraman kazanır.

Salakoğlan, "neyin ne olduğunu" anlamadan, kendini bir anda "işin içinden kurtulmuş" ya da "istediğini elde etmiş" bir şe-

kilde bulur. Kötülerin gaddar planları saf, masum salakoğlan karşısında nasılsa çözülür, bozulur. Salakoğlan her defasında kuş beyniyle galip geldiğine inanır. Oysa, olaylar, tesadüflerle salakoğlan hiçbir iş yapmadan onun önünü açar.

Cin gibi zekâsı olan Karagöz'den, tavuk zekâlı salakoğlana geçişimiz kolay olmadı. Oturup, geniş kitleleri, sosyal yapıları derinliğine etkilemiş, edebi, estetik yapılar üzerine konuşmamız gerekir. Bir ucundan tutalım.

Önce, Hacivat arkasına, Batının tekniğini, bilimini, kültürünü aldı. Batılı değerler topluma sindikçe, halk Karagöz'ün kafasına inen şaplaklardan eziklik duymaya başladı. Hacivat'ın küstahlıklarına Karagöz'ün "kahramanca" cevap vermesini istedi. Oysa Karagöz, bir kahramandı ama alalâde, basit aptallıklarını, cahilliklerini bir dizi açığa çıkarmadan sonuca gidemezdi.

Halk ise Karagöz'ün erken davranmasını, hemen haklamasını, oyunun sonunu beklemeden Hacivat'ın ağzının payını acilen vermesini istedi. Halk, Karagöz'ün dilinin sürçmesinden müstehcen konuşmasından, bir dizi aptallıklarından utanmaya başladı.

Karagöz'ün bu işin üstesinden gelemeyeceğine inanan, halk eski değerlerine sığınıp ideolojik savunmalara geçti. Türkçü, İslâmcı cevapları çoğalttı. Karagözü, biraz terbiyeye, adam gibi kendine çeki düzen vermeye davet etti.

Yüz elli yılın muhafazakâr bu beklentileri, istemeden, asırların üstüne muhteşem büyüklükte bir sansür koydu. Karagöz, bu sansürün altında boğulup tarihin derinliklerinde kayboldu.

Bu sansür, kendinden korkan, kendine güvenemeyen, yobazlıkla eski değerleri savunan, ucube ideolojik yaratıkların doğmasına sebep oldu. (Karagöz'ü izleyen kitleler, onlarca ayrı ırktan insanla birarada olmaktan eğlenceli mutluluklar üretirken, salakoğlanı izleyen kitleler, yüzde doksan dokuzu Müslüman bir ülkeden kahramanca gurur duyuyor.) İdeolojik uçurum öylesine büyüdü ki son on beş yılın laik şeriat tartışmalarına geldiğimizde, Karagöz'ün elinde artık hınzır bir oyun değil, ideolojik bir suikast tüfeği vardı. Hacivat ise plazalarına, televizyonlarına çe-

kilmiş, bu insanla değil aynı yerde, aynı ülkede yaşamaktan utandığını söylemeye başladı.

Karagöz'ü yasaklayan devlet onun sağcı, muhafazakâr, İslâmcı aydınları şimdi salakoğlanlarından çok hoşnut. Salakoğlan'ı izleyen kitleler sağcı partilerin oy depoları. Salakoğlanlar-Keloğlanlarla eğlenen halkın delegeleri siyasi partilerin geniş gövdelerini oluşturur, biraz şehirlileri pop müzik dinler.

Aslında başbakanımızın da Karagöz gibi bir planı vardı, adı Udidem. Geniş kitlelerin bilinçaltlarını çözdükten sonra, "bacınız, ananız, ezan" gibi sözlerin, bu kitlelere yeter de artar, olduğunu düşünmeye başlamış olmalı.

Salakoğlanların siyasi, sosyal yaralarını deşmeyen, onların liderlerine, şeyhlerine laf söylemeyen, onlarla, aynı saf, masum hamasi nutuklarla konuşan herkes, bu sürüleri arkasına katıp, istediği kurumu, ülkeyi onlarca yıl yönetir. (Meclis argosunda muhalif milletvekilleri birbirleri için "davar" sözcüğü kullanır). Yani herkes işin farkında.

Neden "eser" sahibi "proje sahibi insan değil de, "saflık" köklü bir değer olur? Bir kongre günü topluca satılmaları için, şeyhlerinin başbakanla bir görüşmesiyle sürüler halinde el değiştirmeleri için!..

Yine üniversiteler açılıyor! Yine kendilerinden, dünyadan, yaşadıkları kurumlardan habersiz, doksan bin imamımızın tertemiz elleriyle, itinayla kasabalarımızda hazırlanmış yüzbinlerce salakoğlan üniversitelere gelecek.

Dört yıl sosyoloji okuyacak ve dört yılın sonunda, hocasına: "Hocam, yıllardır anlatıyorsun, bu anlattıklarımızın, devletimize, dinimize, memleketimize hiçbir faydası yok, sen bize bizim değerlerimizden anlat." diye bağıracak...

Salakoğlan bizim sosyal değerlerimizden değildi. Eğer eskiye dair bir değer arıyorsanız Karagöz'ü bulun. Onun, acemiliklerini, basitliklerini, dil sürçmelerini hayıflanmalarını, karşı oyunlarını, küfürlerini kendine olan güvenini, siyasi sosyal estetik yapılara taşıyın.

Tenis oynamaya geldim odana

Yüzyılımızı değiştiren iki büyük ürün: Kauçuk ve petrol. İkisini de son iki yüz yılda tanıdık. Amazon yerlileri kauçuğa "akan tahta" diyordu. Akan tahta, su geçirmez ve elastiki kullanışlılığı yüzünden ayakkabıdan otomobile kadar yüzlerce alanda mucizeler yarattı. Yerliler, akan tahtayı kullanmıyordu, bataklık çizmesi olarak, belki. Batılıların siparişleri yükseldi. Yerliler çok çalışmak istemedi, tüm kauçuk ağaçlarını kökünden kestiler. Yüzyılımızın başına kadar en büyük kauçukçu Brezilya'ydı. Kauçuk fidelerinin yurt dışına çıkartılması yasaktı. Bir İngiliz 70.000 fideyi gümrükten kaçak olarak geçirtti. Fideler için bol yağışlı muson iklimi arandı. Uzak Doğu, Hindistan, en başta Endonezya. Yabani kauçuğun sıcakta erimesi mucizeyi bozdu, kauçuğa kükürtlü bir madde ilave edildi, kullanım alanı büyüdü. Ve sonunda petrolden suni kauçuk üretimi başlayınca, yabani kauçuğun pabucu dama atıldı.

Kauçuk ülkemizde de denendi, tutmadı. Bol yağış ve bol sıcak isteyen, kakao, kahve, şeker kamışı, muz ve petrolle dünyayı fethetti. Muz, kısmen Antalya sahillerinde, şeker kamışı yerine de şekerpancarı ektik. Ve kısmen sıcak iklim ve bol çapa, yani yorucu bir işçilik isteyen pamukla idare ettik. Pamuğun çapası ne-

dir ki, demeyin. Amerika iç savaşı bu "çapa" yüzünden çıktı, çapa için büyük bir köle zenci ordusu gerekiyordu, Allah'a şükür, Güneydoğu'dan ucuz işçi yağıyor...

Ancak, Anadolu *ikliminin monokültürü* buğdaydır. Cumhuriyet Türkiyesi'nin ilk elli yılına damgasını vurmuştur. Buğday satıp radyo, buğday satıp Amerikan kovboy filmleri ithal ettik. Bugüne değin tüm Türk paralarına damgasını vuran buğday başaklarının kaderi ülkemizin kaderidir, adı: Altın Başak'tır. Altın Başak cumhuriyetimizin kutsallaştırılmış ürünüdür. Bugün dahi dünyanın bir yarısı buğday ekmeğini tanımıyor. Biz de ise buğday ekilmeyen tek bölge, Karadeniz'in denize bakan dağları, onların da tepelerine çıkıp, aştıkça, buğday ekimi başlar. Çorum unundan baklava olmaz denir ama asırlardır lezzetli Samsun ekmeği Çorum unundan yapılır.

Buğday, yani, akbaşak, karabaşak, karakılçık, sarıbaşak... esmer, sarı, beyaz oluşlarına göre bu isimleri almıştır, ancak, buğdaylar ikiye ayrılır: Yumuşak buğdaylar, sert buğdaylar. Şu meşhur sert buğdayların adı: Durum buğdaylarıdır.

İnce, zarif, seyrek, ufak, basık, ensiz, dar, geniş kalın, tüysüz ya da başak diziliş sırasına göre binlerce türü vardır, ancak, morfolojik olarak yedi ana grupta toplanırlar: Durum; Vulgare; Cüce, Turgidum; Polonicum; Persicum; Aegilopoides buğdayları.

Ayrıntılı bilgi istiyorsanız, Mirza Gökgöl'ün 950 sayfalık, 1938 yayını *Türkiye Buğdayları* kitabını okuyun. Gökgöl, iki yüzün üstünde yeni tür bularak kendi soyadını verdi. Hemen her bölgemizde beş yüzün üstünde adlandırılmış buğday örnekleri vardır, ben sizler için, beş-on tanesini buraya alıyorum; Konya: Sarı acem, buğ, bin tane buğ., Çorum: Hicaz buğ., Sungurlu: Turna dili buğ. Alanya: Bey buğdayı, Tefenni: Macar buğ., Isparta: Kırmızı buğ., Gediz: Peygamber buğ., Bucak: Molla Mehmet buğ., Çankırı: Üveyik buğ., Şarkışla: Zerrin buğ., Erzurum: Conkesen buğ.

Enver Paşa, Süveyş'ten dönerken iri ve gösterişli (deve dişi buğ) görüp Trakya'ya getirir, buğdayın adı: Enver Paşa buğdayı olur, ancak gösterişli görünüşüne rağmen, iyi randıman vermez...

Gılgamış destanında, tufanın anlatıldığı bölümde geçer: "Arpa suyunu, sisan şarabını, yağı ve şarabı / Halka nehir suyu gibi içirdim..." Bu arpa suyu muhtemelen biradır ki, Türklerin Anadolu'ya geldiği yıllarda Kaşgarlı Mahmud da, suyu köpüren buğday suyundan sözeder.

Birası, şarabı, bozası bir yana, buğdayı yufkadan somuna kadar her kalınlıkta kullandık. Tandır, kuzu çevirmenin eti fazla yanmaması için, kuzu etinin üstüne ince bir kalınlıkta un sürmeye kadar. Meşhur mantımız ise ta o günlerde bile içine et konulan hamurlar, şişlere dizilip kurutulur, saklanırdı.

Kaşgarlı Mahmud da ekmeğin üstüne yağ sürülüp yenildiğinden bile sözedilir. Ordövr tabağımız yoktu, ancak, ayaküstü, ekmek arası-üstü "katık" kültürü çok önemli bir yemek üslubumuzdur ya da başlıbaşına "dürüm."

Göçebe ya da atlı kültür: Kurutulmuş yoğurttan kurutpeynir, kuru üzüm, incir, pestil, erişte, kurutulmuş et, pastırma, kavrulmuş buğday (kavurga, kavut) ya da kete, ıslama, kaydırma, bazlama, gözleme ve tüm kebap türlerini sever. Ne zaman yeşil vadilere oturduk, lahanalı dolma, zeytinyağlı dönemimiz başladı. Ne zaman saraylara oturduk, baklavalar, börekler, yağlılar, şerbetler, şuruplar sofrasına kurulduk.

Hemen her bölgemizin ünlenmiş bir hamur tatlısı mutlaka vardır: Cizleme, sıkma ya da Erzurum'un ünlü lokması.

Karadenizliler fırıncılık, pastacılık hünerlerini Hıristiyanların paskalya-hamur bayramına borçludur.

Bugün fırınlar ekmeğin üstüne kâğıt işaret koyuyorlar, Kaşgarlı Mahmud'un kitabında hangi fırından anlaşılması için ekmeğin üstüne çentik atıldığından sözedilir... Osmanlılar'da Hıristiyanlar ekmeğin üstüne üç büyük çizgi çekerdi, (ıstavroz) üçlemeleri yüzünden, bizimkiler ise hâlâ tek büyük çeltik atarlar, Allah bir, bu yüzden...

Bu kadar ayrıntıya girmemden sıkılmayın, tropik iklimlerde muzu hem kızartıyorlar, hem haşlıyorlar, hem de ununu çıkartıyorlar!..

Değirmencilik, fırıncılık, pastacılık, çörekçilik, baklavacılık, kebapçılık, pidecilik üzerine tarih öncesinden akan muhteşem bir bilgi birikimine sahip olduğumuz halde, bugün hem bunları yapamıyor hem de mesela makarnacılıkta yabancı ürünlerle baş edemiyoruz. İstanbul ve Ankara'da tadıyla, lezzetiyle bir somun ekmek bulmak mümkün değildir. İstanbul ve Ankara'da Gaziantep baklavacısına gidin, bir tuhaf isimli şöbiyet, padişah tatlısı, kuşburnu... Hepsi lezzeti aynı hamurdan aldıkları için, aslında hepsi tek bir tatlı...

Büyüyen şehir, ne pide, ne ekmek, ne mantı, ne çörek, ne baklava, ne kebap yapabiliyor kendine: "Mahalli" örneklerin üstüne çullanılıyor. Pespaye "yerel" örnekleri şehre getirip, çirkince ve rezilce yapılıyor. Üstün ve ortak bir tadı saracak ünlü örnekler ya katlediliyor ya ruhsuzlaştırılıyor!.. Bu çirkinlik yetmiyor, arabesk, popülist kültür, küçük "oyunlar" peşinde, tuhaf ekmek, pasta çeşitleri uydurup, adına Susurluk, Nataşa gibi isimler koyuyorlar. Bu ülke aydınının en büyük sorunudur bu: Şeylerle-nesnelerle oynamasını bilmiyor. O zaman bu oyunları işte böyle kılıksız zevksiz köylü pastacı börekçiler yapıyor.

Osmanlı şehirleri, önce şehirdi. "Mahalli" olanı değil, tüm mahallerden, en üstün örnekleri "usta-çırak" lonca sistemiyle koruyordu. Ve bu tat ustaları, şehrin sokaklarını mis gibi kokutuyordu...

Mahalli örneklerden neyi kastediyorum, mesela her bölgenin bir kebap üslubu vardır, ama içlerinde yalnız Adana kebap ya da tandır, tüm örnekleri sıçrayarak ülkenin ortak tadı olabilmiştir.

Ancak, son elli yılda büyük şehre yüzlere mahalli örnek hamur, pide ve ekmek çeşitleri aktığı, getirildiği halde, son derece komik ve başarısız kalıyorlar!

Kebap ve hamur çeşitlerinde üstümüze yoktu, ama bugün Van'da Alman eti satılıyor, yüz yıl önce dünyanın en ünlü tütünüydü Türk tütünü, kurutma, depolama, yani kimyasında, mühendisliğinde geri kaldık, artık yabancı sigara içiyoruz!..

Köylü tarımı yapar, büyük şehre gönderir. Onu işleyecek kullanacak, olan şehirlilerdir. Osmanlı şehirleri "ustalar-zanaatçı-

lar" şehriydi. En üstün örnekleri işliyor, babadan oğula mesleği öğretiyorlardı. Ancak, ne büyük trajedi ki, bu örnekleri bugün büyük şehirde, makarna, somun ekmek, pide, kebap, çörek, vs. yapabilmek için, elli yıldır köyden adam getiriyoruz. Gelin, pidenizi burada yapın diyoruz. Yani, hepimiz kendimizi "lokal" bir zevkin içine sıkıştırıyoruz.

Köylü, köyünde güzeldir, şehir, ustaları, aydınları kullanır!..

Mesela kemençe mahalli bir sazdır, Trabzon'un dağlarında bir ağaçtan kesilir, orada çalınır, söylenir. Temposu, melodisi o yörenin kıvrak neşesine göredir. Ancak, aynı kemençe, sanat müziğinde en gelişkin saz konumuna yükselmiştir. Ve artık bir mahalli bölgenin değil, tüm coğrafyanın ortak kulağına zengin bir ses sunar. Köylü ham ritmler, ham melodiler verir, 16.-17. yüzyılın ünlü bestecilerine verdiği gibi. Köylü bize, meyvesini, buğdayını, tütününü, mısırını, pamuğunu verir, onları tüm coğrafyaların ortak diline tercüme edecek, işleyecek, geliştirecek olan, şehrin aydınları, mühendisleri, ustalarıdır...

Ancak, elli yıldır, işte un var, şeker var, ama kendimize ne ağız tadıyla bir un helvası, ne de bir ekmek yapabiliyoruz. Bir yığın mahalli tür, pidesi, lahmacunu, burnundan sümük akar gibi, ortalık yerde göbek atıyor. Arabesk kültürümüzün göbek havasına yılışık bir neşeyle katılıyorlar...

Arabesk kültürün suçlusu, aydınsız şehirdir!

Aydınlarımız, mühendislerimiz, buğdayları, pamukları satıp, plaklar, kovboy filmleri, son model otomobiller aldılar kendilerine! Ama ne bir ekmek, ne bir makarna, ne bir pide yapabildiler kendilerine!.

Ve bir de köylüye dönüp: "Ne zaman köylülerimiz tenis oynarsa!" dediler...

Sormak lazım, siz ne zaman kendinize adam gibi baklava, börek, çörek, şöyle adam gibi bir kebap yapabildiniz!..

Köylüler bunları köylerinde afiyetle yapıp yiyorlar! Problem, bunları biz şehirde yapamıyoruz. Ya onları çağırıyoruz, gelin yapın diye, ya da siz önce adam olun tenis oynayın diyoruz!..

Kültür devriminde Mao Zedung, işte böyle konuşan aydınları tarlalara sürdü. Ve sağcı merkez partilerin davar suratlı politikacıları, buğday depolarını oy depoları gibi görüp, popülist politikalarla beleşçi, şallak, hımbıl, tembel, cahil, bir köylü türü ürettiler, hâlâ oylarını topluyorlar!...

Bir zamanlar dünyanın en ünlü durum buğdayları başkent Ankara'ya kırk-elli kilometre uzaklıkta olmasına rağmen, beş milyonluk başkentte binlerce insan, Ulusoy'un son model lüks otobüsleriyle 1300 kilometre uzaktan her hafta ekmek siparişi veriyorlar! Oysa ekmek, tarih öncesi çağlardan beri insanoğlunun en çok bildiği şeydir, en çok da bu topraklar bilir onu.

Açalım son otuz-kırk yılın gazetelerini, iki kullanmada saç döken şampuanlar bu ülkede satılır, bahsedilir mi? İki yenmede suratta çıban çıkartan çikolatalar bu ülkede satılır, bahsedilir mi? Reklam sektörüne, büyük holdinglere bağımlı uşaklar, köpekler sürüsü!...

Onların meşhur "kalitesi" üç-beş tane beş yıldızlı otel lokantalarıyla sınırlıdır. Peki neyi eleştirirler? Bozuk ruhlu bir garip Yeşilçamlı bir film sürer piyasaya, film de kendi gibi bozuktur, hurra köşe yazarları üstüne çullanır, bir yıl filmle dalgasını geçerler, hay huyla... Aslında bu ülkede herkes Yeşilçamla dalga geçme konusunda uzmandır.

Ekmeğini yapamayan şehirden film bekliyoruz!..

Çok oluyor annem vefat edeli. Baklavaları, börekleri yok artık. İnce açtığı yufkalarıyla konu komşunun, mahallenin gözdesiydi, ibadet eder, namaz kılar gibi açardı. Sanki börekler bitince, bayramlar bitti, ramazanlar sona erdi!...

Sabah kahvaltılarında kavga ederdik, "Anne bu ekmek hamur gibi", "Oğlum, ekmek nimettir, günahtır söyleme!" derdi. "Hayır anne, nimet başka, bu ekmek kötü!.." Sürüp giden kavgamızda ben fırına giderken, pencereyi açıp arkamdan bağırırdı yine de: "Oğlum, pişkin olsun!.."

Ah anneciğim nur içinde yat, "pişkinlik artık milli bir ahlak oldu!.."

(Bu yazımı da Ankara Kolej'de hâlâ güzel ekmek çıkartma kavgası veren Savaş Ekmek Fabrikası'na, çocukluğumda yediğim Ordu'nun gondol pidesine ve her pazar sabahı kuyruk olup kıymalı pide yaptırdığımız Balık Pazarı'ndaki büyük fırına ithaf ediyorum...)

Çocukluğumuzda okullarda yerli malı haftası yapılırdı. Herkesin önünde muzlar, portakallar olurdu. Hiç unutmam, defalarca yazarım, bizim önümüzde iki kuru fındık. Önünde muz olanlar, bizim önümüzdeki iki kuru fındığa bakıp, gülerdi bize. Ve sonra büyüdük. Yerli malı haftasını muzlarla kutlayan çocuklar, bizim fındıkları satıp kendilerine son model cipler, motosikletler aldılar... Bizde meydanlarda hâlâ polis dayağı yiyoruz, şu ekmeğin kavgasına!..

Dağa oğlan kaldırma

"İmaretlerde orta ve yüksek medrese öğrencileri barınıyorlardı. Günümüzün öğrenci yurtları yerini tutan bu yerler küçük hücreler bölmelerine ayrılmış olup kubbe tavanlı bu odaların her birinde üç-beş kişi birlikte kalmaktaydılar. 16. yüzyıl medreselerini ve imaretlerini incelediğimizde, buralarda o kadar uzun yıllarını geçiren öğrencilerin ruhsal bunalım içine yuvarlanmaktan kendilerini kurtaramayacak koşullar içinde yaşadıklarını görürüz. Duvarların çok kalın olması yüzünden yeterli ışık girmiyordu. Ömürlerinin en genç ve kızgın çağını, bu dışa kapalı, dar, karanlık ve kubbe biçiminde tavanından karanlığın hayalleri sarkan bu hücrelerde geçirmek zorunda bulunan öğrencilerin ara sıra çıktıkları şehrin sokak ya da çarşı ve pazarları da onların gençlik ihtiyaçlarına kesinlikle kapalı bulunuyordu. Gizli çalışan, yakalandıkça da şuraya buraya sürülen fahişeleri bulmak çok zor bir işti. Kadın ya da kızlarla sokakta bile konuşurken, hatta bakışırken yakalanmak, asayiş görevlileri için bir av gibiydi. Onun için medreseli gençlere nefislerini hiç olmazsa bir dişinin göz ve gönül sevgisi ile az-çok avutmak olanağı da kalmıyordu.

Az sayıda binaya çok sayıda öğrenci yığılıyordu, bu koşullar altında derse çalışacak iradeyi kendilerinde bulamadıklarından

başka, cinsel hayallerini kamçılar tarzda kurulmuş olduklarını söylediğimiz hücrelerinde toplumsal ahlaka aykırı birtakım alışkanlıklara kendilerini kaptırmaktan kurtulmadılar. Örneğin, cinsel sapıklık, en çok bu sözünü ettiğimiz öğrenciler arasında genişledi ve alışkanlık halini aldı. Öte yandan, uzun zaman içeride tutulan bir atın ya da bir odada kalmış çocuğu dışarı çıkar çıkmaz çılgınlaştığı gibi medrese imaretlerinin içe dönük karanlık yaşamından sokağa fırlayan delikanlılık çağındaki öğrenciler, özellikle 16. yüzyıl başlarından beri saldıran, zorba, eşkıya davranışlı olmaya başladılar. Asayişçiler karşılarına dikildikçe de azmaya, silahlanıp karşı koymaya başladılar. İmaretlerde toplu yaşamanın ve medreseli olmanın kendilerinde yarattığı birbirine arka çıkma ruhu sayesinde çabucak örgütlenmeyi başardılar."

Bu cümleler, ünlü tarihçi Mustafa Akdağ'ın yine ünlü kitabı *Celali İsyanları* adlı kitabından alınmıştır. *Cinselliğin Tarihi* adlı kitabın yazarı Fransız filozof Foucault gibi, siyasal iktidarın bedeni küçük hücreler içinde gözetim, denetim altına alıp, baskı kurduğunu anlattıktan sonra, en az *Celali İsyanları* kadar büyük ve etkili olmuş, *Medrese Öğrencileri İsyanları*'nı yazar. Bir ömrü bu kaynakları taramak ve okumakla geçen Akdağ'ın yüzlerce sayfası, yine yüzlerce kasaba ve şehirde bir yüzyıl sürmüş *Medrese Öğrenci İsyanları* uzun uzadıya anlatılır!..

"Daha önce de bu kişilerin arkadaşları olan Halipoğlu ve Mustafa adlarındaki öğrenciler türbe bekçisinin oğlu Hamza'yı dağa kaçırmışlardı. Aynı öğrencilerden Ahmet adlı olanı sarhoş bir halde ve Kümenkü adını taşıyan Frenk oğlanını kaçırmaya uğraşırken yakayı ele verdi.

Medrese öğrencilerinin insan doğasına aykırı bu utanç verici alışkanlıkları pek açığa dökülmüş bulunmakta idi. Örneğin, 1524'te beş kişilik öğrenci kafadarlar bir oğlanın boğazına tülbent takmışlar, kiminin elinde ok ve yay, kiminin elinde kılıç olduğu halde, sözü geçen oğlanı alıp giderken, Bursa halkı yollarını kesip cenkle oğlanı alıkoydular...

Bu tür ahlak dışı olaylar açıktan alıp yürüdüğü halde, imam,

müezzin, müderris ve benzerleri hacı-hoca takımı nasıl olup da önleyici büyük tepkiler gösterecek bir insani duygusallık göstermediler, anlamak güçtür. Halbuki aynı çevreler, kadın-erkek cinsel buluşumları açığa dökülecek kerteyi bulduğunda hemen mahkemeyi boylayıp kıyamet koparıyorlardı.

Öğrenciler de artık yalnız şehir ve kasabalarda şunun bunun oğluna kızına el uzatmakla kalmayıp, küçük gruplar, hatta bölükler halinde isyan hareketlerine girişiyorlar ve soygun üstüne soygun yapıyorlardı.

Halk davacı olarak mahkemeye çıktıklarında medrese öğrencilerinin silahlı tecavüzleri korkusundan şehir ahalisinin namaza varamaz oldukları geceleyin evler, basarak zorla soyup para aldıklarını ileri sürmekteydiler.

Edirne yakınlarında birkaç kişilik bir öğrenci grubu bir kimsenin oğlunu cebren firar ederlerken, Pınar Kasabası yanından geçtikleri sırada, bu yazının kadısı önlerini kesip oğlanı kurtarmış, ana babaya teslim ederse yine kaçırırlar korkusu ile kendi hizmetine almıştı.

Kalabalık silahlı öğrenci bölükleri pazar yerlerini dolaşarak halkın mallarına el koyuyorlar, zorla oğullarını alıyorlar, koyunlarını sürüyorlardı..."

Celali İsyanlarının gücünü önce medrese öğrencileri, sonra da, köyde boş kalmış gençlerin şehre gelip iş bulamayıp, dağa çıkmaları oluşturur!

Osmanlı'nın en parlak dönemi Kanuni zamanında Anadolu'nun hemen her kasabasında Celali İsyanlarının önünü açmış, Celali İsyanları kadar dehşet salmış *Medrese Öğrencileri İsyanları*'nda da "dağa oğlan kaldırmanın" çok özel bir yeri var!..

Neden oğlan? Reşat Ekrem Koçu'nun dağ padişahları dediği bu eşkiyaların "oğlan" düşkünlüğü nereden kaynaklanıyor? Doğunun en büyük klasiklerinden sayılan Bin Bir Gece Masalları'nda dahi, seks için kız mı, erkek mi tercih edilmeli, sorusu, uzun uzun tartışılmaktadır. Birgün bir bilgiye sahip olduğu söylenen bir kadın bilginle, oğlan düşkünü bir şeyh karşılıklı fikirlerini

söylerler. Şeyh, şairlerin oğlanlar için düzdükleri övgüleri dile getirirken, dini kanıtlar da ileri sürer: "Zaten peygamber de, sakalı bulunmayan genç oğlanların yüzüne uzun uzadıya bakmayın, çünkü onların hurilerinkinden de baştan çıkarıcı gözleri vardır," derken, kadın bilgin de, kadın teninin güzelliklerini, misk-i amber kokularını bir bir sıralar, son söz olarak da: "Bir geri yanla başka bir geri yan arasında ayırım vardır. Birine yaklaşırsanız, giysiniz sarıya boyanır, ama öbürüne dokunursanız miskler saçar. Kim oğlanı kızla kıyaslar? Hint sümbülünün koku saçan ağacına domuz yavrusunun dışkısını kim yeğler?" der.

Bugünkü ürkütülmüş ve tımar edilmiş ve korkutulmuş ahlakımızda, o günün sosyal düzenini anlamamız çok zor. Bir medrese öğrencisinin, ay ışığında, iki dağ arasından dökülen şelale dediğimiz uçan suların serpintileri altında gece boyu yaşadığı aşk dolu dakikaları nasıl çözümleyebiliriz?

Eski metinler, oğlanlardan, ayva tüylü yanaklı, meyve şekerli dudaklı, kadife tenli, çevik, narin kalçalı, inci dişli, hoş sohbet gibi şiirsel kelimelerle bahseder. Mesela: "Onlara, eğer yüzünün beyazlığı bu ayva tüylerinin tatlı gölgesiyle ılımlı hale getirilmeseydi, parıltısından gözlerini kurtarmak olanaksız olurdu", ya da, "şu inci yapılı oğlan", ya da "bakışları ve yanakları aralarında dövüş çıkarırlar, acaba hangisi daha çok erkekler arasında kurban verdirirler", gibi.

Bütün bu eski metinlerde oğlancılık bir dünya nimeti, bir dünya görüşü gibi karşımızdadır. Oysa günümüz eşcinsel metinleri, sevgilisinden, sevişmesinden ve bedenlerinden lanetten bahsediyor gibidir, cinsel kimliklerine hem tapındıklarını hem de lanetlediklerini görürüz. Hatta ileri gidip, bu dünyayı bozmak, sosyal ahlâkı bozmak, aileyi bozmak için bir başkaldırı gibi tezler ileri sürerler!..

Arkasına İran ve Yunan gibi kültürleri almış Anadolu topraklarında medrese öğrencilerinin oğlan düşkünlüğü, çocukluk yaşlarından beri kendilerinin de böyle bir kültürün içinde büyümüş olmaları. Alışkanlıklarını, din ve ahlak dersleriyle dahi terket-

medikleri ve asla manastır hayatına razı olmadıkları ve cinsel azgınlıklarına kendilerini delice kaptırmaları, bizim için derslerle dolu.

Tarih felsefenin ilk dersinde şu hikâye anlatılır, Tevrat'ta geçer: Kral uykusundan uyanıp falcılarını çağırır, bir rüya gördüm unuttum, siz falına bakın, ben rüyamı hatırlayayım.

Unutulmuş bu rüyaların falına hepimizin bakması gerekir. Çünkü Osmanlı toplumunda en yüksek memuriyet makamı "kadılıktır". Bu öğrenciler biraz daha sabırlı olsalar "kadı" olacaklar ve büyük şehirler yönetecekler. Ancak, beş-on öğrenci bir genç çocuğun gül yüzünü ve narin kalçalarını düşleyip, duygu inceliğiyle, sarhoş olup, koca Bursa şehrinin en güzel çocuğunu, şehri canları pahasına basıp, dağa kaldırıyor! Bir gün değil, iki gün değil, bir asır!...

İsyanlarda oğlan çekmenin faydaları var, dağda, bayırda, eşkıyanın yaşadığı zor hayat koşullarına oğlanlar daha kolay adapte olur. Ayak işlerine koşar. Cinsellik dışında da hizmet yapabilir, çetin savaşlara girebilir. Kadınlar hamile kalabilir, aybaşı olabilir ve oğlanlar gibi "binici" ve "sürücü" özellikleri doğuştan yoktur.

Tarih boyu tüm iktidarlar beden üzerine yapılan ticaretlerden oluştu ve tarih boyu tüm yasaklar "beden" üzerine inşa edildi. Bugün dahi, okulumuzu, dairemizi, sokağımızı ve tüm davranışlarımı yöneten, hepimizin üstündeki büyük cinsel pazardır.

En özgürlükçü yazarlar dahi bu cinsel pazarın işleyişini eleştiremez, bu cinsel pazara bir aşk kıvamı, romantik bir tat koymaktan başka ellerinden bir şey gelmez. Yani, yazarlar, dergiler, bu cinsel pazarın borsacısı, acımasız spekülatörleridir. Birbirinden güzel resim ve hikâyelerle içimizdeki "dağa kaldıran adamı" sakinleştirirler. Sonunda, içimizdeki korkunç yırtıcı kuştan, fileli çorabı kaçmış, tek bir müşteri dahi bulamayan bir kaldırım fahişesi dahi yapamazlar!..

Oysa, içimizde en baharatlı dile sahip, şeker adam, üslubu en berrak adam, bedenimizdir. Şeker adamın, okuduğu ve konuştuğu istekler, düşünceler, bomboklaştırılıp, karantina altına alınır.

Önce berrak adamın ruhu, modern dünyanın, modern aygıtlarıyla dağa kaldırılıp iğfal edilir. Ve dağa kaldıran adamı, o dünya şekeri berrak adamı, kıskançlıklar, utangaçlıklar, ayıplar, günahlar topluluğuyla her gün yok ederiz.

Çünkü biz cinselliği bilmeyi, öğrendiğimiz birtakım ayıpları gizlemeyi, cinsellik sanırız. Bedenimize olan güvensizliğimizden dolayı, bu yasak öğretiden daha güçlü, gizleme dürtülerimiz gelişir, onları kısa zamanda bitmek bilmeyen korkular haline dönüştürmeye, psikiyatristlerin eline oyuncak diye vermeye başlarız.

Ama işte, oysa, işte! Tarihin o noktasında, insanlar dağa kaldırıyor! Hayatlarını hiçe sayarak, en acımasız canavarlıkların üstüne yürüyerek! Bugün ise uçan sular gibi şehveti şeytan gibi taşlar, pudra yüreği hazzı yangın söndürücünün köpüğüyle yok ederiz. İnsan bedenini göremezse kendini göremez, başka bir bedene uzanamaz, hiç göremez... Nasırlaşıp, körleştirilen bedenleri ise sakinleştiricilerle dinlendiririz.

Bir gün, vücutlarında farklı cinsel kıvrımlar keşfedip, kendilerini uçsuz bucaksız Doğu ülkelerinin yolculuğunda kamyon şoförlerinin kucaklarına atan çiçek çocuklarının ya da bunlardan bütünüyle farklı, henüz 18 yaşında medrese öğrencilerinin oğlan düşkünlüğünü, dağa kaldırmasını, eşkıyalığını düşünün!..

Macera! İnsanoğlu, dar ve sıkışık alanında ya da kurulu ahlaktan kendini kurtarabilmek için, ruhunu, tarihin en büyük başkaldırılarına en büyük meydan okumalarına çağıran bir dürtü, macera!

Bir başka dünyada kırk bin huri, gılman vaad ederek, sakinleştirilemez, bu bedenler manastıra tıkılamaz... Dinsel sarhoşlukla bedenleri zapturapt altına alabiliriz ama bu büyük hikâyenin arkasına dolandığımızda, bedenlerin istediği "seks", "çılgınlık", "erotizm", "sapıklık" değil, insanoğlunun sonsuz arzusu: Maceradır...

Tüm maceraları dizginlenmiş biz insanlar, o çağların büyük başkaldırılarını anlayamayız, onları, sapıklıkla, azgınlıkla, seks düşkünlüğü ve ahlaksızlıkla açıklayamayız...

Milyonda bir delilik vakasından başka, küçük bir çocukla seks yapmayı kim düşünebilir, ancak yüksek bir kültürle büyümüş Belçika ve Fransa'da küçük çocuk seksi üzerine büyük bir piyasa ortaya çıkarıldı, çıkacak!.. Bu macerasını kaybetmiş insanlığın yeni macera arayışlarıdır!..

Köpekleşmenin tarihi

Aç toplumlar değil çöp, böcek bile yer. Çin ve Fransız mutfağının büyüklüğü, kültürel zenginlikten değil, kıtlıktan ve saltanatın şaşaasından kaynaklanır. Asırlar süren açlık, yoksul kitlelere ne bulurlarsa yedirtmiştir. Çinliler hemen her şeyi yiyen tek millettir. İlkel toplumlar böcekler ve larvalar üzerinde uzmandır. Fransızlar, ihtilal sonrası Paris işgalinde hayvanat bahçesindeki tüm hayvanları, kanalizasyondaki fareleri bile. Şarap, mantar, salyangoz kültü için, nem ve rutubet gerektirir, bunun için de yerin üç kat altına inmeniz gerekir, orada da ancak yoksullar yaşar.

Toplumların tarihinde büyük yenilgiler sonrası hep muhteşem bir debdebe ihtişam dönemleri başlamıştır. Padişahların, kralların kırk yıl düşünseler akıllarına gelmeyecek yiyecekler, büyük mağlubiyetlerden sonra gelir. Aşağılanan yöneticiler, zenginliklerini bin bir ayrıntısıyla, bollukla göstermek ister. Hatta bazı krallar, yoksul halkı bu büyük yemek sofraları etrafında gezdirir, sonra yine aç gönderirler. Bolluk gösterilerinin dramatik etkisi halka güven versin diye. Bu ne tesadüftür ki, yemek edebiyatları, ayrıntılı bolluk ütopyaları hep açlık dönemlerinde gelişir.

Romalılar yemek gösterilerine öyle ileri bir safhaya varmışlardı ki: Sofraya getirilen leziz bir domuzun memelerinin içinde

renk renk ötücü kuşlar. Romalıların yemek odalarında, hamam kurnası gibi, kusma kurnaları olduğunu hepimiz biliyoruz. Ve tabii her çağın ziyafet sofralarının değişmez mönüsünde mutlaka kahramanlık şarkıları vardır.

Osmanlı'da da meşhur Lale Devri Karlofça yenilgisinin ardından gelmiştir. Laleler üzerine kaleme alınan metinler belki de Türk edebiyatının en analitik çalışmalarıdır. Yani bir lale cinsinin ayrıntılı, büyüleyici anlatımı öyle incelikte, işçilikte ve güzelliktedir ki en sıkı romanlarımızda bile bu derinliği biraz zor bulursunuz.

Kurt birgün çok acıkır, kasabaya iner. İri kıyım, yağlı bir köpeğe rastlar, kurt şaşırır, köpek, "sahibim her gün beni yediriyor" der. Kurt, "bu ne güzel insan, bana da verir mi?" der. Yola koyulurlar, tam evin kapısına geldiklerinde kurt, köpeğin boynunda bir iz görür. "Bu nedir?" der. Köpek, "sahibim beni yedirir ama her akşam da bağlar" diye cevap verir. Kurt tekrar ormana geri döner.

Bu ünlü kurt masalını çocukluğumda okuduğumda, ruhumun diplerinde derin bir fırtına estirdi, bugüne kadar hayatımın yönünü değiştirdi. Kurt, gerçekten yeryüzünün tek eğitilemeyen, öğretilemeyen hayvanıdır. İğneyle, uyuşturucuyla da onu evcilleştiremezsiniz. Gelin görün ki, bağımsızlığına kurdu sembol seçmiş bu tarihin siyasi-sosyal çürümesi onun ruhunu çoktan köpekleştirdi.

İntisap etmek, bağlanmak demektir. Bir tarikata giren, falan şeyhe intisap ettim, der. Şeyh olması gerekmez. Geleneksel saygı-sevgi kültürü, insanları bir işadamına, siyasi bir lidere derinden bağlar. Asla sözünden çıkmazlar, eleştirmezler, ömürleri boyu onun yanlışlarını görmezler. Onların hesabına çalışırlar.

Ona düşen, susmak, sabretmek. Ezilebilir, hakları yenebilir, işten kovulabilir, aşağılanmaya maruz kalabilir, sesini çıkartmaz. Batıda vahşi kapitalizm doğup büyümesini bu körü körüne güven ortamına borçludur, işte bizde de böyle oluyor.

Dünyanın en suskun köylerine, kuzulaştırılmış liselerine, imam hatiplerine, sindirilmiş üniversitelerine, anası ağlatılmış

gecekondularına sahip olduğumuza göre, sesinizi çıkartırsanız, açıkta, aç kalırsınız, yerinize binlercesi beleşten-bedavadan bulunur.

Aslında bu çok karmaşık ve pis bir konu. Derin bilgi ve derin dostluktan kaynaklanmayan bu bağlılığı "görev" duygusuyla da açıklayabilirsiniz. Batılılar ortaçağdaki bu körü körüne bağlılığı (Saddam örneğindeki gibi) hadım edilmişlikle, gizli bir eşcinsellikle dahi açıklamaya çalıştılar.

Orgazm dediğiniz nedir ki, bir parça kasılma, bir parça hayal. Bir selam çakın duyarsınız.

Aslında bu çok karmaşık ve pis bir konu. Bu muhteşem kerizliğe-güvene dayalı geleneksel ilişki yüzünden, tüm siyasi, sosyal, iktisadi kurumlarımızda vergi yok, sosyal sigorta yok, hukuk yok, ama sermaye üstüne sermaye, şiştikçe şişiyor, kabarcıkları patlıyor bataklığın.

İtaat kültürü, kültürümüzün yüksek beslenme rejimidir. Bu gösterişli boyun eğmeye, imajı ve dramatik etkisi yüzünden devletimizin, siyasi liderlerin, cemaat liderlerinin çok ihtiyacı vardır, başka türlü var olamazlar. Patron-ağbi-lider, yol gösterici, aydınlatıcı, ışığın kendisidir. Allah'tan başka kimseye boyun eğmeyen kültür, derin bir muhabbetle siyasi-sosyal özgürlüklerini teslim eder.

Eric Fromm, *Hürriyetten Kaçış* kitabında bu soruyu sorar: "İnsanlar hürriyetlerini neden bir lidere, güce, otoriteye teslim edip, hürriyetten kurtulmak isterler?.."

Neden insanlar baba gibi sistemler ararlar? Aslında bu pis ve karmaşık bir konu. Şu sahneye bakın, yaşlı bir insan, çocuk gibi el etek öpüyor, eğilip bükülüyor. Neyin işaretidir bu. Yaşlı çocuklar, büyüklerinin yanında zaten bir ömür ölü taklidi yapmışlardır. Yani, nefislerini, bedenlerini, kendilerini, ihtiyaçlarını hep saklamak zorunda kalmışlardır.

İşte bu marazi kültür kutsanmış, gökselleştirilmiş, asırlarca ağır ateşte pişirilmiş, müfredat programlarında çocuklara sunulmuştur.

Bu ne budalalık, ne de bilgisizliktir. Tarihsel, toplumsal, dinsel hastalığımızdır. Tanrısal bir varlık inancıyla bir başka insanın önünde huşuyla eğilmek, dini bütün insanlar için açıklanabilir bir şeydir. Korkunç olan da budur. Bundan hoşnutluk duyulmasıdır. Hoşnutluk kendilerine kalsın. Bizi ilgilendiren, bu insanların çalışmayı sevmeyen, tembelin, uyuşuğun biri olmalarıdır. Asla orijin bilgi üretemezler. Tekrarı, taklidi, yapılmışı severler.

Sohbet toplantılarında pırıl pırıl Anadolu çocukları, jöleye yatırılmış çilek gibi, ziyafet sofralarına, kahramanlık şarkılarına katık edilir.

Aydınlar ne işe yarar? Aydınlar üzümlü kekin içinde üzüm taneleri gibi. Hiçbir keklik bu kadar leziz olamaz. Yalnız karın doyurmazlar, manevi doyum da sağlarlar. Bir toplum için bundan büyük bela yoktur, yalakalığın onlar da farkında, ne yapsınlar, liderleri "ekmek ağacı..."

Teknolojisi çok eskimiş bu boyun eğme ahlakını, yine bu halkın yoksul çocukları alaşağı edecektir. Bu güzel ülkeye hakettiği dik baş, onur gibi değerleri, masaldaki-destandaki kurt gibi bağımsız olarak verecektir.

Bu nasıl ahlaktır, şereflerin şerefi boyun eğmektir, bu nasıl ahlak, boyun eğmek için acı ve ıstırap çekilir, bu nasıl ahlaktır, en yüce erdem sözünden çıkmamaktır.

Bir kurt gibi, alın başınızı gidin kardeşlerim! Uçsuz bucaksız yalçın tepelerde buzlu rüzgârlar, kayalara ne söyler ki, kaya parçaları sökülüp bırakır kendini yamaçlara! Ne söyler?...

Bir kurt gibi alın başınızı gidin kardeşlerim, deli dolu akan coşkun ırmakta sürüklenen sular balıklara ne söyler ki, balıklar havalara zıplar? Ne söyler?..

Timsah zerafetinde yalanlar söyleyen düzenbazlara sorun!...

Gençliğe, cinsel enerji güçlerini artıran afrodizyak ürünler gibi bakan ağbilere, liderlere sorun!..

Sordukça aydınlık insanları sevmeyi öğrenirsiniz...

Türk komedyası

Birinci Sahne

Ben gencecik bir çocukken Trabzon'un ünlü Deli Musa'sı vardı. Ben de çoğu insanımız gibi onun bir deli değil, halk evliyası olduğuna inanırdım. 12 Mart Muhtırası verilmişti. Deli Musa, üstüste giydiği iki kat paltosu, hiç yıkanmamış saçlarıyla Atatürk heykelinin tam önünde, geleneksel nutkunu veriyordu!

"Dinlediniz muhtırayı aşağılık köpekler! Yağlı apoletler, mukavva ve tahtadan yıldızlar, savaş, hayvan ve kan oyuncuları, işte demokrasiniz!"

Radyo başındaki halkın coşturan alkışları arasında devam ederdi: "Dinleyin huşuyla muhtıranızı sivri külahlı yardakçılar! Büyük Amerika babanızdan rütbeli amcanıza, meclisin zamparalarına mektup var!"

Musa'nın giderek müstehcenleşen konuşmasından halk çılgınca eğlenir, Musa'yı coşturmak için, laflar atılır! "Sen bu muhtıradan ne anladın Musa?"

Deli Musa: "Sen sus şakşakçı hokkabaz! Yedi gün yedi gece şenlikler yapıyor gazeteciler! Muhtırayı kutluyor orospu aydınlarınız! Bir muhtıra da yoksul, gariban, aç halk için neden vermezler! Cevap ver palyaço! Muhtıra diyor ki, 18'lik karıları ben düzeceğim, doksanlıkları sen, ajans dinleyen hamamoğlanları."

Kısa bir suskunluk, Musa, parmağını halkın gözünün içine so-

karak: "Siz, sen, sen, cevap ver Sivri Külahlı Yardakçı! Muhtıra diyor ki, herkes, götünü kesip babayasaya yapıştıracak, cemi cümle canı çeken düzsün diye!.."

Musa'yı tekrar-tekrar konuşturmak için, halk bastırır: "Anlamadık Musa, muhtıra ne diyor?"

Musa: "Muhtıra diyor ki, ordu şerefli kahramandır!.. Plevne'den çıkan Gazi Osman Paşa'dır, Brezilya'nın forveti, Didi, Maydonoz-Garınca, Pele'dir. Muhtıra diyor ki, orduyla dalga geçenleri Ulus'tan Kızılay'a darağacı dikip sallandıracağız! Muhtıra diyor ki, bugünden tezi yok, herkes kaynanasının, .tünü kesip camlarına yapıştırsın, turistler otuzbir çeksin! Muhtıra diyor ki! Ancaaaak başbakanla alay edebilirsiniz, çünkü demokrasi gavatların rejimidir, başbakanla dalga geçmek devletimizin temel ilkelerine uygundur, cumhuriyetimiz yağ bağlar! Muhtıra diyor ki, başbakanınızı eşeğe bindirin, uzun sarıklı, sarığı dilimli, sakallı acayip adamlar gibi sokak sokak gezdirin, muhtıra diyor ki, yurdumuzu işte bu eşşekler parçalıyor diye bağırın! Muhtıra diyor ki, yurdumuzu her defasında şerefli kahraman ordumuz, Gazi Osman Paşamız, Tiryaki Hasan Paşa'mız kurtarıyor, bu gavatlar batırır!..

Tüm Trabzon'un deli divane sevdiği Deli Musa çoktan öldü. İlk siyasi derslerimi ondan, onun şu mısralarından aldım: "Yağlı apoletler, mukavva ve tahtadan yıldızlar, savaş, hayvan ve kan oyuncuları! İşte demokrasiniz!..

Delinin biriydi işte. Ne yapacaksınız, siz ona bakmayın. Muhtırayı ayakta alkışlayan aydınlarınızı okuyun!

İkinci Sahne

Ben çocukken, aynı parkta sık karşılaştığım bir muhabbeti yurtdışından gelen işçilerin anlattıkları!...

"Eee Hüseyin oralar başka nasıl?" Hüseyin: "Nasıl olsun efendiler, gâvurun dini imanı yoktur, karıları karı değil, erkekleri erkek değil, ne ahlak var, ne ayıp! Demem o ki, gavurun dini imanı yoktur, oturun aşağı dininize şükredin, el kadar külotla sokakta gezerler!.." "Ee Hüseyin, hepsi bu kadar mı?" Hüseyin: "Bu kadar olur mu efendiler, biz ne yaparsak tersini yaparlar, diyelim biz karıyla yattıktan

sonra gusül yaparız, onlar yatmadan önce banyo yapar!" "Eee Hüseyin gâvurun yaptıkları bu kadar mı?" Hüseyin: "Bu kadar olur mu efendiler, dükkânların camları içinde boy boy genç kızlar sıralanır, canları hangisini isterse, onunla... Demem o ki efendiler, gâvurun ne dini vardır, ne imanı, oturun dininize şükredin!.."

Konuşmalar uzar yatsı biter! Geceye doğru Hüseyin miki (seks) filmleri, film makinasını çıkartır, mahallenin gençleriyle birlikte izlerler, boy boy seks dergilerinin ne dini kalmış, ne imanı karılarının her bir posteri kapanın elinde kalır.

Delisi, kadını, askeri, gündüzü, gecesi başka bu iki yüzlü sahtekâr ahlâk, yakın tarihimize mührünü vurmuş, muhafazakâr dünya görüşümüzün en sivri ucudur. Akrobatik söz oyunlarıyla süslenmiş her ikisi de Batı hastasıdır, biri karısına, biri Amerikasına.

Oysa Batı'da özgürlüklerin önünü aydınlardan çok, maliyeti çok büyük kanlı savaşlar açtı, I., II. Dünya Savaşları, iç savaşlar! Artık barışa inanmasınlar da ne bok yesinler! Bok yemek bize ait bir kültür!

Batı'da cinsel özgürlüğün de önünü aydınlar açtı sayılmaz... Cinsel hastalıkların veba salgını gibi toplumun en narin diplerine sirayet etmesi, büyük sosyal bunalımlara yol açması, burjuva ahlakını, ailesini çürütmesi açtı, diyebiliriz.

Aydınların yaptığı, ikiyüzlü muhafazakâr, burjuva ahlakının eleştirisini yapmak. Bizim aydınlarımız gibi muhtıra verilirken, gözbağcılık, hayvan oynatıcılık yapmadılar! Papazların, rahiplerin, askerlerin, aristokratların, büyük devlet adamlarının mahrem, iki yüzlü hikâyeleri romanlarda, basında toplumun gözlerini açtı. Bir tarafta savaşın milyonlarca ölüsü, diğer tarafta frengi gibi cinsel soğukluk hastalıkları, tüm bunları gizlemeye çalışırken çürüyen Batı medeniyeti!...

İşte burada aydınlar, "gerçeği" istedi! Bizim aydınlarımız ne istiyor? Çengi, köçek, zurna ve soytarı, ekran curcunası şovuyla siyaset! Sivri külahlı laik yardakçılar bir tarafta, zil zurna cahil yobaz şeriatçılar öbür tarafta!...

Kurmaylarımızın bağımsızlık karakterimizdir deyip Amerikancı olması, Batının dini imanı yoktur diyen muhafazakârları-

mızın Batılı karılara hasta olması çürümüş milli ahlakımızın on dramatik sahnesini oluşturur! Ve en iyi Karaoğlan filmlerinde anlatılır! Kahpe Bizans sarayında tek bir iyi karakter vardır, o da sarayın sarışın kızıdır. Karaoğlan'ın bu kızla sevişme sahnesi, Türk'ün fedai, korumacı, bağımsızlık komedyasının en acıklı sahnesidir!...

Üçüncü Sahne

Özal ekranda kalemini halkın gözünün içine sokar. Özal'ın rüzgârı Türk aydınlarının kafasında büyük bir dalgalanma yaratır. İkinci Cumhuriyetçiler, Yeni Osmanlılar, boktan püsürükten adamlar, liberal sol gibi gürültülere yol açar. Özal, hayali ihracatla ülkenin önünü açarken, alkışlanır. Büyük devrimci gibi karşılanır. Dövize öyle bir açlık var ki, Özal'ın hayali ihracatı büyük bir iktisadi buluş olarak tarihimize geçer. Çok sonra Yusuf Bozkurt Özal, hayali ihracat olmasaydı, ekonomiye bu ivmeyi veremeyecektik, diyecektir. Bu büyük soygun, ülkenin onur, namus taşını yeniden oynatır, aydınların alkışlarıyla! alçaklığın palavrasından dahi ahlak yaptık kendimize. On yıldır televizyonlarda hayali ihracat skandallarını izliyorsunuz. Bu "palavranın" aydınları hâlâ köşelerinde, siyasetçileri hâlâ mecliste. Onur damarı çatlamış bir ülke bıraktılar geriye! "Ülkenin menfaatleri gereği" iki yüzlü, sahtekâr olmalıdır, bunu bir dünya görüşü gibi kakaladılar!...

Ve o günlerde ne trajik insanlar tanıdık. Akşam eve gitmek için otobüs bileti bulamayan memur bir kadın, soğukta durakta dayanamayıp tekrar dairesine dönüyor, bir bilet için, biraz önce kendisini düzmek isteyen kapıcıya evet deyip, akşam sessizliğinin asansörüne giriyor, çünkü evde çocuğunu yalnız bırakmış. Bunları gördük, bu hikâyeleri yazdık. Dönüp kimse bakmadı, bu insanların, bu hikâyelerin yüzüne! Çünkü ülkemiz kalkınmış, köşeyi dönüyorduk, bizim gibi yazarlardan Şili'de bile kalmamıştı diye bağırıyorlardı... Bu üç ayrı sahnede şekillenen iki yüzlü ahlakı toplayın, devletin Susurluk ahlakını bulursunuz.

Susurluk üzerine konuşanlar ne diyor bize? Sivas'tan öteye pasaportla gidiyordunuz, ülkeyi bölüyorlardı, çocukları öldürüyor-

lardı, biz kurtardık. İşte bunları düzene koyduk, şimdi rahatsınız. Çete-mete değil bunlar, savaşın maliyetidir. Her devlet yapmıştır böyle işler!..

Ey sivri külahlı yardakçılar! Savaşın maliyetini kim ödedi? GAP'a yirmi yıldır kim para ödüyor? İşte o, bir otobüs biletine düzüşen memurlar! Savaşın 90 milyar doları aşan maliyetini kim ödedi? Kimin çocukları öldü orada! Siz hangi ülkeyi, kimin ülkesini kurtardınız?

Melek gibi çocuklarıyla, ırzı, namusuyla, ahlakıyla, rezilliğiyle bu halk ödedi. Ve bu halk sizden sadece "gerçeği" istiyor!..

İkinci Dünya Savaşı bitip, Alman aydınları harabeye dönmüş ülkelerine döndüklerinde bir kampanya başlattılar: "Papa Neden Sustu?" tüm bunlar olurken, Naziler Yahudileri yakarken, papa neden sustu? Bu sorunun cevabı hâlâ verilmemiştir!..

Cumhurbaşkanlarından kapıcısına kadar, bugüne kadar neden sustular? Adı, sanı ne olursa olsun, susanlar kimse, neredeyse neden konuşmuyorlar? Gaza getirilmiş, eline silah verilmiş, beş-on tetikçiyi mahkeme önüne çıkartıp, kurtulmak istiyorlar!..

Çünkü "ülkenin menfaatleri" içinmiş! Ülkeyi, devleti, üç-beş çakalın kuyruğuna teneke diye takmışlar ve şimdi susuyorlar ve onlar "kahraman" büyük siyasetçi, ne muhtıralardan, ne darbelerden çıkıp gelmişler!.. Ve bir de gazeteciler, televizyonlar bu iki yüzlü sahtekârlığın "dekoru" oluyorlar!

Tarihi, romanları, okuyun her yerde arayın, bulamazsınız, kendimiz ve ülkemiz için yalan söyleyerek yaşamaktan daha kötü bir ölüm yoktur!

Ve bu yalan söyleyen kültür, devlet, muhafazakâr ahlak öldürmekte sınır tanımadı, tanımayacaktır!

Son Sahne

Show TV, Kanal D, Radikal, Yeni Yüzyıl, sivri külahlı yardakçılar, laikçiler! "Her Türk asker doğar", komando yürüyüş adımı sayılacak, say!

Not: Şüphesiz asla fikren değil, muhtıra ateşi geçene kadar siyaseten Refah Partiliyim, dosta düşmana duyurulur!..

Sonuç olarak: Çankırı Özlem Seyahat

...sonra hep birlikte tutuklandığı sahneyi izledik, Türkiye ayağa kalktı, uzun yıllardan sonra aydınlar düşünce özgürlüğü için kolları sıvayıp, ellerinden geleni yaptılar. Çankırı Cezaevi'ne ayak basana kadar hangi cezaevine girdiğini bilmiyordu. Önce görüş izni vermediler, tüm kapılar kapandı, sonra emir geldi, tüm kapılar açıldı, krallar gibi ağırlandık, tam dört saat görüştük ve tekrar yukarıdan emir geldi, görüş izni vermediler ve son pazar sürpriz bir şekilde apar-topar çıkartıldı, Ankara Sanat Tiyatrosu'na koştuk, seyirciler, oyuncular, Eşber Yağmurdereli oyunda anlatılan hikâyenin canlı, naklen yayın "gerçeği" içinde ağlıyorlardı.

Sizlerin de dünyanın da dakika dakika izlediği yirmi günlük, bu gerilimli hikâyenin film kısmı artık geride kaldı, elimizde sadece Çankırı Özlem Seyahat'in biletleri kaldı.

Çankırı Özlem Seyahat iki yıldır var, yıllardır bu hatta Çankırı Çağdaş Seyahat çalışıyor, Çankırı-Ankara 150 km., iki saat. Trafik sıkışmasın diye Özlem Seyahat'a başka yol vermişler, iki saatlik yol boyunca karşı yönden gelen üç-dört araç ancak görebiliyorsunuz, sessiz, bomboş bir yol, bu yol asıl yoldan 15 dakika daha uzun... Kemal Tahir bizim otobüs penceresinden gördü-

ğümüz dışarısını şöyle anlatıyordu: "Dışarısı ihanetle doluydu. Dışarıda sessizlik kudurmuş bir köpeğe benziyordu. Salyaları akarak, cam gözleri kimseyi görmeden, burnu doğrusuna koşan, delirmeye ve ölüme doğru koşan bir köpek..."

Burası, Anadolu'nun orta yeri, 150 km. boyunca herhangi bir apartmanın önündeki kadar yeşillik toplamı ot parçası bulamazsınız. Burası Orta Anadolu, şehrin tüm ekonomik ölçekleri Güneydoğu'nun en yoksul şehrinden bile aşağıda, nüfus elli bini geçmiyor. Şehirde tık yok. Sanki iyi, hızlı araba kullanan güzel giyinen herkes çekip gitmiş bu şehirden. Çankırı "şehir" olmaktan korkuyor, şehirleşirse, sinsi, ucuz, basit, Kemal Tahir'in ebediyen değişmez dediği köy gerçeğini oluşturan "köylülük"ten yani, geleneğinden kopmuş olacak!...

İşte bu şehir 1920'nin Ankara'sı. Mustafa Kemal, Ankara'ya geldiğinde, o günün Ankara'sı, gidin görün, bugünün Çankırı'sı. Hiç değişmeden duruyor. Biri hızla değişirken, diğerinin dibe vurması, bu iki bitişik şehrin hikâyesi, ebediyen değişmeyecek dangalaklığımızın hikâyesi...

Burası Anadolu'nun orta yeri, bomboş dağların yerden hortluyormuş gibi ürküten görüntüsünü çözmeden, hiç kimse siyasal bir düşünce edinmesin, particilik oynamasın, çünkü bu yoksulluğun sağcı, muhafazakâr zihniyeti her gün ekranlardan milyonlarca pırıl pırıl gencin yüzüne tükürüyor.

Kemal Tahir, *Köyün Kamburu* adlı romanında Çankırı köylerindeki frengi hastalığını anlatır. Frenginin buradaki adı: Kara Çıban'dır. Köyün imamı frengiye tutulmuş Parpar Ahmet'i iyileştirmek için, okuyup, üfler, falakaya yatırır, sonunda Parpar Ahmet'i samanlığın direğine zincirle bağlayıp, sopa atarlar, dayak yiyerek ölür...

Orta Anadolu yüreğimizdeki kara çıbandır. Hiç iyileşmeyecek gibi görünüyor, Kemal Tahir'in köy romanlarındaki tezi de şudur: Kendi içinde kapalı, donmuş, çürüyen köyün hiçbir şekilde ilerlemeyeceği...

Çankırı'nın tilkisi, yabandomuzu ve eşeği meşhur. Çankırı'nın

tuzu, mermeri çok meşhur, asırlardır ikisinden de verim alınamıyor. Buğday, hayvancılık ve yeni açılan et tesisleri Aytaç ve Makina Kimya'nın uçaksavar fabrikası... (Ankara'da hava kirlenmesin diye buraya aktarılmış) Ve tarlalarda çürüyen kavunlar. İş alanları bunlar.

Ankara-Çankırı 150 km. unutmayın, ülkenizin kaderi, zihniyeti gerçeği bu yolda yatıyor, ben de çocukluğumdan beri "Uzaklar" belgeseli gibi okyanusu tek başına geçen teknelerin öykülerini dinledim ama bu topraklar çırılçıplak, sanki bu topraklarda nükleer deneme yapılıyormuş gibi bomboş, ürküten dağlar. Bu düşüncemde yanılmamışım, eskiden Çankırı'da çocuklar, Çankırı neden hiç kalkınmıyor diye üzüldüklerinde, "Çankırı'da devlet atom bombası saklıyormuş, bu yüzden kalkınmıyor" diye inanırlarmış...

Evet, gerçek bu, Çankırı'da devlet atom bombası saklıyor, bu atom bombası çürümüş, kokuşmuş sağcı zihniyet, yüzyılların salamurasına yatırılmış, masrafsız, dayanıklı, her işe koşulan, "dar yer" ideolojisi...

Kemal Tahir'in düşüncesi de budur: Dar yer ideolojisi... Bu dar yerde tüm milletvekilleri neredeyse dışarıdan gelip listelere girdiler, bu milletvekillerinin fıkraları artık Çankırı kültürü olmuş.

(Kısa adı Orüs olan orman ürünleri sanayiinin yıllarca başkanlığını Demirel'in kardeşi yaptı. Tema Vakfı Başkanı Demirel'in elinden ödül alıp ormanlarımızı kurtarıyor. Ilgaz Dağları'nın tomruklarını siyasilerin alıp nasıl kullandığını bilmeyen yok. Tema Vakfı Başkanı Demirel'in elinden sadece ödül almıyor, artık Demirel gibi konuşuyor; erozyonun önünü yaptığımız çalışmalarla alıyoruz, Hilton salonlarında ağırlandıkça, ödüller aldıkça konuşmaların şekli değişiyor. Salaklık işin başından belliydi. İnsansız ve siyasetsiz bir çevre anlayışı buraya kadar. Fon ayırarak, duyuru, broşür, toplantı... Paralar toplanarak üstesinden gelinebileceğine inanıyorlar. Ağaç günlük bakım, özen ister, suni ormanlarla hiçbir ülke erozyonu önleyemedi. Tema Vakfı ısrarla siyasetten korkuyor. Ormanları yağmalayan medya ve siyasetin ünlü kelli felli patronlarına henüz tek bir laf etmiş değiller. Ancak, yol kenarlarında ağaç sulayıp, bir-

takım bilmiş gösterişli projeler hazırlayıp bu köklü zihniyeti değiştirebileceklerini sanıyorlar, bu zihniyet, sağcı zihniyetin ta kendisi, insanı değiştirmeden çevreyi değiştiremezler. Şu anda ülkemizde bir bok yapıyorum havası yaratıp hiçbir bok yapamayan Tema Vakfı Anadolu'da kökleşmiş, çürümüş zihniyetin kendisi, para toplamaktan, ödül almaktan başka bir işe yaramıyorlar. Ne sanayiinin devlerine laf dokundurtabiliyorlar ne de bildiri ve duyurularında ağlayıp, sızlamaktan başka bir şey biliyorlar. Ortalığa atlamışlar, bu kadarı bizde de vardı, ağlayıp, sızlayıp, ödül almak, bunları biz zaten yüz yıldır yapıyorduk, size neden ihtiyaç duyalım...)

Bu toprağın, bu zihniyetin köküne inecekler, Nazım Hikmet'in Kemal Tahir'in anlattığı insanları tanıyacaklar. Eşber'in mecliste pankart asan gencecik çocukların yattığı Çankırı Cezaevi'ne girecekler.

Cezaevindeki kitaplar, tüm şehirdeki kitaplardan daha fazla. İşte, Çankırı kalkınsın diye olimpik yüzme havuzu yapılmış, havuzun demirlerine halk eşeğini bağlıyor. Fıkra gibi anlatılıyor. Bayındırlık ve İskân Bakanı, hani büyümüş adam olmuş, memleketine bayındır yapacak, adı da Nurettin Ok. Köprüye adını veriyor: Ok Köprüsü. Ancak bu modern köprünün meyili biraz fazla, bu köprüden önceleri eşekler geçermiş, köprü de sadece bu işe yararmış, şimdi yeni köprüden eşekler geçemiyor, köprü de bir işe yaramıyor...

Eşek hırsızlığından milletvekilliğine kadar yükselen bir başka milletvekilinin hikâyesi Aziz Nesin'in *Zübük* hikâyesinden daha beter. Milletvekili kahve konuşmalarında "şimdi içinizden bana bu adam eşek hırsızıydı diyorsunuz, doğrudur; ama sonunda önemli adam oldum" gibi sözleri fıkra gibi anlatılıyor.

Neden eşek kültürü Orta Anadolu'da bu kadar yaygın. Ne bulsa yiyen, hiçbir özel ihtiyacı olmayan, her işe koşulan, dayanıklı, masrafsız eşekler bu topraklarda ebediyen değişmeyen monoton gündelik hayatın "hızını" simgeliyor.

Anadolu'nun nalları altından yağız atlarla fethedilip eşeklere terkedilmesini ancak sağcı, muhafazakâr zihniyetle açıklayabi-

liriz. Çankırı, "baş eğmenin" simgesi olmuş. At: Başkaldırı. Eşek: Baş eğme, kendi halinde, bana dokunmayan yılan...

Çankırı, tarih boyu hiçbir isyan, savaş görmemiş, arada kalmış, merak etmemiş, acı çekmemiş, birilerinin yakasına yapışmamış, baş eğme Orta Anadolu'nun "karakteri" olmuş.

Zır cahil bilgiler de var, mesela Ankara Keçiören'de oturan Çankırılılar'ın çıkardığı bir gazetede Çankırı adının Çankırı'yı fetheden Karatekin'in 'kırın şu çanları" demesi üzerine, "Çankırı" olduğunu yazıyorlar, oysa Çankırı adı, "gangr" gibi tarih öncesinden geliyor, bu bilgi her yerde yazıyor ama onlar yine yalan söylüyor, çünkü tarihleriyle övünmek istiyorlar. Mesela Karatekin'in türbedarı türbenin bakımsızlığından ağlıyor ve herkes bu ağlamayı dile getiriyor, oysa, uçsuz bucaksız sefilliği, göbeğinde yaşadıkları monotonluğu gören, duyan yok.

Övünmek için daha neler arıyorlar, neler, mesela Isparta'ya gülü Çankırılılar'ın götürdüklerini söylüyorlar.

Ve en çok da, Ankara Ulus'ta genç cumhuriyetin en önemli caddelerinden Çankırı Caddesi'nin adının değiştirilmesini istiyorlar, çünkü bu caddede, üç-dört tane pavyon var, leke aldıklarını düşünüyorlar!..

Sakın şaşırmayın, Çankırı'da din ve devlet neredeyse aynı anlama geliyor. Bunun için anlatılan bir hikâye de var. Yumuk adında yaşlı bir köylü ramazan günü yaylaya çıkar, kan ter içinde. Saat olmadığı için iftarı bilemez. Yaylaya vardığında herkesin ayran içip orucu bozduğunu görüp, sinirlenir: "Bu memlekette .mına koyduğumun devletinin orucunu bir ben mi tutacağım, getirin şu ayranları..."

Bu topraklarda en tehlikeli şey okumak. Nâzım Hikmet'in cezaevi arkadaşı, Nâzım bu adamın resmini bile yapmış, söylüyor, geçenlere akıl fikir veriyor: "Çok okuyan komünist olur, çok okumayın, Nazım da çok okumuştu..." Ve Nâzım Hikmet'i şu cümlelerle anlatıyor: "Atatürk bile bu adam için hem asmalı, hem de oturup ağlamalı" derdi...

Çankırı en çok astsubay çıkartan şehirlerimizden, bir de Güney-

doğu'da en çok şehit veren illerin başında. Ancak tüm eşek fıkralarına rağmen değerli adam denilince akla siyasetçiler geliyor.

Bu memleket nasıl kalkınır projeleri Çankırı'da "geyik" mevzuu etrafında konuşuluyor. Bu projeler de çok ciddiler, dışarıdan "fıkra" gibi görünüyor. Bugün bir kürk hayvanı olan Çinçila yetiştiriliyor. Bir diğer proje, devekuşu üretimi. İlginç teklifler de var, Çankırı tilkileriyle ve domuzlarıyla meşhur. Dünyaca ünlü mavi tilki, mins tilkisi üretelim deniliyor. Nasıl? Tilkilere domuz eti yedirerek.

Ülkece, yüzyıllardır tilkilere yabani domuz yedirmiyor muyuz? Yalnız mins tilkisi gibi mavi değil de, biraz "laci" kaçıyorlar.

Şapka Devrimi'nin onuru yalnız Kastamonu'nun değil, Çankırı'da bu devrime ortak. Geçtiğimiz yıllarda yaşlı bir köylü, eşeğiyle pazara iner. Kalabalığı merak edip bir yere çöker. Çöktüğü yer, Şapka Devrimi konuşması yapan vali kürsüsünün hemen altıdır. Bir zaman sonra polislerden biri köylünün başına sardığı tülbentten sarığı farkeder. Kürsünün altındaki köylü yaka paça götürülür. Gazeteler manşet atar, köylü sorguya çekilir, bir sabotajcı, suikastçı olmadığı anlaşılana kadar tutuklanır.

Çankırılılar yine de tarihleriyle öğünmek istiyorlar, mesela Antep'in "Gazi", Urfa'nın "Şanlı" olması gibi. Çankırı'nın da bir Çankırı gazetesi "Aziz Çankırı" olmasını teklif ediyor.

Çankırılılar cezaevlerinde yatmış Türk edebiyatının en büyük romancısı Kemal Tahir'i ve Nâzım Hikmet'i ve Eşber Yağmurdereli'yi seviyorlar. Kemal Tahir, Orta Anadolu insanını romanlarında en güzel, en gerçekçi anlatan "birinci romancımız." Nazım Hikmet, Orta Anadolu insanının sıcaklığını tüm dünya dillerinde anlatan muhteşem bir yazar. Hepsi fikirlerinden dolayı içeride yattı. Çankırılılar Susurluk kahramanı "Çatlı'yı seviyorlar."

Gazete okumadan, insanları tanımadan tuhaf dedikoduları hem üretip, hem inanıyorlar. Mesela, Eşber Yağmurdereli'nin "deli raporu" almak için acilen doktorları çağırdığını söylüyorlar.

Gençlerin hepsi, istisnasız, liseyi bitirir bitirmez şehirden kaçmayı düşünüyorlar, çünkü, birbirlerinin kara kaşlı, ablak, temiz yüzlerini sevmiyorlar. Burası Çankırı. Anadolu'nun ta göbeği. İnsan soruyor, Köy Enstitüleri kapanmasaydı böyle mi olurdu, diye...

Burası Çankırı, 1920'nin Ankarası. Vatansever, dindar, insanlar, yaren kültüründen kalma kuru bir nezaketleri var, geleneklerine bağlı. Tüm bu saydığımız değerleri on beş kelimelik bir dil içinde ifade ediyorlar. Yani, devlet, vatan, Allah, bayrak, bölücü, vatan haini... Aslında hepsi tek bir kelime: KARA ÇIBAN. Zır cahil, kara bir iman. Bu on beş kelime aynı zamanda zihinsel şifreleri. Bu şifreleri Ankara'nın DYP, RP, MHP, ANAP gibi partileri çok profesyonelce elli yıldır kullanıyor ve birbirlerine deli gibi âşıklar...

Çankırı Özlem Seyahat'in tangur tungur havası içinde yolculuk ediyoruz, yoksulluktan Afgan bir mülteciye dönmüş kuru yüzlü bir ihtiyar, Eşber adını duyunca, Nâzım'dan başladı, vatan haini, bölücü, sıralamaya koyuldu... Lafın ince bir deliğini bulup, devlet hepimizindir, ayrı gayrı yok, devlet bir organizasyondur, hukuktur... demeye kalktım. Amca bir uzaylı gibi baktı bana. Vatan haini görünmem için bu kelimeleri, hukuk, organizasyon sarfetmiş olmam, yetti de arttı bile. Bu şifre kelimelerle konuşmayan herkes yabancı, vatan haini. Bu kelimelerle konuşmayan hiçbir insana, yaratığa, siyasetçiye inanmıyorlar.

Ve gerçekte, bu ülkenin temel siyasi meselesi, hırsızlık, rüşvet, tetikçilik, mafya, asla değil. Mesele bir atom bombasına dönüşmüş bu kelimelerle konuşup konuşmama meselesi.

Can Dündar'ın programında Ufuk Uras, Altemur Kılıç'la düşünce özgürlüğü etrafında tartıştı. Ufuk Uras, düzgün, doğru şeyler söyledi. Ama, bozuk olan da buydu zaten. Ve Altemur Kılıç'a dönüp, "siz sabahtan beri otuz kelimeyle konuşuyorsunuz" deyip aşağıladı. Bu da doğruydu, otuz kelimeyle konuşuyordu...

Ancak, bu topraklarda siyaset yapmaya kalkan Ufuk Uras da bilmeli ki, bu ülkenin siyaseti "otuz kelimedir." Siyaset yapacak-

lar, bu dilin şifresini çözmek, bu kelimelerin karşılığını vermek zorundadırlar.

İşte yüce devletimiz atom bombasının şifresini bulmuş, bu yoksul halkın çocuklarını alıp Güneydoğu dağlarında şehit ediyorlar, biz edilmesin diyoruz, vatan haini ilan ediliyoruz. Çankırı Cezaevi'ne atılıyoruz. Onlar şehit oldukları için mutlu oluyorlar.

Ne güzel kitaplar yazdı Kemal Tahir, ne güzel şiirler yazdı Nazım Hikmet: Hepsine mutlulukları bozulacak endişesiyle baktılar.

Onların bu mutluluğunu bozarak elimize ne geçireceğiz?..

İki şehrin hikâyesi Ankara-Çankırı, kaderi aynı: Ankara'da biraz fazla yol-bina yapılmış, hepsi bu. Çankırı Ankara'nın soyulmuş şekli. (Zaten Ankara'ya en çok göçü Çankırılılar veriyor.) Ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin "zihinsel gücü": Çankırı! Çankırı, meclisin ruh ve şekil bulduğu, şehrin adı! Atom bombası gibi KARA ÇIBAN!..

“Ve söyler misiniz? Bugün geniş halk kitleleri kaç tür ölüm tanır? Biri kahraman şehit tabutları! Diğeri sıcağı sıcağına programlarında birbirlerini bıçaklayan zavallı insanlar! Ve bu ölümler de çok tutuluyor. Devlet, medya, burjuva, her yeni nesle salkım salkım bu ölümlerden devşirip armağan ediyor. Kahvede oturduğunuz, liseyi beraber bitirdiğiniz arkadaşınız doğuda ölüyor, onun mutsuz öldüğünü yazacak, söyleyecek, haykıracak tek bir sanatçı, TV dizisi, roman, yok!”

9 789757 991830

DENEME